

Arthur Conan Doyle_SHERLOCK HOLMESI märkmeraamat

VARRAK

Tõlkinud HELI GREENBAUM

Originaal:
The Penguin Complete Sherlock Holmes Sir Arthur Conan Doyle Penguin Books
Kaane kujundanud MARI KALJUSTE EESS>ONA
Toimetanud TERJE KUUSIK

ISBN 9985—807—14—6 ,

Härra Sherlock Holmesist on kahjuks vist saanud üks neid populaarseid tenoreid, kes, ise ammu ajast ja arust, tunnevad ikka veel kiusatust tulla oma heatahtlikule lugejaskonnale lõputuid hUvastijätukummardusi tegema. Olgu sellel nüüd lõpp ja mingu Holmes kõige liha teed nagu kõik siin maailmas. Mulle meeldib mõelda, et fantaasiakujudele on mingi kolikamber, mõni kummaline, fantastiline paik, kus Fieldingi keigarid saaksid ikka veel Richardsoni kaunitaridele armastust avaldada, kus Scotti kangelased võiksid edasi uhkeldada, Dickensi toredad koknid publikut naerutada ning Thackeray elumehed oma kahtlast karjääri jätkata. Võib-olla leiaksid mõnes sellise Valhalla tagasihoidlikus nurgakeses ka Sherlock ja tema Watson korraks varjupaiga, sellal kui nendest tUhjaks jäetud laval tegutseb mõni veelgi taibukam nuhk koos oma veelgi vähem taibuka kaaslasega.

Tema karjäär on olnud pikk — ehkki selle mõõtmisel on võimalik ka liialdada; tudisevad vanahärrad, kes tulevad minu juurde ja kuulutavad, et tema seiklused moodustasid kunagi nende poisipõlve lugemisvara, ei leia minult nii sooja vastuvõttu, kui nad näivad ootavat. Oma vanust ei taha Ukski autor paljastada. Tegelikult on fakt, et Holmes debüteeris »Etuudis punases« ja »Nelja märgis«, kahes raamatukeses, mis ilmusid 1887. ja 1889. aastate vahel. 1891. aastal ilmus »The Strand Magazine'is« »Skandaal Böömimaal«, esimene jutustus omataoliste pikas reas. Lugejatele näisid jutud meeldivat ning sooviti aina lisa, nii et sellest ajast peale, kolmkummend uheksa aastat tagasi, on neid loodud katkendlikus reas, mis nüüd sisaldab tervelt viiskummend kuus jutustust, kogutuna raamatutesse »Seiklused«, »Memuaarid«, »Tagasitulek« ja »Viimane kummardus«,

ning järele on jäänud mõne viimase aasta jooksul kirjutatud käesolevad kaksteist, mis siinkohal ilmuvad pealkirja all »Sherlock Holmesi märkmeraamat«. Sherlock Holmes alustas oma seiklusi Victoria-ajastu keskel, jätkas neid Edwardi liiga lühikese valitsemisaja jooksul ning on suutnud oma kohakesel püsima jääda isegi praegusel äreval ajal. Nõnda tuleb siis õigeks võtta, et need, kes temast noore mehena esimest korda lugesid, on elanud küllalt kaua, et näha omaenda täiskasvanud lapsi jälgimas neidsamu seiklusi samas ajakirjas. See on rabav näide inglise lugejate kannatlikkusest ja lojaalsusest.

Olin »Memuaaride« lõpul jõudnud kindlale otsusele Holmesile lõpp peale teha, kuna tundsin, et mu kirjanduslik energia ei tohiks olla liialt ühte kanalisse suunatud. See kahvatu selgejooneline nägu ja vibalik kuju hõivasid juba ülemäära suure osa minu kujutlusvõimest. Tegin oma otsuse teoks, kuid õnneks polnud ükski eel-uurimiskohtunik laiba kohal otsust langetanud ning nõnda osutus võimalikuks pärast pikka vaheaega peibutavale nõudmisele vastu tulla ja oma mõtlematu teo tagajärjed heaks teha. Ma ei ole seda kunagi kahetsenud, sest tegelikult ei usu, et nood kergemad visandid oleksid mind takistanud uurimast ja oma võimete piire otsimast niisugustes mitmekesistes kirjandusharudes nagu ajalugu, luule, ajaloolised romaanid, psühholoogilised uurimused ja näitekirjandus. Kui Holmesi poleks kunagi eksisteerinud, ka siis poleks ma suutnud rohkem teha, ehkki ta on vahest mu tõsisemate kirjandusteoste tunnustamist pisut varjutanud.

Niisiis, lugeja — hüvasti, Sherlock Holmes! Tänan Sind ustavuse eest ning võin vaid loota, et oled saanud pisukese vastutasu elumurede hajutamise ning virgutava vahelduse näol, mida üksnes seiklusjuttude võluriigist leida võib.

Arthur Conan Doyle

I. KUULSA KLIENDI MÕISTATUS

»Nüüd ei saa see enam kellelegi halba teha,« oli Sherlock Holmesi vastus, kui ma paljude aastate jooksul kümnendat korda palusin luba alljärgnevat lugu avaldada. Nii siis tuligi, et lõpuks tohtisin kirja panna juhtumi, mis oli omal kombel mu sõbra karjääri kõrgpunktiks.

Nii Holmesil kui ka minul oli nõrkus türgi sauna vastu. Sealse kuivatusruumi mõnusas rammestuses leidsin ta olevat vähem endassetõmbunud ja rohkem inimliku kui kusagil mujal. Northumberlandi avenüü sauna ülemisel korrusel on vaikne nurgake, kus seisavad üksteise kõrval kaks lebatsit, ning neil me siis lamasimegi 3. septembril 1902. aastal, mil mu jutustus algab. Olin Holmesilt küsinud, kas tal on midagi uut käsil, ning vastuseks sirutas ta pika kõhna närvilise käe välja linadest, millesse ta oli mähitud, ja tõmbas enda kõrval rippuva kuue põuetaskust ümbriku.

«Tegemist võib olla mõne tüütu ennasttäis narriga, kuid see võib olla ka elu ja surma küsimus,« ütles ta kirja mulle ulatades. »Ma ei tea rohkem kui seda, mida teade mulle ütleb.«

Kiri oli saadetud Carltoni klubist ning dateeritud eelmise õhtu kuupäevaga. Lugesin järgmist sõnumit:

Sir James Damery tervitab härra Sherlock Holmesi ning külastab teda homme kell 16.30. Sir James palub öelda, et asi, mi"da ta soovib härra Holmesiga arutada, on väga

delikaatne ja samuti väga tähtis. Seetõttu loodab ta, et härra Holmes võimaldab talle kokkusaamise, ning helistab tagasi Carltoni klubisse.

»Mul ei tarvitse öelda, et ma helistasin, Watson,« ütles Holmes, kui ma kirja tagasi andsin. »Kas te sellest Dameryst midagi teate?«

5

»Ainult seda, et tema nimi on seltskonnas tuntud. «

»Noh, ma võin sellele midagi lisada. Ta oskab korraldada delikaatseid asju nii, et lehtedesse midagi ei satu. Te võib-olla mäletate tema läbirääkimisi sir George Lewisega Hammerfordi testamendi asjus. Ta on elukogenud mees, kel on loomulikku diplomaadiannet. Seetõttu loodan, et see pole valehäire ning et tal on meie abi tõepoolest tarvis.« »Meie abi?«

»Nojah, kui te oleksite nii lahke, Watson.«

»See teeks mulle au.«

»Kui nii, siis aeg on teil teada — 16.30. Seniks võime kogu loo peast välja heita.«

Elasin tookord omaette korteris Queen Anne'i tänavas, kuid nimetatud ajaks olin ma Baker Streetil. Täpselt pool viis teatati kolonel sir James Damery saabumisest. Vaevalt on mul tarvis teda kirjeldada, sest paljud mäletavad suurt, otsekohest, ausat meest, tema laia siledat nägu ning eelkõige meeldivat mahedat häält. Siirus säras tema hallidest iiri silmadest ning mehe liikuva, naeruse suu umber oli muhe joon. Tema läikiv torukubar, tume saterkuub, tegelikult iga detail, alates pärlnõelast mustas atlasskravatis kuni lavendlikarva ked-rideni läikima hõõrutud kingade kohal, kõneles piinlikust hoolitsusest rõivastuse eest, mille poolest ta kuulus oli. Suurt kasvu võimukas aristokraat mõjus väikeses toas aukartust äratavalt.

»Muidugi lootsin ma dr. Watsonit eest leida,« märkis ta viisakalt kummardades. »Tema abi võib vägagi vaja minna, sest praegusel juhul, härra Holmes, on meil tegu mehega, kellele vägivald on igapäevane asi ning kes ei põrka tagasi sõna otseses mõttes mitte millegi ees. Ütleksin, et Euroopas pole temast ohtlikumat inimest.«

»Mul on olnud mitu vastast, kelle kohta seda meelitavat terminit on kasutatud,« utles Holmes naeratades. »Teie vist ei suitseta? Sel juhul te ehk andestate mulle, kui ma piibu põlema panen. Kui see mees on ohtlikum kui kadunud professor Moriarty või elus kolonel Sebastian Moran, on ta tõesti väärt, et temaga tutvust teha. Kas ma tohin kusida, mis ta nimi on?«

»Kas te parun Grunerist olete midagi kuulnud ?«

»Te mõtlete toda austerlasest mõrvarit?«

6

Kolonel Damery tõstis naerdes oma kinnastatud käed. »Teie eest ei jää midagi varjule, härra Holmes! Suurepärane! Te siis peate teda juba mõrvariks ?«

»Minu amet on jälgida Euroopa kuritegevuse uksik-asju. Kes võiks lugeda Prahas juhtunust ning kahelda mehe suus! See oli puhtalt tehniline seadusepugal ning tunnistaja kahtlust äratav surm, mis paruni päästis! Olen nii kindel, et ta oma naise tappis, kui see nõndanimetatud õnnetus Splugeni kurul juhtus, nagu oleksin seda ise pealt näinud. Teadsin ka seda, et parun tuli Inglismaale, ning mul oli eelaimus, et varem või hiljem toob ta mulle tööd. Noh, millega parun Gruner siis hakkama on saanud? Oletan, et see pole too vana tragöödia, mis on uuesti esile kerkinud?«

»Ei, asi on palju tõsisem. Kuriteo eest kättemaksmine on tähtis, kuid kuriteo takistamine on veelgi tähtsam. On hirmus, härra Holmes, näha oma silmaga kohutavat kuritegu ette valmistatavat, selgelt mõista, milleni see viib, ning olla sellegipoolest täiesti võimetu õnnetust ära hoidma. Kas inimest võib veel talumatumasse olukorda asetada?«

»Võib-olla tõesti mitte.«

»Sel juhul tunnete te kaasa kliendile, kelle huvides ma tegutsen.«

»Ma ei teadnud, et olete ainult vahendaja. Kes teie klient siis on?«

»Härra Holmes, pean teid paluma selles küsimuses mulle mitte survet avaldada. Mulle on väga oluline teda veenda, et tema auväärset nime sellesse loosse mitte kuidagi ei segata. Tema motiivid on viimse võimaluseni ausad ja ruutellikud, kuid ta eelistab tundmatuks jääda. Mul pole tarvis öelda, et teile tasutakse ning teile antakse täiesti vabad käed. Kliendi nimi peaks ju teile tõesti ebaoluline olema.«

»Vabandage,« utles Holmes. »Olen harjunud, et mu juhtum sisaldab uhe mõistatuse, kui neid on aga juba kaks, on see liiga häiriv. Kardan, sir James, et pean teile ära ütlema.«

Meie kulastaja jäi äärmiselt murelikuks. Suur tundlik nägu sungestus tunnetest ja pettumusest.

»Vaevalt mõistate oma teo tagajärgi, härra Holmes,« utles ta. »Te panete mind äärmiselt tõsise dilemma ette, sest olen täiesti kindel, et võtaksite uhkust tundes juhtumi

käsile, kui ma võiksin teile faktid ära rääkida, ning siiski keelab tõotus mul tõsiasju lõpuni avaldamast. Kas ma võin vähemalt kõik, mida tohin öelda, teile teatavaks teha?«

»Olge lahke, aga arvestage, et ma pole end veel sidunud.«

»Selge. Kõigepealt, te olete kahtlemata kuulnud kindral de Merville'ist?«

»Kuulsast Khyberi kangelasest de Merville'ist? Jah, olen temast kuulnud.«

»Tal on tütar, Violet de Merville, noor, rikas, ilus, andekas, igatepidi imepärane neiu. Seda tütart, seda kaunist, süütut tütarlast me püüamegi põrgulise küüsist päästa.«

»Parun Gruneril on siis tema üle mingi võim?«

»Mis naistesse puutub, siis vägevaim kõigist jõududest — armastuse võim. Mees on, nagu te arvatavasti kuulnud olete, erakordselt nägus, kõige veetlevamate kommetega, maheda häälega, ning temast õhkub sellist romantikat ja salapära, mis naistele nii palju tähendab. Öeldakse, et kogu naissugu on tema võimuses, ning ta on seda ohtrasti ära kasutanud.«

»Aga kuidas sihuke mees üldse kohtus preili de Merville'i taolise daamiga?«

»See juhtus ühel purjereisil Vahemerel. Seltskond, ehkki valitud, maksis sõidu eest ise. Korraldajad kahtlemata ei taibanud paruni tõelist iseloomu enne, kui oli hilja. Lurjus kleepis end daamile külge ja niisuguse eduga, et võitis täielikult ja absoluutselt tema südame. Et tütarlaps teda armastab, on veel vähe öeldud. Ta on mehest narruseni sisse võetud, lausa hull tema järele. Peale mehe ei näe ta maailmas enam midagi. Tütarlaps ei taha kuulda ühtki halba sõna mehe kohta. Neiu silmade avamiseks on tehtud kõik, kuid asjata. Lõppkokkuvõttes kavatseb ta mehega järgmisel kuul abielluda. Et ta on täisealine ning raudse tahtejõuga, ei osata teda kuidagi takistada.«

»Kas tütarlaps Austrias juhtunut teab?«

»Salakaval saatan on oma elu kõige vastikumad avalikud skandaalid ära rääkinud, kuid alati seesugusel moel, et tegi endast süütu kannataja. Neiu usub tema versiooni absoluutselt ega taha kuuldagi ühtki teist.«

»Heldeke! Nüüd ütlesite vist aga kogemata välja oma kliendi nime? See on kahtlemata kindral de Merville.« Meie külaline niheles toolil.

»Võiksin teid petta ja öelda, et nii see on, härra Holmes, kuid see poleks tõsi. De Merville on murtud mees. See juhtum on vapra sõjamehe täiesti muserdanud. Ta on kaotanud julguse, mis teda lahinguväljal kunagi maha ei jätnud, ning temast on saanud jõuetu, tudisev ätt, täiesti võimetu jagu saama niisugusest kavalast ja alatust lurjusest nagu too austerlane. Minu klient on aga keegi vana sõber, kes on kindralit palju aastaid lähedalt tundnud ning noore tütarlapse vastu sest ajast vanemlikku huvi ilmutanud, kui too veel lühikest kleiti kandis. Ta ei või vaadata, kuidas tragöödia lõpule jõuab, tegemata katset seda peatada. Scotland Yardil pole millegi põhjal tegutseda. Minu kliendi enda ettepanek oli teid appi kutsuda, kuid nagu ma ütlesin, selgel tingimusel, et tema nime asjasse ei segataks. Ma ei kahtle, härra Holmes, et oma tohutute võimete juures võiksite hõlpsasti minu kaudu mu kliendi jälile jõuda, kuid pean teilt ausõna võtma, et te sellest loobute ning tema saladust ei avalda.«

Holmes naeratas oma iseäralikku naeratust.

»Seda võin ma vist küll julgesti lubada,« ütles ta. »Lisan juurde, et teie probleem huvitab mind ning ma kavatsen selle käsile võtta. Kuidas ma teiega ühendust saan ?«

»Te leiate mu Carltoni klubist. Hädakorral võite aga helistada eratelefonil XX31.«

Holmes märkis selle üles ja istus ikka veel naeratades, lahtine märkmik süles.

»Paruni praegune aadress, palun ?«

»Yernon Lodge Kingstoni lähedal. See on suur maja. Parunil on mõningates üsna hämarates tehingutes õnne olnud ning ta on rikas, mis teeb temast loomulikult veelgi ohtlikuma vastase.«

»Kas ta on praegu kodus ?«

»Jah.«

»Kas te võite mulle mehe kohta mingit täiendavat informatsiooni anda lisaks sellele, mis te mulle rääkisite?«

»Tal on kallis maitse. Ta armastab hobuseid. Lühikest aega mängis ta Hurlinghamis polot, kuid siis tõusis tollest

9

Praha loost kära ning ,ta, pidi lahkuma. Ta kogub raamatuid ja maale. Ta on üsna: kunstilembeline. Ta on usutavasti tunnustatud autoriteet hiina portselani alal ning on sellest raamatu kirjutanud.«

»Keeruline isiksus,« utles Holmes. »Nii on kõikide suurte kurjategijatega. Minu vana sõber Charlie Peace oli viiulivirtuoos. Wainwright oli päris korralik kunstnik. Võiksin veel paljusid ules lugeda. Noh, sir James, võite oma kliendile teatada, et ma asun parun Gruneriga tegelema. Rohkem ei saa ma öelda. Mul on mõned oma informatsiooniallikad ning loodetavasti leiame võimaluse selle loo lahendada.« :

Kui meie kulaline oli lahkunud, istus Holmes nii kaua sugavas mõttes, et mulle näis, nagu oleks ta minu sealoleku unustanud. Viimaks tuli ta aga reipalt maa peale tagasi.

»Noh, Watson, on teil plaane ?« küsis ta. »Teil oleks ehk parem noort daami ise vaatama minna.«

»Kulla Watson, kui tema vaene vana murtud isa ei suuda teda liigutada, mida õnnestuks siis minul, võõral, ära teha? Sellegipoolest, midagi selles ettepanekus on, kui kõik muu asjatuks osutub. Kuid me peame vist alustama teisest kuljest. Ma arvan, et Shinwell Johnsonist võiks abi olla.«

Mul pole neis mälestustes juhust olnud Shinwell Johnsoni mainida, sest olen harva oma lugudeks ainet saanud sõbra karjääri hilisemast perioodist. Sajandi esimestel aastatel sai Johnsonist Holmesi hinnatud abiline. Kahjuks peab utlema, et Johnson tegi endale alguses nime ohtliku kurjategijana ning istus kaks korda Park-hursti vanglas. Lõpuks kahetses ta oma tegusid ning sai Holmesi liitlaseks, tegutsedes Londoni hiiglaslikus allilmas tema agendina, ning sai tihti informatsiooni, mis osutus eluliselt tähtsaks. Kui Johnson oleks politsei nuhk olnud, oleks ta peagi paljastatud, ent kuna ta tegeles juhtumitega, mis kunagi otseselt kohtusse ei jõudnud, ei saanud jõugukaaslased tema tegevusest iial teada. Oma kahe vanglakaristuse aupaistes oli tal vaba sissepääs linna igasse ööklubisse, salakõrtsi ja mängupõrgusse, ning tema erk vaatlusvõime ja vilgas aju tegid temast ideaalse agendi informatsiooni hankimiseks. Tema poole Sherlock Holmes nuud otsustaski pöörduda.

10

Mul polnud võimalik oma sõbra järgmisi samme jälgida, sest mul oli endal kiireid ametiasju ajada, kuid kohtusin temaga kokkulepitult tol õhtul Simpsoni restoranis, kus ta akna all väikese laua taga istudes ning Strandil pulbitsevat elu jälgides jutustas mulle mõndagi sellest, mis oli aset leidnud.

»Johnson ajab jälgi,« utles ta. »Ta võib allilma pimedusest mingi räpase loo leida, sest sealt, kuritegevuse algallikatelt, peamegi jahtima tolle mehe saladusi.«

»Aga kui neiu ei võta kuulda seda, mida teised juba teavad, miks peaks siis mõni teie uus avastus teda oma kavatsusest loobuma sundima?«

»Kes teab, Watson? Naise suda ja mõistus on meesterahvale lahendamatu mõistatus. Mõrva võib andeks anda või seletada, kuid mõni väiksem eksimus võib siiski kripeldama jääda. Parun Gruner mainis mulle —«

»Mainis teile!«

»Oh, ma muidugi ei rääkinud teile oma plaanidest. Noh, Watson, ma armastan vastasega lähivõitlusse astuda. Mulle meeldib temaga silmast silma kohtuda ning ise vaadata, mis puust ta tehtud on. Kui ma olin Johnsonile juhtnöörid andnud, sõitsin voorimehega Kings tonisse ja leidsin paruni õige lahedas tujus.«

»Kas ta tundis teid ära?«

»Sellega polnud mingeid raskusi, ma lihtsalt saatsin talle oma nimekaardi. Ta on ideaalne vastane, kulm kui jää, sametise rahustava häälega nagu mõni moodne nõuandja, ning murgine kui kobra. Temas on stiili — tõeline kuritegevuse aristokraat, kes paneb hooletult ette pärastlõunal teed juua, ise aga plaanitseb mõrva. Jah, olen rõõmus, et mu tähelepanu parun Adelbert Grune-rile juhiti.«

»Ütlete, et ta oli lahedas tujus ?«

»Nagu nurruv kass, kes näeb hiirt, oma tulevast saaki. Mõne inimese lähedus on tapvam kui rohmakama hinge vägivaldsus. Tema tervitus oli tuupiline. »Ma arvasingi, et ma teid varem või hiljem kohtan, härra Holmes,-< utles ta. »Teid palkas kahtlemata kindral de Merville, et puuda takistada mind abiellumast tema tutre Violetiga. Eks ole nii?«

Ma nõustusin.

»Kulla mees,« utles ta. »te kaotate ainult oma teenitud kuulsuse. See siin pole juhtum, kus te võiksite kuidagi

11

edu saavutada. Rabelete niisama, rääkimata enda ohtu seadmisest. Lubage ma soovitan teile tungivalt otsekohe tagasi tõmbuda.«

»Imelik küll,« vastasin ma, »kuid see oli täpselt nõuanne, mille ma kavatsesin teile anda. Austan teie hiilgavat mõistust, parun, ning see vähene, mida olen teie isiksusest tundma õppinud, pole mu austust vähendanud. Lubage mul pöörduda kui mees mehe poole. Keegi ei taha teie minevikku päevavalgele tirida ja teile ilmaasjata sekeldusi tuua. Mis möödas, see möödas, ning nüüd olete omadega mäel, aga kui te visalt taotlete neiu kätt, soetate endale hulga võimsaid vaenlasi, kes teid enne rahule ei jäta, kui on Inglismaa pinna teie jaoks liiga kuumaks kütnud. Kas mäng on seda väärt? Kindlasti oleks teil targem tütarlaps rahule jätta. See on teile kindlasti ebameeldiv, kui teatavad faktid teie minevikust Violet de Merville'i ette laotatakse.«

Parunil on nina all tillukesed hoolitsetud vurrud nagu mingi putuka katsesarved. Need võbisesid tal kuulates lustakalt ning lõpuks hakkas ta tasakesi naeru kihistama.

»Andestage see naer, härra Holmes,« ütles ta, »kuid on tõesti naljakas, et te püüate kehvade kaartidega partiid võita. Ega keegi teine ka paremini ei mängiks, kuid ikkagi on see üsna hale. Teil pole ju ühtki pildikaarti, härra Holmes, mitte midagi peale kõige pisemate silmade.«

»Nii te arvate.«

»Nii ma tean. Lubage ma teen teile asja selgeks, sest mul on endal nii tugevad kaardid, et võin endale lubada neid avada. Mul on olnud õnn võita noore daami täielik poolehoid. See kingiti mulle hoolimata faktist, et ma rääkisin talle oma mineviku õnnetutest lugudest. Ütlesin talle ka, et mõned nurjatud ja riukalised isikud — loodan, et tunnete end ära — tulevad tema juurde ja räägivad talle minu seiklustest, ning hoiatasin teda, mida asjast arvata. Kas te olete kuulnud hüpnoosijärgsest sugestioonist, härra Holmes? Noh, kohe näete, kuidas see toimib, sest tugev isiksus saab hüpnoosi kasutada ilma mingi labase hookuspookuseta. Niisiis on tütarlaps teie tulekuks ette valmistatud ning võtab teid kahtlemata vastu, sest ta on oma isale üsnagi kuulekas — välja arvatud ainult ühes teatud väikeses asjas.«

12

»Noh, Watson, paistis, et rohkem pole midagi öelda, nõnda ma siis lahkusin nii väärikalt, kui suutsin. Kui mul oli aga käsi ukselingil, pidas parun mind kinni.

»Muuseas, härra Holmes,« ütles ta, »kas te tundsite prantsuse detektiivi Le Bruni?«

»Jah,« ütlesin ma.

»Kas te teate, mis temaga juhtus ?«

»Kuulsin, et ta peksti kusagil Montmartre'i kandis pättide poolt läbi ja tehti eluks ajaks vigaseks.«

»Täiesti õige, härra Holmes. Kummalise kokkusattumuse läbi oli ta ainult nädal varem minu ümber nuhkinud. Ärge seda viga tehke, härra Holmes; see ei too teile õnne. Mitmed on seda taibanud. Mu viimane soovitus teile, minge teie oma teed ja jätke mind rahule. Head aega!«

Nii on siis lood, Watson. Nüüd teate siiani kõike.« »Kelm näib kardetav olevat.«

»Vägagi kardetav. Kehklejaid ei pane ma tähele, kuid tema on seda sorti mees, kes rohkem teeb, kui räägib.«

»Kas te ikka peate sellesse loosse vahele segama? Tähendab see tõesti nii palju, kui ta tütarlapsega abiellub?«

»Võttes arvesse, et ta kahtlemata oma eelmise naise mõrvas, ütleksin, et tähendab vägagi palju. Pealegi tuleb klienti meeles pidada! Hea küll, meil pole tarvis seda arutada. Kui olete oma kohvi lõpetanud, tulge minuga kaasa, sest kodus ootab meid tubli Shinwell oma ettekandega.«

Ja sealt me ta leidsimegi, tohutu suure, rohmaka, punasenäolise skorbuudihaige mehe, kellel oli elav must silmapaar, mis rääkis suurest kavalusest. Näis, et ta oli käinud seal, kus oli tema pärusmaa, ning tema kõrval sohval istus tunnistaja, kelle ta oli leidnud, kiitsakas, temperamentne noor naine, kel oli kahvatu pingul nägu, nooruslik, kuid siiski patust ja murest nõnda puretud, et võis lugeda hirmsaid aastaid, mis talle oma häbistava märgi olid jätnud.

»See on preili Kitty Winter,« ütles Shinwell Johnson, viibates tutvustuseks oma töntsaka käega. »Mida tema ei tea — noh, olgu, las ta räägib ise. Leidsin ta kohe üles, härra Holmes, tunni aja jooksul pärast teie teate saamist.«

»Mind on kerge leida,« ütles noor naine. »Küsige ainult

põrgust, mille nimi on London. Sama aadress on ka Porky Shinwellil. Mina ja sina, Porky, me oleme vanad semud. Aga jeerum, on veel keegi, kes peaks olema sugavamas põrguaugus kui meie, kui maailmas kubetki õiglust oleks. See on mees, keda te jahite, härra Holmes.«

Holmes naeratas. »Ma näen, et olete meie poolt, preili Winter.«

»Kui ma saaks ta ajada sinna, kus ta koht on, oleksin viimse hingetõmbeni teiega,« utles meie kulaline raevukal tuhinal. Tema kaamel kivistunud näol ja leegitsevais silmis oli selline vihkamine, mida naine saavutab harva ja mees mitte kunagi. »Ärge tuletage meelde minu minevikku, härra Holmes. See ei puutu siia. Kuid sihukeseks, nagu ma praegu olen, tegi mind Adelbert Gruner. Kui ma ometi saaksin ta porri tallata!« Naine pigistas käed rusikasse. »Oo, kui ma vaid saaksin ta lukata sugavikku, kuhu tema nii paljusid on tõuganud!«

»Kas te teate, milles kusimus on?«

»Porky Shinwell rääkis mulle. Gruner ajab taga mingit tobukest ning tahab seekord temaga abielluda. Teie tahate seda takistada. Noh, teie ju teate sellest saatanast kullalt palju, et teha igale terve mõistusega korralikule tutarlapsele vastumeelseks tema ligiduses olla.«

»Tudruk pole terve mõistuse juures. Ta on meeletult armunud. Talle on kogu tõde räägitud. Ta ei hooli millestki.«

»Talle räägiti ka mõrvast?«

»Jah.«

»Mu jumal, on tal aga julgust!«

»Ta peab seda kõike laimuks.«

»Torgake talle rumalukesele tõendid nina alla.«

»Aga kas teie aitate meil seda teha?«

»Kas ma pole ise paras tõend? Kui ma seisaksin tud-ruku ees ja räägiksin, kuidas see tuup minuga umber käis —«

»Kas te teeksite seda?«

»Kas teeksin? Ja kuidas veel!«

»Noh, seda tasuks proovida. Kuid mees on talle oma suuremad patud ära rääkinud ja andeks saanud, ning nagu ma kuulsin, ei taha neiu sellest enam midagi kuulda.«

»Vean kihla, et ta ei rääkinud tudrukule kõike,« ütles
14
preili Winter,. »Ma kuulsin, paarist mõrvast veel peale selle, mis nii palju kära tekitas. Ta rääkis kellestki mehest oma malbel moel ning vaatas siis mulle ainiti otsa ja utles: »Ta suri kuu aja pärast.« Ja polnud see niisama suusoojaks öeldud. Kuid ma ei teinud tookord välja — teate, ma ju armastasin teda tol ajal. Mida ta ka iganes ei teinud, oli minu silmis hea, nagu sellele vaesele lollikeselegi! Ainult uks asi vapustas mind. Jah, sa jeerum! kui poleks olnud tema murgist valelikku keelt, mis oskab nii hästi rahustada, oleksin tema juurest tolsamal õhtul ära läinud. Tal on uks märkmik — lukk ees, pruunis nahkköites, kaanel kuldne vapp. Ta oli tol õhtul vist veidi purjus, muidu poleks ta seda mulle näidanud.«

»Mis seal siis oli?«

»Ma utlen teile, härra Holmes, see mees kogub naisi ja tunneb oma kogu ule uhkust, nagu mõni inimene kogub liblikaid. Tal on kõik seal raamatus sees. Salaja võetud fotod, nimed, uksikasjad, kõik nendest naistest. See oli jälk märkmik — raamat, mida ukski mees, kui ta ka päris rentslist ei oleks, ei peaks. Aga Adelbert Gruneril on niisugune märkmik. »Minu hukutatud hinged.« Nii oleks ta võinud kaanele kirjutada, kui oleks tahtnud. Aga see ei puutu siia, sest teil poleks märkmikust kasu, ja kui olekski, ei saaks te seda kätte.«

»Kus see on?«

»Kust mina tean, kus see praegu on? Ma tulin juba rohkem kui aasta eest tema juurest ära. Siis ma teadsin, kus ta seda hoiab. Ta on mõnes asjas täpne, korralik mees, nagu kass, nii et see võib praegugi tema tagumises kabinetis vana kirjutuslaua laekas olla. Kas te olete tema juures olnud ?«

»Olen isegi kabinetis käinud,« utles Holmes.

»Olete või? Kui te alles täna hommikul selle loo uurimist alustasite, siis pole te ju uldse aega viitnud. Ehk on kallis Adelbert lõpuks endale võrdväärse vastase leidnud. Eesmises kabinetis on tema hiina portselan — suures klaaskapis akende vahel. Kirjutuslaua taga on uks, mis viib tagumisse kabinetti — väikesesse tuppa, kus ta dokumente ja pabereid hoiab.«

»Kas ta murdvargaid ei karda?«

»Adelbert pole mingi argpüks. Seda ei saaks tema kohta kull kurjemgi vaenlane öelda. Ta oskab enda eest
15
seista. Ööseks on vargavastane häirekell sisse lülitatud. Pealegi, mis varastel sealt võtta on — kui nad just kõiki neid peeni nõusid minema ei tassi?«

»Ei lähe,« lausus Shinwell Johnson asjatundja otsustaval toonil. »Ükski varastatud asjade ülesostja ei taha seda sorti kraami, mida ei saa ei sulatada ega müüa.«

»Õige,« ütles Holmes. »Noh, preili Winter, kui te homme õhtupoolikul kell viis siia tuleksite, siis ma vahepeal kaalutleksin, kas oleks mõtet järgida teie ettepanekut ja korraldada teile isiklik kohtumine tolle daamiga. Olen teile koostöö eest äärmiselt tänulik. Mul ei tarvitse öelda, et mu kliendid saaksid teile rikkalikult —«

»Mitte seda, härra Holmes,« hüüdis noor naine. »Ma pole raha peal väljas. Laske mul näha seda meest poris lamamas, ja ma olen saanud kõik, mille nimel olen tegutsenud — poris, nii et saaksin ta neetud näole jalaga peale astuda. See on minu tasu. Olen teie

käsutuses homme või mis tahes muul ajal, kuni te tal jälil olete. Porky võib teile igal ajal teatada, kust mind leida.«

Ma ei näinud Holmesi enne järgmist õhtut, kui me jälle Strandi restoranis õhtustasime. Ta kehitas õlgu, kui küsisin, kuidas intervjuu oli õnnestunud. Siis jutustas ta oma loo, mida ma järgnevalt kordan. Tema karm, kuiv jutustus vajab pisut kohendamist, et seda tegelikule elule sobivaks pehmendada.

«Kohtumisega polnud mingit raskust,« ütles Holmes, »sest tütarlaps näitab üles väljakutsuvalt alandlikku tütrelikku kuulekust tühistes seikades ja püüab nii heaks teha allumatust oma kihluse asjus. Kindral helistas, et kõik on valmis, ja keevaline preili Winter ilmus vastavalt plaanile kohale, nii et kell pool kuus tõi voorimees meid Berkeley Square'i maja nr. 104 ette, kus vana sõjamees elab — üks neid kohutavaid halle Londoni losse, mille kõrval isegi kirik tundub kergemeelne. Teener juhatas meid suurde kollaste kardinatega elutuppa ning seal ootas meid daam, tagasihoidlik, kahvatu, endassesulgunud, niisama jäik ja kauge nagu lumekuninganna.

Ma ei tea päriselt, kuidas teda teile kirjeldada, Watson. Võib-olla näete teda, enne kui see lugu lõpeb, ning võite omaenda sõnadega teda kirjeldada. Ta on

kaunis, kuid see on fanaatiku õhuline ebamaine ilu, kelle mõtted tegelevad kõrgemate asjadega. Olen niisuguseid nägusid keskaja vanade meistrite maalidel näinud. Kuidas üks koletis võis oma ilged käpad niisuguse ebamaise olendi külge ajada, ei suuda ma kujutleda. Te olete ehk märganud, kuidas äärmused teineteist ligi tõmbavad, vaimne loomalikku, koopaelanik inglit. See siin on nüüd küll kõige jubedam juhus.

Ta muidugi teadis, miks me olime tulnud: lurjus polnud kaotanud aega, et neiu meeli meie vastu mürgitada. Preili Wintcri ilmumine vist hämmastas teda pisut, kuid ta pakkus rneite istet nagu auväärt kloostri abtiss, kes võtab vastu kaht üsna vastikut patukahetsejat. Kui te olete endast ülearu heal arvamusel, kulla Watson, proovige ravikuuri preili Violet de Merville'iga. J] »Noh, mu härra,« ütles ta häälel, mis kõlas nagu tuu--Alehoog jäämäelt, »teie nimi on mulle tuttav. Te ilmselt A.tulite, et mustata minu kihlatut parun Grunerit. Ainult oma isa palvel võtan ma teid üldse vastu ja hoiatan teid, et mida te ka ei ütleks, pole sel minule kõige vähematki mõju.«

»Mul hakkas temast kahju, Watson. Kujutlesin hetkeks, et ta on minu enda tütar. Ma ei oska sõnu teha. . Ma olen rohkem peaga mõtleja, mitte ülemäära südamlik. Kuid ma tõesti palusin teda, nagu ma vähegi oskasin. Kirjeldasin talle sellise naise kohutavat olukorda, kes alles abielus taipab, et tema mehe kätel on veri ja tema huuled on liiderlikud. Ma ei säästnud teda millestki — häbi, hirm, piin, kõige selle lootusetus. Kõik mu ilukõne ei suutnud tuua vähimatki värvi neile ele-vandiluukarva põskedele ega mingit tundevälgatust tema endassepöördunud pilku. Mõtlesin sellele, mida kaabakas oli öelnud hüpnoosijärgse mõju kohta. Võis tõepoolest uskuda, et neiu elas mingis ekstaatilises ebamaises unelmas. Kuid tema vastus oli kindel.

»Olen teid kannatlikult kuulanud, härra Holmes,« ütles ta. »Teie jutu mõju on täpselt selline, nagu ma arvasin. Olen teadlik, et mu kihlatu Adelbert on elanud tormilist elu, millega on tõmmanud endale kibedat vihkamist ja äärmiselt ebaõiglast laimu. Teie olete viimane neist, kes oma laimujutud minu ette on toonud. Võimalik, et te mõtlete head, ehkki olen teada saanud, et olete palgaline agent, kes oleks niisama meelsasti tegut-

senud paruni poolt kui vastu. Kuid igatahes soovin, et saaksite ukskord ometi ja alatiseks aru, et ma armastan Adelberti ja tema armastab mind, ning kogu maailma arvamus ei loe mulle rohkem kui nende lindude vidin seal akna taga. Kui tema õilis loomus ongi korraks madalale langenud, siis võib-olla olen mina eriliselt välja valitud teda tema tõelisele kõrgusele tõstma. Ma ei tea aga,« — siinkohal pööras ta pilgu mu kaaslasele — »kes võiks olla see noor daam.«

Pidin juba vastama, kui preili Winter energiliselt vahele segas. Kui te kunagi olete näinud leeki ja jääd vastamisi, siis mõjusid need kaks naist niiviisi.

»Ma utlen teile, kes ma olen,« huudis ta toolilt ules hupates, näol kirglik õhin, — »olen tema viimane armuke. Olen uks neist sajast, keda ta on võrgutanud, ära kasutanud ning prahihunnikusse heitnud, nagu ta ka teiega teeb. Teie prahihunnik on tõenäoliselt haud, ja võib-olla on nii paremgi. Ma utlen teile, et te olete rumal, kui abiellute selle mehega, see on teie surm. Võib-olla surete murtud sudamega, või siis murrab ta teil kaela, nii või teisiti teeb ta teile lõpu peale. Ma ei räägi seda armastusest teie vastu. Ma ei hooli karva-võrdki, kas te elate või surete. Räägin, kuna vihkan seda meest, ja tema kiuste ja et talle selle eest kätte maksta, mis ta minuga tegi. Aga olgu kuidas on, ärge vaadake mind niiviisi, mu peen daam, sest teie võite mõne aja pärast veel madalamal olla kui mina.«

»Ma eelistaksin niisuguseid asju mitte arutada,« sõnas preili de Merville kulmalt. »Lubage mul veel kord öelda, et ma olen teadlik kolmest juhtumist oma kihlatu elus, kus ta riukalike naiste võrku sattus, ning ta on mulle kinnitanud, et kahetseb sugavalt kõike halba, mida ta kunagi võis teha.«

»Kolm juhtumitk kriiskas mu kaaslane. »Vaat kus narr! Te ärarääkimata narr!«

»Härra Holmes, ma palun teid, lahkuge,« lausus jäine hääl. »Allusin teid vastu võttes oma isa soovile, kuid ma pole kohustatud kuulama selle isiku märatsemist.«

Karjatades sööstis preili Winter ettepoole, ja kui ma poleks tal randmest kinni saanud haarata, oleks ta tol lele jaburale naisele kuuned juustesse löönud. Vedasin ta ukse poole ning mul õnnestus ta ilma suurema skandaalita troskasse saada, sest ta oli raevust täiesti endast

18

väljas. Minagi olin üsna vihane, Watson, sest selle noore daami tüünes ükskõiksuses ja ulimas enesega rahulolus, keda me puudsime päästa, oli midagi kirjeldamatult ärritavat. Niisiis teate nuud jälle, kuidas asjad on, ning on selge, et ma pean plaanitsema midagi uut, kuna see tegutsemisviis ei mõjunud. Hoian end teiega kontaktis, Watson, sest on enam kui tõenäoline, et teil tuleb oma osa mängida, ehkki on ka võimalik, et järgmine käik tuleb nende ja mitte meie poolt.«

Ja tuligi. Nende hoop langes — või pigem paruni hoop, sest ma ei suutnud kuidagi uskuda, et daam võis sellest teadlik olla. Ma vist võiksin teile täpselt näidata kõnniteekivi, millel ma seisin, kui mu pilk tollele ajalehepealkirjale langes, ning mul läks sudame alt kul-maks. See oli »Grand« hotelli ja Charing Crossi jaama vahel, kus uhe jalaga ajalehemuuja oli õhtulehed välja pannud. Meie viimasest jutuajamisest oli paar päeva. Seal, must kiri kollasel taustal, teatas kohutav uudis:

Mõrvarlik kallaletung Sherlock Holmesile.

Ma vist seisin jahmunult mõne hetke. Siis mäletan ähmaselt, et haarasin lehe, muuja, kellele ma polnud maksnud, protesteeris, ning lõpuks seisin apteegi uksel, kui saatusliku artikli lahti keerasin. See kõlas niimoodi:

Saime kahetsusega teada, et tuntud eradetektiiv härra Sherlock Holmes langes täna öösel mõrvarliku kallaletungi ohvriks, mille tagajärjel tema elu on ohus. Täpsemaid uksikasju pole teada, kuid sundmus näib olevat toimunud kella kaheteistkumne paiku Regent Streetil »Cafe Rovalk ees. Kallaletungijad olid kaks keppidega relvastatud meest ning härra Holmesi peksti vastu pead ja keha, kusjuures ta sai vigastusi, mida arstid kirjeldavad kui äärmiselt tõsiseid. Ta viidi Charing Crossi haiglasse ning hiljem tema tungival nõudmisel koju Baker Streetile. .Lurjused, kes teda rundasid, olid kuuldavasti viisakalt rõivastatud mehed, kes põgenesid pealtnägijate silme all läbi »Cafe Royali« selle taha Glasshouse Streetile. Kahtlemata kuulusid nad tollesse kurjategijate jõuku, kellel on nii sageli olnud põhjust kannatanu tegevuse ja leidlikkuse ule pahameelt tunda.

Mul pole tarvis öelda, et vaevalt oli mu pilk ule lõigu libisenud, kui ma kaarikusse hüppasin ja Baker Streeti

19

poole kihutasin. Leidsin esikus sir Leslie Oakshotti, kuulsa kirurgi, ning teeserval tema kaariku ootamas.

»Otsest ohtu ei ole,« teatas arst. »Kaks peahaava ja mõni suur muhk. Tegin mitu õmblust. Süstisin morfiumi ning vaikust on Holmesil hädasti vaja, kuid mõni minut vestlust ei ole päris keelatud.«

Selle loaga astusin hämarasse tuppa. Kannatanu oli täiesti virge ning ma kuulsin, kuidas ta sosistas kähinal minu nime. Aknakate oli peaaegu alla tõmmatud, kuid üks päikesekiir langes sisse ja valgustas vigastatud mehe kinniseotud pead. Helepunane laik oli läbi valge linase sideme imbunud. Istusin Holmesi kõrvale ja lasksin pea norgu.

»Watson, ärge ometi kartke nii hirmsasti,« pomises ta nõrgalt. »Asi pole nii hull, nagu näib.« »Jumal tänatud!«

»Ma olen kepivõitluses üsna vilunud, nagu teate. Ma oskasin kõrvale põigata. Ainult et kaks meest käis mulle üle jõu.«

»Mida mina teha saaksin, Holmes? Muidugi oli see too neetud mees, kes nood lurjused teile kallale saatis. Öelge ainult ja ma lähen ja annan talle kere peale.«

»Vana hea Watson! Ei, me ei saa siin midagi teha, kuni politsei pole mehi kinni võtnud. Kuid nende põgenemine oli hästi ette valmistatud. Selles võime me kindlad olla. Oodake pisut. Mul on oma plaanid. Kõigepealt tuleb teatada, et olen kõvasti viga saanud. Teilt tullakse uudiseid pärima. Ärge säästke värve, Watson. Hea, kui ma veel nädala elan — põrutus — sonimine — mida iganes soovite! Ärge kartke üle pakkuda.«

»Aga sir Leslie Oakshott?«

»Oh, temaga on kõik korras. Tema näeb mind ainult kõige halvemas seisundis. Selle eest ma hoolitsen.« »Kas on veel midagi ?«

»Jah. Öelge Shinwell Johnsonile, et ta tüdruku peitu saadaks. Need kangelased võtavad nüüd tema ette. Nad muidugi teavad, et tüdruk oli selles loos minu poolel. Kui nad juba mind julgesid proovida maha lüüa, siis tõenäoliselt ei jäta nad tüdrukut rahule. Teatega on kiire. Öelge talle kohe täna õhtul.;<

»Lähen kohe. Kas veel midagi ?«

»Pange mu piip lauale — ja tubakatuhvel. Hästi!

20

Tulge igal hommikul siia ja me kavandame oma strateegiat.«

Tol õhtul leppisin Johnsoniga kokku, et ta viib preili Winteri kuhugi vaiksesse eeslinna ja hoolitseb, et ta seal peidus püsiks, kuni oht möödub.

Nädal otsa oli kõikidel mulje, et Holmes on haua äärel. Teated olid väga kurvad ning lehtedes ilmusid pahaendelised artiklid. Minu pidevad külastused veensid mind, et lugu ei olegi nii hull. Holmesi sitke keha ja otsustav tahe tegid imet. Ta paranes kiiresti ning mul oli kahtlus, et ta tegelikult isegi kiiremini kosus, kui ta mulle tahtis näidata. Selles mehes oli mingi kummaline salalik joon, mistõttu ta armastas dramaatilisi efekte, jättes isegi lähima sõbra teadmatusse oma täpsete plaanide suhtes. Ta uskus kindlalt, et ohutult sepitseb plaane vaid see, kes sepitseb neid üksinda. Mina olin talle lähemal kui keegi teine, ning siiski olin pidevalt teadlik meievahelisest lõhest.

Seitsmendal päeval võeti niidid välja, millest hoolimata ilmus õhtulehtedes teade põletiku tekkimisest. Samades õhtulehtedes oli ka teadaanne, mis tuli mul sõbra kätte viia, olgu ta terve või haige. Seal seisis lihtsalt kirjas, et Cunardi laevaliini auriku »Ruritania« reisijate hulgas, mis pidi Liverpoolist reedel teele asuma, oli parun Adelbert Gruner, kellel oli Ühendriikides mingi tähtis äriasi ajada enne tema eelseisvat laulatust preili Violet de Merville'iga, kindrali ainsa tütrega jne. jne. Holmes kuulas uudist, kahvatul näol külm keskendunud ilme, millest ma järeldasin, et see tabas teda rängalt.

»Reedel!« hüüdis ta. »Ainult kolm päeva. Kaabakas vist tahab hädaohust kõrvale hoida. Kuid seda ta ei saa, Watson! Pagana pihta, ei saa! Nii, Watson, ma tahan, et te minu heaks midagi teeksite.«

»Olen teie käsutuses, Holmes.«

»Noh, siis uurige järgmised kakskümmend neli tundi intensiivselt hiina portselani.«

Holmes ei andnud mingeid selgitusi ja mina ei küsinud midagi. Pikaaegse kogemuse põhjal olin selgeks saanud, et targem on sõna kuulda. Kui ma aga olin Holmesi juurest lahkunud, kõndisin mööda Baker Streeti, murdes pead, kuidas pagan pidin ma nii imeliku käsu täitma. Lõpuks sõitsin Londoni raamatukokku St. Jamesi väljakul, ladusin mure oma sõbra, abiraamatukoguhoidja

21

Lomaxi ette ning läksin koju, kopsakas köide kaenla all...

Öeldakse, et advokaat, kes uurib oma kohtuasja kohta käivaid seadusi sellise hoolega, et võib esmaspäeval kogenud tunnistajat küsitleda, on kõik oma äkki omandatud tarkuse laupäevaks unustanud. Praegu ei tahaks ma kuidagi esineda autoriteedina keraamika alal. Kuid siiski, terve selle õhtu ja öö ning, teinud puhkuseks lühikese vaheaja, terve järgmise hommiku imesin endasse teadmisi ja õppisin pähe nimesid. Nii sain teada suurte kunstnike ja portselanimaalijate proovitemplitest, kunsti-perioodidest, Hung-wu märkidest ja Yung-lo ilust, Tang-yingi kirjutistest ning Sungi ja Yuani primitiivsete perioodide hiilgusest. Olin varustatud kogu selle informatsiooniga, kui järgmisel õhtul Holmesile külla läksin. Ta oli juba üles tõusnud, ehkki lehes avaldatud teadete järgi poleks võinud seda uskuda, ning istus, paksult kinni seotud pea käele toetumas, oma lemmiktugitoolis.

»Kuulge, Holmes,« ütlesin ma, »kui ajalehti uskuda, peaksite te surmasuus olema.«

»See,« ütles ta, »ongi just see mulje, mida ma kavatsesin jätta. Ja nüüd, Watson, kas olete oma koolitükid selgeks õppinud ?«

»Ma vähemalt püüdsin.«

»Hästi. Kas te oskaksite portselani teemal arukalt vestelda?«

»Küllap vist oskaksin.«

»Siis ulatage mulle see väike karp kaminasimsilt.«

Holmes avas karbi ning võttis välja väikese eseme, mis oli hoolikalt peenesse idamaa siidi mähitud. Selle harutas ta lahti ning tõi nähtavale õrna, väikese, imeilusat sügavsinist värvi alustassi.

»Sellega peab ettevaatlikult ringi käima, Watson. See on Mingide dünastia ehtne munakoorõhuke portselan. Isegi Christie juurest pole peenemat eksemplari läbi käinud. Niisuguste alustasside täiuslik komplekt oleks kuninglikku lunaraha väärt — tegelikult on kahtlane, kas väljaspool Pekingi keisripaleed üldse täiskomplekti leidub. Selle nägemine ajab tõelise asjatundja hulluks.»

»Mis ma sellega tegema pean?«

Holmes ulatas mulle nimekaardi, millele oli trükitud: »Dr. Hill Barton, Half Moon Street nr. 369.«

»See on täna õhtuks teie nimi, Watson. Te lähete

22

parun Grunerile külla. Ma tunnen pisut tema harjumusi, ning umbes pool üheksa on ta tõenäoliselt üksi. Ettesaa-detud kiri teatab talle, et te tulete, ja te ütlete, et teil 0n kaasas täiesti unikaalne Mingi portselani eksemplar.

võite ju olla samal ajal ka arst, sest seda osa saate teesklemata mängida. Te olete kollektsionäär, see ese sattus teie kätte, te olete kuulnud paruni huvist asja vastu ning oleksite nõus eset vastava hinna eest müüma.« »Missuguse hinna eest?«

»Hea küsimus, Watson. Jääksite kahtlemata haledasti vahele, kui te omaenda kauba hinda ei teaks. Selle alustassi hankis mulle sir James ning see pärineb vististi tema kliendi kogust. Te ei liialdaks, kui ütleksite, et kogu maailmas leidub sellele vaevalt võrdset.«

»Ma võiksin ehk soovitada, et eset võiks hinnata ekspert.«

»Oivaline, Watson! Te lausa sädelete täna. Soovitage Christie't või Sothebyt. Teie peenetundelisus takistab teil endal hinda määramast.«

»Aga kui ta mind vastu ei võta?«

»Oi, võtab küll. Tal on kogumiskirg kõige ägedamal kujul — ning eriti sel alal, kus ta on tunnustatud autoriteet. Istuge, Watson, ma dikteerin teile kirja. Vastust pole vaja. Lihtsalt ütlete, et tulete, ja miks te tulete.«

Sellest sai imetlusväärne kiri, lühike, viisakas ning asjatundja huvi turgutav. Käskjalg saadeti'sellega otsekohe teele. Samal õhtul, väärtuslik alustass käes ja doktor Hill Bartoni nimekaart taskus, seadsin mina end seikluseks valmis.

Ilus maja ja aed näitasid, et parun Gruner oli, nagu sir James oli öelnud, üsna jõukas mees. Pikk kaarduv sissesõidutee, mõlemal pool haruldaste põõsaste hekid, viis suurejoonelisele kruusaga kaetud, kujudega ehitud platsile. Hoone oli ehitatud kellegi Lõuna-Aafrika kulla-magnaadi poolt suure buumi päevil ning pikk madal maja, tornid nurkadel, ehkki arhitektuuriliselt painajalik, mõjus suuruse ja soliidsusega. Ülemteener, kes oleks võinud sobida piiskoppidega ühte ritta, juhatas mind sisse ja andis mu üle plüüsi riietatud .teenrile, kes viis mu paruni juurde.

Ta seisis suure lahtise kapi ees, mis oli kahe akna vahel ning sisaldas osa tema hiina portselani kogust. Kui

23

ma sisse astusin, pööras ta ringi, hoides käes väikest pruuni vaasi.

»Palun võtke istet, doktor,« ütles ta. »Ma vaatasin just oma aardeid üle ja kaalutlesin, kas võin endale tegelikult lubada neile lisa hankida. See väike Tangi eksemplar, mis

pärineb seitsmendast sajandist, võiks teid tõenäoliselt huvitada. Olen kindel, et te pole kunagi näinud peenemat tööd ega rikkalikumat glasuuri. Kas teil on see Mingi alustass kaasas, millest te kirjutasite?*

Pakkisin alustassi ettevaatlikult lahti ja ulatasin parunile. Ta istus laua taha, tõmbas lambi lähemale, sest hakkas pimedaks minema, ning asus tassi uurima. Seda tehes langes kollane valgus tema näojoontele ning ma võisin neid segamatult vaadelda.

Ta oli kahtlemata tähelepanuväärselt nägus mees. Tema kui ilusa mehe üleeuroopaline kuulsus oli täiesti õigustatud. Kasvult polnud ta üle keskmise, kuid kehaehituselt nõtke ja liikuv. Tema nägu oli tõmmu, peaaegu asiaatlik, suurte tumedate raugete silmadega, mis võisid naistele tõesti vastupandamatut mõju avaldada. Juuksed ja vurrud olid ronkmustad, viimased lühikesed, teravatipulised ning hoolikalt pöetud. Tema näojooned olid korrapärased ja meeldivad, välja arvatud vaid kitsas, õhukeste huultega suu. Kui ma kunagi olin näinud mõrvari suud, siis siin see oli — õel, kalk lõhe näos, kokkusurutud, halastamatu ja kohutav. Ta oleks pidanud vurre kandma, sest suu oli looduse antud ohusig-naal, hoiatuseks ohvritele. Tema hääl oli paeluv ja kombed täiuslikud. Vanuseks oleksin talle pakkunud pisut üle kolmekümne, kuigi hiljem selgus tema elukäigust, et ta oli neljakümne kahe aastane.

»Väga peen — tõepoolest väga peen!« ütles ta viimaks. »Ja te ütlete, et teil on kuuest niisugusest tassist koosnev komplekt. Mis mind hämmastab, on see, et ma pole sellistest hunnitutest eksemplaridest midagi kuulnud. Tean Inglismaal ainult üht eset, mida sellega võrrelda võiks, ja pole kuidagi tõenäoline, et see oleks müüdav. Kas oleksin ebadiskreetne, doktor Hill Barton, kui ma teilt küsiksin, kuidas te selle saite?«

»Ons sel tegelikult tähtsust?« küsisin nii hooletu moega, kui suutsin. »Te näete, et ese on ehtne, ning mis puutub väärtusesse, olen nõus leppima eksperdi hinnanguga.«

»Väga salapärane,« ütles parun, tumedates silmades süttimas kahtlusevari. »Nii hinnaliste esemetega tegeldes tahetakse loomulikult tehingu kohta kõike teada. Et ese 0n ehtne, see on kindel. Selles pole mul mingit kahtlust. Oletagem aga — ma pean arvesse võtma kõiki võimalusi —, et hiljem selgub, et teil polnud õigust seda niüüa.«

«Garanteerin teile, et mul on selleks õigus.«

»See toob meid muidugi küsimuse juurde, mis teie garantii väärt on.«

»Sellele vastavad minu pankurid.«

»Täpselt. Ja siiski tundub mulle kogu tehing üsna ebatavaline.«

»Te võite osta või mitte,« ütlesin ükskõikselt. »Tegin teile esimesena pakkumise, kuna pidasin teid asjatundjaks, kuid mulle ei tekita mingeid raskusi seda mujal maha müüa.«

»Kes teile ütles, et ma olen asjatundja?«

»Ma tean, et olete sel teemal raamatu kirjutanud.«

»Kas te olete raamatut lugenud?«

»Ei.«

»Heldeke, ma ei saa teist enam üldse aru! Te olete asjatundja ja kollektsionäär, kelle kogus on väga hinnaline ese, ning siiski pole te võtnud vaevaks konsulteerida ainsat raamatut, mis oleks teile selgitanud selle tõelise tähenduse ja väärtuse, mis teil käes on. Kuidas te seda seletate?«

»Olen väga hõivatud. Olen praktiseeriv arst.«

»See pole vastus. Kui inimesel on harrastus, siis tegeleb ta sellega, ükskõik mis ta eriala ka ei oleks. Te ütlesite oma kirjas, et olete portselani alal asjatundja.«

»Olengi.«

»Kas ma võin teile esitada mõne küsimuse, et teid proovile panna? Olen kohustatud teatama, doktor — kui te ikka olete arst —, et lugu muutub üha kahtlasemaks. Küsiksin teilt, mida te teate imperaator Shomust ja kuidas te ühendate teda Nara-lähedase Shoso-iniga? Heldeke, kas see ajab teid segadusse? Rääkige mulle pisut põhjapoolsest Wei dünastiast ning selle kohast keraamika ajaloos.«

Hüppasin viha teeseldes toolilt püsti.

»See on talumatu, mu härra,« ütlesin ma. »Tulin siia teile teenet osutama ning mitte end eksamineerida

25

laskma, nagu oleksin ma koolipoiss. Minu teadmised portselani alal võivad alla jääda ainult teie omadele, kuid igatahes ei vasta ma küsimustele, mida esitatakse nii solvavalt.«

Parun vaatas mulle üksisilmi otsa. Raugus oli tema pilgust kadunud. Pilk oli äkisti läbitungiv. Õelate huulte vahelt välgatasid hambad.

»Mis mängu te mängite? Te olete siin spioonina. Te olete Holmesi saadik. Püüate mulle puru silma ajada. Mees ise on suremas, nagu ma kuulsin, niisiis saadab ta oma käsualused minu üle valvama. Tangisite siia ilma minu loata ja jumala eest! te näete, et teil on siit raskem välja pääseda, kui oli sisse saada.«

Parun oli püsti hüpanud ning ma taganesin, valmistudes rünnakuks, sest mees oli raevu pärast arust ära. Ta võis mind ju algusest peale kahtlustanud olla; rist-küsitlus oli kahtlemata tõe ilmsiks toonud; kuid oli selge, et mul pole lootust teda petta. Ta torkas käe sahtlisse ja soris seal ägedasti. Siis kostis tema kõrvu mingi heli, sest ta jäi pinevalt kuulatades seisma.

»Ahaa!« hüüdis ta. »Ahaa!« ning sööstis selja taga asuvasse tuppa.

Kahe sammuga olin lahtisel uksel, ning stseen toas jääb mulle eluks ajaks mällu. Aiapoolne aken oli pärani valla. Selle kõrval, väljanägemine nagu mõnel õudsel kummitusel, pea veristes sidemetes, lubivalgel näol jäik ilme, seisis Sherlock Holmes. Järgmisel hetkel kadus ta läbi ava ning ma kuulsin, kui ta kukkus loorberipõõsas-tesse akna all. Vihast ulgudes tormas majaperemees tema järel lahtise akna juurde.

Ja siis! See juhtus hetke jooksul, kuid ma nägin seda selgesti. Lehtede vahelt välgatas käsivars — naise käsivars. Samal hetkel tõi parun kuuldavale kohutava karje — möirge, mis mulle igaveseks meelde jääb. Ta lõi käed näo ette ja tormas toas ringi, pekstes pead jubedalt vastu seinu. Siis kukkus ta tõmmeldes ja vääneldes vaibale, kusjuures üks karje teise järel kaikus läbi maja.

»Vett! Jumala pärast, vett!« karjus ta.

Haarasin laualt karahvini ja ruttasin talle appi. Samal hetkel jooksid hallist kohale ülemteener ja mitu toapoissi. Mäletan, et üks neist minestas, kui ma kannatanu kõrvale põlvitasin ning tema õudse näo lambivalguse

26

poole pöörasin. Vitriol sööbis sellesse ning tilkus kõrvust ja lõualt. Üks silm oli juba valge ja klaasistunud. Teine oli punane ja põletikuline. Näojooned, mida olin mõne minuti eest imetlenud, olid nüüd nagu kaunis maal, millest kunstnik on märja räpase käsnaga üle tõmmanud. Need olid ähmastunud, moondunud, ebainimlikud, kohutavad.

Mõne sõnaga selgitasin, mis täpselt juhtus, niipalju kui see vitriolirünnakut puudutas. Mõned teenrid ronisid aknast välja ja teised ruttasid muruplatsile, kuid oli pime ning oli hakanud vihma sadanud. Valust kisendades raevutses ja märatses ohver, tõotades kätte

maksta. »See oli too põrgukass Kitty Winter!« hüüdis ta. »Oh sa naissaatan! Selle eest ta veel maksab! Ta veel maksab! Oo jumal taevas, ma ei suuda seda piina taluda!«

Võidsin mehe nägu õliga, asetasin põletatud kohtadele vatitupse ning tegin talle morfiumisüsti. Vapustuse tõttu olid tal kõik kahtlused minu vastu kadunud ning ta klammerdus mu käe külge, nagu oleks minu võimuses veel puhastada neid surnud kala sarnaseid silmi, mis minu poole vaatasid. Oleksin võinud hävituse üle nutta, kui ma poleks selgesti mäletanud, et nii ilgeks muutus mehe välimus ainult tema enda nurjatu elu tõttu. Oli vastik tunda tema põletatud käsi kobamas abi järele ning ma tundsin kergendust, kui tema perekonnaarst, eriarst kannul, tuli mind mu hoolealusest vabastama. Politseiinspektor oli samuti saabunud, ning temale esitasin oma õige nimekaardi. Teisiti toimida oleks olnud kasutu ja rumal, sest olin Scotland Yardis peaaegu niisama hästi nägupidi tuntud kui Holmes ise. Siis lahkusin sellest süngest ja õudsest majast. Tunni pärast olin Baker Streetil.

Holmes istus oma toolil, väga kahvatu ja kurnatud. Vigastustest rääkimata olid isegi tema raudsed närvid õhtu sündmustest vapustatud ning ta kuulas õudusega minu jutustust paruni muutunud välimusest.

»Patu palk, Watson — patu palk!« ütles ta. »Varem või hiljem saab igaüks oma tasu. Jumal teab, et patte oli tal küllalt,« lisas ta laualt pruuni köidet võttes. »Siin on märkmik, millest Kitty Winter rääkis. Kui see kavatsetavat abielu nurja ei aja, siis ei suuda seda miski. Kuid see ajab, Watson. Ükski endast lugu pidav naine ei suuda seda välja kannatada.«

27

»On see mehe armulugude päevik?«

»Või tema lihahimu päevik. Nimetage seda kuidas tahes. Niipea kui naine meile märkmikust rääkis, mõistsin, milline relv see oleks, kui me selle ainult kätte saaksime. Ma ei öelnud tookord oma mõtteid selgelt välja, sest Kitty oleks võinud meid reeta. Kuid ma juurdlesin asja üle. Siis andis too kallaletung mulle võimaluse parunile muljet jätta, et mind pole vaja karta. See tuli ainult kasuks. Oleksin pisut kauem oodanud, aga tema Ameerika-sõit sundis mind tegutsema. Ta poleks ealeski nii kompromiteerivat dokumenti maha jätnud. Seepärast pidime kiirustama. Öösel tema juurde sisse murda oli võimatu. Ta on ettevaatusabinõud tarvitusele võtnud. Kuid õhtul oleks mul võimalus olnud, kui ainult võisin kindel olla, et tema tähelepanu on hõivatud. Siin läks mul teid ja teie sinist alustassi tarvis. Kuid ma pidin märkmiku asukohas kindel olema, ning ma teadsin, et mul on ainult mõni minut, sest mu aeg oli piiratud teie teadmistega hiina portselanist. Seepärast võtsin viimasel hetkel Kitty Winteri kaasa. Kuidas võisin ma teada, mis väike pakk see oli, mida ta nii hoolikalt mantli all hoidis? Arvasin, et ta on mulle abiks, kuid näib, et tal oli ka oma arveid klaarida.«

»Parun arvas ära, et teie mind saatsite.«

»Seda ma kartsingi. Kuid te hoidsite teda just nii kaua kinni, et ma märkmiku kätte sain, ehkki mitte küllalt kaua, et oleksin märkamatult minema pääsenud. Aa, sir James, olen väga rõõmus, et te tulite!«

Meie suursugune sõber oli saabunud varem saadetud kutse peale. Ta kuulas Holmesi jutustust juhtunust sügava tähelepanuga.

»Te olete teinud imet — lausa imet!« hüüdis ta, kui oli jutustuse ära kuulanud. »Aga kui vigastused on nii kohutavad, nagu doktor Watson kirjeldab, siis võime ehk saavutada abielu takistamise ka toda õudset märkmikku kasutamata.«

Holmes raputas pead.
»De Merville'i tüüpi naised nii ei toimi. Kui moonutatud märtrit armastaks ta meest veelgi enam. Ei, ei. Peame hävitama mehe moraalse, mitte füüsilise palge. See märkmik toob neiu maa peale tagasi — ja teist, paremat vahendit ma ei tea. See on mehe enda kirjutatud. Sellest tütarlaps üle ei saa.«

28

Sir James viis kaasa nii märkmiku kui ka hinnalise alustassi. Kuna olin niigi hiljaks jäänud, läksin koos temaga tänavale. Tõld ootas teda. Sir James hüppas sisse, andis vormimütsiga kutsarile kiirelt käsu ning sõitis kähku minema. Ta heitis oma mantli pooleldi aknast välja, et varjata vappi uksel, kuid olin seda esikust langevas eredas valguses siiski näinud. Ahmisin üllatusest õhku. Siis pöörasin ümber ja ronisin uuesti trepist üles Holmesi juurde.

»Avastasin, kes meie klient on,« hüüdsin ma, tähtsast uudisest pakatamas. »Teate, Holmes, see on —«

»See on ustav sõber ja rüütellik härrasmees,« ütles Holmes tõrjuvalt kätt tõstes. »Olgu sellest nüüd ja igavesti meile küllalt.«

Ma ei tea, kuidas seda paljastavat märkmikku kasutati. Võib-olla näitas seda sir James. Või on tõenäolisem, et nii delikaatne ülesanne usaldati noore daami isale. Mõju oli igatahes just niisugune nagu soovitud. Kolme päeva pärast ilmus »Morning Postis« teade, kus oli öeldud, et parun Adelbert Gruneri laulatust preili Violet de Merville'iga ei toimu. Samas ajalehes oli artikkel esmasest politseikohtu menetlusest preili Kitty Winteri vastu, rängaks süüdistuseks vitrioli viskamine. Protsessil selgusid nii leevendavad asjaolud, et kohtuotsus oli mäletatavasti kergeim, mida sellise kuriteo eest võis langetada. Sherlock Holmesi ähvardati sissemurdmise eest vastutusele võtta, ent kui eesmärk on õilis ja klient piisavalt kuulus, võib isegi jäik Briti seadusandlus inimlikuks ja paindlikuks osutuda. Mu sõpra pole seni kaebealusepinki pandud.

II. KAAME SÕDURI MÕISTATUS

Ehkki minu sõbra Watsoni ideed on piiratud, käib ta nendega äärmiselt visalt peale. Juba kaua aega on ta mind ärgitanud mõnest oma kogemusest ise kirjutama. Võib-olla olen ma sellist pealekäimist isegi mõneti soodustanud, sest ma olen tihti pidanud talle ette heitma, kui pealiskaudsed tema enda jutustused on, ning süüdistama teda lugejate maitsele järeleandmises, selle asemel et rangelt arvude ja faktidega piirduda. »Proovige ise, Holmes!« sähvas ta, ning olen sunnitud tunnistama, et sulepead kätte võttes olen hakanud mõistma, et ainet tuleb esitada lugejale huvitaval viisil. Järgnev juhtum peaks seda igatahes tegema, sest see on minu märkmetes üks kummalisemaid, ehkki Watsoni kogudest on see juhuslikult välja jäänud. Oma vanast sõbrast ja eluloo-kirjutajast rääkides kasutan juhust märkimaks, et kui ma end oma väikeste uurimuste juures kaaslasega koorman, siis ei ole see tingitud sentimentaalsusest ega tujust, vaid sellest, et Watsonil on mõned tähelepanuväärsed iseloomujooned, mida ta minu saavutustega liialdades on teenimatult mainimata jätnud. Töökaaslane, kes su järeldusi ja tegevusliini ette näeb, on alati ohtlik, kuid see, kellele iga pööre tuleb täieliku üllatusena ning kellele tulevik on alati suletud raamat, on tõepoolest ideaalne abiline.

Näen oma märkmikust, et see oli 1903. aasta jaanuaris, just pärast Buuri sõja lõppu, kui mind külastas härra James M. Dodd, suurt kasvu, ergas, päevitunud, sirge rühiga inglane.

Tubli Watson oli mind tol ajal pärast naisevõttu maha jätnud, ainus isekas tegu, mida ma meie tutvuse ajast mäletan. Olin üksi.

Mul on kombeks istuda, selg akna poole, ja panna külalised istuma vastas asuvale toolile, kus valgus otse nende peale langeb. Härra James M. Dodd paistis

30

mõnevõrra kõhklevat, kuidas kõnelust alustada. Ma ei teinud katset teda abistada, sest vaikimine andis mulle aega teda vaadelda. Olen leidnud otstarbeka olevat klientidele oma võimetega muljet avaldada, ning nõnda esitasin talle mõned oma järeldused.

»Ma märkan, mu härra, et tulete Lõuna-Aafrikast.«

»Jah,« vastas ta pisut üllatunult.

»Kuninglikust ratsaväest ilmselt.«

»Täpselt.«

»Kahtlemata Middlesexi korpusest.«

»Nii see on. Härra Holmes, te olete võlur.«

Naeratasin tema hämmastunud ilme üle.

»Kui minu tuppa astub meheliku välimusega mees, näol päevitus, mida Inglismaa päike ealeski anda ei suuda, taskurätt tasku asemel varrukasse pistetud, siis pole raske tema päritolu määrata. Teil on lühike habe, järelikult regulaararmees te ei olnud. Teil on ratsaväelase hoiak. Mis puutub Middlesexi, siis nägin juba teie nimekaardilt, et olete börsimaakler Throgmorton Streetilt. Missugusesse teise rügementi võiksite siis kuuluda ?«

»Teie näete ka kõike.«

»Ma ei näe rohkem kui teiegi, kuid olen end treeninud tähele panema seda, mida näen. Kuid ega teie, härra Dodd, ei tulnud täna hommikul mulle külla, et vaatlemise kunstist rääkida. Mis on juhtunud Tuxbury Oid Parkis ?«

»Härra Holmes —!«

»Kulla härra, siin pole midagi mõistatuslikku. Teie kirjal oli niisugune pealdis, ning kuna te nii tungivalt seda kokkusaamist soovisite, siis oli selge, et peab olema juhtunud midagi äkilist ja tähtsat.«

»Jah, tõepoolest. Kuid kirja kirjutasin ma pärastlõunal, sestsaadik on aga paljugi juhtunud. Kui kolonel Emsworth poleks mind välja visanud —«

»Välja visanud!«

»Noh, niimoodi see välja kukkus. See kolonel Emsworth on üks kibe käsi. Omal ajal oli ta sõjaväes kõige hullem tähenärija, ja ega tol ajal eriti ei pühitsetud, mida öeldi. Ainult Godfrey pärast ma koloneli üldse välja kannatasingi.«

Panin piibu põlema ja nõjatusin tooli seljatoele.

»Vahest ehk seletaksite, millest räägite.«

31

Minu klient muheles vallatult.

»Mulle hakkas juba tunduma, et te teate kõike, ilma et teile oleks vaja rääkida,« ütles ta. »Ma laon teile faktid välja ning loodan kõigest hingest, et oskate mulle öelda, mida need tähendavad. Olen kogu öö ärkvel olnud ja pead murdnud, aga mida enam ma mõtlen, seda uskumatum kõik tundub.

Kui ma 1901. aasta jaanuaris — täpselt kaks aastat tagasi — sõjaväkke astusin, oli Godfrey Emsworth just samasse eskadroni tulnud. Ta oli kolonel Emsworthi ainus poeg — Krimmi sõja kolonel Emsworth, Victoria risti kavaler — ning temas oli võitlejaverd,

nii et pole ime, kui ta vabatahtlikuna sõjaväkke astus. Kogu rügemendis polnud toredamat poissi. Meie vahel tekkis sõprus — seda liiki sõprus, mis seob ainult neid, kes elavad ühesugust elu ning jagavad kurbust ja rõõme. Ta oli mu semu — ja see tähendab sõjaväes paljugi. Terve aasta läksime ägedate lahingute käigus koos läbi tule ja vee. Siis sai ta Diamond Hiili juures Pretoria all elevandipüssi kuulist haavata. Sain temalt ühe kirja Kaplinna haiglast ja teise Southamptonist. Sellest ajast peale mitte sõnagi — mitte ainsatki sõna, härra Holmes, rohkem kui poole aasta jooksul, ja ta oli mu parim sõber. '

Noh, kui sõda läbi sai ning me kõik tagasi jõudsime, kirjutasin Godfrey isale ja küsisin, kus poiss on. Ei mingit vastust. Ootasin veidi ja kirjutasin uuesti. Seekord sain lühikese ja pahura vastuse. Godfrey on läinud reisile ümber maailma ja ei jõua arvatavasti enne aastat tagasi. Ja kõik.

Ma ei jäänud sellega rahule, härra Holmes. Kogu lugu tundus mulle neetult ebaloomulik. Godfrey oli tubli poiss ega oleks niiviisi sõbrast lahti öelnud. See polnud tema moodi. Pealegi teadsin, et ta pidi pärima hulga raha ning et ta isaga sugugi alati hästi läbi ei saanud. Vanamees oli vahel jõhker ning Godfrey oli liiga südi, et sellega leppida. Ei, ma polnud rahul ning otsustasin loo-lõpuni välja uurida. Juhtus aga nii, ec mu oma asjad vajasid pärast kaheaastast eemalolekut hädasti kohendamist, nii et alles sel nädalal sain uuesti Godfrey looga tegelema hakata. Kui ma aga juba asja üles võtsin, kavatsen kõik muu kõrvale jätta, et seda lõpule viia,«

Härra James M. Dodd paistis olevat niisugune inimene, kellega on parem sõbraks kui vaenlaseks saada.

32

Rääkides oli tema sinistes silmades karm pilk ning tema kandiline lõug tungis veelgi rohkem esile.

»Hüva, mida te siis olete teinud?« küsisin.

»Minu esimene käik oli minna Godfrey koju, Tuxbury Oid Parki Bedfordi lähedal, ning vaadata oma silmaga järele, missugune asjade seis on. Seetõttu kirjutasin tema emale — tõredast isast oli mul juba kõrini — ning ründasin otse: Godfrey oli minu semu, mul on talle meie ühistest läbielamistest palju huvitavat rääkida, ma sattusin naabruses olema, kas tal on midagi selle vastu, jne? Vastuseks sain temalt üsna sõbraliku kirja ja pakkumise mind öömajale võtta. Selle peale ma esmaspäeval kohale sõitsingi.

Tuxbury Oid Hall asub lausa kolkas — kõigist asulatest viie miili kaugusel. Jaamas voorimeest ei olnud, seepärast pidin minema jalgsi, kohver käes, ning oli juba peaaegu pime, kui ma kohale jõudsin. Maja on suur ja sopiline ning seisab märkimisväärses pargis. Minu meelest on hoones kõikvõimalikke ajastuid ja stiile, alates Elizabethi-aegsetest sõrestikega alusseintest ning lõpetades Victoria-aegse sammastikuga. Maja on tahveldist ja globelääne ja tuhmunud vanu pilte täis, ühesõnaga varjude ja saladuste maja. Seal on ülemteener, vana Ralph, kes näib majaga üheealine olevat, ning tema naine, kes võib olla veelgi vanem. Naine on Godfrey hoidja olnud ning ma olin kuulnud Godfrey't temast peaaegu niisama soojalt kõnelemas kui oma emast, niisiis tundsin hoolimata veidrast välimusest tema vastu poolehoidu. Ema meeldis mulle samuti — leebe tilluke silmapaistmatu naine. Ainult koloneli ma ei sallinud.

Meil oli otsekohe väike kokkupõrge ning ma oleksin jaama tagasi kõndinud, kui ma poleks tundnud, et seda ta just sooviski. Mind viidi kohe tema kabinetti ning sealt ma ta leidsingi, tohutu suurt kasvu, kühmus seljaga mehe, kellel oli parkunud näonahk ja hõre hall habe, istumas korratu kirjutuslaua taga. Punasesoone-line nina ulatus näost esile nagu

raisakotka nokk ning puhmas kulmude alt sihtis mind tarmukas hall silmapaar. Nüüd sain aru, miks Godfrey oma igast harva kõneles.

»Noh, mu härra,« ütles ta kareda häälega, »mind huvitaks selle külaskäigu tõelist põhjust teada saada.« Vastasin, et olin seda kirjas tema naisele seletanud.

33

»Jah, jah, te ütlete, et tundsite Godfrey't Aafrikas. Meil ei ole selle kinnituseks muidugi mitte midagi peale teie sõnade.«

»Mul on taskus tema kirjad.«

»Olge nii lahke ja lubage mul neid vaadata.«

Ta heitis pilgu neile kahele, mis ma talle ulatasin, ning viskas kirjad siis tagasi.

»Noh, ja siis?« küsis ta.

»Ma olin teie pojasse Godfrey'sse kiindunud, sir. Meid liitsid paljud sidemed ja mälestused. Kas pole loomulik, et mind paneb tema äkiline vaikimine imestama ja ma tahaksin teada, mis temast saanud on?«

»Ma justkui mäletan, mu härra, et ma juba kirjutasin teile, mis temast saanud on. Ta läks reisile ümber maailma. Tema tervis oli pärast Aafrikas läbielatut kehv ning tema ema ja mina olime arvamusel, et ta vajab puhkust ja vaheldust. Palun olge nii lahke ja andke see seletus edasi teistele sõpradele, keda asi võiks huvitada.«

»Muidugi,« vastasin ma. »Aga võib-olla saaksite mulle öelda laevaliini ja auriku nime, millega ta sõitis, samuti kuupäeva. Mul pole kahtlust, et saaksin talle siis kirja saata.«

Minu palve näis majaperemeest segadusse viivat ja ärritavat. Tema kohevad kulmud laskusid silmade kohale ja ta koputas kärsitult sõrmeotstega lauale. Viimaks vaatas ta üles malemängija ilmel, kes on näinud vastast ohtlikku käiku tegevat ning jõudnud otsusele, kuidas sellele vastata.

»Paljud inimesed, härra Dodd,« ütles ta, »oleksid teie paganama visadusest solvunud ja arvaksid, et teie pealetükkivus on muutunud juba häbematuseks.«

»Selle põhjuseks on minu tõeline sõprus teie poja vastu, sir.«

»Täpselt. Olen selle pärast juba paljugi andeks andnud. Pean teid siiski paluma need pärimised lõpetada. Igal perekonnal on oma saladused ja motiivid, mida ka kõige heasoovlikumale kõrvalseisjale alati seletada ei saa. Minu naine tahab väga teada midagi Godfrey sõdurielust, ja seda te ju võite talle rääkida, kuid ma palun teid, jätke olevik ja tulevik rahule. Niisugusel nuhkimisel pole tegelikult mingit mõtet, mu härra, ning see asetab meid delikaatsesse ja keerulisse olukorda.«

34

»Nõnda olin siis ummikusse jõudnud, härra Holmes. Ma ei pääsenud kuidagi edasi. Võisin ainult teeselda, et alistun olukorrale, ning anda endamisi tõotuse, et ma ei puhka enne, kui olen sõbra saatuse välja selgitanud. See oli igav õhtu. Einetasime vaikselt kolmekesi sünges, vanas, luitunud toas. Perenaine küsitles mind õhinal poja kohta, kuid vanamees näis morn ja rusutud. Olin kogu loost niivõrd tüdinud, et niipea kui viisakus lubas, vabandasin ja läksin oma tuppa. See oli avar lage tuba alumisel korrusel, niisama lohutu nagu kogu ülejäänud maja, kuid pärast aasta aega veldti'l magamist ei olda öömaja suhtes eriti nõudlik. Tõmbasin kardinad kõrvale, vaatasin aeda ja nägin, et on ilus heleda poolkuuga öö. Siis istusin praksuva kamina juurde, lamp kõrvallaual, ning üritasin romaani lugemisega meelt lahutada. Mind katkestas aga vana ülemteener Ralph, kes tuli tuppa söe-varule lisa tooma.

»Arvasin, et teil võib öösel süsi otsa saada, sir. Ilm on kõle ja need toad on külmad.«

Ta kõhkles enne toast väljumist, ning kui ma ringi vaatasin, seisis ta otse minu poole vaadates, kortsus näol nukker ilme.

»Palun vabandust, sir, kuid ma kuulsin paratamatult pealt, mida te õhtusöögi ajal noorhärra Godfrey'st ütlesite. Te ju teate, sir, et mu naine imetas teda, ning nii võin ma öelda, et olen talle nagu kasuisa. Loomulikult huvitab meid kõik. Te ütlete, et ta oli hea sõdur, sir?«

»Terves rügemendis polnud vapramat meest. Ükskord tõi ta mu buuride püssitule alt välja, muidu poleks mind võib-olla praegu siin.«

Vana ülemteener hõõrus oma kondiseid käsi.

»Jah, sir, jah, see on küll täiesti noorhärra Godfrey moodi. Ta oli alati nii julge. Pargis pole ühtki puud, sir, mille otsa ta poleks roninud. Miski ei suutnud teda peatada. Ta oli tore poiss — ja oh, sir, küll oli ta tore mees.«

Hüppasin püsti.

»Kuulge!« hüüdsin ma. »Te ütlete oli. Te räägite, nagu oleks ta surnud. Mis saladus siin on? Mis on Godfrey Emsworthist saanud?«

Haarasin vanamehel õlast kinni, kuid ta tõmbus eemale.

»Ma ei tea, mida te silmas peate, sir. Küsige Godfrey

kohta peremehelt. Tema teab. Pole minu asi vahele segada.«

Ralph tahtis toast välja minna, kuid ma hoidsin tal käsivarrest kinni.

»Kuulge,« ütlesin ma, »kui ma teid ka kogu öö peaksin kinni hoidma, peate vastama ühele küsimusele, enne kui lähete. Kas Godfrey on surnud?«

Ta ei suutnud mulle otsa vaadata. Ta oli nagu hüp-notiseeritud. Vastus pääses tal tahtmatult suust. See oli kohutav ja ootamatu.

»Sooviksin Jumala nimel, et oleks!« hüüdis ta, ning rebinud end vabaks, tormas toast välja.

Te mõistate, härra Holmes, et istusin toolile tagasi mitte just rõõmsas meeleolus. Vanamehe sõnu võis minu meelest tõlgendada ainult ühtmoodi. Ilmselt oli mu vaene sõber segatud mingisse kuritegelikku või vähemalt põlgusväärsesse tehingusse, mis puudutas kogu perekonna au. Vana karm mees oli poja kodunt ära saatnud ning käskis tal end kuskil varjata, et skandaal avalikuks ei saaks. Godfrey oli hulljulge noormees. Ta oli kergesti mõjutatav. Kahtlemata oli ta halba seltskona sattunud ja hukatusse viidud. Kui see tõepoolest nii oli, siis oli lugu kahetsusväärne, ent isegi sel juhul oli minu kohus ta üles otsida ja vaadata, kas ma teda aidata saaksin. Mõtisklesin just murelikult selle üle, kui üles vaadates nägin Godfrey Emsworthi enda ees.«

Minu klient vaikis nagu suure meeleliigutuse puhul.

»Palun jätkake,« ütlesin. »Teie lool on mõningaid väga ebatavalisi külgi.«

»Ta oli akna taga, härra Holmes, nägu vastu klaasi surutud. Ma rääkisin teile, et olin välja vaadanud. Sealjuures olin kardina osalt kõrvale lükanud. Selle vahes ta nüüd seisiski. Aken oli suur ning ma nägin teda kogu pikkuses, kuid mu tähelepanu köitis ta nägu. Ta oli surnukahvatu — ealeski pole ma näinud nii kaame näoga inimest. Kummitused võivad vist niimoodi välja näha; kuid tema pilk kohtus minu omaga, ning need olid elava inimese silmad. Ta hüppas eemale, kui nägi, et ma teda vaatan, ning kadus pimedusse.

Godfrey's oli midagi vapustavat, härra Holmes. Mitte ainult too tontlik valge nägu, mis kumas nagu juust pimeduses. See oli midagi tabamatut — midagi hiilivat, vargset, süüdlaslikku —, midagi, mis polnud üldse selle

36

meheliku, otsekohese kaaslase moodi, keda mina olin tundnud. See jättis mulle õudse mulje.

Kui aga ollakse paar aastat buurivennikeste vastu sõdinud, siis osatakse selget pead säilitada ja kiiresti tegutseda. Godfrey oli vaevalt kaduda jõudnud, kui ma juba akna juures olin. Aknal oli kohmakas riiv ning mul läks pisut aega, kuni ma selle lahti sain. Siis lipsasin välja ja jooksin mööda aiarada sinnapoole, kuhu arvasin teda läinud olevat.

Teerada oli pikk ja väljas oli pime, kuid mulle näis, et miski liigub minust eespool. Jooksin Godfrey nime hüüdes edasi, kuid kasu polnud sellest midagi. Kui ma raja lõppu jõudsin, hargnes see mitmesse suunda igasuguste kõrvalhoonete poole. Seisin kõheldes paigal ning kuulsin äkki selgesti ukse kolksatust. See ei kostnud mitte majast, vaid eestpoolt pimedusest. Sellest piisas minu veenmiseks, et ma polnud mitte lummutist näinud. Godfrey oli minu eest ära jooksnud ja enda järel ukse kinni pannud. Selles olin ma kindel.

Rohkem ei saanud ma midagi teha ning veetsin rahutu öö selle kõige üle juureldes ning püüdes mingit teooriat luua, mis faktidega kokku sobiks. Järgmisel päeval leidsin koloneli pisut leplikumas tujus, ning kuna proua märkis, et ümbruses on mõndagi vaatamisväärset, andis see mulle võimaluse küsida, kas neile oleks vastumeelt, kui ma veel üheks ööks sinna jääksin. Vanamehelt saadud mõnevõrra tõre nõusolek kindlustas mulle terve päeva, et ringi vaadata. Olin juba täiesti veendunud, et Godfrey on lähedal peidus, aga kus ja miks, jäi lahendamata.

Maja oli nii suur ja keeruline, et sinna oleks saanud terve rügemendi ära peita, ilma et kellelgi aimu oleks olnud. Kui saladus peitus seal, oli mul raske seda avastada. Kuid uks, mida olin sulgumas kuulnud, ei asunud igatahes majas. Pidin uurima seda ja vaatama, mida ma sealt leian. Mingeid raskusi mul sellega ei olnud, sest vanapaar tegeles oma toimetustega ja jättis mind omapead.

Aias oli mitu väikest kõrvalhoonet, kuid aia lõpus seisis üsna ruumikas hoone — küllalt suur, et metsavahi või aedniku eluasemeks olla. Kas kinnipandava ukse mütsatus võis kosta siit? Lähenesin hoonele hooletu ilmega, nagu jalutaksin sihitult ringi. Sealjuures nägin.

37

et uksest tuli välja väikest kasvu nobe habemik mees, seljas must kuub ja peas kõvakübar — üldse mitte aedniku tüüpi. Minu üllatuseks pani ta ukse enda järel lukku ja võtme taskusse: Siis vaatas ta mulle üsna imestunult otsa.

»Kas te olete siin külas?« küsis ta.

Seletasin, et olen küll ning et ma olen Godfrey sõber.

»Kui kahju, et ta on ära sõitnud, sest ta oleks nii meelsasti minuga kohtunud,« jätkasin.

»Just nii. Täpselt,« ütles mees millegipärast süüdlaslikult. «Kahtlemata võite teda mõnel soodsamal ajal uuesti külastada.« Ta hakkas minema, aga kui ma ümber pöörasin, märkasin, et ta seisis mind jälgides aia lõpus, poolenisti loorberipõõsaste taga.

Vaatasin möödaminnes majakest tähelepanelikult, kuid akende ees olid paksud kardinad, ja niipalju kui võis näha, oli maja rühi. Võisin omaenda mängu ära rikkuda ja mind oleks võidud isegi minema kihutada, kui ma liiga pealetükkivaks lähen, sest tundsin

ikka veel, et mind jälgitakse. Seepärast kõndisin peahoone juurde tagasi ja ootasin õhtut, et veel ringi vaadata. Kui kõik oli pime ja vaikne, ronisin oma toa aknast välja ning hiilisin nii tasa kui võimalik salapärase hoone juurde.

Ütlesin, et paksud kardinad olid ette tõmmatud, kuid nüüd märkasin, et akendel olid ees ka veel luugid. Ühest praost paistis siiski pisut valgust, seetõttu keskendasin oma tähelepanu sinna. Mul vedas, sest kardin ei olnud päris tihedalt ees, nii et sain tuppa vaadata. See oli küllaltki mõnus ruum, kus põles ere lamp ja leegitses kamin. Toas istus väike mees, keda olin hommikul näinud. Ta suitsetas piipu Ja luges ajalehte.«

»Missugust ajalehte?« küsisin ma.

Mu klient näis jutustuse katkestamise pärast pahandavat.

»Kas sellel võiks mingit tähtsust olla?« küsis ta. »See on ülimalt oluline.« »Ma tõesti ei märganud.«

»Võib-olla panite tähele, kas see oli suureformaadiline või niisugust väiksemat tüüpi nagu nädalalehed?«

»Nüüd, kui te seda mainite, tuleb mul meelde, et suur see ei olnud. See võis olla »Spectator«. Mul polnud aga aega seesugustele detailidele palju mõelda, sest selg

akna poole istus teine mees, ning võiksin vanduda, et see oli Godfrey. Tema nägu ma ei näinud, kuid tuttava õlajoone tundsin ära. Ta toetus õige kurvameelses poosis küünarnukile, keha kaminatule poole pööratud. Kõhklesin, mida peale hakata, kui tundsin järsku koputust õlal ning minu kõrval seisis kolonel Emsworth.

»Lähme, mu härra!« ütles ta vaikse häälega. Ta kõndis sõnatult majani ning ma järgnesin talle oma magamistuppa. Ta oli esikust sõiduplaani kaasa võtnud.

»Kell pool üheksa läheb rong Londoni poole,« ütles ta. »Kell kaheksa ootab kaarik teid ukse ees.«

Ta oli viha pärast näost valge ning mina tundsin end tõepoolest nii kahtlases olukorras, et suutsin vaid segaseid vabandusi pomiseda, püüdes oma käitumist seletada murega sõbra pärast.

»Siin pole midagi arutada,« ütles kolonel järsult. »Te olete äärmiselt häbitul moel meie perekonna saladustesse tunginud. Tulite siia kui külaline ja hakkasite ringi nuuskima. Mul pole rohkem midagi lisada, mu härra, ainult et ma ei soovi teid enam kunagi näha.«

Siinkohal katkes mu kannatus, härra Holmes, ning ma hakkasin üsna tuliselt end kaitsma.

»Ma nägin teie poega ning olen veendunud, et mingil teadmata põhjusel varjate te teda maailma eest. Mul pole aimugi, miks te teda niimoodi kinni hoiate, kuid olen kindel, et ta ei või enam vabalt tulla ega minna. Hoiatan teid, kolonel Emsworth, et kuni ma pole oma sõbra kaitstuses ja heaolus kindel, ei loobu ma iial püüetest saladust avastada ega lase end igatahes millestki heidutada, mida te võiksite öelda või teha.«

Vanamees nägi tulivihane välja ning arvasin tõesti, et ta tuleb mulle kallale. Ütlesin, et ta oli kuivetu, äge hiiglasekasvu vana mees ning ehkki ma pole mingi nõrguke, oleks mul enda kaitsmisega küllalt tegemist olnud. Kui ta oli mind tükk aega raevukalt jõllitanud, pöördus ta kannal ringi ja kõndis toast välja. Mina läksin hommikul kättejuhatatud rongile kindla kavatsusega tulla otse teie juurde ning paluda teilt nõu ja abi kohtumisel, milleks ma kirjalikult luba palusin.«

Niisugune oli probleem, mille külaline mulle esitas. See kätkes, nagu terane lugeja on juba märganud, lahendamiseks vähe raskusi, sest võimalusi asja juurteni jõudmiseks oli väga piiratud valikus. Kuid siiski, nii elementaarne

39

kui see ka polnud, oli asjal huvitavaid ja uudseid jooni, mis loo kirjapanemist õigustavad. Asusin nüüd oma tuntud loogilise analüüsi meetodeid rakendades võimalikke lahendusi välja sorteerima.

»Teenijad,« küsisin ma, »kui palju neid majas oli?«

»Minu meelest olid seal ainult vana ülemteener ja tema naine. Vanapaar näis väga lihtsat elu elavat.«

»Selles hoones niisiis teenrit ei olnud ?«

»Mitte ühtki, kui just habemik mees seda osa ei täitnud. Ta tundus küll üsna selgelt paremast kihist pärinevat.«

»See näib väga tähendusrikas. Kas te märkasite, et ühest majast oleks teise toitu viidud?«

»Nüüd tuleb mul meelde küll, et nägin vana Ralphi korviga mööda aiateed hoone poole minemas. Tol hetkel ei tulnud mul pähegi toidu peale mõelda.«

»Kas te ümbruses järele pärisite?«

»Pärisin küll. Rääkisin jaamaülemaga, ja külakõrtsmi-kuga samuti. Lihtsalt küsisin, kas nad teavad midagi mu vanast sõbrast Godfrey Emsworthist. Mõlemad kinnitasid mulle, et ta on ümbermaailmareisile läinud. Ta oli koju tulnud ja peaaegu kohe uuesti teele asunud. Seda lugu uskusid nähtavasti kõik.«

»Te ei rääkinud oma kahtlustest midagi?«

»Mitte midagi.«

»See oli teist väga arukas. Asja peab muidugi uurima. Tulen teiega Tuxbury Oid Parki kaasa.« »Täna?«

Juhtumisi lõpetasin ma sel ajal just uurimist, mida mu sõber Watson on kirjeldanud kui Abbey kooli mõistatust, millesse Greyminsteri hertsog nõnda sügavalt segatud oli. Mul oli ka tellimus Türgi sultanilt, mis nõudis kohest tegutsemist, sest selle hooletussejätmisel võisid olla vägagi tõsist laadi poliitilised tagajärjed. Nagu ma oma päevikust näen, sain seetõttu alles järgmise nädala algul Bedfordshire'is härra James M. Doddi seltskonnas ülesannet täitma asuda. Teel Eustonisse võtsime peale tõsise vaikiva terashallide riietega härrasmehe, kellega olin vajalikes asjades kokku leppinud.

»See on üks vana sõber,« ütlesin Doddile. »Võimalik, et tema kohalolek on täiesti tarbetu, kuid teiselt poolt võib see olla ka oluline. Praegusel hetkel pole vaja seda rohkem arutada.«

40

Watsoni jutustused on lugejaid kahtlemata harjutanud faktiga, et ma ei raiska sõnu ega paljasta oma mõtteid, kui juhtumi uurimine parajasti käib. Dodd näis üllatunud, kuid rohkem ei räägitud midagi, ning kolmekesi jätkasime teekonda. Rongis esitasin Doddile veel ühe küsimuse, sest tahtsin, et meie kaaslane seda kuuleks. I »Ütlete, et nägite oma sõbra nägu aknal täiesti selgelt, nii et olete tema isikus kindel ?«

»Selles suhtes pole mul mingeid kahtlusi. Tema nina oli vastu klaasi surutud. Lambivalgus langes talle otse näkku.«

»See poleks saanud olla keegi teine, kes temaga sarnaneb?«

»Ei, ei, see oli tema.«

»Kuid te ütlete, et ta oli muutunud?«
»Ainult jume. Tema nägu oli — kuidas ma seda kirjeldan? — see oli valge nagu kala kõht. See oli kaame.«
»Kas see oli üleni ühtlaselt kahvatu ?«
»Vist ei olnud. Kõige selgemini nägin ma laupa, sest see oli vastu akent surutud.«
»Kas te hüüdsite teda?«
»Tol hetkel olin ma liiga kohkunud. Siis jälitasin teda, nagu ma teile rääkisin, kuid tagajärjetult.«
Juhtum oli mul peaaegu lahendatud, oli vaja ainult üht tillukest detaili, et kõik selgeks saaks. Kui me pärast küllaltki pikka sõitu vana, kummalise, sopilise maja juurde jõudsime, mida klient oli kirjeldanud, oli see vana ülemteener Ralph, kes ukse avas. Olin terveks päevaks tõlla üürinud ning palusin oma eakat sõpra seniks sõidukisse jääda, kuni me teda kutsume. Ralphil, vanal kortsus mehikesel, oli seljas tavapärane must kuub ning jalas musta-hallikirjud püksid, ainult üks lisand oli imelik. Tal olid käes pruunid nahkkindad, mis ta meid nähes otsekohe käest tõmbas, asetades need esiku-lauale. Nagu mu sõber Watson on võib-olla märkinud, on mul ebanormaalselt terav haistmismeel, ning praegu tajusin selgelt nõrka, kuid teravat lõhna. See näis lähtuvat laualt. Pöördusin ringi, panin kaabu lauale, lükkasin selle põrandale, kummardusin kaabut üles võtma ning mul õnnestus pista oma nina kinnastele üsna lähedale. Jah, kahtlemata tuli omapärane tõrvalõhn nendest. Läksin edasi kabinetti, kogu juhtum peas selgitatud. Oh häda, et pean omaenda lugu jutustades niiviisi kaarte avama!
41
Just selliste ahela lülide varjamise abil on Watsonil võimalik oma petlikult hiilgavaid lõpplahendusi saavutada.
Kolonel Emsworth ei olnud oma toas, kuid Ralphi teate peale tuli ta üsna ruttu kohale. Kuulsime koridoris tema kiireid raskeid samme. Uks paisati lahti ning kolonel tormas sisse, habe turris ja nägu krampi kiskunud, nii hirmuäratava moega vanamees, kui üldse võib ette kujutada. Käes olid tal meie nimekaardid, ta tõmbas need ribadeks ja trampis neil jalgadega.
»Kas ma ei öelnud teile, te pagana nuuskur, et ma keelan teil siia tulla? Ärge enam kunagi söandage siin oma nägu näidata. Kui te veel kord ilma minu loata sisse tungite, on mul õigus vägivalda tarvitada. Ma lasen teid maha, mu härra! Jumala eest, lasen! Mis puutub teisse, sir,« pöördus ta minu poole, »siis esitan teile sama hoiatuse. Olen teie nurjatust elukutsest kuulnud, kuid kasutage oma kahtlasi andeid kusagil mujal. Siin pole nende järele mingit vajadust.«
»Ma ei saa siit lahkuda,« ütles mu klient kindlalt, »enne kui olen Godfrey enda suust kuulnud, et teda vangis ei hoita.«
Meie tõre majaperemees helistas kella. »Ralph,« ütles ta, »helista krahvkonna politseisse ja palu, et inspektor saadaks siia kaks konstaablit. Ütle talle, et majas on murdvargad.«
»Üks hetk,« ütlesin ma. »Võtke teadmiseks, härra Dodd, et kolonel Emsworthil on õigus ning meil pole mingit seaduslikku alust tema majas viibida. Teiselt poolt peaks kolonel taipama, et teie tegevus on täielikult ajendatud murest tema poja pärast. Julgen loota, et kui meil lubataks kolonel Emsworthiga viis minutit vestelda, võiksin tema arvamust kogu asjast täielikult muuta.«

»Mind ei ole nii kerge ümber veenda,« ütles vana sõdur. »Ralph, tee, mis ma käskisin. Mis pagan sa ootad! Helista politseisse!«
»Mitte midagi sellist,« ütlesin selga vastu ust surudes. »Igasugune vahelesegamine politsei poolt tooks kaasa katastroofi, mida te nii väga kardate.« Võtsin märkmiku välja ja kritseldasin lahtisele lehele ainsa sõna. »See,« ütlesin ma lehte kolonelile ulatades, »tõi meid siia.«
Vanamees silmitses kirjutist, näolt kadunud igasugune ilme peale hämmastuse.
»Kuidas te teate?« ägas ta raskelt toolile laskudes.
42
»Minu asi on kõike teada. See on mu amet.«
Kolonel istus sügavas mõttes, kõhna käega haralist habet näppides. Siis tegi ta alistuva liigutuse.
»Noh, kui te tahate Godfreyt näha, siis vaadake. Mina poleks seda soovinud, kuid te sunnite mind selleks. Ralph, ütle härra Godfrey'le ja härra Kentile, et viie minuti pärast oleme nende juures.«
Viie minuti pärast asusime teele mööda aiarada ning leidsime end lõpuks salapärase hoone eest. Uksel seisis väikest kasvu habemik mees, näol tõsiselt hämmastunud ilme.
»See tuleb väga järsku, kolonel Emsworth,« ütles ta. »Te lööte kõik meie plaanid segi.«
»Ma ei saa sinna midagi parata, härra Kent. Meid sunniti. Kas Godfrey saab meid vastu võtta?«
»Jah, ta ootab toas.« Mehike pöördus ringi ja juhatas meid avarasse, lihtsalt sisustatud eestuppa. Selg kamina poole, seisis seal üks mees, ning teda nähes sööstis mu klient kätt välja sirutades ettepoole.
»Godfrey, vanapoiss, kui tore!«
Kuid teine mees viipas, et sõber taganeks.
»Ära puuduta mind, Jimmie. Hoia eemale. Jah, vaata ainult! Ma ei näe just nii välja nagu B-eskadroni tragi kapral Emsworth, või kuidas ?«
Tema välimus oli kahtlemata erakordne. Oli näha, et ta oli kunagi tõesti nägus mees olnud, selgejooneline nägu Aafrika päikesest pruunistunud, kuid tollel tumedamal taustal oli laikudena näha imelikke valkjaid kohti, kus nahk oli nagu pleekinud.
«Sellepärast ma külalisi vastu ei võtagi,« ütles ta. »Sinu vastu, Jimmie, pole mul midagi, kuid ilma su sõbrata oleksime võinud küll hakkama saada. Arvatavasti on tema tulekuks mingi tungiv põhjus, kuid praegu on olukord mulle küll ebameeldiv.«
»Tahtsin kindel olla, et sinuga on kõik korras, Godfrey. Nägin sind tol ööl, kui sa mu aknast sisse vaatasid, ega suutnud enne rahule jääda, kui olin kõik välja selgitanud.«
»Vana Ralph ütles mulle, et sa siin oled, ning ma ei raatsinud jätta sulle pilku heitmata. Lootsin, et sa mind ei näinud, ning pidin oma urgu jooksma, kui kuulsin, et sa akna lahti tegid.«
43
»Aga mis sul siis, taeva pärast, viga on?«
»Noh, see on pikk jutt,« ütles noormees sigaretti põlema pannes. »Kas sa mäletad toda hommikust lahingut Buffelsspruitis Pretoria all, Idaraudtee liinil? Sa kuulsid, et ma sain pihta?«
»Kuulsin küll. Aga üksikasju ma teada ei saanudki.«
»Meie kolmekesi läksime teistest lahku. Seal oli väga künklik maastik, nagu sa võib-olla mäletad. Meie, see tähendab Simpson — mees, keda me Kiilaspea Simpso-niks

kutsusime — ja Anderson ja mina. Me olime buuri-vennikestest jagu saamas, kuid nad pugesid peitu ja said meile kolmele pihta. Teised kaks said surma. Minul läks elevandipüssi kuul õlast läbi. Klammerdusin siiski hobuse külge ning loom kihutas mitu miili edasi, enne kui ma minestasin ja sadulast maha veeresin.

Kui ma teadvusele, tulin, oli juba öö, ning ma upitasin end jalule, tundes end väga nõrgana ja haigena. Minu üllatuseks oli lähedal üsna avar laia stoep'i ja paljude akendega maja. Oli tapvalt külm. Sa ju mäletad seda kangestavat külma, mis õhtuti saabus, hukutav, läila külm, mis nii erineb meie kargest tervislikust pakasest. Noh, ma olin üdini läbi külmunud ning mu ainus lootus näis olevat sinna majja jõuda. Ajasin end püsti ja vedasin end kuidagi edasi, ise vaevalt teades, mida teen. Mäletan ähmaselt, et ronisin vaevaliselt trepist üles, läksin laiast uksest sisse, jõudsin suurde mitme voodiga tuppa ning viskusin rahuldusohkega ühele voodile pikali. Voodi oli üles tegemata, kuid see ei häirinud mind üldse. Tõmbasin teki oma lõdisevale kehale ning hetke pärast jäin sügavalt magama.

Oli hommik, kui ma virgusin, ning mulle näis, et terve mõistuse maailma jõudmise asemel olin sattunud mingisse erakordsesse luupainajalikku olukorda. Aafrika päikesepaiste voogas läbi suurte katmata akende ning iga detail tolles avaras, kõledas, valgeks lubjatud maga-misruumis oli selgelt ja puhtalt näha. Minu ees seisis väike, kääbusetaoline mees hiiglasliku sibulakujulise peaga, kes vatras erutatult hollandi keeles, vehkides hirmsate kätega, mis näisid nagu pruunid käsnad. Tema taga seisis salk inimesi, keda olukord näis kangesti lõbustavat, kuid neid vaadates läbis mind külmavärin. Mitte ükski neist polnud normaalne inimolend. Kõik olid kuidagi imelikult väärastunud või paistes või moondunud.

44

Nende kummaliste peletiste naeru oli õudne kuulata.

Näis, et mitte keegi neist ei räägi inglise keelt, kuid olukorda tuli kuidagi selgitada, sest suure peaga olend hakkas üha vihasemaks saama ning loomalikke karjatusi kuuldavale tuues haaras minust oma moonutatud kätega kinni ning hakkas mind voodist välja rebima, hoolimata verd jooksvast haavast. Väike koletis oli tugev kui härg ning ma ei tea, mis ta oleks minuga teinud, kui kära peale poleks tuppa astunud elatanud mees, kellel oli kahtlemata võimu. Ta ütles hollandi keeles mõned karmid sõnad ning mu piinaja tõmbus eemale. Siis pöördus mees minu poole, vaadates mind äärmise hämmastusega.

»Miks te ometi siia tulitc?« küsis ta imestunult. »Oodake pisut! Ma näen, et olete kurnatud ning teie haavatud õlg vajab sidumist. Ma olen arst ja seon kohe teie haava kinni. Aga kulla mees, te olete siin kaugelt suuremas hädaohus, kui te lahinguväljal üldse olite. Te olete pidalitõbiste haiglas ja magasite pidalitõbise voodis.«

Kas ma pean sulle veel midagi seletama, Jimmie? Ilmnes, et eelmisel päeval, läheneva lahingu eel, evakueeriti kõik need vaesed olendid. Seejärel, inglaste lähenedes, tõi nende arstlik ülevaataja nad tagasi ja kinnitas mulle, et ehkki usub end tõve vastu immuunne olevat, poleks ta eales julgenud teha seda, mida mina tegin. Ta andis mulle eraldi toa, kohtles mind lahkelt ning umbes nädala pärast viidi mind Pretoria üldhaiglasse.

See on siis minu tragöödia. Lootsin viimase hetkeni, kuid alles koju jõudes näitasid kohutavad märgid, mida sa mu näol näed, et ma polnud pääsenud. Mida pidin ma tegema? Elame siin eraldi hoones. Meil on kaks teenijat, keda võib täielikult usaldada. Härra Kent, kes on kirurg, andis vaikimisvande ja nõustus minuga siia jääma. Sel viisil tundus kõik küllaltki lihtne. Teine võimalus oli kohutav: eluaegne eraldatus võõraste

hulgas, ilma mingi lootuseta vabanemisele. Absoluutne salastatus oli aga hädavajalik, või muidu oleks isegi siin vaikses maakohas kära tõusnud ning mind oleks kohutavasse hukatusse saadetud. Isegi sind, Jimmie — isegi sind tuli

45

teadmatuses hoida. Miks mu isa järele andis, ei suuda ma ette kujutada.«

Kolonel Emsworth osutas minule. »See härra sundis mind selleks.« Ta keeras lahti pabeririba, millele olin kirjutanud »pidalitõbi«. »Mulle näis, et ta teab juba nii palju, et on ohutum, kui ta teab kõike.«

»Nii see ongi,« ütlesin ma. »Kes teab, kui hästi kõik võib veel minna? Ilmselt on patsienti näinud ainult härra Kent. Tohin ma küsida, sir, kas te olete niisuguste haiguste asjatundja,- mis minu teada on troopilised või pooleldi troopilised ?«

»Mul on meditsiiniharidusega arsti tavalised teadmised,« märkis mees mõnevõrra jäigalt.

»Ma ei kahtle, sir, et olete täiesti kompetentne, kuid olen kindel, et olete nõus sellistel juhtumitel teise arsti arvamust arvestama. Te olete arusaadavalt seda vältinud, kartes, et teile hakatakse patsiendi ärasaatmiseks survet avaldama.«

»Nii see on,« ütles kolonel Emsworth. »Nägin olukorda ette,« selgitasin ma, »ning tõin kaasa sõbra, kelle diskreetsust võib täielikult usaldada. Kunagi sain talle ametialase teene osutada ning ta on valmis pigem sõbrana kui spetsialistina nõu andma. Sir James Saunders.«

Väljavaade jutuajamisest lord Robertsiga poleks ka kollanokast allohvitseris suuremat imetlust ja naudingut tekitanud, kui nüüd härra Kenti näol peegeldus.

»Olen selle üle tõepoolest uhke,« pomises ta.

»Sel juhul palun ma sir Jamesi siiapoole tulla. Ta on praegu ukse juures tõllas. Vahepeal võiksime ehk koguneda teie kabinetti, kolonel Emsworth, kus ma saaksin vajalikke seletusi anda.«

Ja siinkohal tunnen ma oma Watsonist puudust. Osavate küsimuste ja imetlushüüatuste abil oleks ta mu lihtsa kunsti, mis on tegelikult vaid süstematiseeritud kaine mõtlemine, imeasjaks ülendanud. Oma lugu ise jutustades pole mul niisugust abi kusagilt võtta. Ning siiski esitan ma mõttekäigu nii, nagu jutustasin selle väikesele kuulajaskonnale, kes koos Godfrey emaga koloneli kabinetti oli kogunenud.

»Protseduur,« ütlesin ma, »algab eeldusest, et olles kõrvale heitnud kõik, mis on võimatu, jääb järele see, mis peab olema tõde, kui tahes ebatõenäoline see ka ei

46

oleks. Vägagi võimalik, et alles jääb mitu seletust, mispuhul tehakse üks katse teise järel, kuni üks või teine versioon on kindlalt tõestatud.: Rakendame nüüd seda põhimõtet antud juhtumile. Selle põhjal, mida ma esmalt kuulsin, oli tolle noormehe oma isa mõisa kõrvalhoones elamiseks kolm võimalikku seletust. Kas ta varjab end kuriteo pärast, või on ta hull ning hullumajja ei taheta seda saata, või on tal mingi haigus, mis eraldioleku vajalikuks teeb. Muid võimalikke lahendusi ma ei leidnud. Need tuli siis läbi sõeluda ning kaaluda.

Kuriteo versioon ei vääri tähelepanu. Piirkonnas polnud ühtki lahendamata kuritööd teada. Selles olin ma kindel. Kui tegemist oleks olnud mõne veel avastamata kuriteoga, oleks ilmselt perekonna huvides pahategijast lahti saada ning ta välismaale saata, selle asemel et teda kodus peidus hoida. Sellisele käitumisele ei leidnud ma seletust.

Hullumeelsus oli usutavam. Teise isiku kohalviibimine majakeses viis mõtted valvurile. Fakt, et ta välja tulles ukse lukku keeras, tugevdas usutavust ning tekitas mulje vangistusest. Teiselt poolt, vangistus ei saanud väga karm olla, sest muidu poleks noormees vabaks pääsenud ega oma sõpra vaatama läinud. Te mäletate, härra Dodd, et otsisin pidepunkte, küsides teilt näiteks ajalehe kohta, mida härra Kent luges. Kui see oleks olnud »Lancet« või »British Medical Journal«, oleks mul lihtsam olnud. Hullumeelset eravalduses kinni hoida pole seadusevastane, kui tema juures on sobiv abiline ning võimudele on olukorrast teatatud. Milleks siis kogu see meeleheitlik varjamine? Jälle ei suutnud ma teooriat faktidega kooskõlla viia.

Jäi üle kolmas võimalus, millega, nii haruldane ja ebatõenäoline kui see ka polnud, kõik näis sobivat. Pidalitõbi pole Lõuna-Aafrikas sugugi ebatavaline. Noormees võis mingi erakordse juhuse läbi sellesse nakatuda. Tema .perekond oleks äärmiselt õudsesse olukorda sattunud, sest nad ei tahaks teda kodust ära saata. Oleks vaja täielikku salastatust, et takistada kuulduste levikut ning sellele järgnevat võimude vahelesegamist. Kui oma alale pühendunud arstile piisavalt maksta, leiaks kergesti kellegi, kes kannataja enda hoolde võtaks. Pole põhjust, miks haige ei võiks pärast pimeduse saabumist vabadu-

47

ses olla. Naha pleekimine on tavaline tõvega kaasnev nähe. Seletus tundus veenev — nii veenev, et otsustasin tegutseda, nagu oleks see juba tõestatud. Kui ma siia saabudes märkasin, et Ralph toitu viies kannab kindaid, mis olid desinfitseeriva vedelikuga immutatud, hajusid mu viimased kahtlused. Ainus sõna näitas teile, sir, et saladus on avastatud, ning kuna ma seda välja ei öelnud, vaid sõna paberile kirjutasin, tõestasin seega, et mind võib usaldada.«

Lõpetasin just seda väikest analüüsi, kui uks lahti tehti ja kuulus range nahaarst sisse juhatati. Seekord olid tema läbitungimatud näojooned aga mahenenud ning pilgust paistis soe inimlikkus. Ta astus kolonel Emsworthi juurde ning surus tal kätt.

»Minu osaks on sageli halbu ja harva häid sõnumeid tuua,« ütles ta. »Seda rõõmustavam on praegune juhus. See ei ole pidalitõbi.«

»Mis?!«

»Selge pseudopidalitõve ehk ihtüoosi juhtum, mis on naha soomusetaoline lööve, ebameeldiv, visa, kuid ravitav, ning igatahes mitte nakkav. Jah, härra Holmes, kokkusattumus on tõesti tähelepanuväärne. Kas see aga ongi kokkusattumus? Kas pole mitte tegemist varjatud jõududega, millest me vähe teame? Kas me võime kindlad olla, et mure, mille all noormees nakkusohust saadik kahtlemata kohutavalt on kannatanud, ei võinud esile kutsuda sellist nähtust, mis on kardetavaga just sarnane? Igatahes julgen vastutada — aga proua minestas! Härra Kent võiks vist seniks tema juurde jääda, kuni ta oma õnnelikust vapustusest toibub.«

III. MAZARINI KALLISKIVI MÕISTATUS

Doktor Watsonil oli meeldiv leida end jälle korratus teise korruse toas Baker Streetil, kust olid alguse saanud nii paljud tähelepanuväärsed seiklused. Ta vaatas ringi ja nägi teaduslikke diagramme seinal, happest söövitatud laikudega kemikaalide riiulit, viiulikasti nurgas, söckasti, mis sisaldas nagu vanasti piipe ja tubakat. Viimaks langes tema pilk Billy, noore, kuid väga aruka ja taktitundelise käskjala värskele naeratavale

näole, kes aitas pisut leevendada üksildust ja tühjust, mis suurt ja raskemeelset detektiivi vahel ümbritses.

»Kõik näib vanaviisi olevat, Billy. Sina pole ka muutunud. Loodan, et tema kohta võib sama öelda?«

Billy heitis mõnevõrra hoolitseva pilgu magamistoa uksele.

»Minu meelest on ta voodis ja magab,« ütles ta.

Kell oli seitse ilusa suvepäeva õhtul, kuid doktor Watson oli piisavalt tuttav oma vana sõbra korrapäratute harjumustega, et selle arvamuse üle mitte imestada.

»See tähendab, et tal on töö käsil ?«

»Jah, sir, ta on just praegu ühe juhtumi kallal hoolega ametis. Ma kardan tema tervise pärast. Ta läheb muudkui kahvatumaks ja kõhnemaks ega söö midagi. »Millal te suvatseksite õhtust süüa, härra Holmes?« küsis proua Hudson. »Ülehomme pool kaheksa,« vastas ta. Te ju teate, missugune ta on, kui tal mingi juhtum käsil on.«

»Jah, Billy, ma tean.«

»Ta jälitab kedagi. Eile käis ta väljas, riides nagu tööd otsiv mustatööline. Täna oli ta vanaeit. Oleks peaaegu mindki alt vedanud, ja mina peaks teda ometi nüüd juba tundma.« Billy osutas muiates väga luitunud päevavarjule, mis vastu sohvanurka toetus. »See on selle vanaeide varustusest,« ütles ta.

»Aga milles asi on, Billy?«

49

Billy tasandas häält, nagu arutaks tähtsaid riiklikke saladusi. »Teile ma võin öelda, aga edasi see jutt minna ei tohi. See on see kroonijuveelide juhtum.«

»Mis — kas sa mõtled seda saja tuhande naelast murdvargust?«

»Jah. Need peab tagasi saama. Teate, meil istusid siinsamas sohval peaminister ise ja siseminister. Härra Holmes oli nende vastu väga lahke. Ta rääkis nendega nagu omasugustega ja lubas, et teeb kõik, mis suudab. Siis veel lord Cantlemere —«

»Oo!«

»Jah, sir, te ju teate, mida see tähendab. Tema on küll üks puuslik, kui ma tohin nii öelda. Peaministriga saan ma läbi ja siseministri vastu pole mul midagi, ta näis kombeka, vastutuleliku mehena, kuid Tema Lord-likku Kõrgust ei või ma kannatada. Härra Holmes ei või ka. Saate aru, lord ei usu härra Holmesisse ja oli tema palkamise vastu. Ta kohe tahaks, et meil asi untsu läheks.«

»Ja härra Holmes teab seda?«

»Härra Holmes teab alati kõike.«

»Noh, loodame, et asi ei lähe untsu ning et lord Cantlemere saab nina peale. Aga kuule, Billy, miks see kardin seal akna ees on?«

»Härra Holmes laskis selle sinna kolme päeva eest riputada. Meil on kardina taga midagi naljakat.«

Billy läks lähemale ja tõmbas kaarakna orva eest katte.

Doktor Watson ei suutnud üllatushüüet maha suruda. Seal istus tema vana sõbra kuju, hommikumantlis ja puha, nägu kolmveerandpöördes akna poole ja alla suunatud, nagu loeks ta nähtamatut raamatut, keha aga sügavale tugitooli vajunud. Billy võttis kujul pea otsast ära ja hoidis seda käes.

»Me paneme selle erinevate nurkade all otsa, nii et ta rohkem elutruu välja näeks. Kui aknakate poleks ette tõmmatud, ei julgeks ma seda puutuda. Kui aga kate on . üles tõmmatud, on kuju teisele poole tänavat näha.«

«Ükskord varem kasutasime ka midagi niisugust.«
»See oli enne minu aega,« ütles Billy. Ta paotas kardinaid ja vaatas välja tänavale. »Seal on mõned, kes meid väljast jälgivad. Ma näen praegu üht selli akna juures. Vaadake ise!«
50
Watson astus just sammu ettepoole, kui magamistoa uks avanes ning Holmesi pikk kõhetu kogu nähtavale ilmus, nägu kahvatu ja pingul, kuid samm ja hoiak niisama erk nagu alati. Ainsa hüppega oli ta akna juures ja tõmbas katte uuesti ette.
»Aitab küll, Billy,« ütles ta. »Su elu oli praegu hädaohus, mu poiss, ja ma ei saa veel ilma sinuta hakkama. Noh, Watson, tore teid jälle vanas korteris näha. Te tulete kriitilisel hetkel.«
»Mulle tundub ka nii.«
»Lase jalga, Billy. See poiss kujutab endast probleemi, Watson. Kui palju on mul õigust teda hädaohtu asetada ?«
»Mis hädaohtu, Holmes?«
»Ohtu äkitselt surma saada. Ma ootan täna õhtul midagi.«
»Mida te ootate?«
»Et mind mõrvataks, Watson.«
»Ärge tehke nalja, Holmes!«
»Isegi minu piiratud huumorimeel suudaks parema nalja välja mõelda. Aga vahepeal võime ju end mugavasti sisse seada, eks ole? Kas alkohol on lubatud? Gaasikeetja ja sigarid on vanas kohas. Laske mul veel kord näha teid oma harjunud tugitoolis. Loodan, et te ei ole õppinud põlgama mu piipu ja mu viletsat tubakat? Praegusel ajal peab see toidu aset täitma.«
»Miks te siis ei söö?«
»Sest meeled muutuvad terasemaks, kui neid näljutada. Kuulge, arstina peaksite ju möönma, kulla Watson, et mida enam teie seedimine verevarustuseks kulutab, seda vähem jääb ajule. Mina olen aju, Watson. Ülejäänud osa minust on ainult ripats. Seepärast pean ma arvestama ajuga.«
»Kuid hädaoht, Holmes?«
»Ah jaa, juhuks, kui kuritegu toime pannakse, oleks teil võibolla kasulik jätta meelde mõrvari nimi ja aadress. Võite selle koos minu tervituste ja lahkumisõnnis-tusega Scotland Yardile anda. Nimi on Sylvius — krahv Negretto Sylvius. Kirjutage see üles, mees, kirjutage üles! Moorside Gardens, maja number 136, N.W. Panite kirja ?«
Watsoni aus nägu tõmbles ärevusest. Ta teadis liigagi hästi, kui tohutult Holmes võis riskeerida, ning andis
51
endale aru, et Holmes võis hädaohtu pigem vähendada kui sellega liialdada. Watson oli alati tegudeinimene olnud ning tõusis nüüd olukorra kõrgusele.
»Võtke mind appi, Holmes. Mul pole paar päeva midagi teha.«
»Teie moraalne pale pole põrmugi paranenud, Waison. Olete oma teistele pahedele veel luiskamise lisanud. Te jätate igati hõivatud arsti mulje, kelle kõik tunnid on täidetud.«
»Mitte millegi eriti tähtsaga. Aga kas te ei saaks seda selli arreteerida lasta ?«
»Jah, Watson, saaksin küll. See teda nii ärevile ajabki.«
»Miks te siis seda ei tee?«
»Sest ma ei tea, kus teemant on.«

»Ahaa! Billy rääkis mulle — kadunud kroonijuveel!*'

»Jah, kuulus kollane Mazarini kalliskivi. Olen võrgu välja heitnud ja mu kalad on võrgus. Aga kalliskivi mul ei ole. Mis kasu on mul nende kinnivõtmisest? Me saame maailma pisut paremaks teha, kui me nad pokri pistame. Mina aga pole selle peal väljas. Mina tahan kalliskivi.«

»Ja see krahv Sylvius on üks teie kaladest?«

»Jah, ja tema on hai. Lööb hambad sisse. Teine on rusikavõitleja Sam Merton. Sam pole iseenesest paha poiss, aga krahv kasutas teda ära. Sam pole mingi hai. Tema on suur lihtsameelne põikpäine rünt. Kuid sellegipoolest rabeleb ta mul võrgus.«

»Kus krahv Sylvius on?«

»Olin just täna hommikul otse tema külje all. Te olete mind vanaeidena näinud, Watson. Ma pole kunagi veenvam välja näinud. Tegelikult tõstis ta isegi mu päevavarju üles. »Lubage, proua,« ütles ta — teate, ta on pooleldi itaallane ja lõunamaiselt viisakate kommetega, kui ta vastavas tujus on, kuid teistsuguses tujus võib ta kehastunud saatan olla. Elu on täis iseäralikke juhtumisi, Watson.«

»Sellest oleks võinud tragöödia saada.«

»Noh, võib-olla olekski. Järgnesin krahvile vana Straubenzee töökotta. Straubenzee valmistas talle õhupüssi — väga ilus töö, nagu ma kuulnud olen, ja arvan teadvat, et see on käesoleval hetkel vastas-aknal. Kas te kuju nägite? Muidugi, Billy näitas teile.

52

Nojah, selle ilusast peast võib iga hetk kuul läbi minna. Noh, Billy, mis on?«

Poiss oli tuppa tagasi tulnud, nimekaart kandikul. Holmes heitis sellele pilgu, kulmud kergitatud ja näol lõbus naeratus.

»Tcma ise. Seda võisin ma küll vaevalt loota. Raskustele tuleb julgelt vastu astuda, Watson! Mehel on julgust. Tõenäoliselt olete teadlik tema kuulsusest suurulukite kütina. Oleks tõepoolest võidukas lõpp tema võrratule laskurikarjäärile, kui ta minu oma jahipauna võiks pista. See tõendab, et ta tunneb mu hingust oma kuklas.«

»Kutsuge politsei.«

»Küllap ma vist kutsungi. Aga praegu veel mitte. Vahest vaataksite ettevaatlikult aknast välja, kas keegi logeleb tänaval ?«

Watson vaatas vargsi kardinapilust. »Jah, ukse juures on mingi rohmakas tüüp.« »See on kindlasti Sam Merton — ustav, kuid üsna rumal Sam. Kus härrasmees ise on, Billy?«

»Ooteruumis, sir.«

»Kui ma helistan, juhata ta siia.«

»Jah, sir.«

»Kui mind toas ei ole, juhata ta ikkagi sisse.«

»Jah, sir.«

Watson ootas, kuni uks kinni pandi, ning pöördus siis tõsiselt kaaslase poole.

»Kuulge, Holmes, see on lihtsalt võimatu. Tegemist on ju meeleheitliku mehega, kes ei löö millegi ees risti ette. Ta võis teid tapma tulla.«

»See mind ei üllataks.«

»Nõuan tungivalt, et võiksin teie juurde jääda.«

»Te segaksite kohutaval kombel.«

»Segaksin teda?«

»Ei, kulla semu — segaksite mind.«

»Noh, aga ma ei või teid kuidagi üksi jätta.«

»Võite küll, Watson. Ja jätategi, sest te pole kunagi keeldunud aumeeste mängust. Olen kindel, et mängite seda lõpuni. Mees tuli omadel eesmärkidel, kuid võib juhtuda, et ta hakkab siin minu eesmärke täitma.« Holmes võttis märkmiku ja kritseldas mõne rea. »Sõitke voorimehega Scotland Yardi ja andke see Youghalile

kriminaalpolitseist. Tulge politseiga tagasi. Pärast seda arreteeritakse mees kohe.«

»Seda teen ma hea meelega.«

»Enne kui te tagasi jõuate, jõuan ma ehk välja uurida, kus kalliskivi on.« Holmes puudutas kel.lanuppu. »Ma arvan, et läheme välja läbi magamistoa. Teine väljapääs on äärmiselt kasulik. Tahaksin kangesti näha oma haid enne, kui tema mind näeb, ning mul on selleks oma viisid, nagu te mäletate.«

Nõnda siis oli tuba tühi, kui Billy mõne hetke pärast krahv Sylviuse sisse tõi. Kuulus jahimees, sportlane ja elumees oli suurt kasvu tõmmu härra, kelle õhukeste huultega kurja suud varjasid aukartust äratavad tumedad vurrud, mille kohale kaardus pikk kongus nina nagu kotka nokk. Ta oli hästi riides, kuid tema ere kaelaside, läikiv lipsunõel ja sätendavad sõrmused jätsid toretseva mulje. Kui uks tema järel kinni langes, vaatas ta ägeda ehmunud pilguga ringi nagu keegi, kes igal sammul lõksu kahtlustab. Siis võpatas ta järsult, nähes liikumatut pead ja hommikumantli kraed, mis akna juurest üle tugitooli seljatoe paistsid. Algul väljendas tema ilme puhast hämmastust. Seejärel välgatas tume-dais mõrvarlikes silmis õudne lootus. Ta heitis veel ühe pilgu ringi, et veenduda tunnistajate puudumises, ning lähenes siis kikivarvul liikumatule kogule, raske kepp õieli. Ta tõmbus just viimaseks hüppeks ja löögiks küüru, kui teda magamistoa ukselt tervitas jahe sardooniline hääl:

»Ärge seda katki tehke, krahv! Ärge seda katki tehke!«

Mõrvari nägu tõmbles ning ta taganes hämmastunult. Viivuks tõstis ta raske otsaga kepi uuesti üles, nagu pöörduks tema vihahoog kujult originaalile, kuid Holmesi kindlameelsetes hallides silmades ja pilkavas naeratuses oli midagi, mis sundis krahvi kätt langetama

»Kena asjake,« ütles Holmes kujule lähenedes. »Selle valmistas prantsuse voolija Tavemier. Ta on vahakujude alal niisama meisterlik kui teie sõber Straubenzee õhu-püsside alal.«

»Õhupüssid! Mida te sellega tahate öelda?«

»Pange oma kaabu ja kepp puhvetile. Tänan! Palun võtke istet. Kas te võiksite ka revolvri taskust välja võtta? Oh, olgu pealegi, kui te just eelistate selle peal

istuda. Teie külaskäik tuleb väga õigel ajal, sest mul oli kangesti tarvis teiega mõni minut lobiseda.«

Krahv tõmbas tihedad ähvardavad kulmud kortsu.

»Mina tahtsin teile ka mõne sõna öelda, Holmes. Sellepärast ma siin olengi. Ma ei salga, et kavatsesin teid just praegu rünnata.«

Holmes kõigutas laua serval jalgu.

»Mulle tundus jah, et teil on mingi seda sorti mõte peas,« ütles ta. »Kuid milleks need isiklikud tähelepanu-avaldused?«

»Sest te olete teinud kõik mis võimalik, et mind vihale ajada. Sest te olete oma käsilased mind jälitama pannud.«

»Minu käsilased! Selles te küll eksite!«

»Lollus! Ma lasksin neid jälgida. Seda mängu võib ka kahekesi mängida, Holmes.«
»See on küll pisiasi, krahv Sylvius, kuid ehk oleksite nii lahke ja nimetaksite mind härraks, kui minu poole pöördute. Te ju mõistate, et oma töös võin ma end leida poolte võllaroogadega sina pea! olevat, ning saage aru, et erandid tekitavad kadedust.«
»Noh, olgu siis härra Holmes.«
»Suurepärane! Kuid kinnitan teile, et minu oletatavate agentide suhtes te eksite.«
Krahv Sylvius naeris põlglikult.
»Teised inimesed oskavad niisama hästi vaadelda kui teie. Eile oli see keegi vana töömees. Täna oli vanaldane naine. Nad pidasid mind kogu päeva silmas.«
»Tõesti, sir, te meelitate mind. Vana parun Dowson ütles ööl enne ülespoomist minu kohta, et mille seadus on võitnud, selle on lava kaotanud. Ning nüüd kiidate teie nii heldelt mu väikesi ümberkehastumisi.«
»See olite siis teie — teie ise?«
Holmes kehitas õlgu. »Nurgas näete päevavarju, mille te tänaval nii lahkelt mulle kätte andsite, enne kui teil kahtlused tekkisid.«
»Kui ma oleksin teadnud, poleks te kunagi —«
»Seda tagasihoidlikku kodu enam näinud. Seda muidugi. Me kõik oleme juhuseid käest lasknud. Kuid juhtus nii, et te ei teadnud, ja siin me nüüd oleme!«
Krahvi kortsus kulmud tõmbusid ähvardavate silmade kohal veelgi enam kokku. »See, mis te ütlete, ajab asja veel hullemaks. Need polnudki teie agendid, vaid teie
55
ise, te ninatark kometimängija! Te võtate omaks, et jälitasite mind. Miks?«
»Kuulge nüüd, krahv. Omal ajal lasksite ju Alžeerias lõvisid.«
»Ja mis siis?«
»Aga miks?«
»Miks? Spordi — põnevuse — hädaohu pärast!«
»Ja kahtlemata selleks, et paikkonda kiskjast vabastada?«
»Täpselt!«
»Lühidalt kokku võttes, kõik samad põhjendused on ka minul!«
Krahv hüppas püsti ning tema käsi libises tahtmatult püksitasku poole.
»Istuge, sir, istuge! Oli veel üks, praktilisem põhjus. Mul on vaja seda kollast teemanti!«
Krahv Sylvius nõjatus õelalt naeratades toolil tahapoole.
»No kuulge, Ho!mes!« ütles ta.
»Te teadsite, et ma selle pärast teid taga ajan. Tegelik põhjus, miks te täna siin olete, on see, et tahate teada, kui palju mina asjast tean ning mil määral minu tapmine oluliseks osutub. Noh, ma võin öelda, et teie seisukohalt on see absoluutselt vältimatu, sest ma tean kõik, välja arvatud üks asi, mille te kohe mulle ütlete.«
»Oh, kas tõesti? Ja mis see puuduv fakt võiks olla, palun ?«
»Kus asub kroonijuveel praegu.«
Krahv vaatas vestluskaaslasele teraselt otsa. »Ah, seda te siis tahaksitegi teada saada? Kuidas pagan võiksin mina teile öelda, kus see on?«
»Võite küll, ja ütletegi.«
»Kas tõesti!«

»Te ei saa mind petta, krahv Sylvius.« Holmesi silmad tõmbusid kokku ja helenesid, kuni olid nagu kaks ähvardavat terasest punkti. »Te paistate läbi. Ma näen teie hinge põhja.«
»Sel juhul muidugi näete, kus teemant on!«
Holmes plaksutas lõbusalt käsi ning osutas siis pilkavalt sõrmega. »Te siis teate Te tunnistate seda!«
»Ma ei tunnista mitte midagi.«
»Kuulge, krahv, kui olete mõistlik, saame teiega asju ajada. Kui mitte, saate haiget.«
56
Krahv Sylvius tõstis pilgu lae poole. »Ja teie räägite petmisest!« ütles ta.
Holmes vaatas teda mõtlikult nagu malesuurmeister, kes kaalutleb võidukat käiku. Siis tõmbas ta lauasahtli lahti ja võttis sealt paksu märkmiku.
»Kas te teate, mis siin märkmikus sees on?«
»Ei, mu härra, ei tea!«
»Teie olete!«
»Mina!«
»Jah, sir, teie! Te olete siin sees — iga tegu teie jälgist ja ohtlikust elust.«
»Olge te neetud, Holmes !« hüüdis krahv põleva pilguga. »Minu kannatusel on ka piirid!«
»Kõik on siin, krahv. Vana proua Haroldi surma tõelised asjaolud, kes teile Blymeri mõisa pärandas, mille te nii kähku maha mängisite.«
»Te jampsite!«
»Ja preili Minnie Warrenderi täielik elulugu.«
»Päh! Sellega pole teil midagi peale hakata !«
»Siin on veel palju enam, krahv. Siin on Riviera luk-susrongi röövimise lugu 13. veebruarist 1892. aastal. Siin on samast aastast pärit võltsitud Crédit Lyonnais' panga tšekk.«
»Ei, selles te eksite.«
«Järelikult teistes asjades on mul õigus! Kuulge, krahv, te mängite kaarte. Kui vastasel on kõik trumbid käes, siis säästate aega, visates kaardid lauale.«
»Mis sellel kõigel kalliskiviga tegemist on, millest te rääkisite ?«
»Rahulikult, krahv. Taltsutage oma ägedat meelt! Las ma jõuan oma tavalisel moel asja tuumani. Kõik see on mul teie vastu teada, kuid mis peamine, mul on teie ja teie jõumehe vastu selged tõendid kroonijuveeli asjus.«
»Kas tõesti !«
»Mul on teada voorimees, kes viis teid Whitehalli, ja teine, kes teid ära tõi. Ma tean uksehoidjat, kes teid vitriini juures nägi. Mul on käes Ikey Sanders, kes keeldus teile teemanti tükkideks lõikamast. Ikey tegi suu lahti, ja mäng on läbi.«
Krahvi lauba! tõusid esile veresooned. Tema tõmmud karvased käed olid tunnete vaoshoidmiseks kramplikult kokku surutud, Ta püüdis rääkida, kuid ei saanud sõna suust.
57
»Niisugused on kaardid, millega ma mängin,« ütles Holmes. »Panin need kõik lauale. Kuid üks kaart on puudu. Kaart, mis ütleks, kus kalliskivi on.«
»Te ei saa seda iialgi teada.«
»Ei saa? Olge nüüd mõistlik, krahv. Kaalutlege olukorda. Teid pannakse kahekümneks aastaks vangi. Sam Merton samuti. Mis kasu te oma kalliskivist saate? Mitte mingit. Kui

te selle aga üle annate — noh, ma aitan kuritegu varjata. Meil pole vaja teid ega Sami. Meil on vaja kalliskivi. Loobuge sellest, ja minupärast võite vaba olla, nii kaua kui te end tulevikus korralikult ülal peate. Kui te veel millegi vastu eksite — noh, see on teil siis ka viimane kord. Kuid seekord on minu ülesanne kätte saada kalliskivi, mitte teid.«

»Ja kui ma keeldun ?«

»Noh, siis — oh häda! — pean leppima teie ja mitte kalliskiviga.«

Helistamise peale ilmus Billy.

»Ma arvan, krahv, et oleks parem teie sõber Sam ka nõupidamisele kutsuda. Tema huve peaks ju samuti esindama. Billy, sa näed all ukse juures suurt kasvu inetut meesterahvast. Palu teda üles tulla.«

»Kui ta ei tule, sir?«

»Mitte mingit vägivalda, Billy. Ära talle haiget tee. Kui sa talk ütled, et krahv Sylviusel on teda vaja, tuleb ta kindlasti.«

»Mida te nüüd kavatsete teha?« küsis krahv, kui Billy oli toast välja läinud.

»Just äsja oli minu juures mu sõber Watson. Ma ütlesin talle, et mul on võrgus hai ja rünt; nüüd tõmban ma võrgu koomale ja koos nad ilmuvadki pinnale.«

Krahv oli toolilt püsti tõusnud ning hoidis kätt selja taga. Holmesil oli käes midagi, mis tal hommikukuue taskust pooleldi välja paistis.

»Teie küll oma voodis ei sure, Holmes.«

»Mul on sageli sama mõte pähe tulnud. On sellel nii väga suurt tähtsust? Pealegi, krahv, teie enda lahkumine toimub tõenäolisemalt vertikaalses kui horisontaalses asendis. Kuid niisugused tulevikunägemused on haigla sed. Miks ei võiks me anduda oleviku piiramatule nautimisele?«

Kuulsa kurjategija tumedates ähvardavates silmades

58

süttis äkki metsik tuluke. Holmesi keha näis pinevuses pikemaks kasvavat.

»Revolvri näppimisest pole teil midagi ka;u, mu sõber,« ütles ta vaikselt. »Te teate väga hästi, et te ei julge seda kasutada, isegi kui ma annaksin teile aega seda välja võtta. Revolvrid on vastikud kärarikkad asjad, krahv. Jääge parem õhupüsside juurde. Ahaa! ma vist kuulen teie hindamatu partneri haldjalikke samme. Tere päevast, härra Merton. Tänaval on üsna igav, eks ole?«

Elukutseline rusikavõitleja, turske kehaehitusega noormees, kellel oli juhm, kangekaelne, lopergune nägu, seisis kohmakalt uksel, vaadates hämmeldunud ilmel ringi. Holmesi armastusväärne käitumine oli tema silmis uudne, ning ehkki ta ähmaselt tajus, et see on vaenulik, ei osanud ta sellele reageerida. Ta pöördus abi saamiseks taibukama kaaslase poole.

»Mis mängu siin nüüd mängitakse, krahv? Mis see sell tahab? Mis lahti on?« Hääl oli madal ja kähe.

Krahv kehitas õlgu ning Holmes oli see, kes vastas.

»Kui ma võiksin lühidalt kokku võtta, siis: kõik on läbi.«

Rusikavõitleja kõnetas ikka veel oma kaaslast. »Kas see vennike tahab nalja teha või mis? Mina ise küll naljatujus ei ole.«

»Seda ma usun, et ei ole,« ütles Holmes. »Ma vist võin teile lubada, et õhtu edenedes saab nalja veelgi vähem. Kuulake nüüd, krahv Sylvius. Mul on palju tööd ja ma ei või aega raisata. Ma lähen magamistuppa. Tundke end minu äraolekul täiesti nagu kodus. Minu juuresolekust segamata võite oma sõbrale ära seletada, kuidas lood on. Ma harjutan

viiulil pisut aega Hoffmanni »Barkaroo!i«. Viie minuti pärast tulen teie lõpliku vastuse järele. Te ju mõistate oma võimalusi, eks ole? Kas võtame teid, või võtame kalliskivi ?«
Holmes läks, võttes möödaminnes nurgast viiuli kaasa. Mõne hetke pärast kostsid läbi magamistoa kinnise ukse vaikselt nõidusliku meloodia pikad kaeblikud helid.
»Kuidas siis on?« küsis Merton ärevalt, kui kaaslane tema poole pöördus. »Kas ta kivist teab?«
»Ta teab sellest liigagi palju, pagana pihta. Ma pole kindel, kas ta sellest kõike ei tea.«
59
»Püha taevas!« Rusikavõitleja kahkjas nägu tõmbus varjundi võrra valgemaks.
»Ikey Sanders on meid välja andnud.«
»Tõsi või? No selle eest ta veel saab, kui nad mu hiljem ka võlla peaksid tõmbama.«
»See ei aita meid kuigi palju. Me peame otsustama, mida teha.«
»Üks silmapilk,« ütles jõumees kahtlustavalt magamistoa ust vaadates. »See on üks ilmatu kaval vennike, kellel peab silma peal hoidma. Ega ta viimati pealt ei kuula ?«
»Kuidas ta saab kuulata, kui ta seal pilli mängib ?«
»Õige küll. Ehk on keegi kardina taga. Siin toas on liiga palju kardinaid.« Ringi vaadates nägi ta esimest korda kuju akna juures toolil ning jäi sõrmega osutades jõllissilmi seisma, saamata hämmastuse pärast sõnagi suust.
»Päh! see on ainult nukk,« ütles krahv.
»Võlts või? No löö mind või maha! Madame Tussaud pole selle kõrval midagi. See on ju elus tema ise, kuub ja puha. Aga need kardinad, krahv?«
»Ah, põrgusse kardinad! Me raiskame aega ja seda pole meil just palju. Ta võib meid selle kivi pärast kinni nabida lasta.«
»Keda kuraditki ta ei võik
»Aga ta laseb meil minema lipsata, kui ainult ütleme, kus noos on.«
»Mis! Ära anda? Sada tuhat kulli käest ära anda?«
»Kas kivi või meie.«
Merton kratsis oma nudipead.
»Ta on seal sees üksi. Lööme ta maha. Kui tal ots peal on, pole meil midagi karta.« Krahv raputas pead.
»Ta on relvastatud ja valvel. Kui me ta maha laseksime, vaevalt me niisugusest kohast nagu see siin välja pääseksime. Pealegi on üsna tõenäoline, et politsei teab kõiki tõendeid, mis tal on. Hei! Mis see oli?«
Kostis ebamäärane heli, mis tundus akna poolt kõlavat. Mõlemad mehed pöördusid ümber, kuid kõik jäi vaikseks. Välja arvatud kummaline kuju toolil, oli tuba kahtlemata tühi.
»See kostis tänavalt,« ütles Merton. »Kuulge nüüd, peremees, teil on pea otsas. Kindlasti oskate mingi välja pääsu
60
leida. Kui läbikolkimisest kasu pole, siis teeme nii, nagu teie tahate.«
»Olen temast kangemaidki mehi lolliks teinud,« vastas krahv. »Kivi on siin minu salataskus. Ma ei jäta seda kuhugi vedelema. Selle saab täna õhtul Inglismaalt välja viia ja enne pühapäeva Amsterdamis neljaks tükiks lõigata. Van Seddarist ei tea ta midagi.«
»Ma arvasin, et Van Seddar sõidab ära järgmisel nädalal.«
»Pidi sõitma. Nüüd aga peab ta minema järgmise laevaga. Üks meist peab kiviga Lime Streetile lippama ja talle teatama.«

»Aga topeltpõhjaga karp pole veel valmis.«

»Noh, siis peab ta selle niimoodi võtma, nagu see on, ja juhusele lootma jääma. Me ei või hetkegi kaotada.« Jälle jäi ta vait ja vaatas akna poole, jahimehe instinktiga ohtu tajudes. Jah, nõrk hääl oli kahtlemata kostnud tänavalt.

»Mis Holmesisse puutub,« jätkas ta, »siis teda saame üsna hõlpsasti ninapidi vedada. Mõistate, see kuradi loll ei arreteeri meid, kui ta kivi kätte saab. Noh, lubame talle siis kivi anda. Juhime ta valejälje peale ja enne, kui ta aru saab, et see valejälg on, on kivi Hollandis ja meie maalt kadunud.«

»See kõlab minu meelest hästi!« irvitas Sam Merton.

»Sina mine ja ütle hollandlasele, et liigutagu end kiiremini. Mina võtan selle kollanoka käsile ja söödan talle väljamõeldud ülestunnistuse ette. Ütlen talle, et kivi on Liverpoolis. Võtaks pagan seda kräunuvat muusikat; see käib mulle närvidele! Seniks, kui ta avastab, et kivi ..Liverpoolis ei ole, on see juba neljaks lõigatud ja meie sinisel merel. Tule siia, lukuaugu eest kõrvale. Kivi on siin.«

»Ma imestan, et te julgete seda kaasas kanda.«

»Kust mujalt ma sellele ohutuma koha leiaksin? Kui meie selle Whitehallist ära saime viia, võib keegi teine selle ka minu korterist pihta panna.«

»Las ma vaatan.«

Krahv Sylvius heitis oma kaaslasele mõnevõrra kahtlustava pilgu ning jättis tema poole sirutatud räpase käe tähele panemata.

»Mis — kas te arvate, et ma napsan ta teil käest ära

61

või? Kuulge, mees, mind hakkavad teie kombed juba veidi tüütama.«

»Hea küll, Sam, ära solvu. Me ei saa endale lubada tülli minna. Tule akna juurde, kui sa seda kaunitari korralikult näha tahad. Hoia nüüd vastu valgust.

Näed!«

»Palju tänu!«

Ühe hüppega oli Holmes toolilt üles hüpanud ja kallihinnalise juveeli enda kätte haaranud. Nüüd hoidis ta seda ühes käes, sihtides teisega revolvrist krahvile pähe. Kaks kaabakat vankusid täielikus hämmastuses sammu tagasi. Enne kui nad end koguda jõudsid, oli Holmes elektrikella nupule vajutanud.

»Ei mirigit vägivalda, härrased — ei mingit vägivalda, palun teid! Mõelge mööbli peale! Teil peaks hästi selge olema, et teie olukord on väljapääsmatu. Politsei ootab all.«

Krahvi hämmeldus sai raevust ja hirmust võitu. »Aga kuidas pagan —« ähkis ta.

»Teie üllatus on väga loomulik. Te ju ei tea, et minu magamistoast viib teine uks siia kardina taha. Mulle tundus, et te kuulsite midagi, kui ma kuju kõrvale tõstsin, aga mul vedas. See andis mulle võimaluse kuulata pealt teie sisukat vestlust, mis oleks piinlikult kohmetu olnud, kui te minu kohalolekust oleksite teadnud.«

Krahv lõi alistunult käega.

»Teile peab au andma, Holmes. Usun, et olete kehastunud saatan.«

»Igatahes midagi sirmapoole,« vastas Holmes viisakalt naeratades.

Sam Mertoni aeglane mõistus oli olukorrast ainult osaliselt aru saanud. Nüüd, kui väljast trepilt kostsid rasked sammud, tegi ta lõpuks suu lahti.

»Võmmid ise!« ütles ta. »Aga kuulge, kuidas selle pagana viiuliga on? Ma kuulen seda ikka veel!«

»Päh!« vastas Holmes. »Teil on täiesti õigus. Las ta mängib! Moodne grammofon on üks silmapaistev leiutis."

Sisse tormas politsei, klõpsusid käerauad ning kurja tegijad viidi ootavasse troskasse. Watson jäi Holmesi juurde, õnnitledes teda oma loorberitele lisatud värske lehe puhul. Jällegi katkestas nende vestluse häirimatu Billy oma nimekaardikandikuga.

62

»Lord Cantlemere, sir.«

»Juhata ta üles, Billy. See ongi too väljapaistev Ülemkoja liige, kes esindab kõige kõrgemaid huve,« ütles Holmes. »Ta on suurepärane ja lojaalne isik, kuid üsna vanamoeline. Kas me peaksime teda pisut lõbustama? Kas söandaksime endale väikest vabadust lubada? Oletan, et ta juhtunust midagi ei tea.«

Uks avanes, et lasta sisse kõhna ranget meest, kel oli kirvenägu ja läikivmust Victoria-aegne rippuv põskhabe, mis ei sobinud kuidagi tema kühmus õlgade ja ebakindla kõnnakuga. Holmes lähenes talle sõbralikult ja surus tema lõtva kätt.

»Kuidas käsi käib, lord Cantlemere? Praeguse aastaaja kohta on väljas jahe, kuid toas üsna soe. Kas ma tohin teie mantli võtta?«

»Ei, tänan, ma ei võta seda seljast ära.«

Holmes pani käe pealetükkivalt lordi varrukale.

»Palun, lubage! Mu sõber doktor Watson võib teile kinnitada, et temperatuurimuutused võivad väga salakavalad olla.«

Tema lordlik kõrgus raputas end üsna kärsitult vabaks.

»Mul on täiesti mugav olla, mu härra. Mul pole vaja kauaks jääda. Ma astusin lihtsalt sisse, et teada saada, kuidas teil mõistatuse lahendamine edeneb.«

»See on raske — väga raske.«

»Ma kartsin, et te seda leiate.«

Vana õukondlase sõnades ja hoiakus oli selget pilget.

»Igaüks avastab oma võimete piirid, härra Holmes, kuid vähemalt võõrutab see meid enesega rahulolu nõrkusest.«

»Jah, sir, olen tõesti kimbatuses.«

»Kahtlemata.«

»Eriti ühes asjas. Teie ehk saaksite mind aidata?«

»Te pöördute minu poole üsna hilja. Arvasin, et teil on igaks juhtumiks piisavad meetodid. Olen siiski valmis teid aitama.«

»Mõistate, lord Cantlemere, tegelike varaste vastu saame kahtlemata süüdistuse koostada.«

»Kui te nad kinni olete püüdnud.«

»Täpselt. Kuid küsimus on — kuidas peame tegutsema varastatud kraami vastuvõtja suhtes ?«

»Kas see pole pisut enneaegne?«

»On parem, kui plaanid on valmis. Kuulge, mida teie

63

peaksite otsustavaks tõendiks varastatud kraami vastu võtja suhtes ?«

«Kalliskivi tegelikku omamist.«

»Te arreteeriksite ta selle põhjal ?«

»Kahtlemata.«

Holmes naeris harva, kuid nüüd oli ta lõbusam, kui tema vana sõber Watson teda kunagi oli näinud.
»Sel juhul, kulla härra, tekib mul piinlik vajadus soovitada teid arreteerida.«
Lord Cantlemere sai väga vihaseks. Tema kahkjatesse põskedesse lahvatas lausa nooruslikku õhetust.
»Te võtate endale suuri vabadusi, härra Holmes. Oma viiekümneaastasest ametnikuelust ei suuda ma ühtki sellist juhtumit meenutada. Olen hõivatud mees, mu härra, mul on tähtsaid asju ajada ning mul pole aega ega tahtmist rumalate naljade peale aega raisata. Võin teile otse suu sisse öelda, mu härra, et ma pole kunagi teie võimetesse uskunud ning olen alati arvanud, et kaugelt ohutum oleks lasta politseil asju ajada. Teie käitumine kinnitab kõiki minu kahtlusi. Mul on au, mu härra, soo vida teile head õhtut.«
Holmes oli kärmelt asendit vahetanud ning seisis nüüd parlamendiliikme ja ukse vahel.
»Üks hetk, sir,« ütles ta. »Mazarini kalliskiviga tegelikult minema kõndida võib osutuda tõsisemaks eksimuseks, kui et leida see ajutiselt enda valdusest.«
»Mu härra, jätke tembutamine! Laske mind mööda.«
»Pange käsi oma mantli parempoolsesse taskusse.«
»Mida te sellega tahate öelda, mu härra?«
»Olge hea, tehke, mida ma palun.«
Hetk hiljem seisis hämmastunud parlamendisaadik silmi pilgutades ja kogeldes, väriseval peopesal suur kollane kalliskivi.
»Mis! Mis! Mida see tähendab, härra Holmes?«
»Kahju küll, lord Cantlemere, kahju küll!« hüüdis Holmes. »Mu vana sõber siin võib teile öelda, et mul on üleannetu komme vempe visata. Ja sedagi, et ma ei suuda kunagi vastu panna, kui on võimalik dramaatilist olukorda tekitada. Võtsin endale vabaduse — möönan, et väga suure vabaduse — panna meie kõneluse alguses kalliskivi teie taskusse.«
Vana aadlik vahtis kordamööda kalliskivi ja naeratavat nägu enda ees.
64
»Mu härra, olen hämmeldunud. Kuid — jah, see on tõepoolest Mazarini kalliskivi. Oleme teile rängalt võlgu, härra Holmes. Teie huumorimeel võib ju olla, nagu te ise tunnistasite, mõnevõrra loomuvastane ning selle avaldusviis märkimisväärselt kohatu, kuid vähemalt võtan oma arvamused teie hämmastavate professionaalsete võimete kohta tagasi. Aga kuidas —«
»Juhtum on alles pooleli; üksikasjad võivad oodata. Kahtlemata on teie nauding jutustada edukast tulemusest kõrgetes ringkondades, kuhu te tagasi pöördute, teile tillukeseks tasuks minu vingerpussi eest. Billy, juhata lordlik kõrgus välja ning ütle proua Hudsonile, et mul oleks hea meel, kui ta niipea kui võimalik saadaks üles õhtusöögi kahele.«

IV. KOLME ÄRKLIGA MAJA MÕISTATUS

Ei usu, et ükski minu seiklus Sherlock Holmesiga oleks alanud nii äkitselt või dramaatiliselt nagu see, mis mul Kolme Ärkliga Majaga seostub. Ma polnud Holmesi mõne päeva näinud ega teadnud, mis uue suuna tema tegevus on võtnud. Tol hommikul oli ta siiski jututujus ning oli mind just palunud istuda madalasse kulunud tugitooli ühel

pool kaminat, kerides end ise, piip suus, minu vastu toolile, kui saabus meie külaline. Kui oleksin öelnud, et saabus marus pull, annaks see selgema mulje juhtunust.

Uks paiskus lahti ning tuppa sööstis hiiglasuurt kasvu neeger. Kui ta poleks nii kohutav välja näinud, oleks ta võinud koomilinegi olla, sest tal oli seljas väga silmatorkav halliruuduline ülikond ja kaelas oli tal voogav lõhekarva kaelarätt. Ta sirutas näo ja puhevil sõõrme-tega lömmis nina ette, kui trotslikud, tumedad, hõõguva kurja läikega silmad meid kordamööda sihtisid. »Kes teist ärradest on ärra Holmes?« küsis ta. Holmes tõstis raugelt naeratades piibu. »Ahah, see olete siis teie?« ütles külaline, astudes eba-meeldivalt hiilival sammul ümber lauanurga. »Kuulge teie, ärra Holmes, oidke oma käed teiste inimeste asjadest eemale. Las inimesed tegelevad oma asjadega ise. Selge, ärra Holmes?«

»Räägi edasi,« ütles Holmes. »Tore kuulda.« »Ah et tore või?« urises metslane. »Ei ole see nii tore ühti, kui ma teil natuke tiibu kärbin. Mul on teiesugus-tega ennegi tegemist olnud, ja nad ei näinud kuigi kenad välja, kui ma nendega valmis sain. Vaadake seda, ärra Holmes!«

Ta torkas nukilise rusikamüraka mu sõbra nina alla. Holmes uuris seda tähelepanelikult, ilmutades suurt

66

huvi. »Kas sa sündisid sellisena?« küsis ta. »Või juhtus see sinuga vähehaaval ?«

Põhjuseks võis olla mu sõbra jäine jahedus või kerge kolin, kui ma roobi kätte võtsin, igatahes jäi külalise käitumine palju taltsamaks.

»Noh, ma olen teid ausalt oiatanud,« ütles ta. »Mul on väljas Harrow' kandis üks sõber, kes on asjast uvi-tatud — saate aru, mida ma mõtlen —, ja tema ei kavatse lasta teil oma nina sinna toppida. Arusaadav? Teie põle seadusesilm ja mina ka ei ole, ja kui te nuus-kima akkate, olen mina ka kohal. Pidage see meeles.«

»Olen juba mõnda aega sind kohata tahtnud,« ütles Holmes. »Ma ei paku sulle istet, sest mulle ei meeldi sinu lõhn, aga kas sa pole mitte Steve Dixie, rusika-võitleja?«

»See on mu nimi, ärra Holmes, ja kui te ninakaks lähete, siis ma võtan teid tõsiselt käsile.«

»Seda sul nüüd küll tarvis ei ole,« ütles Holmes meie külalise inetut suud jälgides. »Kuid see noore Perkinsi tapmine Holborni baari ees — mis! Ega sa ometi minema ei hakka ?«

Neeger oli eemale hüpanud ning tema nägu tõmbus tinakarva. »Sihukest juttu mina kuulama ei hakka,« ütles ta. »Mis minul selle Perkinsiga tegemist peaks olema, ärra Holmes? Mina tegin parajasti Birminghami Bull Ringis trenni, kui seesamune poiss plindrisse jäi.«

»Seda võid sa rahukohtunikule rääkida, Steve,« ütles Holmes. »Ma olen sind ja Barney Stockdale'i jälginud —«

»Tule Jumal appi! Ärra Holmes —«

»Aitab juba! Kao ära! Küll ma su üles leian, kui mul sind vaja on.«

»Ead aega, ärra Holmes. Ma loodan, et te mu külaskäigu pärast solvunud ei ole?«

»Olen küll, kui sa mulle ei ütle, kes sind saatis.«

»Kuulge, see põle kellegi saladus, ärra Holmes. See oli too ärra, keda te just nüüdsama nimetasite.«

»Ja kes temale selle mõtte pähe pani?«

»Jumal hoidku. Mina ei tea, ärra Holmes. Tema ainult ütles: »Steve, sina mine ärra Holmesi juurde ja ütle, et kui ta Harrow' kanti peaks minema, siis riskib oma eluga.« See on kogu tõde.« Edasist küsitlemist ootamata sööstis meie külaline uksest välja peaaegu niisama

67

ülepeakaela, nagu ta sisse oli tulnud. Holmes koputas vaikselt muheldes piibust tuha välja.

»Mul on hea meel, et teil ei tulnud tema kräsupead puruks lüüa, Watson. Panin tähele teie manöövrit ahjuroobiga. Tegelikult on ta üsna kahjutu tüüp, tohutu, musklis, rumal, kehklev tita, ning teda on kerge hirmutada, nagu nägite. Ta on üks Spencer Johni jõugust ning viimasel ajal osa võtnud mõnestki räpasest loost, mida ma võib-olla klaarima hakkan, kui mul aega on. Tema otsene ülemus Barney on nutikam tüüp. Nad on spetsialiseerunud kallaletungidele, hirmutamisele ja muule seesugusele. Ma tahaksin ainult teada, kes sellel konkreetsel juhtumil nende selja taga seisab?«

»Aga miks nad teid hirmutada tahavad ?«

»See on see Harrow Wealdi juhtum. See just sunnibki mind asjaga tegelema, sest kui kellelgi tasub nii palju vaeva näha, peab seal midagi olema.«

»Mis lugu see siis on?«

»Ma pidin teile just rääkima, kui too koomiline vahejuhtum toimus. Siin on proua Maberley kiri. Kui te viitsite kaasa tulla, saadame talle telegrammi ja asume kohe teele.«

Austatud härra Sherlock Holmes (lugesin ma), mul on seoses oma majaga mitu imelikku juhtumist olnud ning ma hindaksin teie nõuannet kõrgelt. Te leiate mind homme igal ajal kodust. Maja on lühikese jalgsimatka kaugusel Wealdi jaamast. Minu kadunud abikaasa Mortimer Maberley oli üks teie kunagisi kliente.

Austusega teie Mary Maberley.

Aadress oli »Kolme Ärkliga Maja, Harrow Weald«.

»Nii on lood!« ütles Holmes. »Ja nüüd, kui teil aega leidub, Watson, asume teele.«

Pärast lühikest rongisõitu ja veel lühemat otsa voori mehega jõudsime maja juurde, mis oli tellistest ja puidust villa üheaakrise hoolitsemata rohuplatsi keskel. Kolm väikest eendit ülemiste akende kohal moodustasid abitu katse õigustada maja nime. Tagapool asus salgake kurvameelseid kiduraid mände, ning kogu paik jättis viletsa ja rusuva mulje. Sellegipoolest leidsime maja

68

hästi sisustatuna ning daam, kes meid vastu võttis, oli igati peente kommetega ja haritud.

»Mäletan teie abikaasat hästi, proua,« ütles Holmes, »ehkki sellest on juba mitu aastat, kui ta mingis pisiasjas minu teeneid tarvitas.«

»Minu poja Douglase nimi oleks teile tõenäoliselt rohkem tuttav.«

»Heldeke! Kas teie olete Douglas Maberley ema? Ma tundsin teda pisut. Aga muidugi tundis teda kogu London. Milline tore inimene ta oli! Kus ta praegu on?«

»Surnud, härra Holmes, surnud! Ta oli Roomas saadikuks ning suri seal eelmisel kuul kopsupõletikku.«

»Mul on tõesti kahju. Niisugust meest ei oskaks kuidagi surnuna kujutleda. Ma pole eales tundnud kedagi, kes oleks nii jõuline ja elurõõmus olnud. Ta elas nii pingeliselt — iga kiud temast!«

»Liiga pingeliselt, härra Holmes. See ta hävitaski. Teie mäletate teda nii, nagu ta oli — armastusväärne ja võrratu. Te ei näinud tujukat, morni, mõtlikku olendit, kelleks ta muutus. Tema süda oli murtud. Ühe kuu jooksul nägin, kuidas minu uljast poisist sai kurnatud küüniline mees.«

»Armulugu — keegi naine?«

»Pigem põrguline. Noh, ma ei palunud teid siia selleks, härra Holmes, et oma vaesest poisist rääkida.«

»Doktor Watson ja mina oleme teie käsutuses.«

»Siin on juhtunud mõningaid väga imelikke asju. Olen selles majas nüüd juba üle aasta elanud, ning kuna soovisin rahu saada, olen naabritega vähe läbi käinud. Kolme päeva eest külastas mind mees, kes ütles, et on kinnisvaraagent. Ta ütles, et see maja sobiks täpselt ühele tema kliendile ning kui ma sellest loobuksin, siis raha ei oleks mingi probleem. Mulle näis lugu väga kummaline, sest mitu tühja maja on saadaval, mis paistavad niisama kõlbulikud, aga olin loomulikult ta jutust huvitatud. Seepärast nimetasin hinna, mis oli viiesaja naela võrra kõrgem, kui ma ise maksin. Ta haaras otsekohe pakkumisest kinni, kuid lisas, et tema klient tahaks osta ka mööblit ja kas ma ütleksin ka selle hinna. Osa mööblit on pärit mu vanast kodust ning, nagu näha võite, väga hea, niisiis nimetasin ma tubli ümmarguse summa. Ka sellega oli ta kohe nõus. Olin alati tahtnud reisima minna ning kaup tundus nii soodne, et näis

tõesti, nagu võiksin kogu ülejäänud elu iseenda perenaine olla.

Eile ilmus mees kohale, leping allakirjutamiseks valmis. Õnnekombel näitasin seda oma advokaadile härra Sutrole, kes elab Harrow's. Ta ütles mulle: »See on väga imelik dokument. Kas te mõistate, et kui sellele alla kirjutate, ei tohi te seaduse järgi mitte midagi majast välja viia — isegi mitte oma isiklikke asju?« Kui mees õhtul tagasi tuli, juhtisin sellele tema tähelepanu ning ütlesin, et kavatsen müüa ainult mööbli.

»Ei, ei, kõik,« ütles ta.

»Aga minu riided? Mu ehted?«

»Nojah, teie isiklike asjade kohta võib ju mõningaid järeleandmisi teha. Kuid miski ei tohi ilma kontrollimata majast välja minna. Minu klient on väga vabameelne mees, kuid tal on omad veidrused ja viisid, kuidas asju ajada. Tema soov on kas kõik või mitte midagi.«

»Jääb siis nii, et mitte midagi,« ütlesin ma. Ja sinnapaika asi jäigi, kuid see kõik näis mulle nii ebatavaline, et ma arvasin —«

Siinkohal segati meid väga erakordsel viisil.

Holmes tõstis vaikust nõudes käe. Siis sammus ta üle toa, paiskas ukse lahti ning tõmbas tuppa suurt kasvu kondise naise, kellel ta õlast kinni oli haaranud. Naine rabeles kohmakalt nagu mõni hiiglaslik koperdav kana, kes kaagutades kuudist välja on tiritud.

»Jätke mind rahule! Mis te teete?« kriiskas ta.

»Kuule, Susan, mida see tähendab?«

»Noh, proua, ma pidin just tulema küsima, kas külalised jäävad lõunale, kui see mees mulle kallale kargas.*

»Ma kuulsin tervelt viis minutit, et ta on ukse taga, kuid ei tahtnud teie väga huvitavat juttu katkestada. "Sa justkui ähid veidi, Susan, kas pole? Ukse taga seis mine poleks pidanud sind niiviisi puhkima panema.«

Susan pööras oma kinnivõtja poole tusase, kuid imestunud näo. »Kes te üldse olete ja mis õigus on teil mind niiviisi rebida?«

»Ma tahtsin ainult sinu juuresolekul ühe küsimuse esitada. Proua Maberley, kas te mainisite kellelegi, et kavatsete mulle kirjutada ja minuga konsulteerida?*

»Ei, härra Holmes, ei maininud.«

70

»Kes teie kirja posti pani?« »Susan.«

«Täpselt. Kuule, Susan, kellele sa kirjutasid ja ütlesid, et perenaine tahab minult nõu küsida?«

»See on vale. Ma pole mingit teadet saatnud.«

»Tead, Susan, hingeldavad inimesed kaua ei ela. Valetamine on alatu. Kellele sa teatasid?«

»Susan!« hüüdis tema perenaine. »Küll sa oled pahatahtlik ju alatu. Mulle tuleb nüüd meelde, et nägin sind kellegagi üle heki rääkimas.«

»See on minu enda asi,« ütles naine tõredalt.

»Aga kui ma sulle ütlen, et see oli Barney Stockdale, kellega sa rääkisid ?«

»Noh, kui te juba teate, miks te siis veel küsite?«

»Ma polnud kindel, aga nüüd ma tean. Tead, Susan, sa saaksid kümme naela, kui ütleksid, kes Barney palkas.«

»Keegi, kes võib iga kümnenaelalise kohta, mis teil hinge taga on, tuhat naela välja panna.«

»Või nii, keegi rikas mees? Ei; sa naeratad — rikas naine. Kui me juba niikaugele oleme jõudnud, võiksid niisama hästi ka tema aadressi öelda ja kümneka ära teenida.«

»Ennemini näen teid põrgus.«

»Oi, Susan! Milline sõnavara!«

»Mina lasen siit jalga. Mul on teist kõigist kõrini. Homme saadan kellegi oma kasti järele.« Teenija pöördus järsult ukse poole.

»Head aega, Susan. Paregoorik mõjub rahustavalt. . . Nii,« jätkas Holmes, kelle lõbus ilme äkki rangega asendus, kui uks punetava ja vihase naise järel oli sulgunud, »see jõuk võtab asja tõsiselt. Vaadake, kui kiiresti nad oma mängu mängivad. Teie kiri minule oli tembeldatud kell kümme õhtul. Ja siiski suutis Susan Barneyie sõna saata. Barney'1 oli aega minna oma palkaja juurde instruktsioonide järele; too mees või naine — kaldun viimase kasuks Susani muige järgi, kui ta arvas, et olin eksinud — koostas plaani. Must Steve kutsuti kohale ning järgmisel hommikul kell üksteist tuldi mind hoiatama. See on alles kiire tegutsemine.«

»Aga mida nad tahavad?«

»Jah, s«lles on küsimus. Kelleie see maja enne teid kuulus ?«

71

»Ühele Fergusoni-nimelisele endisele laevakaptenile.«

»Kas temaga seoses tuleb midagi erakordset meelde?«

»Mina pole küll midagi kuulnud.«

»Mina mõtlesin, et kas ta võis siia midagi peita. Muidugi, kui inimesed tänapäeval aardeid talletavad, teevad nad seda hoiukassas. Aiati võib aga mingi hulluga tegemist olla. Ilma nendeta oleks maailm igav. Alguses mõtlesin ma mõne kallihinnalise peidetud eseme peale. Kuid milleks neil sel juhul teie mööblit vaja peaks minema? Ega teil ei juhtu olema mõnd Raffaeli maali või Shakespeare'i fooliotrükist, ilma et te ise teaksite ?«

»Ei, ma ei usu, et mul midagi väärtuslikumat oleks kui Crown Derby teeserviis.«

»See nüüd vaevalt kogu seda salapära õigustaks. Pealegi, miks ei võiks nad avalikult teatada, mida nad tahavad? Kui nad teie teeserviisi ihkavad, võiksid nad ju ometi teile selle eest raha pakkuda, selle asemel et püüda teid kogu kupatusega tükkis ära osta. Ei, niipalju kui mina taipan, on teil midagi, mida te ise ei tea, ja kui teaksite, siis te sellest ei loobuks.«

»Mina arvan sama,« ütlesin ma.

»Doktor Watson on nõus, järelikult on asi otsustatud.«

»Kuulge, härra Holmes, mis see võiks olla?«

»Vaatame, kas suudame puhtalt mõistusliku analüüsi abil lahendusele lähemale jõuda. Te olete siin majas aasta otsa elanud.«

»Peaaegu kaks.«

»Seda parem. Kogu selle pika aja jooksul pole keegi teilt midagi tahtnud. Nüüd äkki esitatakse teile kolme-nelja päeva jooksul tungivaid nõudmisi. Mida te sellest järeldaksite?«

»See võib tähendada üksnes seda,« ütlesin ma, »et objekt, mis see ka iganes poleks, on alles hiljuti majja tulnud.«

»Jälle õige,« ütles Holmes. »Kuulge, proua Maberley; kas midagi on viimasel ajal ostetud?«

»Ei, ma pole tänavu midagi uut ostnud.«

»Kas tõesti! See on väga tähelepanuväärne. Noh, mc vist peaksime laskma asjadel pisut edasi areneda, kuni saame midagi täpsemat teada. Kas teie advokaat on või mekas mees?«

72

»Härra Sutro on väga võimekas.«

»Kas teil on veel mõni toatüdruk, või oli veetlev Susan, kes teie ukse tagantkätt kinni lõi, teil ainus?«

»Mul on üks noor tüdruk.«

»Katsuge veenda Sutrot, et ta paar ööd majas veedaks. Teil võib kaitset vaja minna.«

»Kelle vastu ?«

»Kes teab? Asi on kahtlemata segane. Kui ma ei leia, mida kelmid otsivad, pean lähenema asjale teisest otsast ning püüdma peameest kätte saada. Kas see kinnisvaraagent jättis teile mingi aadressi ?«

»Lihtsalt oma nimekaardi, kus oli kirjas elukutse. Haines-Johnson, oksjonipidaja ja hindaja.«

»Ei usu, et me telefoniraamatust ta üles leiaksime. Ausad ärimehed oma äri asukohta ei varja. Noh, teatage mulle igast uuest pöördest. Olen teie juhtumi käsile võtnud ning võite kindel olla, et ma viin selle lõpule.«

Kui me esikust läbi läksime, langes Holmesi pilk, mis midagi märkamata ei jätnud, mitmele kirstule ja kastile, mis nurka olid kuhjatud. Neil kõikidel läikisid sildid.

»»Milano«, »Luzern«. Need tulevad Itaaliast.«

»Need on vaese Douglase asjad.«

»Te pole neid veel lahti pakkinud? Kui kaua nad siin on olnud?«

»Nad saabusid eelmisel nädalal.«

»Kuid te ütlesite — teate, see võib tõesti olla puuduv lüli. Kust me teame, et siin midagi väärtuslikku ei ole?«

»Seda nüüd küll mitte, härra Holmes. Vaesel Douglasel polnud muud kui tema palk ja väike aastarendis. Mida väärtuslikku võis temal olla?«

Holmes oli mõttesse vajunud.

»Ärge kauem viivitage, proua Maberley,« ütles ta viimaks. »Laske need asjad üles oma magamistuppa viia. Uurige need niipea kui võimalik läbi ja vaadake, mida nad sisaldavad. Tulen homme uuesti ja kuulan, mida te mulle ütlete.«

Oli täiesti ilmne, et Kolme Ärkliga Maja väga hoolega jälgiti, sest kui me tee lõpus ümber kõrge heki nurga "pöörasime, seisis seal puude varjus neegrist rusikavõit-leja. Sattusime talle päris äkitselt peale ning tolles üksildases kohas näis ta sünge ja ähvardav. Holmes torkas käe taskusse.

»Otsite pistolit või, ärra Holmes ?«

73

»Ei, oma nuusksoolapudelit, Steve.«

»Teie teete alati nalja, ärra Holmes, eks?«

»Kui ma su tõsiselt käsile võtan, pole see sulle üldse naljakas. Ma hoiatasin sind täna hommikul ausalt.«

»Noh, ärra Holmes, ma just mõtlesin selle üle, mis te mulle ütlesite, ja sellest ärra Perkinsi asjast ei taha ma enam midagi teada. Kui ma teid aidata saan, ärra Holmes, siis aitan.«

»Noh, ütle mulle siis, kes seda värki juhib, millega sa tegeled.«

«Ausõna, ärra Holmes, ma rääkisin teile ennist tõtt. Mina ei tea. Minu ülemus Barney annab mulle käske ja muud ei midagi.«

»Noh, pea ainult meeles, Steve, et daam selles majas ja kõik, mis selle katuse all leidub, on minu kaitse all. Ära seda unusta.«

»Olgu pealegi, ärra Holmes. Ma pean meeles.«

»Ajasin talle põhjalikult hirmu naha vahele,« märkis Holmes edasi minnes. »Ta vist annaks oma palkaja välja, kui teaks, kes see on. Onn, et ma Spencer Johni jõugust midagi teadsin ja et Steve on üks neist. Teate, Watson, see on paras juhtum Langdale Pike'ile ja ma lähen talle praegu külla. Kui ma tagasi jõuan, on mul ehk asjad selgemad.«

Päeva jooksul ma Holmesi rohkem ei näinud, kuid võisin kujutleda küll, kuidas ta selle veetis, sest Langdale Pike'i kasutas ta kõndiva teatmeteosena igasuguste seltskondlike skandaalide kohta. Too kummaline loid olevus veetis oma ärkveloleku tunnid ühe St. James's Streeti klubi kaarakna all istudes ning oli nagu metropoli kuulujuttude saate- ja vastuvõtujaam. Räägiti, et ta teenis neljakohalise numbriga sissetulekut artiklitest, mida ta iga nädal kirjutas kõmulehtedele, mis uudishimulikke lugejaid kõneainega varustasid. Kui kaugel Londoni elu sogastes sügavikes sündis mõni pööris või keeris, märkis seda pinnal automaatse täpsusega too inimlik osuti. Holmes andis diskreetselt Langdale'ile teateid ning sai temalt aeg-ajalt omakorda abi.

Kui ma järgmisel hommikul vara sõbraga tema kodus kohtusin, taipasin Holmesi hoiakust, et kõik on hästi, ent sellegipoolest ootas meid väga ebameeldiv üllatus See saabus järgmise telegrammi kujul:

74

Palun sõitke kohe siia. Kliendi majja öösel sisse murtud. Politsei kohal.

Sutro.

Holmes vilistas. «Draama on jõudnud kulminatsiooni, ja kiiremini, kui ma arvasin. Seda lugu kiirustab miski tohutult tagant, Watson, mis mind pärast eile kuuldut ei üllata.

Sutro on muidugi daami advokaat. Kardan, et tegin vea, kui ei palunud teid ööseks valvama jääda. Mees osutus nõrgukeseks. Noh, ei jää muud üle, kui tuleb veel kord Harrow Wealdi sõita.«

Leidsime Kolme Ärkliga Maja korrastatud sisustuse eelmise päevaga võrreldes suuresti muutununa. Aia-värava juurde oli kogunenud väike salk logelejaid, samal ajal kui paar konstaablit aknaid ja geraaniumipeenraid uurisid. Majas kohtasime hallipäist vanahärrat, kes tutvustas end advokaadina, koos askeldava, ümara politseiinspektoriga, kes tervitas Holmesi kui vana sõpra.

»Noh, härra Holmes, teile pole selles juhtumis kahjuks midagi. Lihtsalt harilik, igapäevane murdvargus, mis on vaesele vanale politseile täiesti jõukohane. Eksperte pole siin tarvis kasutada.«

«Olen kindel, et juhtum on väga heades kätes,* ütles Holmes. «Ütlete, et ainult harilik murdvargus?«

«Täpselt nii. Me teame üsna hästi, kes need mehed olid ja kust neid leida. See on too Barney Stockdale'i jõuk, kus on üks suurt kasvu neeger — neid on siinkandis nähtud.«

«Oivaline! Mida nad ära viisid?«

»Noh, palju ei näi olevat võetud. Proua Maberley uimastati kloroformiga ja maja — Aa! seal ongi daam ise.«

Meie eilne sõber oli väikesele teenijatüdrukule toetudes väga haigena ja kahvatuna tuppa astunud.

»Te andsite mulle head nõu, härra Holmes,« ütles ta kahetsevalt naeratades. *Oh häda, ma ei võtnud seda kuulda! Ma ei tahtnud härra Sutrole tüli teha ja nii jäingi kaitseta.«

«Kuulsin sellest alles täna hommikul,« seletas advokaat.

«Härra Holmes soovitas mul mõni sõber majja kutsuda. Jätsin tema nõuande järgimata ja olen nüüd selle eest maksnud.«

75

«Te näete hirmus haige välja,« ütles Holmes. »Võib olla ei tunne te end küllalt tugevana, et saaksite mulle rääkida, mis juhtus.«

»Kõik on siin sees,« ütles inspektor kopsakat märkmikku patsutades.

»Aga siiski, kui proua liiga väsinud ei ole —«

»Tegelikult on mul väga vähe jutustada. Pole mingit kahtlust, et salakaval Susan oli neile sissetungimise hõlpsaks teinud. Nad pidid maja viimse kui tollini tundma. Hetkeks tundsin kloroformilappi, mis mulle suule suruti, kuid mul pole aimugi, kui kaua ma tead-vuseta olin. Kui ärkasin, seisis üks mees voodi kõrval ja teine tõstis mu poja asjade hulgast mingit pakki, mis oli osalt lahti tulnud ja pabereid oli põrandale pudenenud. Enne kui ta jõudis põgeneda, hüppasin üles ja haarasin temast kinni.«

»Te riskisite paljuga,« ütles inspektor.

«Klammerdusin tema külge, kuid ta raputas mu lahti, ning teine mees vist lõi mind, sest rohkem ma ei mäleta. Toatüdruk Mary kuulis müra, tegi akna lahti ja hakkas karjuma. Selle peale jõudis politsei kohale, aga kaabakad pääsesid minema.«

»Mis nad kaasa võtsid?«

»Teate, ma ei usu, et midagi hinnalist kadunud on Olen kindel, et midagi niisugust mu poja kohvrites ei olnud.«

»Kas mehed mingeid jälgi ei jätnud?«

»Ma vist rebisin ühe paberilehe selle mehe käest, kellest ma kinni haarasin. See lamas hiljem kortsunult põrandal. Käekiri on mu poja oma.«

»Mis tähendab, et sellest pole mingit kasu,« ütles inspektor. »Kui see oleks olnud murdvarga —«

»Just,« ütles Holmes. »Küll on alles terane mõistus! Mulle pakuks siiski huvi seda näha.«

Inspektor tõmbas taskuraamatu vahelt kokkumurtud vihikulehe.

»Ma ei viska midagi ära, kui tähtsusetu see ka poleks,« ütles ta üsna suureliselt. »Seda nõu annan ka teile, härra Holmes. Kahekümne viie aasta kogemused on mind õpetanud. Alati võib juhtuda, et seal on sõrmejäljed või midagi niisugust.«

Holmes uuris paberilehte.

»Mida te sellest järeldate, inspektor?»

76

«Niipalju kui mina aru saan, näib see olevat mingi veidra romaani lõpp.«

«Kahtlemata võib see osutuda veidra loo lõpuks,« ütles Holmes. »Te märkasite numbrit lehekülje ülaser-vas. See on kakssada nelikümmend viis. Kus on ülejäänud kakssada nelikümmend neli lehekülge?«

«Noh, küllap vargad võtsid need kaasa. Mitte et neil sellest eriti kasu oleks.«

«Imelik tegu, murda sisse majja, et varastada min geid pabereid. Kas see teile midagi ei ütle, inspektor?«

«Jah, sir, see ütleb, et kiiruga haarasid kaabakad kaasa, mis kätte juhtus. Olgu nad oma saagi üle õnnelikud.«

«Miks pidid nad mu poja asjades sorima?« küsis proua Maberley.

«Alumisel korrusel nad midagi väärtuslikku ei leid-I nud, niisiis proovisid nad õnne ülal. Mina arvan nii. Mis teie arvate, härra Holmes?«

»Ma pean selle üle mõtlema, inspektor. Tulge akna juurde, Watson.« Kui me seal koos seisime, luges Holmes katkendi läbi. See algas keset lauset ning kõlas nõnda:

«...nägu jooksis kriimustustest ja hoopidest ohtralt verd, kuid see polnud midagi, võrreldes tema südamevaluga, kui ta nägi kaunist nägu, mille eest ta oleks valmis olnud oma elu ohvriks tooma, selle piina ja salanduse peale vaatamas. Naine naeratas, kui mees tema poole üles vaatas — jah, taevas hoidku! ta naeratas nagu südametu saatan, kes ta tegelikult oligi. Sellel hetkel suri armastus ja sündis vihkamine. Inimene peab millegi nimel elama. Kui see pole teie embuste nimel, mu daam, siis olgu see teie hukatuse ning minu viimase kättemaksu nimel.«

«Imelik grammatika!« ütles Holmes naeratades, kui ta paberi inspektorile tagasi andis. »Kas te märkasite, kuidas »tema« asemel oli järsku »minu«? Autor oli oma jutustusest nii haaratud, et kujutles end otsustaval hetkel loo kangelasena.«

«Tundub üsna kehv kirjutis olevat,« ütles inspektor lehte taskuraamatu vahele tagasi pannes. «Mis! kas te hakkate minema, härra Holmes?«

»F.i usu, et minul siin veel midagi teha oleks, kui

77

juhtum on nii osavates kätes. Muide, proua Maberley, kas te ütlesite, et soovite reisida?«

»See on alati mu unistus olnud, härra Holmes.«

»Kuhu te tahaksite minna — Kairosse, Madeirale, Rivierale?«

»Oh, kui mul raha oleks, reisiksin ümber maailma.«

»Täpselt nii. Ümber maailma. Noh, head aega. Ma võib-olla saadan teile õhtul paar rida.« Kui me aknast möödusime, märkasin inspektori naeratust ja pearaputust. »Targad sellid on alati veidi napakad.« Seda arvasin inspektori naeratusest välja lugevat.

»Nii, Watson, nüüd asume oma väikese reisi viimasele etapile,« ütles Holmes, kui me jälle Londoni kesklinna käras viibisime. »Me vist peaksime loo kohe ära klaarima ning oleks hea, kui te kaasa tuleksite, sest kui on tegemist niisuguse daamiga nagu Isadora Klein, on kindlam tunnistaja kaasa võtta.«

Olime voorimehe leidnud ning sõitsime kiiresti kuhugi Grosvenor Square'i kanti. Holmes oli mõttesse vajunud, kuid raputas end järsku virgeks.

»Muuseas, Watson, oletan, et teil on kõik selge?« »Ei, ma ei saa öelda, et on. Tean ainult seda, et me läheme külla daamile, kes kogu selle pahanduse algatas.*

»Täpselt! Kuid kas Isadora Kleini nimi teile midagi ei ütle? Ta oli muidugi kõige kuulsam kaunitar. Polnud ühtki naist, keda temaga võrrelda oleks saanud. Ta on puhastverd hispaanlanna, ülbete konkistadooride ehtne järeltulija, ning tema perekond on Pernambucos juba põlvkondi valitsenud. Ta abiellus eaka saksa suhkru -kuninga Kleiniga ning leidis end peagi olevat mitte ainult kõige rikkama, vaid ka kõige kaunima lese maailmas. Siis tuli rida seiklusi, sest ta elas oma tahtmise järgi. Tal oli mitu armukest ning üks neist oli Douglas Maberley, Londoni silmapaistvamaid mehi. Mehe poolt oli see kõige järgi otsustades palju rohkem kui seiklus. Ta polnud mingi seltskondlik ühepäevaliblikas, vaid tugev, uhke mees, kes andis kõik ja ootas vastutasuks sama. Kuid naine oli romaanide belle dame saris merci*. Kui tema tuju oli rahuldatud, oli lugu lõppenud, ning kui teine osaline tema sõnu ei uskunud, siis naine teadis, kuidas seda talle selgeks teha.«

* kaunis, kuid südametu daam

«See oli siis mehe en.da lugu —«

»Ahaa! teil hakkab juba koitma. Ma kuulsin, et naine kavatseb abielluda noore Lomondi hertsogiga, kes võiks talle peaaegu pojaks olla. Tema Hiilguse ema võib ju vanusevahest mööclä vaadata, kuid avalik skandaal on hoopis midagi muud, niisiis on vältimatu — Ahaa! siin me olemegi.«

See oli üks West Endi ilusamaid nurgamajasid. Masinliku käitumisega toapoiss viis meie nimekaardid üles ning tuli tagasi teatega, et proua ei ole kodus. »Siis ootame, kuni ta tuleb,« ütles Holmes rõõmsalt.

Masinavärk andis järele.

»Ei ole kodus tähendab seda, et ei ole teie jaoks kodus,« ütles toapoiss.

»Hästi,« vastas Holmes. »See tähendab, et meil pole vaja oodata. Olge nii lahke ja andke see kiri oma perenaisele.«

Ta kritseldas mõne sõna märkmikulehele, pani selle kokku ja ulatas toapoisile.

»Mida te kirjutasite, Holmes ?« küsisin ma.

«Kirjutasin lihtsalt: »Kas eelistate politseid ?« Ma arvan, et see peaks meile sissepääsu avama.«

Ja avaski — hämmastava kiirusega. Minut hiljem olime tuhande-ühe-öö-stiilis elutoas, hiiglasuures ja imetoredas poolhämaruses, mida valgustasid siin-seal roosad elektrilambid. Daam oli ilmselt jõudnud sellesse ikka, kus isegi kõige uhkem kaunitar leiab hämaruse soodsama olevat. Ta tõusis meie sisenedes sohvalt: pikka kasvu,

kuningannalik, laitmatu figuuriga, kauni maski-taolise näoga, millest imekaunis hispaanialik silmapaar meid tapva pilguga vaatas.

»Mida see sissetung tähendab — ja see solvav teade?« küsis ta paberilehte näidates.

»Mul pole tarvis seletada, proua. Selleks austan ma liialt teie arukust — ehkki pean tunnistama, et mõistust olete küll viimasel ajal üllatavalt vähe kasutanud.«

»Kuidas nii, mu härra ?«

«Oletades, et teie palgatud jõhkardid suudavad mind juhtumi uurimisest eemale peletada. Ükski inimene ei valiks ometi minu ametit, kui hädaoht teda ei ahvatleks. Seega olite see teie ise, kes sundis mind noore Maberley juhtumit uurima.«

79

»Mul pole aimugi, millest te räägite. Mis on minul tegemist palgatud jõhkarditega?« Holmes pöördus tüdinult kõrvale. »Jah, ma ülehindasin teie arukust. Noh, head päeva!«

»Pidage! Kuhu te lähete?«

»Scotland Yardi.«

Me polnud veel poolel teel ukseni, kui naine meile järele jõudis ning Holmesil käest kinni võttis. Ühe hetkega oli ta raudsest daamist sametiseks muutunud.

«Tulge võtke istet, härrased. Arutame seda asja. Ma tunnen, et võin teiega avameelne olla, härra Holmes. Teil on härrasmehe tunded. Naise instinkt tunneb selle ju kohe ära. Te olete mulle kui sõber.«

»Ma ei saa lubada, et ma teile samaga vastan, proua Ma ei esinda seadust, küll aga õiglust, niipalju kui minu nõrgad võimed lubavad. Olen valmis teid ära kuulama ning ütlen siis, mida ma ette võtan.«

»Muidugi oli minust lollus ähvardada nii julget meest nagu teie.«

»Tõeline lollus oli see, proua, et andsite end lurjuste jõugu meelevalda, kes võivad teilt raha välja pressida või teid reeta.«

»Ei, ei! Nii lihtsameelne ma ei ole. Kuna ma lubasin avameelne olla, võin öelda, et mitte keegi peale Barney Stockdale'i ja tema naise Susani ei aima vähimatki, kes nende palkaja on. Mis nendesse puutub, noh, ega see pole esimene kord —« naine naeratas ning kallutas kelmikalt võluva usalduslikkusega nea viltu.

»Mõistan. Te olete neid varemgi kasutanud.«

»Nad on head jahikoerad, kes jooksevad vaikselt.«

«Niisugustel koertel on kombeks varem või hiljem hammustada kätt, mis neile toitu viskab. Nad arreteeri takse murdvarguse eest. Politsei on neil juba jälil.«

»Nad peavad oma tegude eest vastutama. Selle eest neile makstakse. Mind sellesse ei segata.«

»Kui mina teie nime ei maini.«

»Ei, ei, te ei saa mainida. Te olete härrasmees. See on naise saladus.«

«Kõigepealt peate käsikirja tagasi andma.«

Naine puhkes kõlavalt naerma ja läks kamina juurde Seal oli hunnik tuhka, mida ta roobiga segas. »Kas annan selle tagasi?« küsis ta. Ta nägi välja nii hõrk ja kelmikas, kui ta seal väljakutsuvalt naeratades meie ees

80

seisis, et tundsin, nagu oleks kõikidest Holmesi kurjategijatest temale küll kõige raskem vastu panna. Holmes oli aga ahvatluste suhtes tuim.

»See otsustab teie saatuse,« ütles ta külmalt. »Te tegutsete väga kiiresti, proua, kuid nüüd läksite küll liiale.«

Naine viskas roobi kolinal käest. »Kui kalk te olete!« hüüdis ta. «Kas ma tohin teile rääkida kogu loo?« «Mulle tundub, et võiksin selle ise teile jutustada.« »Kuid te peate seda minu silmadega nägema, härra Holmes. Te peate mõistma seda naise seisukohalt, kelle hoolega tehtud plaanid ähvardavad viimasel hetkel nurja minna. Kas võib naist süüdistada, kui ta end kaitseb?« »Teie olite esimesena truudusetu.« «Jah, jah! Ma tunnistan üles. Ta oli armas poiss, see Douglas, kuid kahjuks ei sobinud ta minu plaanidega. Ta soovis abielu — abielu, härra Holmes —, et mina peaksin abielluma puruvaese lihtsast soost mehega! Miski muu talle ei kõlvanud. Siis läks ta pealetükkivaks. Kuna olin talle andunud, arvas ta, et pean ikka veel anduma, ja ainult temale. See oli talumatu. Lõpuks olin sunnitud talle asja kuidagi selgeks tegema.«

«Palgates kõrilõikajad, kes ta teie enda akende all [läbi peksid.«

«Näib, et te teate tõepoolest kõik. Jah, see on tõsi. Barney ja poisid kihutasid ta minema ning, õige küll, käisid temaga sealjuures pisut karmilt ümber. Aga mida tema selle peale tegi? Kas ma võisin uskuda, et üks [härrasmees millegi niisugusega hakkama saab? Ta kirjutas raamatu, milles kirjeldas meie armulugu. Mina olin muidugi kuri hunt; tema oli süütu lambuke. Kõik oli kirjas, nimed olid muidugi muudetud; kuid kes Londonis poleks seda taibanud? Mida te selle peale kosutate, härra Holmes ?«

«Tal oli selleks igatahes õigus.«

»Nagu oleks Itaalia õhk talle kuidagi mõjunud ja mingi vana kurja itaalia tasuiha leegitsema pannud. Ta kirjutas mulle ja saatis oma käsikirja, et ma juba raamatut oodates piinleksin. Tal oli kaks käsikirja eksemp-.lari, ütles ta — üks minule, teine kirjastajale.«

«Kuidas te teada saite, et kirjastaja polnud enda oma kätte saanud?«

81

»Ma teadsin, kes ta kirjastaja on. Teate, see ei ole tema ainuke romaan. Sain teada, et kirjastajale pole Itaaliast saadetist tulnud. Siis tuli Douglase äkiline surm. Kuni see teine käsikiri maailmas olemas oli, varitses mind oht. Muidugi pidi see tema asjade hulgas olema, ning need saadeti koju tema emale. Panin jõugu tööle. Üks neist läks majja teenijaks. Tahtsin asju ausalt ajada. Tõepoolest tantsin. Oiin valmis ostma maja koos kõigega, mis seal sees oli. Oleksin olnud nõus igasuguse hinnaga, mida naine ainult küsida oleks mõistnud. Alles siis proovisin teist võimalust, kui kõik muu oli luhta läinud. Noh, härra Holmes, isegi kui ma Douglase vastu liiga karm olin — ja taevas teab, et ma kahetsen seda! —, mida muud võisin ma teha, kui kaalul oli kogu mu tulevik?«

Sherlock Holmes kehitas õlgu.

»Nojah,« ütles ta, »eks ma vist pea jälle kuriteole kaasa aitama nagu tavaliselt. Kui palju maksab esimese klassi reisipilet ümber maailma?«

Naine vahtis teda hämmastunult.

»Kas viiest tuhandest naelast piisab ?«

»Noh, seda küll päris kindlasti!«

»Väga hea. Ma arvan, et te kirjutate mulle selle summa peale tšeki ja mina hoolitsen, et tšekk proua Maberley kätte jõuab. Te võlgnete talle väikese puhkuse. Seniks aga, proua, — Holmes tõstis hoiatavalt näpu püsti — »olge ettevaatlik! Olge ettevaatlik! Ärge mängige teravate riistadega, te võite endale sõrme lõigata.«

V. SUSSEXI VAMPIIRI MÕISTATUS

Holmes oli hoolikalt läbi lugenud kirja, mille ta viimase postiga oli saanud. Seejärel kihistas ta kuiva naeru, mis tema puhul tähendas lagistamist, ning viskas kirja mulle.

»Kui kaasaegse ja keskaegse, või praktilise ja pööraselt fantastilise segapudrust rääkida, siis minu meelest on see siin küll juba liig,« ütles ta. »Mis teie selle peale kostate, Watson?« Lugesin järgmist:

Oid Jewry 46 19. novembril Sisu: vampiirid.

Austatud härra,

meie klient härra Robert Ferguson firmast Ferguson ja Muirhead, teemüügi vahetalitajad Mincing Lane'il, esitas meile hiljuti kirjaliku järelepärimise vampiiride kohta. Kuna meie firma on spetsialiseerunud ainult masinatega tegelemisele, kuulub asi vaevalt meie kompetentsi, ning seetõttu soovitasime härra Fergusonil teie juurde asjast ette kandma minna. Me ei ole unustanud teie edukat tegutsemist Matilda Briggsi juhtumis.

Lugupidamisega Teie

Morrison, Morrison ja Dodd.

»Matilda Briggs ei olnud noor naine, Watson,« ütles Holmes mõtlikult. »See oli laev, mis oli seotud Sumatra hiigelroti looga — lugu, mille kuulamiseks maailm veel valmis pole. Aga mida me vampiiridest teame? Kas see meie kompetentsi kuulub? Ükskõik mis on küll parem kui paigaltammumine, kuid nüüd näib, et oleme lausa Grimmi muinasjutu otsa sattunud. Sirutage käsi välja, Watson, ja vaatame, mida register meile pakub.«

83

Nõjatusin tahapoole ning võtsin riiulilt suure kausta, millele Holmes osutas. Ta pani kausta põlvedele ning tema pilk liikus aeglaselt ja hellalt üle vanade juhtumite ülestähenduste, kus oli läbisegi pika eluea jooksul kogunenud informatsioon.

»»Gloria Scotti« merereis,« luges ta. »See oli paha lugu. Mul tuleb nagu meelde, et te panite selle kirja, Watson, ehkki ma ei saanud teid tulemuse puhul õnnitleda. Mürgine sisalik ehk gila. Oli see vast tähelepanuväärne juhtum! Rästikud. Vanderbilt ja Yeggman. Victor Lynch, võltsija. Vigor, Hammersmithi ime. Ohoo! Vana hea register. See on üks kuldaväärt abimees. Kuulake seda, Watson. Vampiirlus Ungaris. Ning veel. Vampiirid Transilvaanias.« Holmes pööras innukalt lehti, kuid pärast lühikest pingelist lehitsemist viskas suure kausta pettumuspominal nurka.

»Totrus, Watson, totrus! Mis on meil tegemist kõndivate laipadega, mida ainult südamesse löödud vai suudab hauas kinni hoida? Puhas jamps.«

»Aga ega ometi,« ütlesin ma, »vampiir pidanud tingimata surnu olema. Ka elaval võis niisugune komme olla. Olen näiteks lugenud vanuritest, kes imesid verd, et noorust taastada.«

»Teil on õigus, Watson. Seegi legend on kord üles tähendatud. Kas me peame aga sellistele asjadele tõsist tähelepanu pöörama? Meie oleme alati kahe jalaga maa peal seisnud ja sinna peame ka jääma. Maailm on meie jaoks küllalt suur. Kummitusi pole meile vaja. Kardan, et me ei saa härra Robert Fergusoni eriti tõsiselt võtta. See kiri võibki olla temalt ning heita valgust sellele, mis teda rahutuks teeb.«

Holmes võttis kätte teise kirja, mis oli seni unusta tult laual lebanud, kuni ta esimesse oli süvenenud. Ta hakkas seda lugema, näol lõbus naeratus, mis aegamööda asendus pingsa huvi ja keskendatusega. Kui Holmes lõpetas, istus ta veidi aega mõttesse vajunult, kiri näpu vahel. Lõpuks ärkas ta võpatades mõtisklus test.

»Cheesemani talu, Lamberley. Kus on Lamberley Watson ?«
»See on Sussexis, Horshamist lõuna pool.«
»Ei olegi kaugel, ah? Ja Cheesemani talu?«
»Ma tunnen seda paikkonda, Holmes. Seal on palju
84
vanu maju, mis kannavad meeste nimesid, kes need sajandeid tagasi ehitasid. Seal on Odley ja Harvey ja Carriton — inimesed ise on unustanud, kuid nimed elavad majades edasi.«
»Täpselt,« ütles Holmes külmalt. Üks tema uhke, endassesulgunud iseloomu omadusi oli, et ehkki ta kõik värske informatsiooni väga vaikselt ja korralikult oma ajju lahterdas, tänas ta harva informatsiooni andjat.
»Mul on niisugune tunne, et enne kui me looga lõpule jõuame, saame teada väga palju Cheesemani talu kohta Lamberley's. Nagu ma arvasingi, on kiri Robert Fer-gusonilt. Muide, ta väidab, et tunneb teid.«
»Mind!«
»Lugege parem ise.«
Holmes ulatas kirja üle laua. Sellel oli eespool mainitud aadress.

Lugupeetud härra Holmes (lugesin ma): Teie poole soovitasid mul pöörduda minu advokaadid, kuid tegelikult on asi nii erakordselt delikaatne, et mul on seda väga raske arutada. Lugu puudutab sõpra, kelle nimel ma tegutsen. See härrasmees võttis umbes viisteist aastat tagasi naiseks peruulanna, ühe peruu kaupmehe tütre, kellega ta oli kohtunud, kui vedas nit-raate sisse. Naine oli väga ilus, kuid tema eksootilisus ja teine usk tekitasid abikaasade vahele pidevalt lahkarvamusi, nii et mõne aja pärast vist mehe armastus naise vastu jahtus ning ta pidas oma abielu eksituseks. Ta tundis, et naise iseloomus on külgi, millest ta iial ei suuda aru saada. Kõik oli seda piinarikkam, et naine oli nii armastav abikaasa, kui ühel mehel üldse võib olla — pealtnäha lausa andunud.
Nüüd üks seik, mida ma selgitan suusõnal, kui me kohtume. Tegelikult on see kiri mõeldud ainult selleks, et anda teile olukorrast ülevaade ja küsida, kas te üldse tunnete asja vastu huvi. Naisel hakkasid ilmnema mingid veidrad jooned, mis olid tema tavaliselt armsa ja leebe käitumisega täiesti vastuolus. Mees oli varem abielus olnud ning tal oli esimeselt naiselt poeg. See poiss on nüüd viieteistkümneaastane, väga meeldiv ja sõbralik nooruk, ehkki lapsepõlves saadud trauma tõttu õnnetuseks vigane. Kaks korda tabati naine vaest poissi pealtnäha
85
täiesti põhjendamatult peksmas. Kord lõi ta poissi kepiga, mis jättis poisi käsivarrele suure vorbi.
See oli siiski tühiasi, võrreldes sellega, kuidas naine käitus omaenda lapsega, kes on peaaegu aastane armas poiss. Kord, umbes kuu aega tagasi, oli hoidja lapse mõneks minutiks üksi jätnud. Lapse valju valukarja-tuse peale tõttas hoidja tagasi. Kui ta tuppa jooksis, nägi ta perenaist lapse kohale kummardumas ja ilmselt teda kaelast hammustamas. Kaelal oli tilluke haav, kust jooksis verenire. Hoidja tundis niisugust õudust, et tahtis naise abikaasat kutsuda, kuid naine keelitas teda, et ärgu kutsugu ning andis hoidjale viis naela vaikimise eest. Midagi ta ei seletanud ning selleks korraks jäi asi sinnapaika.

Hoidjale jäi kohutav juhtum siiski meelde, ning aegajalt hakkas ta prouat tähelepanelikult jälgima ja last, keda ta õrnalt armastas, teraselt valvama. Hoidjale näis, et samal ajal kui tema jälgib ema, jälgib ema omakorda teda, ning et iga kord, kui ta oli sunnitud lapse üksi jätma, ootas ema juhust, et lapse juurde minna. Ööl ja päeval valvas hoidja last ning ööl ja päeval näis vaikiv, tähelepanelik ema varitsevat, nagu hunt varitseb lambatalle. Teil on seda kõike kindlasti raske uskuda, kuid palun teid siiski mu jutustust tõsiselt võtta, sest sellest võib oleneda ühe lapse elu ja mehe terve mõistus.

Lõpuks jõudis kätte see hirmus päev, millal fakte ei saanud kauem mehe eest varjata. Hoidja närvid ei pidanud vastu; ta ei suutnud pinget enam kannatada ning tunnistas peremehele kõik üles. Mehele näis lugu niisama pöörane, nagu see praegu teile võib tunduda. Ta teadis, et tema abikaasa on armastav naine ja, välja arvatud kallaletungid kasupojale, ka armastav ema. Miks peaks ta siis oma väikest armast lapsukest vigastama? Mees ütles hoidjale, et see näeb und, et tema kahtlused on jamps, ning et niimoodi perenaist laimata ei tohi. Kui nad parajasti rääkisid, kuuldi äkki karjatust. Hoidja ja peremees tõttasid koos lastetuppa. Kujutlege mehe tundeid, härra Holmes, kui ta nägi oma naist lapse voodi kõrvalt põlvitamast tõusmas, ning verd lapse paljal kaelal ja voodilinal. Õuduskarjega pööras mees naise näo vastu valgust ning nägi tema veriseid huuli. Nüüd polnud enam mingit kahtlust, et naine oli vaese lapse verd joonud.

86

Nõnda on siis asjalood praegu. Naine on nüüd oma toas luku taga. Mingeid seletusi pole ta andnud. Mees on peaaegu hulluks läinud. Nii tema kui ka mina teame vampiirlusest peale selle sõna väga vähe. Siiamaani arvasime, et see on mingi pöörane võõramaine väljamõeldis. Ja siiski, siinsamas "Inglismaal Sussexi südames — noh, kõike seda võin teiega hommikul arutada. Kas te võtate mu vastu? Kas te kasutate oma erakord-seid võimeid, et aidata üht hullumeelsuse äärel olevat meest? Kui olete nõus, siis olge lahke ja saatke telegramm Fergusonile, Cheesemani talu, Lamberley's, ning ma olen kella kümneks teie juures.

Lugupidamisega Teie Robert Ferguson.

P. S. Minu meelest mängis teie sõber Watson Black-heathi meeskonnas ragbit, kui mina Richmondi parem-äär-kaitsja olin. Niisiis on meil vähemalt üks ühine tuttav.

»Muidugi ma mäletan teda,« ütlesin kirja käest pannes. »Kolge Bob Ferguson, kõige toredam paremäär, kes Richmondil kunagi on olnud. Ta oli heasüdamlik sell. See on just tema moodi, et ta sõbra juhtumi pärast nii mures on.«

Holmes vaatas mind mõtlikult ja raputas pead.

»Te olete lootusetu, Watson,« ütles ta. »Teie ei suuda eales kellestki halvasti mõelda. Kirjutage telegramm, olge hea mees. »Hakkan teie juhtumit meelsasti uurima.««

»Teie juhtumit!«

»Me ei tohi ometi lasta tal arvata, et me oleme mõlemad idioodid. Loomulikult on see tema enda juhtum. Saatke telegramm ära ja hommik on õhtust targem.«

Järgmisel hommikul täpselt kell kümme astus Ferguson meie tuppa. Mäletasin teda kui pikka, vilajat, liikuvat meest, kelle kiirus väljakul oli teda mõnestki vastase kaitsjast mööda viinud. Elus ei ole midagi piinlikumat kui kohata seda, mis kunagisest toredast spordimehest järele on jäänud. Mehe endine tugev kere oli nagu kokku tõmbunud, tema linakarva juuksed hõredad ning õlad längus. Kardan, et mina äratasin temas samasuguseid tundeid.

»Tere, Watson,« ütles ta, hääl ikka veel jäme ja südamlik. »Sa ei näe selle mehe moodi välja, kelle ma kunagi Oid Deer Parkis üle piirdeaia pealtvaatajate hulka heitsin. Eks minagi ole pisut muutunud. Kõige enam on mind muidugi vanemaks teinud need paar viimast päeva. Näen teie telegrammist, härra Holmes, et mul pole mõtet teeselda, nagu tegutseksin kellegi teise nimel.«

»Lihtsam on otse asju ajada,« ütles Holmes.

»Muidugi on. Aga te võite kujutleda, et see on raske, kui räägid just sellest naisest, keda oled kohustatud kaitsma ja aitama. Mida ma saan teha? Kuidas ma niisuguse jutuga politseisse lähen? Aga lapsi tuleb ju ohu eest hoida. On see hullumeelsus, härra Holmes? On see midagi, mis mu naisel veres on? Kas teil on mõne sarnase juhtumiga kogemusi? Jumala pärast, andke mulle nõu, sest minu mõistus on otsas.«

»See on ka loomulik, härra Ferguson. Istuge, võtke end kokku ja vastake mulle selgelt. Kinnitan teile, et minu mõistus pole kaugeltki otsas ning ma olen veendunud, et me leiame mingi lahenduse. Kõigepealt öelge mulle, missuguseid samme olete astunud. Kas lapsed on ikka veel naise juures ?«

»Meil oli kohutav stseen. Ta on mulle hea abikaasa olnud, härra Holmes. Kui üks naine kunagi on meest kogu südamest ja hingest armastanud, siis on see tema. Teda tabas nagu noahoop, et ma tema õudse, kohutava saladuse avastasin. Ta keeldus sõnagi lausumast. Ta ei vastanud mu etteheidetele, ainult vaatas mind nagu meeletu, meeleheitliku pilguga. Siis tormas oma tuppa ja pani ukse lukku. Sellest peale keeldub ta välja tulemast. Tal on toatüdruk, kes oli tema juures juba enne abiellumist. Dolorese-nimeline — pigem sõbranna kui teenija. Tema viib mu naisele süüa.«

»Noorem ei ole siis otseses hädaohus.«

»Hoidja proua Mason vandus, et ta ei lahku lapsest ööl ega päeval. Teda võin ma täiesti usaldada. Vaese õnnetu Jacki pärast olen ma rohkem rahutu, sest, nagu ma teile kirjutasin, on naine talle kaks korda kallale läinud.«

»Aga ei ole teda kordagi haavanud ?«

»Ei, ainult lõi teda raevunult. Asi on seda hirmsam, et poiss on abitu sant.« Fergusoni kõhn nägu mahenes

pojast rääkides. »Võiks arvata, et vaese poisi olukord peaks igaühe südame härdaks tegema. Ta kukkus lapsepõlves ning tema selgroog on kõver. Kuid sees on tal kõige armastavam ja hellem süda.«

Holmes oli eilse kirja kätte võtnud ning luges seda üle. »Kes teil veel majas elavad, härra Ferguson?«

»Kaks teenijat, kes ei ole meil kaua olnud. Üks tallipoiss, Michael, kes magab majas. Minu naine, mina ise, mu poeg Jack, imik, Dolores ja proua Mason. See on kõik.«

»Nähtavasti ei tundnud te abielludes oma naist kuigi hästi ?«

»01ime ainult mõne nädala tuttavad.«

»Kui kaua see toatüdruk Dolores on tema juures olnud ?«

»Mitu aastat.«

»Dolores tunneb siis teie naise iseloomu paremini kui teie?«

»Jah, nii võib küll öelda.« Holmes märkis midagi üles.

»Mulle tundub,« ütles ta, »et minust oleks LamberleY's rohkem kasu kui siin. See on ilmselt niisugune juhtum, mida peab isiklikult uurima. Kui proua toas püsib, ei saa meie juuresolek teda ärritada ega segada. Me peatume muidugi võõrastemajas.«

Ferguson tegi kergendust väljendava liigutuse.
»Seda ma lootsingi, härra Holmes. Kui te saate tulla, siis kell kaks läheb Victoria jaamast väga hea rong.«
»Muidugi saame tulla. Praegu on vaikne aeg. Võin oma energia jagamatult teile pühendada. Watson tuleb muidugi kaasa. Enne aga, kui ma teele asun, on mul mõned seigad, milles tahaksin päris kindel olla. Õnnetu naine on ilmselt rünnanud mõlemat last, omaenda imikut ja teie väikest poega?«
»Nii see on.«
»Kuid ta tegi neile erineval moel viga, eks ole? Teie poega ta peksis.«
»Üks kord kepiga ja teine kord läks kätega kallale.« »Kas ta seletas, miks ta poissi lõi?« »Ainult ütles, et vihkab teda. Seda kordas ta ikka ja jälle.«
»Noh, see pole võõrasemade juures haruldane. Ütleme

postuumne armukadedus. Kas teie naine on loomult armukade ?«
»Jah, ta on väga armukade — kogu oma lõunamaalanna armastuse jõuga.«
»Kuid poiss — ta on viieteistkümneaastane, nagu ma kuulsin, ja tõenäoliselt väga arenenud mõistusega, sest tema liikumisvõime on piiratud. Kas tema ei öelnud nende kallaletungide kohta midagi?«
»Ei, ta väitis, et mingit põhjust ei olnud.«
»Kas nad muidu said sõbralikult läbi?«
»Ei saanud, nende vahel polnud kunagi mingit soojemat tunnet.«
»Ja siiski ütlete, et poiss on teil sõbralik?«
»Tublimat poega ei saa maailmas ollagi. Minu elu on tema elu. Ta lausa püüab iga mu sõna.«
Jällegi kirjutas Holmes midagi üles. Mõnda aega istus ta mõttesse vajunult.
»Kahtlemata olite teie ja poiss enne seda teist abielu suured sõbrad. Olite väga lähedased, eks ole?«
»Väga.«
»Ja poiss oma kiinduva loomuga oli kahtlemata ema mälestusele truu?«
»Väga truu.«
»Ta näib tõesti väga huvitav poiss olevat. Veel üks punkt nende kallaletungide kohta. Kas naine läks imikule ja teie pojale kallale ühel ja samal ajal?«
»Esimene kord küll. Nagu oleks naist mingi hullus haaranud ning ta oleks oma raevu mõlema peale välja valanud. Teine kord sai ainult Jack kannatada. Proua Masoni jutu järgi ei juhtunud imikuga midagi.«
»See teeb kahtlemata asja keerulisemaks.«
»Ma ei saa teist päriselt aru, härra Holmes.«
»Võimalik. Vahe! luuakse teooriaid ning oodatakse siis, kuni aeg või täpsemad teadmised need ümber lükkavad. Halb harjumus, härra Ferguson, kuid inimloomus on nõrk. Kardan, et teie vana sõber on minu teaduslikest meetoditest liiga heal arvamusel. Igatahes praegu võin vaid öelda, et teie probleem ei tundu mulle lahendamatu ning et te võite meid kell kaks Victoria jaamas kohata.«
Oli üksluise uduse novembripäeva õhtu, kui me oma kotid Lamberley's »Malelaua« võõrasremajja jätsime ja mööda pikka, looklevat, Sussexi savist teed sõitma hak-

asime, jõudes viimaks üksildase vanaaegse talumaja juurde, kus Ferguson elas. See oli avar, sopiline hoone, keskpaik väga vana, tiivad päris uued, kõrged Tudori stiilis kortsnad ja samblikulaiguline järsk Horshami kilt-kivist katus. Trepiastmed olid õõnsaks kulunud ning iidsed kivid eeskojas kandsid esimese ehitaja juustukera ja inimese kujutisega* kojamärki. Seespool olid laed rasketest tammepalkidest ning konarlikud põrandad olid lohkus. Lagunevas hoones hõljus vanaduse ja pehkimise hõng.

Maja keskel asus väga suur ruum, kuhu Ferguson meid juhatas. Siin, tohutus vanamoodsas kaminas, mille võrel paistis aastaarv 1670, leegitses ja praksus mõnus halu-tuli.

Ruum, kus ma ringi vaatasin, oli õige iseäralik ajastute segapuder. Poolenisti paneelitud seinad võisid väga hästi olla kuulunud mingile seitsmeteistkümnenda sajandi vabatalupojale. Allpool rippus aga rida hästi valitud moodsaid akvarelle; ülalpool, kus tammepuitu asendas kollane krohv, rippus tore kollektsioon Lõuna-Ameerika tarbeesemeid ja relvi, mis ülemisel korrusel elav peruu-lanna kaasa oli toonud. Holmes tõusis püsti ning uuris esemeid oma innukal ja elaval moel üsna hoolikalt. Ta istus toolile tagasi, silmis väga mõtlik pilk.

»Hei!« hüüdis ta. »Hei!«

Nurgas korvis oli lamanud spanjel. Nüüd tuli loom aeglaselt ja vaevaliselt peremehe poole. Ta vedas taga-jalgu järel ning saba oli sorgus. Ta lakkus Fergusoni kätt.

»Mis on, härra Holmes ?« »Koer. Mis tal viga on?«

»See ajas ka loomaarsti segadusse. Halvatus vist. Arst arvas, et selgroomeningiit. Kuid haigus hakkab juba mööda minema. Varsti on ta terve — oled ju, Carlo ?«

Lõtva saba läbis nõustuv värin. Koera kurvad silmad vaatasid meid kordamööda. Ta taipas, et me temast rääkisime.

»Kas see algas järsku ?«

»Öösel.«

»Millal?«

Cheeseman — juustumeister.

»Umbes neli kuud tagasi.«

»Väga tähelepanuväärne. Väga tähendusrikas.«

»Miks te seda arvate, härra Holmes?«

»Näen selles kinnitust sellele, mida ma juba oletasin.«

»Taeva pärast, mida te oletate, härra Holmes? Teie teritate siin ainult oma mõistust, aga minule on see elu ja surma küsimus! Mu naine võib olla mõrvar ja mu laps pidevas hädaohus. Ärge mängige minuga, härra Holmes. Asi on liiga tõsine.«

Suurt kasvu paremäär-ragbimängija värises üle Kere. Holmes pani lohutavalt käe talle käsivarrele.

»Kardan, et milline lahendus ka poleks, teile on see valus, härra Fergu.-on,« ütles ta. »Püüan teid nii palju säästa, kui saan. Praegu ei saa ma rohkem öelda, kuid enne, kui ma siit majast lahkun, loodan jõuda lõplikule selgusele.«

»Aidaku Jumal, et see nii oleks! Kui te mind vabandate, härrased, lähen üles oma naise tuppa ja vaatan, kas on mingit muutust.«

Mees oli mõne minuti ära, mille jooksul Holmes uuris jälle haruldusi seintel. Kui peremees tagasi tuli, nägime tema rõhutud näost, et midagi rõõmustavat ei ole. Ta tõi kaasa pika, saleda, tõmmu näoga tüdruku.

»Tee on valmis, Dolores,« ütles Ferguson. »Hoolitse, et su perenaisel oleks kõik, mis ta tahab.«

»Tema väega haige,« hüüdis tüdruk peremehele nördinud pilguga otsa vaadates. »Tema ei küsi toit. Tema väega haige. Temal vaja arst. Mina kardab temaga üksi ilma arst.«

Ferguson vaatas mulle otsa, pilgus küsimus. »01eksin väga rõõmus, kui saaksin kasulik olla.« »Kas su perenaine võtab doktor Watsoni vastu ?« »Mina viin. Mina ei küsi. Temal vaja arst.«

»Siis tulen ma kohe kaasa.«

Järgnesin tüdrukule, kes närviliselt võbises, trepist üles ja edasi mööda vanaaegset koridori. Selle lõpus oli massiivne raudklambriga uks. Ust vaadates tuli mul mõte, et kui Ferguson tahaks jõuga naise juurde tungida, ei saaks see talle kerge olla. Tüdruk võttis taskust võtme ning rasked tammeplangud kriiksusid vanadel hingedel. Astusin sisse ning tüdruk järgnes mulle kiiresti, keerates ukse enda järel lukku.

Voodis lamas naine, kahtlemata kõrges palavikus. Ta

92

oli ainult pooleldi teadvusel, aga tõstis minu poole kohkunud, kuid kaunid silmad ja vahtis mind ärevalt. Võõrast nähes paistis ta kergendust tundvat ning vajus ohates padjale. Astusin rahustavaid sõnu rääkides naise juurde ning ta lamas vaikselt, kuni ma tal pulssi ja temperatuuri mõõtsin. Mõlemad olid kõrged, kuid siiski oli mul mulje, et naise seisukord on tingitud pigem vaimsest erutusest kui mingist haigusest.

»Tema lamama nii üks päev, kaks päev. Mina kartma, tema surema,« ütles tüdruk.

Naine pööras oma õhetava kena näo minu poole. »Kus mu abikaasa on?« »Ta on all ja sooviks teid näha.« »Ma ei taha teda näha. Ma ei taha teda näha.« Siis näis naine deliiriumis sonima hakkavat. »Põrguline! Põrguline! Ah, mida ma selle saatanaga pean tegema?« »Kas ma saan teid kuidagi aidata?« »Ei. Mitte keegi ei saa aidata. See on lõpp. Kõik on läbi. Mida ma ka ei teeks, ikka on kõik ilmaasjata.«

Naist oli haaranud mingi kummaline meelepete. Ma ei suutnud ausat Bob Fergusoni saatana või põrgulise osas ette kujutada.

»Proua,« ütlesin ma, »teie abikaasa armastab teid väga. Ta on kõige juhtunu üle sügavalt kurb.«

Naine pööras uuesti oma võluvad silmad minu poole. »Ta armastab mind. Jah. Aga kas mina teda ei armasta? Kas ma ei armasta teda nii, et pigem ohverdan enda, kui murran tema südame? Niimoodi armastan ma teda. Ja siiski võis ta minust mõelda — võis minust niiviisi rääkida.«

»Ta muretseb, kuid ta ei saa aru.«

»Ei, ta ei saa aru. Ta peaks aga usaldama.«

»Kas te ei laseks teda üles tulla?« soovitasin ma.

»Ei, ei. Ma ei suuda unustada neid hirmsaid sõnu ega ilmet tema näol. Ma ei taha teda näha. Minge nüüd. Minu heaks ei saa te midagi teha. Öelge mu mehele ainult üht. Ma tahan oma last. Mul on oma lapsele õigus. See on ainus teade, mille ma talle saata võin.« Naine pööras näo seina poole ega öelnud enam midagi.

Läksin tagasi alla, kus Ferguson ja Holmes ikka veel kamina juures istusid. Ferguson kuulas rõhutult minu ülevaadet äsjasest kõnelusest.

»Kuidas ma saan lapse tema juurde saata?« ütles ta.
93
»Kust ma tean, mis imelik hoog talle peale võib tulla? Kuidas võin ma ealeski unustada, et ta tõusis lapse voodi äärest, lapse veri huultel?« Ferguson värises seda meenutades. »Laps on proua Masoni juures kaitstud ja peab sinna jääma.«
Kenake toatüdruk, ainus, kes majas kaasaega meelde tuletas, tõi teed. Kui ta seda serveeris, avanes uks ning tuppa tuli nooruk. See oli tähelepanuväärne poiss, kahvatu näo ja heledate juustega, sinistes silmades erutatud tuluke, mis lõi järsku tunnetest ja rõõmust loitma, kui ta pilk isal peatus. Ta ruttas ettepoole ja heitis isale käed ümber kaela, ennastunustavalt nagu armunud tüdruk.
»Oh, isa!« hüüdis ta. »Ma ei teadnud, et sa juba tagasi oled. Oleksin pidanud siin sul vastas olema. Oh, mul on nii hea meel sind näha!«
Ferguson vabastas end hellalt kaisutusest, näol mõnevõrra kohmetu ilme.
»Kallis poiss,« ütles ta väga õrnalt linalakka pead patsutades. »Tulin varem, sest mu sõbrad härra Holmes ja doktor Watson olid nõus õhtu meiega veetma.«
»Kas see on kuulus detektiiv härra Holmes?«
»Jah.«
Nooruk vaatas meid väga läbitungiva ja, nagu mulle tundus, ebasõbraliku pilguga.
»Kuidas on teie teise lapsega, härra Ferguson ?« küsis Holmes. »Kas me võiksime pisikesega tuttavaks saada?«
»Palu proua Masonil laps siia tuua,« ütles Ferguson. Poiss läks minema imelik"l lohiseval kõnnakul, mis minu arstisilmale ütles, et tal on selgroog nõrk. Peagi tuli ta tagasi ning tema järel astus tuppa pikk kõhetu naine, hoides süles väga ilusat last, kel olid tumedad silmad ja kuldblondid juuksed, imetore saksi ja ladina vere segu. Ferguson oli lapsesse ilmselt kiindunud, sest ta võttis imiku sülle ja hüpitas teda hellalt.
»Kujutage ette, et kellegi süda võiks lubada talle haiget teha,« pomises ta, vaadates väikest punetavat armi inglikese kaelal.
Sel hetkel juhtusin Holmesile otsa vaatama ning nägin tema erakordselt pinevat ilmet. Holmesi nägu oli tardunud, nagu oleks see vanast elevandiluust voolitud, ning pilk, mis korraks isa ja last oli vaadanud, oli nüüd innukalt ja uudishimulikult kiindunud millessegi
94
toa teises otsas. Seda jälgides võisin ju arvata, et Holmes vaatab läbi akna nukrasse vihmast tilkuvasse aeda. Tõsi küll, üks aknaluuk oli väljast poolkinni vajunud ja varjas väljavaadet, kuid Holmesi tähelepanu oli keskendatud kahtlemata aknale. Siis ta naeratas ja vaatas uuesti imikut. Selle priskel kaelal oli näha väikest tursunud märki. Sõnagi lausumata uuris Holmes seda hoolikalt. Lõpuks võttis ta kinni lohukestega rusikast, mis tema ees vehkis.
»Head aega, väikemees. Sinu elu on alanud kummaliselt. Hoidja, ma sooviksin teiega nelja silma all rääkida.«
Holmes viis naise kõrvale ja rääkis tõsiselt mõne minuti. Kuulsin ainult viimaseid sõnu: »Loodan, et teie mured on varsti lõppenud.« Naine, tusane vaikiv olend, läks lapsega ära.
»Mis te proua Masonist arvate?« küsis Holmes.
»Välimuselt pole ta just eriti meeldiv, kuid kuldse südamega ja lapsesse kiindunud.«
»Kas ta sulle meeldib, Jack?« küsis Holmes järsku poisilt. Selle väljendusrikas liikuv nägu tõmbus morniks ning ta raputas pead.

»Jackil on väga tugevad sümpaatiad ja antipaatiad,« ütles Ferguson kätt poisile ümber pannes. »Mina olen õnneks sümpaatia.«

Poiss ohkas rahulolevalt ning peitis pea isa rinnale. Ferguson vabastas end õrnalt.

»Lippa nüüd, väike Jacky,« ütles ta ning jälgis poega armastava pilguga, kuni see kadus. »Teate, härra Holmes,« jätkas Ferguson, kui poiss läinud oli, »mul on tõesti tunne, et olen teid asjatult siia toonud, sest mida muud peale oma kaastunde saate te mulle anda? Teie meelest on see kindlasti äärmiselt delikaatne ja keeruline lugu.«

»Delikaatne on lugu kahtlemata,« ütles mu sõber lõbusalt naeratades, »kuid seni pole ma märganud, et siin midagi keerukat oleks. See on niisugune juhtum, kus tuleb mõistusega järeldusi teha, kui aga minu järeldust punkthaaval kinnitab terve hulk seiku, muutub subjektiivne objektiivseks ning me võime kindlalt öelda, et oleme sihile jõudnud. Tegelikult olin sinna jõudnud juba enne Baker Streetilt lahkumist ning kõik ülejäänu on minu oletusi ainult kinnitanud.«

95

Ferguson tõstis suure käe kortsulise lauba juurde.

»Taeva pärast, Holmes,« ütles ta kähedalt, »kui te olete tõe jälile saanud, ärge hoidke mind teadmatuses. Mis te asjast arvate? Mis ma pean tegema? Mul on ükskõik, kuidas te faktid olete avastanud, peaasi et teil tõesti fakte on.«

»Kahtlemata võlgnen teile seletuse ja selle te ka saate. Kuid te ju lubate mul tegutseda omamoodi? Kas proua on võimeline meid vastu võtma, Watson?«

»Ta on haige, kuid mõistuse juures.«

»Väga hea. Ainult tema juuresolekul saame loo selgeks rääkida. Lähme üles tema juurde.«

»Ta ei taha mind näha,« hüüdis Ferguson.

»Oh, küll ta tahab,« ütles Holmes. Ta kritseldas mõne rea paberilehele. »Vähemalt teie saate tuppa sisse, Watson. Kas te oleksite hea ja annaksite selle kirja prouale?«

Läksin uuesti üles ja andsin kirja Doloresele, kes ettevaatlikult ukse avas. Hetk hiljem kuulsin toast hüüatust, milles näis segunevat rõõm ja üllatus. Dolores vaatas välja.

»Tema võtab nad vastu. Tema kuulab,« ütles ta.

Minu kutse peale tulid Ferguson ja Holmes üles. Toas astus Ferguson paar sammu naise poole, kes oli voodis istukile tõusnud, kuid naine tõstis tõrjuvalt käe. Ferguson vajus tugitooli ning Holmes võttis istet toolil tema kõrval, teinud kummarduse naisele, kes vaatas teda, silmad imestusest pärani.

»Me saame vist ilma Doloreseta läbi,« ütles Holmes »Oh, hea küll, proua, kui te eelistate, et ta kohale jääb, pole mul midagi selle vastu. Nii, härra Ferguson, ma olen tööinimene, kellel on palju tegemist, ning ma teen lühidalt ja selgelt. Kõige valutum on kiire lõikus Lubage mul kõigepealt öelda midagi, mis teie südant kergendab. Teie abikaasa on väga hea, väga armastav ja äärmiselt ülekohtuselt koheldud naine.« Ferguson ajas end rõõmsalt hüüatades sirgu. »Tõestage seda, härra Holmes, ja ma olen igavesti teie tänuvõlglane.«

»Tõestangi, kuid sealjuures pean teid teises suhtes rängalt haavama.«

»Ma ei hooli millestki, kui te ainult mu naise süüst

96

vabastate. Kõik muu maa peal on sellega võrreldes tühine.«

«Lubage mul siis teile kirjeldada, missugune oli minu mõttekäik Baker Streetil. Kujutlus vampiirist oli minu meelest absurdne. Inglismaa kriminaalpraktikas niisuguseid

asju ei juhtu. Sellegipoolest oli teie tähelepanek täpne. Te nägite oma naist tõusvat lapse voodi kõrvalt, suu verine.«

»Nägin küll.«

»Kas teile ei tulnud pähe. et verdjooksvat haava võidi imeda ka muul põhjusel kui selleks, et verd saada? Kas Inglismaa ajaloos pole mitte kuningannat, kes imes aavast mürki välja?« »Mürki!«

»Teil on siin Lõuna-Ameerikast pärit esemeid. Tundsin instinktiivselt nende relvade olemasolu, enne kui mu silmad neid seinal veel nägidki. See võis ka mingi muu mürk olla, kuid kõigepealt tulid mulle just Lõuna-Ameerika mürgid pähe. Kui ma nägin tillukest tühja nooletuppe väikese linnulaskmise vibu kõrval, teadsin, et seda ma lootsingi näha. Kui last kriimustati ühe niisuguse noolega, riis on kastetud kuraare või mõne teise põrguliku aine sisse, oleks see tähendanud surma, kui mürki välja poleks imetud.

Ja koer! Kui keegi tahtis mürki kasutada, kas ta siis ei proovinuks esmalt järele, kas see ikka toimib? Koera peale ma ei mõelnud, kuid see sobis mu skeemi hästi.

Kas te nüüd mõistate? Teie naine kartis juba ette kallaletungi lapsele. Ta nägi kord ühte niisugust juhtumit pealt ning päästis tookord lapse elu, kuid ei söandanud siiski teile kogu tõtt rääkida, sest teadis, kui väga te poissi armastate, ning kartis murda teie südant.«

»Jacky!«

»Ma jälgisin poissi, kui te just ennist imikut hoidsite. Tema nägu peegeldus selgelt aknal, millele luuk tumeda tausta moodustas. Nägin niisugust armukadedust, nii õelat vihkamist, nagu ma inimolendi näol harva olen näinud.«

»Minu Jackyk!«

»Peate selle mõttega leppima, härra Ferguson. Teil on kindlasti valus mõelda, et poissi sundis niimoodi tegutsema liialdatud armastus teie ja arvatavasti ka tema surnud ema vastu. Hinges näris tal kadedus selle

97

toreda lapse vastu, kelle tervise ja ilu kõrval tema ise veel eriti hädisena mõjub.«

»Püha Jumal! See on uskumatu!«

»Kas ma rääkisin tõtt, proua?«

Naine nuuksus, nägu patja peidetud. Nüüd pöördus ta abikaasa poole.

»Kuidas ma võisin sulle rääkida, Bob? Tundsin, missugune hoop see sulle oleks. Parem oli oodata, et kuuleksid seda kellegi teise, mitte minu suust. Kui see härra, kellel näib olevat võluvõimeid, kirjutas, et teab kõik, oli mul hea meel.«

»Mina soovitaksin noorhärra Jackyle aasta mere-meheelu,« ütles Holmes toolilt tõustes. »Ainult üks asi on ikka veel segane, proua. Me võime täiesti mõista teie kallaletunge noorhärra Jackyle. Ema kannatlikkusel on ka piirid. Kuidas te aga julgesite neil kahel viimasel päeval last üksi jätta?«

»Rääkisin proua Masonile kõik. Ta teab.«

»Täpselt. Seda ma arvasingi.«

Ferguson seisis voodi juures, võimetu rääkima, värisevad käed välja sirutatud.

»Siinkohal on meil minu meelest aeg minema hakata, Watson,« ütles Holmes sosinal. »Kui teie võtaksite liiga ustaval Doloresel ühelt poolt käe alt kinni, võtan mina teiselt poolt. Noh, nii,« lisas ta, kui ukse enda järel kinni pani, »ülejäänu võime vist nende endi hooleks jätta.«

Selle juhtumi kohta on mul veel üks kiri. Selle kirjutas Holmes lõpliku vastusena saadetisele, millest jutustus algas. Kiri kõlas nii:

Baker Street 21. november Sisu: vampiirid.
Austatud härra, viidates teie kirjale 19-ndast kuupäevast, võin teatada, et olen vaadanud läbi teie kliendi härra Robert Fergusoni järelepärimise, firmast Ferguson ja Muirhead, teemüügi vahetalitajad, asukoht Mincing Lane, ning et asi on rahuldavalt lõpule viidud. Teid soovituste eest tänades,
lugupidamisega Teie
Sherlock Holmes

VI. KOLME GARRIDEBI MÕISTATUS

Lugu võis olla komöödia, kuid niisama hästi ka tragöödia. Ühele mehele läks see maksma mõistuse, minul tuli pisut verd kaotada ning veel üks mees sai seaduse järgi karistada. Ja sellegipoolest oli komöödiaelement olemas. Hüva, otsustage ise.
Mäletan kuupäeva väga hästi, sest see juhtus samal kuul, kui Holmes keeldus rüütliseisusest oma teenete eest, mida kunagi võib-olla kirjeldatakse. Mainin seda ainult möödaminnes, sest minu kui partneri ja usaldusaluse seisund sunnib mind olema eriti ettevaatlik, et igasugust ebadiskreetsust vältida. Kordan siiski, et see seik võimaldab nimetada mul kuupäeva, mis oli 1902. aasta juuni lõpul, varsti pärast Lõuna-Aafrika sõja lõppu. Holmes oli mitu päeva voodis vedelnud, nagu tal vahetevahel kombeks oli, kuid ilmus tol hommikul näh-. tavale, pikk kantseleiformaadis dokument käes ja rangetes hallides silmades lõbus säde.
»Teil on võimalus veidi teenida, sõber Watson,« ütles ta. »Kas te Garridebi nime olete kunagi kuulnud ?«
Tunnistasin, et ei ole.
»Noh, kui te mõne Garridebi kusagilt kätte saaksite, tähendaks see raha.«
»Kuidas nii ?«
»Ah, see on pikk jutt — ja ka üsna veider. Ei usu, et me kõikvõimalike keeruliste inimsuhete uurimisel kunagi millegi iseäralikuma peale oleksime sattunud. Vennike tuleb varsti ise siia küsimustele vastama, nii et ma ei hakka enne asjast rääkima, kui ta kohal on. Seniks on see ainult nimi, mida meil vaja on."
Minu kõrval laual oli telefoniraamat ning ma pöörasin lehte, ilma erilise lootuseta midagi leida. Minu hämmastuseks seisis aga imelik nimi tähestiku järgi õigel kohal. Hüüatasin võidukalt.
99
»Palun väga, Holmes! Siin see ongi!«
Holmes võttis mul raamatu käest.
«Garrideb, N,« luges ta, »Little Ryder Street 136. Kahju, et ma teile pettumuse valmistan, kulla Watson, aga see ongi mees ise. Kirjal on tema aadress. Meil on vaja teist samasugust.«
Proua Hudson oli tuppa tulnud, nimekaart kandikul. Võtsin selle kätte ja vaatasin.
«Kuulge, ta on siin!« hüüdsin hämmastunult. »Sellel on teine eesnimi. John Garrideb, jurist, Moorville, Kansas, USA.«
Holmes naeratas kaarti vaadates. »Kardan, et peate tegema veel ühe katse, Watson,« ütles ta. »See härra on ka juba loosse kaasa haaratud, ehkki ma teda täna hommikul küll näha ei lootnud. Ta võib siiski rääkida meile üsna palju niisugust, mida ma teada tahan.«

Hetk hiljem oli mees toas. Härra John Garrideb, jurist, oli lühike tugeva kehaehitusega mees, kellel oli ümar siledaks aetud nägu, mis on iseloomulik nii pai judele ameerika ärimeestele. Üldine pilt temast oli priske ja üsna lapselik, nii et jäi mulje noorukesest mehest, kellel oli pidevalt lai naeratus, näol. Tema sil mad köitsid aga tähelepanu. Harva olen ma ühegi ini mese näos näinud silmi, mis annaksid tunnistust pingsamast siseelust, need olid nii säravad, erksad, nii vastuvõtlikud igale mõttevälgatusele. Ta hääldus oli amee rikalik, kuid ta ei kasutanud rääkides mingeid veidraid sõnu.

»Härra Holmes?« küsis ta meile kordamööda otsa vaa dates. »Ah jaa! Teie pildid on üsna teie sarnased, kui ma tohin nii öelda. Usutavasti saite minu nimekaimult härra Nathan Garridebilt kirja, eks ole?«

»Palun istuge,« ütles Sherlock Holmes. »Meil on arvatavasti üsna palju arutada.« Ta võttis dokumendi kätte. »Teie olete mõistagi see härra John Garrideb, keda siin mainitakse. Aga te olete ju ometi mõnda aega Inglis maal elanud?«

»Miks te nii ütlete, härra Holmes?« Mulle näis, et lugesin mehe väljendusrikastest silmadest äkilist kaht lust.

»Kogu teie riietus on inglaslik.«

Härra Garrideb naeris sunnitult. »Olen lugenud teie vempudest, härra Holmes, kuid ei osanud arvata, et

100

võin ise nende osaliseks sattuda. Millest te seda järeldate?«

»Teie kuue õlgade lõikest, teie saapaninadest — kas keegi võiks selles kahelda?«

« »Noh, olgu, mul polnud aimugi, et ma nii ilmselt inglaslik välja näen. Aga äriasjad tõid mind juba mõne aja eest siia ning nõnda on peaaegu kogu mu riietus Londonist pärit. Arvan siiski, et teie aeg on kallis ning me ei kohtunud selleks, et minu sokkidest vestelda. Kuidas oleks, kui tegeleksime selle dokumendiga, mis teil käes lon ?«

Holmes oli mingil viisil meie külalisi ärritanud, tema priskel näol oli nüüd palju vähem sõbralik ilme.

»Kannatust! Kannatust, härra Garrideb!« rahustas mu sõber. «Doktor Watson võiks teile öelda, et minu väikesed kõrvalepõiked osutuvad mõnikord täiesti asjakohaseks. Aga miks härra Nathan Garrideb teiega kaasa ei tulnud?«

«Milleks ta teid üldse sellesse kõigesse segas?« nõudis külaline äkilises vihahoos. »Mida põrgut teil sellega pistmist on? See oli lihtsalt kahe härrasmehe vaheline äri-asi, ja siis on ühel neist äkki vaja detektiivi appi kutsuda! Nägin teda täna hommikul ning ta rääkis vembust, mille ta mulle oli mänginud, ja sellepärast ma siin olengi. Aga ikkagi on mul kuidagi paha tunne.«

»Mitte keegi ei tahtnud teile halba varju heita, härra Garrideb. Tema püüdis lihtsalt samuti saavutada teie eesmärki — mis on nähtavasti teile mõlemale võrdselt tähtis. Ta teadis, et mul on võimalusi informatsiooni hankida, ning seetõttu oli väga loomulik, et ta minu poole pöördus.«

Meie külalise vihane nägu selgines vähehaaval.

»Noh, see kõlab juba paremini,« ütles ta. »Kui ma täna hommikul teda vaatama läksin ja ta ütles, et oli detektiivi appi kutsunud, küsisin ainult teie aadressi ja tulin kohe siia. Ma ei taha, et politsei oma nina eraasjadesse topiks. Kui aga teie olete nõus aitama meil mees üles leida, ei saa selles ju midagi halba olla.«

»Noh, nii see just ongi,« ütles Holmes. »Ja nüüd, mu härra, kui te juba siin olete, võiksime vahest kuulda selget ülevaadet teie enese suust. Minu sõber siin ei tea üksikasjadest midagi.«

101

Härra Garrideb vaatas mind mitte eriti sõbraliku pilguga.

»Kas tal on vaja teada?« küsis ta. »Tavaliselt me töötame koos.«

»Noh, ega mingit põhjust seda salajas hoida ei ole. Loetlen teile faktid nii lühidalt, kui saan. Kui te Kansasest pärit oleksite, poleks mul vaja teile seletada, kes oli Alexander Hamilton Garrideb. Ta kogus oma varanduse kinnisvaradega ning hiljem Chicagos viljamüügiga, kuid kulutas seda ja ostis kokku nii palju maad Arkansas' jõe ääres Fort Dodge'ist lääne pool, et maa-ala suurus oli nagu mõnel teie krahvkonnal. Seal on karja-maid ja metsamaad ja põllumaad ja maavarade poolest rikast maad ja lihtsalt igat sorti maad, mis omanikule dollareid sisse toob.

Sugulasi tal ei olnud — või kui oli, siis mina pole neist kuulnud. Kuid oma veidra nime üle tundis ta kummalist uhkust. See meid kokku viiski. Olin Topekas advokaat ning ühel päeval tuli vanamees mulle külla, sest tal oli hirmus hea meel kohata teist samanimelist. See oli tema lemmikidee, et ta oli kindlalt otsustanud teada saada, kas maailmas veel Garridebe leidub. »Otsige mulle veel üks!« ütles ta. Teatasin talle, et mul on tegemist ja ma ei saa veeta oma elu mööda maailma ringi rännates ja Garridebe otsides. »Sellegipoolest,« ütles ta, »kui asjad kujunevad nii, nagu mina kavatsen, siis seda te just tegema hakkategi.« Arvasin, et mees teeb nalja, kuid tema mõtles seda täiesti tõsiselt, nagu ma peagi pidin avastama.

Aasta pärast mees suri ja jättis maha testamendi. See oli kõige pentsikum testament, mis Kansase osariigi registrisse iial sisse on kantud. Tema varandus jaotati kolmeks osaks ja mina pidin saama ühe neist, tingimusel, et leian kaks Garridebi, kes ülejäänu endale saaksid. See teeb igaühele tervelt viis miljonit dollarit, kuid me ei saa seda näpuotsagagi puudutada, enne kui me kõik reas seisame.

Juhtum oli nii tähtis, et jätsin oma advokatuuri lohakile ja asusin Garridebe otsima. Ühendriikides pole mitte ühtegi. Ma olen selle otsast otsani läbi kamminud, sir, ja ma ei leidnud mitte ainsatki Garridebi. Siis proovisin Inglismaal. Olge lahked, Londoni telefoniraamatus oligi üks nimi sees. Otsisin mehe kahe päeva eest üles ja seletasin

102

talle kogu loo. Tema on aga üksik mees nagu minagi, mõni naissugulane on, aga mehi mitte. Testamendis on öeldud, kolm täiskasvanud meest. Niisiis näete, et meil on üks mees ikka veel puudu, ja kui te saate aidata meil seda puudust täita, oleme meelsasti valmis teile tasuma.«

»Noh, Watson,« ütles Holmes naeratades, »ma ju ütlesin, et lugu on üsna veider, kas pole? Võiks arvata, mu härra, et teie parim võimalus on panna kuulutus lehte isiklike teadete rubriiki.«

»Seda ma tegingi, härra Holmes. Mitte ühtki vastust.«

»Heldeke! Noh, see on küll üks ülimalt imelik probleem. Ma võin ju sellele pilgu heita, kui mul aega on. Muide, kas pole pentsik, et te olete Topekast pärit. Mul oli seal kirjasõber — nüüd on ta surnud —, vana doktor Lysander Starr, kes oli 1890. aastal linnapea.«

»Vana hea doktor Starr!« ütles külaline. »Tema nimi on ikka veel, suure au sees. Noh, härra Holmes, me ei saa vist muud teha kui teile ette kanda, kuidas meil asi edeneb. Ma

arvan, et paari päeva pärast saate meilt teateid.« Selle kinnitusega meie ameeriklane kummardas ja lahkus.

Holmes oli piibu põlema pannud ning istus mõnda aega, näol kummaline naeratus. »Noh?« küsisin ma viimaks. »Ma mõtlen, Watson — lihtsalt mõtlen!« »Mille üle?«

Holmes võttis piibu suust.

»Mõtlesin, Watson, mis pagana põhjust oli mehel meile seesuguseid jaburaid valesid kokku rääkida. Ma oleksin temalt seda peaaegu küsinud — sest on aegu, mil brutaalne otserünnak on parim võte —, kuid otsustasin, et las ta parem usub, et on meid alt vedanud. Me nägime meest, kellel on küünarnukkidelt narmendav inglise lõikega kuub ja aastasest kandmisest põlve kohast kottis püksid, ja ometi on ta selle kirja ning oma jutu järgi hiljuti Londonisse saabunud provintsiameeriklane. Isiklike teadete rubriigis pole mingeid kuulutusi olnud. Te ju teate, et mul ei jää seal midagi kahe silma vahele. Sealt otsin ma oma jahilinde, ning seesugune faasani-kukk poleks mul igatahes märkamata jäänud. Ma pole kunagi tundnud doktor Lysander Starri Topekast. Vaata kust otsast tahes, mees on võlts. Ma arvan, et vennike

on tõesti ameeriklane, kuid tema hääldus on Londonis elatud aja jooksul kulunud. Mis mängu ta siis mängib ja mis motiiv selle naeruväärse Garridebide otsimise taga peitub? Asi väärib meie tähelepanu, sest ehkki mees on lurjus, on ta igatahes keeruline ja leidlik tüüp. Nüüd teeme selgeks, kas meie teine kirjasaatja on ka petis. Helistage talle, Watson.«

Seda ma tegingi, ning kuulsin teises otsas nõrka värisevat häält.

»Jah, jah, mina olen Nathan Garrideb. Kas härra Holmes on seal? Tahaksin väga härra Holmesiga rääkida.

Mu sõber võttis aparaadi ning ma kuulsin tavalist katkendlikku dialoogi.

»Jah, ta käis siin. Te siis ei tunne teda . . . Kui kaua? . . . Ainult kaks päeva! . . . Jah, jah, muidugi on see äärmiselt meelitav väljavaade. Kas te olete õhtul kodus? Ega teie nimekaimu seal ei ole?... Väga hea, me siis tuleme, sest meelsamini lobiseksin ilma temata . . . Doktor Watson tuleb kaasa . . . Sain teie kirjast teada, et te ei käi sageli väljas . . . Hüva, me tuleme umbes kell kuus. Ameerika juristile pole teil vaja seda mainida . . . Väga hea. Head aega!«

Oli kaunis kevadõhtu, videvik, ning isegi Little Ryder Street, üks Edgware Roadi väiksemaid kõrvaltänavaid, vanast jubedate mälestustega seotud Tyburr. Tree'st[1] kiviviske kaugusel, näis loojuva päikese kald-kiirtes särav ja kaunis. Maja ise, milleni meid juhatati, oli ruumikas vanamoodne, 18. sajandi ehitus, mille lamedat tellisfassaadi ilmestasid ainult alumise korruse kaks suurt kaarakent. Seal alumisel korrusel meie klient elaski, ning tegelikult moodustasid madalad aknad seina tohutule toale, milles ta oma ärkvelolekutunnid veetis. Holmes osutas möödudes väikesele vaskplaadile, mis kandis tuttavat omapärast nime.

»See on siin juba mitu aastat rippunud,« märkis ta plaadi tuhmunud pinda näidates. »Tema nimi on igatahes tõesti Garrideb, ja see juba on midagi.«

Majal oli ühine trepikoda ning selle seinal oli hulk nimesilte, millest mõned näitasid kontoreid ja mõned erakortereid. See ei olnud just jõukate üürnike maja,

---

1Endine roimarite hukkamispaik Londonis, võllas.

pigem boheemlike poissmeeste eluase. Meie klient avas meile ukse ning vabandas, et naine, kes uksehoidjana töötab, lahkus kell neli. Härra Nathan Garrideb osutus väga pikaks lõtvade jäsemete ja kühmus seljaga, kõhetuks ja kiilaspäiseks, üle kuuekümneaastaseks meheks. Tal oli kooljalik nägu ja niisuguse inimese elutu tuhm nahk, kellele kehalised pingutused on tundmata. Suured ümmargused prillid ja väike kikkis kitsehabe ning kummargil hoiak andsid talle uudishimuliku inimese mulje. Üldmulje oli siiski sõbralik, ehkki pentsik.

Tuba oli niisama iseäralik kui selle elanik. See nägi välja nagu väike muuseum. Tuba oli lai ja avar, igal pool ümberringi kapid ja puhvetid täis geoloogilisi ja anatoomilisi eksponaate. Sissepääsust mõlemal pool olid liblikate kastid. Suur laud toa keskel oli üle külvatud kõikvõimaliku koluga, mille hulgas turritas võimsa mikroskoobi kõrge vasktoru. Ringi vaadates üllatas mind mehe huvide mitmekesisus. Siin oli karp vanaaegsete müntidega. Seal oli kapp täis ränikivist tööriistu. Keskmise laua taga oli suur kivististe kapp. Selle kohal rida kipsist kolpasid, nende all niisugused nimesildid nagu »Neandertallane«, »Heidelbergi inimene«, »Kromanjoon-lane«. Oli selge, et mehel oli palju huvialasid. Praegugi meie ees seistes oli tal paremas käes seemisnahatükike, millega ta mingit münti poleeris.

»Sürakuusast — parim periood,« seletas ta münti näidates. »Hiljem mandusid nad tugevasti. Kõrgperioodil olid nad minu meelest ületamatud, ehkki mõned eelistavad Aleksandria koolkonda. Siit leiate tooli, härra Holmes. Palun lubage ma võtan need kondid ära. Ja teie, sir — ah jaa, doktor Watson —, vahest oleksite nii lahke ja tõstaksite selle Jaapani vaasi kõrvale. Te näete minu ümber mu väikesi hobisid. Arst noomib mind, et ma kunagi väljas ei käi, kuid miks ma peaksin väljas käima, kui mind siin nii palju kinni hoiab? Võin teile kinnitada, et ühe kapi sisu täielik kataloogimine võtaks mul aega tervelt kolm kuud.«

Holmes vaatas uudishimulikult ringi.

»Kas tahate mulle öelda, et te kunagi väljas ei käi?« ütles ta.

»Vahetevahel sõidan ma Sotheby või Christie juurde. Muidu lahkun oma toast haruharva. Tervis on mul kehvavõitu ning hobidele kulub kogu mu aeg. Kuid te võite

kujutleda, härra Holmes, missugune tohutu vapustus — meeldiv, kuid tohutu — see mulle oli, kui ma sellest võimalusest kuulsin. Et raha kätte saada, on tarvis vaid veel üht Garridebi, ning selle me peaksime ometi leidma. Mul oli vend, kuid ta on surnud, ning naissoost sugulased ei tule arvesse. Aga maailmas peab ju veel teisi olema. Olin kuulnud, et te tegelete imelike juhtumitega, ning seepärast saatsingi teie järele. Muidugi on tollel ameerika härral täiesti õigus, et oleksin esmalt pidanud temaga nõu pidama, kuid ma tegutsesin parimate kavatsustega.«

»Minu meelest toimisite te väga targasti,« ütles Holmes. »Aga kas te tõesti tahaksite nii väga olla maaomanik Ameerikas ?«

»Muidugi mitte, sir. Mitte miski ei suudaks mind sundida oma kollektsiooni maha jätma. Kuid too härra kinnitas mulle, et niipea kui oleme testamendi tingimused täitnud, ostab ta minu osa ära. Viis miljonit dollarit oli summa, mida ta nimetas. Praegusel hetkel on müügil tosin eksemplari, mis täidaksid lüngad minu kollektsioonides ning mida mul mõnesaja naela puudumise tõttu pole võimalik osta. Mõelge ainult, mida ma võiksin teha viie miljoni dollariga. Kuulge, mul on siin ju rahvusliku tähtsusega kollektsiooni tuumik. Minust saaks meie ajastu Hans Sloane.«

Tema silmad särasid suurte prillide taga. Oli päevselge, et härra Nathan Garrideb ei säästa jõudu nimekaimu leidmiseks.

»Ma tulin ainult teiega tuttavaks saama ning pole mingit põhjust, miks ma peaksin teid töö juures segama,« ütles Holmes. »Ee!istan olla isiklikult kontaktis inimestega, kelle asju ma ajan. Mul on vaja esitada ainult mõni küsimus, sest teie kiri on mul taskus ning lüngad täitsin ma siis, kui too ameeriklane mind külastas. Tähendab, kuni käesoleva nädalani polnud teil tema olemasolust aimugi.«

»Nii see on. Ta külastas mind eelmisel teisipäeval.«

»Kas ta rääkis teile meie tänasest kõnelusest?«

»Jah, ta tuli otse minu juurde. Ta oli algul väga vihane.«

»Miks ta vihane pidi olema?«

»Ta näis arvavat, et ma riivasin kuidagi tema au. Tagasi tulles oli ta aga jälle üsna sõbralik.«

106

»Kas ta soovitas mingit tegevusplaani ?«

»Ei, sir, seda ta ei teinud.«

»Kas ta on teilt saanud või küsinud raha?«

»Ei, sir, mitte kunagi!«

»Te ei arva, et tal võiks mingi muu eesmärk olla?«

»Mitte mingit peale selle, mida ta ise ütleb.«

»Kas te rääkisite talle meie telefoni teel kokku lepitud kohtum!sest?«

»Jah, sir, rääkisin küll.«

Holmes vajus mõttesse. Ma nägin, et ta on segaduses. »Kas teie kollektsioonides on mõni väga väärtuslik eksemplar ?«

».Ei ole, sir. Ma ei ole rikas mees. Kollektsioonid on head, kuid mitte väga väärtuslikud.«

»Vargaid te ei karda ?«

»Üldse mitte.«

»Kui kaua te siin olete elanud?«

»Peaaegu viis aastat.«

Holmesi küsitluse katkestas nõudlik koputus uksele. Vaevalt oli meie klient ukse lahti teinud, kui ameerika jurist erutatult tuppa sööstis.

»Olge lahked!« hüüdis ta ajalehte pea kohal lehvitades. »Arvasin, et leian teid siit. Härra Nathan Garrideb, õnnitlen! Te olete rikas mees, sir. Meie lugu on õnnelikult lõppenud ja kõik on korras. Mis teisse puutub, härra Holmes, siis võime ainult kahetseda, et oleme teid asjata tülitanud.«

Ta ulatas lehe meie kliendile, kes seisis ja vahtis äramärgitud kuulutust. Holmes ja mina lugesime seda üle tema õla. Kuulutus kõlas järgmiselt:

HOWARD GARRIDEB

PÕLLUTÖÖMASINATE KONSTRUKTOR

Vihusidujad, lõikusmasinad, auru- ja käsisahad, puurid, äkked, taluvankrid, pikkvankrid ja kõik muud seadeldised. Arteesiakaevude kalkulatsioonid. Pöörduda Grosvenor Buildings, Aston.

»Hiilgav!« hingeldas korteriperemees. »See ongi meie kolmas mees.«

»Olin alustanud küsitlusi Birminghamis,« ütles amee riklane, »ning minu sealne agent saatis mulle selle kuulutuse, mis oli ilmunud kohalikus lehes. Peame kiirustama ja asja lõpule viima. Kirjutasin mehele ja ütlesin, et te külastate teda tema kontoris homme kell neli pärast lõunat.«

»Te tahate, et mina teda külastaksin ?«

»Mis teie arvate, härra Holmes? Kas te ei leia, et nii oleks targem? Mina olen rändav ameeriklane mingi veidra looga. Miks peaks ta uskuma, mida ma talle räägin? Kuid teie olete soliidne, korralik inglane ning ta peab teie juttu tõsiselt võtma. Kui te tahaksite, tuleksin teiega kaasa, kuid mul on homme väga kiire päev, pealegi saaksin ma ju teile appi tulla, kui te hätta jääte.«

»Teate, ma pole aastaid niisugust teekonda ette võtnud.«

»Sellest pole midagi, härra Garrideb. Ma juba koostasin marsruudi. Te lahkute siit kell kaksteist ja peaksite varsti pärast kella kaht kohal olema. Siis saate veel samal õhtul tagasi sõita. Teil pole vaja muud teha kui meest külastada, asi ära seletada, ning saada kirjalik tunnistus tema olemasolust, jumala eest!« lisas ta tuliselt, »võttes arvesse, et mina sõitsin Ameerikast kohale, peaks teil ometi tühiasi olema saja miili kaugusele sõita, et aidata raha kätte saada.«

»Täiesti õige,« ütles Holmes. »Minu arust räägib see härra tõtt.«

Nathan Garrideb kehitas nukralt õlgu. »Noh, kui te just nõuate, eks ma siis lähe,« ütles ta. »Loomulikult on mul raske teile milleski ära öelda, arvestades hiilgavat lootust, mille te mu ellu tõite.«

»See on siis otsustatud,« ütles Holmes, »ja te kahtlemata annate mulle teada niipea, kui saate.«

»Selle eest hoolitsen mina,« ütles ameeriklane. »Nii,« lisas ta kella vaadates, »ma pean minema hakkama. Tulen homme, härra Nathan, ja saadan teid Birminghami poole teele. Kas teil on minuga üks tee, härra Holmes? Noh, head aega siis, ja homme õhtuks võib meil teile häid uudiseid olla.«

Märkasin, et mu sõbra nägu ameeriklase toast lahkudes selgines ning mõtlik kimbatus oli tema näolt kadunud.

»Tahaksin teie kollektsioone vaadata, härra Garrideb,«

108

ütles ta. »Minu erialal võib igasugustest imelikest teadmistest kasu olla ja teie tuba on lausa varaait.«

Meie klient säras rahulolust ning terna silmad suurte prilliklaaside taga sätendasid.

»Olen alati kuulnud, sir, et te olete väga tark mees,« ütles ta. »Kui teil aega on, võiksin teile praegu kõike näidata.«

»Kahjuks ei ole mul aega. Kuid teie eksponaadid on nii hästi tähistatud ja klassifitseeritud, ei teie isiklikke selgitusi vaevalt vaja läheb. Kui ma võiksin homme sisse astuda, oletan, et teil poleks midagi selle vastu, kui ma pisut ringi vaatan.«

»Mitte midagi. Oige aga lahke. Korter on muidugi lukus, kuid proua Sanders on kella neljani keldrikorrusel ja laseb teid oma võtmega sisse.«

»Noh, juhtumisi on mul homme õhtupoolik vaba. Kui te proua Sandersile sõna jätaksite, oleks kõik korras. Muide, kes teie kinnisvaraagent on?«

Meie klient oli äkilisest küsimusest hämmastunud.

»Hoiloway ja Stcele Edgware Roadil. Aga miks te seda küsite?«

»Mis majadesse puutub, siis olen ise väikest viisi arheoloog,« ütles Holmes naerdes. »Ma just mõtlesin, kas see maja pärineb kaheksateistkümnenda sajandi algusest või lõpust.«

«Kahtlemata lõpust.«

»Ah tõesti. Arvasin, et pisut varasemast perioodist. Seda on aga kerge kindlaks teha. Noh, head aega, härra Garrideb, ja olgu teie reis Birminghami igati edukas.«

Kinnisvaraagentuur oli lähedal, kuid me leidsime, et see oli juba suletud, niisiis läksime Baker Streetile tagasi. Alles pärase õhtusööki võttis Holmes uuesti endise teema üles.

»Meie väike probleem hakkab selgemat ilmet võtma,« ütles ta, ^Kahtlemata hakkab teil juba lahendus koitma.«

»Ma ei taipa veel mitte kui midagi.«

»Algus on ometi küllalt selge, ja lõpu peaksime homme teada saama. Kas te selle kuulutuse juures midagi imelikku ei märganud?«

»Nägin, et sõna »ader« asemel oli »sahk«.«

»Oo, te siis panite seda tähele? Kuulge, Watson, te lähete kogu aeg terasemaks. Jah, see oli halb inglise, kuid hea ameerika keel. Laduja oli teksti niimoodi ladunud,

109

nagu ta selle sai. Siis veel pikkvankrid. See on samuti ameerikalik väljend. Ja arteesiakaevud on nende juures tavalisemad kui meil. See oli tüüpiline ameeriklase kuulutus, kuid tahtis välja näha, nagu tuleks see Inglise firmalt. Mida te sellest.arvate?«

»Võin ainult arvata, et ameerika advokaat pani kuulutuse ise lehte. Mis eesmärk tal oli, selle peale ma ei tule.«

»Noh, seletusi leidub mitu. Igatahes tahtis ta vana kõdu Birminghami saata. See on päevselge. Oleksin võinud talle öelda, et ta läheb tühja tuult taga ajama, kuid järele mõeldes näis parem olevat lasta tal minna, et lava lagedaks saada. Homme, Watson — noh, homne päev räägib enda eest ise.«

Holmes oli varakult ärkvel ja läks välja. Kui ta lõunaks tagasi tuli, märkasin, et tema nägu on väga sünge.

»Asi on palju tõsisem, kui ma arvasin, Watson,« ütles ta. »Pean teiega aus olema, ehkki ma tean, et see annab teile ainult lisapõhjuse peadpidi hädaohtu tormata. Ma peaksin oma Watsonit nüüd juba tundma. Kuid oht on olemas ning te peaksite seda teadma.«

»Noh, ega see ole esimene kord meil kahekesi toime tulla, Holmes. Loodan, et ka mitte viimane. Mis oht see siis seekord on?«

»Meie vastas on väga rängad jõud. Tegin kindlaks, et härra John Garrideb, advokaat, pole keegi muu kui pahaendelise ja ohtliku kuulsusega »Mõrtsukas« Evans.«

»Kardan, et ma pole nüüd põrmugi targem.«

»Ah, teie oma elukutsega ei pruugi ju Newgate'i kalendrit[2] peast teada. Käisin Yardis sõber Lestrade'i vaatamas. Neil võib seal mõnikord olla puudus kujutlusvõimest ja intuitsioonist, kuid põhjalikkuse ja järjekindluse poolest neile vastast ei leidu. Mul tuli mõte, et võiksime nende kartoteekides oma ameerika sõbra jälile jõuda. Ja palun väga, leidsingi tema priske näo endale võllaroogade portreede hulgast vastu vaatamas. »James Winter, alias M.orecroft, alias Mõrtsukas Evans«, oli pildi alla kirjutatud.« Holmes

---

[2] Tähtsamate Newgate'i vanglas kinni peetavate roimarite elulugude sari. Newgate'i vangla — 1902. a. lammutatud tuntul vangla Londonis.

tõmbas taskust ümbriku. »Kritseldasin tema toimikust mõne punkti välja: vanus nelikümmend neli. Pärit Chicagost. Ühendriikides teada

110

olevatel andmetel maha lasknud kolm meest. Põgenes vanglast poliitiliste sidemete abil. Tuli Londonisse 1893. aastal. 1895. aasta jaanuaris laskis Waterloo Roadil ööklubis kaardimängu juures maha ühe mehe. Mees suri, kuid tema oli tüli algataja. Surnu isik tehti kindlaks: Rodger Prescott, Chicagos tuntud võltsija ja valerahategija. Mõrtsukas Evans vabastati 1901. aastal. Sellest ajast politsei järelevalve all, kuid on teadupärast elanud ausalt. Väga ohtlik, tavaliselt relvastatud ning varmas relva kasutama. See ongi meie saak, Watson — üsna tubli tükk, peab tunnistamä.«

»Aga mis mängu ta mängib ?«

»Noh, see hakkab ka ilmsiks tulema. Käisin kinnis-varaagendi juures. Meie klient on, nagu ta ise ütles, viis aastat majas elanud. Enne teda oli korter aasta otsa välja uurimata. Eelmine üürnik oli keegi härrasmees nimega Waldron. Waldroni välimust mäletati kontoris väga hästi. Ta oli äkitselt kadunud ning temast polnud enam midagi kuulda. Ta oli pikk, habemik, väga tõmmu näoga mees. Noh, see Prescott, kelle Mõrtsukas Evans maha laskis, oli Scotland Yardi andmetel pikk, tume, habemik mees. Tööhüpoteesina võime oletada, et ameerika kurjategija Prescott elas varem samas toas, millest meie ilmsüütu sõber nüüd muuseumi on teinud. Siin on meil lõpuks seos, nagu näete.«

»Ja järgmine seos?«

»Noh, seda peame nüüd otsima minema.«

Ta võttis sahtlist revolvri ja ulatas mulle.

»Minul on mu vana lemmikrelv kaasas. Kui meie Metsiku Lääne sõber püüab oma hüüdnime õigustada, peame selleks valmis olema. Jätan teile tunni siesta jaoks, Watson, ning siis on vist aeg meie Ryder Streeti seiklusteks küps.«

Kell oli täpselt neli, kui me Nathan Garridebi iseäralikku korterisse jõudsime. Majahoidja proua Sanders hakkas just ära minema, kuid ei kõhelnud meid sisse laskmast, sest uks käis snepperlukuga ja Holmes lubas hoolitseda, et kõik on kindlalt suletud, enne kui me lahkume. Varsti pärast seda pandi välisuks kinni, majahoidja müts möödus kaaraknast ning me teadsime, et oleme alumisel korrusel üksi. Holmes uuris kiiresti korteri läbi. Ühes pimedas nurgas oli kapp, mis seisis sei-

111

nast pisut eemal. Selle taha me lõpuks kükitasimegi kuni Holmes sosinal oma plaanid teatavaks tegi.

»Ta tahtis meie lahket sõpra korterist välja saada, see on selge, ning kuna kollektsionäär kunagi väljas ei käinud, oli vaja tublisti kavaldamist, et sellega hakkama saada. Kogu see Garridebi-loba ilmselt ainult selleks oligi mõeldud. Peab ütlema, Watson, et selles kõiges on teatud põrgulikku leidlikkust, isegi kui üürniku imelik nimi andis talle võimaluse, mida ta vaevalt lootis.. Ta punus oma intriigi tähelepanuväärse osavusega.«

»Aga mida tal tarvis oli?«

»Noh, seda me siia välja uurima tulimegi. Niipalju kui mina taipan, pole sel meie kliendiga kõige vähematki pistmist. See on kuidagi seotud mehega, kelle ta mõrvas — mehega, kes võis tema kuritöödes kaasosaline olla. Selles toas asub mingi kuritegelik saladus. See on minu arvamus. Algul oletasin, et meie sõbral on kollektsioonides midagi väärtuslikumat, kui ta ise teabki — midagi niisugust, mis suure kurjategija tähelepanu pälviks. Kuid fakt, et nendes tubades elas halva kuulsusega Rodger Prescott, osutab

mingile sügavamale põhjusele. Noh, Watson, me saame ainult kannatust varuda ja vaadata, mida aeg meile toob.«

See aeg saabus üsna pea. Küürutasime sügavamale varju, kui kuulsime välisust avanevat ja sulguvat. Siis kostis võtme terav, metalne kolks, ning ameeriklane oligi toas. Ta pani ukse enda järel vaikselt kinni, heitis terase pilgu ümberringi, et veenduda, kas õhk on puhas, viskas mantli seljast ning kõndis keskmise laua juurde niisuguse inimese reipal sammul, kes teab täpselt, mida tal tuleb teha ja kuidas seda teha. Ta lükkas laua kõrvale, rebis üles vaiba, millel see oli seisnud, rullis vaiba kokku ning seejärel, võtnud põuetaskust lühikese raudkangi, laskus põlvili ning toimetas midagi energiliselt põrandal. Peagi kuulsime kõrvalelükatavate laudade kolinat ning hetk hiljem oli nende vahel avanenud suur nelinurk. Mõrtsukas Evans tõmbas tikust tuld, pani küünlajupi põlema ja kadus meie vaateväljalt.

Nüüd oli meie hetk ilmselt saabunud. Holmes puudutas märguandeks mu rannet ning koos hiilisime avatud luugi poole. Nii tasa kui me ka liikusime, pidi vana nõrand meie jalge all ilmselt kriiksuma, sest äkitselt ilmus avausest ameeriklase pea, piiludes ärevalt ümber-

ringi. Ta nägu pöördus meie poole, ilmes nõutu raev, mis aegamisi pehmenes üsna häbelikuks naeratuseks, kui ta märkas kaht püstolit, mis talle pähe sihtisid. »Mis sa kostad!« ütles ta häirimatult üles ronides. »Teie olite vist minu jaoks liiga kõva pähkel, härra Holmes. Küllap nägite mind läbi ja vedasite algusest

saadik ninapidi. Noh, sir, tõele peab au andma; te saite minust jagu ja —«

Välkkiirelt tõmbas ta põuest revolvri ja tulistas kaks lasku. Tundsin äkilist kõrvetust, nagu oleks mul tulikuuma rauaga üle reie tõmmatud. Kostis raksatus, kui Holmesi püstol mehele pähe lajatas. Nägin ähmaselt, et ta lamas põrandal, kuni Holmes ta relvade leidmiseks läbi otsis. Siis tundsin sõbra soonilisi käsi enda ümber ning ta talutas mu tooli juurde.

»Ega te haavatud ei ole, Watson? Jumala pärast, öelge, et te haavatud ei olek

Oli väärt haavata saada — oli väärt palju haavu saada —, et tunda ustavust ja armastust, mis tolle külma maski taga peitus. Selged hallid silmad läksid hetkeks ähmaseks ning karm suu värises. Üheainsa korra | nägin ma suurt südant, mis selle suure mõistusega kaasnes. Kõik minu alandliku, kuid siira teenistuse aastad said selles ilmutuslikus hetkes tasutud.

»Pole midagi, Holmes. See on tühine kriimustus.«

Ta oli mu püksisääre taskunoaga lahti lõiganud.

»Teil on õigus,« hüüdis ta tohutu kergendusohkega. »See on ainult lihahaav.« Tema nägu kivistus, kui ta vaatas meie vangi, kes oli end oimetult istukile ajanud. »Jumala eest, teil veab. Kui te oleksite Watsoni tapnud, poleks te sellest toast elusalt välja pääsenud. Noh, mis teil enda kaitseks öelda on?«

. Mehel polnud midagi öelda. Ta ainult istus ja põrnitses. Toetusin Holmesi käsivarrele ning koos vaatasime väikesesse keldrisse, mis salaluugi taga oli avanenud. Seda valgustas ikka veel küünal, mille Evans oli alla kaasa võtnud. Meie pilk langes roostes masinavärgile, suurtele paberirullidele, pudelilasule ning väikesele lauale virna laotud paljudele pisikestele korralikele pakkidele.

»Trükimasin — valerahategija seadmed,« ütles Holmes. »Jah, sir,« ütles vang end aeglaselt püsti ajades ning siis toolile vajudes. »Suurim valerahategija, keda Lon-

donis eales on nähtud. See on Prescotti masin ja need pakid seal laual on kaks tuhat Prescotti trükitud rahatähte, igaüks sajalist väärt ning kõlblikud igal pool kasutada. Olge lahked, härrased. Jagame ära ja laske mul minna.«

Holmes hakkas naerma.

»Meie niimoodi asju ei aja, härra Evans. Siin maal teile peidukohta ei leidu. Te lasksite Prescotti maha, kas pole?«

»Jah, sir, ja sain selle eest viis aastat, kuigi tema haaras esimesena revolvri. Viis aastat — kui ma oleksin hoopis pidanud supitaldrikusuuruse medali saama. Ükski elav inimene ei suutnud Prescotti tehtud raha Inglise panga omast eraldada, ja kui mina poleks talle otsa peale teinud, oleks ta Londoni oma rahatähtedega üle ujutanud. Olin pinus inimene maailmas, kes teadis, kus ta neid tegi. Kas panete imeks, et ma tahtsin siia sisse saada? Ja kas te imestate, et kui ma leidsin selle veidra nimega hullu putukapüüdjast tohmani lausa varanduse otsas kükitamas ja mitte kunagi toast väljas käimas, pidin tegema kõik, mis võisin, et teda paigalt liigutada? Võib-olla oleks isegi targem olnud, kui oleksin ta teelt koristanud. See oleks küllalt kerge olnud, kuid ma olen õrna südamega poiss, kes ei saa muidu tulistada, kui näeb teisel mehel ka püstolit käes. Aga kuulge, härra Holmes, mida ma siis valesti tegin? Ma pole seda vabrikut kasutanud. Ma pole vanale mühkamile viga teinud. Milles te mind süüdistate?«

»Ainult mõrvakatses, niipalju kui mina aru saan,« ütles Holmes. »Kuid see pole meie töö. See tuleb järgmise sammuna. Praegu ei tahtnud me muud kui ainult teie veetlevat isikut. Palun helistage Yardi, Watson. See ei tule neile päris ootamatult.«

Need olid siis faktid Mõrtsukas Evansi ja tema tähelepanuväärse kolme Garridebi väljamõeldise kohta. Hiljem kuulsime, et meie vaene vana sõber ei saanud oma unistuste purunemise vapustusest iialgi üle. Kui tema õhulossid kokku varisesid, matsid nad tema rusude alla. Viimati kuuldi temast siis, kui ta Brixtoni hooldekodus oli. Yardis oli õnnelik päev, kui Prescotti seadmed avastati, sest ehkki teati, et need olemas on, ei suudetud mehe surma järel kindlaks teha, kus see kõik asub. Evans oli Yardile tõepoolest suure teene osutanud ning

võimaldanud mitmel väärikal kriminaalpolitseimehel rahulikumalt magada, sest valerahategemine kui kuritegu on ühiskonnaohtlikkuse poolest klass omaette Mehed oleksid talle hea meelega selle supitaldrikusuuruse medali andnud, millest kurjategija rääkis, kuid tänamatud kohtunikud olid vähem soodsal arvamusel ja mõrtsukas kadus taas sügavasse varju, kust ta korraks oli esile kerkinud.

THOR BRIDGE1! PROBLEEM

Kusagil Charing Crossis, Cox ja Co panga võlvkambrites asub reisidest kulunud ja klopitud, plekist dokumendikast, mille kaanele on maalitud minu nimi, John H. Watson, M. D.3, viimane teenistuskoht India armee. See on täis tuubitud pabereid, mis on enamasti ülestähendused juhtumitest, mida Sherlock Holmesil tuli mitmesugustel aegadel uurida. Mõned, ja mitte kõige vähem huvitavad, kirjeldavad täielikke läbikukkumisi ega vääri sellistena eriti jutustamist, sest lõplikku seletust neile ei leidu. Ilma lahenduseta probleem võib ju huvitada uurijat, kuid juhuslik lugeja võiks pahandada. Seesuguste lõpetamata lugude hulgas on härra James Phillimore'i juhtum,

3Doctor of Medicine — meditsiinidoktor.

kes, astudes omaenda majja vihmavarju võtma, kadus igaveseks siit maailmast. Mitte vähem märkimisväärne pole ka kutter »Alicia« lugu, mis ühel kevadhommikul purjetas väheldasse udulaiku, kust ta enam kunagi välja ei ilmunud, ning ei laevast ega meeskonnast kuuldud hiljem midagi. Kolmas äramärkimist vääriv juhtum on tuntud ajakirjaniku ja duellisti lugu, kes leiti püstihulluna vahtimas tikutoosi, mis sisaldas tähelepanuväärset, kuuldavasti teadusele tundmatut tõuku. Peale nende seletamatute lugude on veel mõned, mis hõlmavad niisugusel määral perekonnasaladusi, et põhjustaksid muret paljudes kõrgetes ringkondades, kui arvataks, et need võivad trükki jõuda. Mul ei tarvitse öelda, et niisugune usalduse kuritarvitamine oleks mõeldamatu ning et need märkmed võetakse välja ja hävitatakse nüüd, kus mu sõbral on aega neile tähelepanu pöörata. Jääb üle veel tublisti rohkem või vähem huvitavaid juhtumeid, mida ma varem oleksin avaldanud, kui poleks kartnud lugejaid tüüdata ning nõnda heita varju mehe reputatsioonile, keda ma üle kõige austan. Mõnes loos olin ise tegev ning võin rääkida pealtnägi-

jana, kuid teistes kas polnud mind kohal või etendasin ma nii tähtsusetut osa, et neist võib jutustada ainult kolmandas isikus. Järgnev jutustus põhineb mu oma kogemusel.

Oli tormine oktoobrikuu hommik ning riietudes vaa-j tasin, kuidas tuul rebis viimaseid allesjäänud lehti üksikult plataanilt, mis kaunistab hoovi meie maja taga. Läksin alla hommikueinele, valmis leidma kaaslast rusutud tujus, sest nagu kõik suured kunstnikud, laskis ta end ümbritsevast kergesti mõjutada. Vastu ootust leidsin aga, et ta oli eine juba peaaegu lõpetanud ning tema I tuju oli eriti erk ja rõõmus, selle mõnevõrra pahaendelise lõbususe varjundiga, mis tema helgematele momentidele omane oli.

»Teil on juhtum käsil, Holmes?« märkisin ma. »Järeldamisvõime on kahtlemata nakkav, Watson,« vastas ta. »See võimaldab teil minu saladustesse tungida. Jah, mul on juhtum käsil. Pärast kuud aega tühja-tähja ning seisakut veerevad rattad jälle.« »Kas ma võin tööst osa võtta?«

»Seal on vähe teha, kuid me võime seda arutada, kui olete ära söönud kaks kõvaks keedetud muna, millega I meie uus kokk on meid austanud. Munade seisukord võib olla seotud »Family Heraldi« numbriga, mida ma eile esikulaual märkasin. Isegi nii igapäevane asi nagu munakeetmine nõuab tähelepanu ja aja möödumise tajumist, mida selle võrratu perioodilise väljaande järjejutu lugemine ei võimalda.«

Veerand tunni pärast oli laud koristatud ning me istusime vastakuti. Holmes oli taskust kirja võtnud.

»Te olete ju kuulnud kullamagnaadist Neil Gibsonist?« ütles ta.

»Te mõtlete seda Ameerika senaatorit?«

»Nojah, kunagi oli ta kusagilt lääneosariigist valitud senaator, kuid rohkem tuntakse teda kui suurimat kulla-J kaevanduste omanikku maailmas.«

»Jah, olen temast kuulnud. Ta on vist mõnda aega - Inglismaal elanud. Nimi on väga tuttav.«

»Jah, ta ostis umbes viis aastat tagasi Hampshire'is märkimisväärse maavalduse. Võib-olla olete tema naise traagilisest surmast juba kuulnud?«

»Muidugi. Nüüd tuleb meelde. Sellepärast nimi tuligi tuttav ette. Üksikasjadest ei tea ma aga midagi.«

Holmes viipas käega toolil lebavate ajalehtede poole. »Mul polnud aimugi, et pean sellega tegelema hakkama, muidu oleksin juba väljalõiked valmis seadnud,« ütles ta. »Asi on selles, et probleem, ehkki äärmiselt sensatsiooniline, tundus juba lahendatud olevat. Kuigi süüdistatu on huvitav isiksus, ei sega see tunnistuse selgust. Sellele seisukohale asus eeluurimiskomisjon ja samuti kohtumenetlus. Winchesteri istungil tuleb see peagi arutusele. Kardan, et see on tänamatu lugu. Ma võin fakte avastada, Watson, aga muuta ma neid ei saa. Kui midagi täiesti uut ja ootamatut päevavalgele ei tule, siis ma ei tea, millele mu kliendil loota on.«

»Teie kliendil ?«

»Oh, ma unustasin, et pole teile rääkinud. Mulle on külge hakanud teie kahetsusväärne komme, Watson, jutustada lugu lõpust alates. Lugege esmalt seda.«

Julge võimuka käekirjaga kirjutatud kiri, mille ta mulle ulatas, kõlas nii:

»Claridge'i« hotell, 3-ndal oktoobril

Lugupeetud härra Sherlock Holmes, ma ei saa pealt vaadata, kuidas parim naine, keda Jumal iial on loonud, surma läheb, ilma et teeksin kõik mis võimalik tema päästmiseks. Ma ei oska tõsiasju seletada — ma isegi ei proovi neid seletada, kuid tean igasuguse kahtluseta, et preili Dunbar on süütu. Teie ju teate fakte — kes neid ei teaks? Sellest räägib kogu maa. Ja tema kaitseks mitte üht sõna! See neetud ebaõiglus mind hulluks ajabki. Tollel naisel on süda, mis ei laseks tal kärbestki tappa. Hüva, ma tulen homme kell üksteist ja vaatame, kas te saate pimedusse mõnd valguskiirt heita. Ehk on mul mõni juht-lõng ja ma ise ei teagi seda. Igatahes kõik, mida ma tean, ja kõik, mis mul on, ja kõik, mis ma ise olen, on teie käsutuses, kui te ainult saate ta päästa. Kui te kunagi elus oma võimeid olete mängu pannud, siis rakendage neid nüüd.

Austusega Teie J. Neil Gibson.

»Nii on siis lood,« ütles Sherlock Holmes oma hom-mikusöögijärgsest piibust tuhka välja koputades ning

118

seda pikkamisi uuesti täites. »See ongi härrasmees, keda ma ootan. Mis loosse puutub, siis vaevalt on teil aega kõiki neid ajalehti põhjalikult läbi vaadata, niisiis pean teile lühikokkuvõtte tegema, et te asjast aru saaksite. Mees on maailma vägevaim rahatuus ning minu teada ülimalt vägivaldse ja hirmuäratava iseloomuga. Ta abiellus oma naisega, selle tragöödia ohvriga, kellest ma muud midagi ei tea, kui et naisel on esimene noorus möödas, mis oli seda õnnetum, et kaht väikest last kasvatas väga veetlev koduõpetajanna. Need on kolm peategelast, ja tegevuspaigaks on suurejooneline vana mõisahoone, Inglismaa ühe ajaloolise -osa keskus. Nüüd tragöödia juurde. Naine leiti umbes pool miili majast eemal hilja õhtul, õhtukleit seljas, sall õlgadel ja kuuliauk peas. Tema lähedalt ei leitud mingit relva ega olnud kohapeal ühtki jälge mõrvast. Mitte mingit relva tema juures, Watson — pange seda tähele! Kuritöö näib olevat sooritatud hilja õhtul ning laiba leidis metsavaht umbes kell üksteist, mil seda kohe uurisid politsei ja arst, enne kui surnukeha majja kanti. Kas ma rääkisin liiga napilt, või suudate jälgida?«

»Kõik on väga selge. Aga miks koduõpetajannat kahtlustati?«

_ »Noh, kõigepealt on olemas väga otseseid tõendeid. Õpetajanna riidekapi põrandalt leiti revolver ühe tüh-jakslastud padrunipesaga ning selle kaliiber sobis tapariistale.* Holmesi silmad klaasistusid ning ta kordas ükshaaval: »Tema — riidekapi — põrandalt.«

Siis jäi ta vait ning ma nägin, et mingi mõttekäik oli liikvele läinud, mida minu poolt oleks olnud rumal katkestada. Äkki võpatas Holmes uuesti erksaks. »Jah, Watson, revolver leiti. Üsna kindel süütõend, kas pole? Nii arvasid ka kaks vandemeeste kogu. Pealegi leiti surnu juurest kiri, milles määrati kohtumine just sellesse paika ning millele oli alla kirjutanud koduõpetajanna. Mis te selle peale ütlete? Lõpuks on ka motiiv. Senaator Gibson on meeldiv mees. Kui tema naine sureb, kes võiks siis olla tõenäolisem järglane kui noor daam' kellele tema leivaisa juba kõige järgi otsustades kenakesti tähelepanu on pööranud? Armastus, varandus, võim, ja kõik see sõltub ühest keskealisest naisest. Inetu, Watson — väga inetu!« »Jah, tõepoolest.«

119

»Ja alibit ei suutnud neiu tõestada. Vastupidi, ta pidi möönma, et oli umbes samal ajal Thor Bridge'i lähedal — see oli tragöödia toimumispaik. Ta ei saanud seda eitada, sest keegi mööduv külaelanik oli teda seal näinud.«

»See näib tõesti otsustava faktina.«

»Ja siiski, Watson — ja siiski! See sild — ühe vankri laiune kivist rinnatistega ehitis — viib üle pika sügava, kõrkjatega ääristatud veekogu kõige kitsama koha. Järve nimetatakse Thor Mere. Silla alguses naise surnukeha lamaski. Niisugused on peamised faktid. Seal aga, kui ma ei eksi, ongi meie klient, palju varem kui oodatud.«

Billy oli ukse lahti teinud, kuid nimi, mille ta teatas, oli ootamatu. Härra Marlow Bates oli meile mõlemale tundmatu. Ta oli kõhn närviline mehevibalik, kellel oli kohkunud pilk ja kuidagi tõmblev, ebalev käitumine — minu professionaalse silmaga vaadates tundus mees olevat täieliku närvivapustuse äärel.

»Te näite närveerivat, härra Bates,« ütles Holmes. »Palun võtke istet. Kardan, et võin teile ainult vähe aega pühendada, sest mul on kell üksteist kohtumine kokku lepitud.«

»Ma tean, et on,« hingeldas mees, surudes välja lühikesi lauseid nagu keegi, kel tuleb õhust puudu. »Härra Gibson on tulemas. Härra Gibson on minu peremees. Mina olen tema mõisavalitseja. Härra Holmes, ta on kaabakas — tõeline kaabakas.«

»Raske süüdistus, härra Bates.«

»Pean kas või liialdama, härra Holmes, sest aega on vähe. Ma ei tahaks mingi hinna eest, et ta mind siit leiaks. Ta on iga hetk tulemas. Juhtus aga nii, et ma ei saanud kuidagi varem tulla. Tema sekretär härra Fer-guson teatas mulle alles täna hommikul peremehe kokkusaamisest teiega.«

»Ja teie olete mõisavalitseja?«

»Andsin lahkumispalve sisse. Paari nädala pärast olen sellest neetud orjusest lahti. Kalk mees, härra Holmes, kalk kõikide vastu enda ümber. Avalik heategevus on ainult kattevari tema eraviisiiiste nurjatuste varjamiseks. Kuid peamine ohver oli tema naine. Mees oli tema vastu jõhker — jah, sir, jõhker! Kuidas naine surma sai, seda

120

ma ei tea, aga olen kindel, et mees oli tema elu põrguks teinud. Naine oh temperamentne olend, sünnilt brasiillanna, nagu te kahtlemata teate.«

»Ei, see oli mul teadmata.«

»Troopikas sündinud, ja nagu troopilise iseloomugagi. Päikese ja kirgede laps. Ta oli meest armastanud, nagu niisugused naised võivad armastada, aga kui naise välised võlud tuhmusid — mulle räägiti, et kunagi oli ta silmapaistev kaunitar, ei pidanud meest enam miski kinni. Me kõik armastasime naist ja tundsime talle kaasa ja vihkasime meest selle eest, kuidas ta naist kohtles. Kuid mees on kaalutlev ja kaval. See on kõik, mis mul teile

öelda on. Ärge teda uskuge. Esmapilgul jääb paljugi varjule. Nüüd ma lähen. Ei, ei, ärge pidage mind kinni! Ta on. iga hetk siin.«

Heitnud hirmunud pilgu kellale, meie külaline lausa jooksis toast välja ja kadus.

»Mis sa ütled!« lausus Holmes pärast lühikest vaikust. »Härra Gibsonil näivad olevat kenad ustavad kodakondsed. Hoiatus tuleb aga kasuks ning nüüd võime vaid oodata, kuni saabub mees ise.«

Täpselt õigel ajal kuulsime trepil raskeid samme ning kuulus miljonär juhatati tuppa. Teda vaadates ei mõistnud ma mitte üksnes tema mõisavalitseja hirmu ja viha, vaid ka needusi, mida ta nii paljudelt petetud ärikaaslastelt ära oli teeninud. Kui oleksin skulptor ja tahaksin kujutada tüüpilist edukat ärimeest, raudsete närvide ja külma südamega, valiksin modelliks Neil Gibsoni. Tema pikast, kõhetust, nurgelisest kogust õhkus ahnust ja saamahimu. Ta nägi välja umbes nagu Abra-ham Lincoln, kel on mõttes pigem alatud kui õilsad teod. Nägu oli nagu graniidist tahutud, jäik, nurgeline, halastamatu, sügavate vagudega, paljude vapustuste jälgedega. Külmad hallid silmad, mis turris kulmude alt teraselt vaatasid, mõõtsid meid kordamööda. Ta kummardas kergelt, kui Holmes minu nime ütles, ning siis tõmbas käskiva, peremeheliku liigutusega tooli mu kaaslase juurde ning istus, kondised põlved peaaegu Holmesi puudutamas.

»Lubage mul kohe öelda, härra Holmes,« alustas ta, »et raha ei tähenda mulle praegusel juhul mitte midagi' Te võite seda kas või põletada, kui see aitab teil

121

valgustada teed tõe juurde. See naine on süütu ja ta tuleb vabastada, ning teie asi on seda teha. Nimetage oma hind!«

»Tasu minu teenete eest on kindlaks määratud,« sõnas Holmes külmalt. »Ma ei muuda seda, kui ma just rahast hoopiski ei loobu.«

»Noh, kui dollarid teile midagi ei tähenda, mõelge siis reputatsioonile. Kui te selle juhtumi lahendate, kiidavad teid kõik Inglismaa ja Ameerika ajalehed taevani. Teist räägitakse kahel mandril.«

»Tänan väga, härra Gibson, ei usu, et mul kiitust vaja läheks. Teid võb üllatada, et ma eelistan töötada anonüümselt ning et mind huvitab probleem ise. Kuid me raiskame aega. Asugem faktide juurde.«

»Arvatavasti leiate kõik põhilise ajakirjanduse veergudelt. Ma ei tea, et võiksin lisada midagi, millest teil abi võiks olla. Kui te aga midagi täpsemalt teada tahaksite — noh, selleks ma siin olengi.«

»Teate, on ainult üks asjaolu.«

»Mis see on?«

»Millised täpselt olid suhted teie ja preili Dunbari vahel ?«

Kullamagnaat võpatas ning tõusis toolilt pooleldi püsti. Siis sai ta oma häirimatu rahu uuesti tagasi.

»Oletan, et teil on õigus — võib-olla isegi kohustus — niisugust küsimust esitada, härra Holmes.«

»Selle oletuse suhtes oleme ühel nõul,« ütles Holmes.

»Sel juhul võin teile kinnitada, et meie suhted olid täielikult ja alati nagu leivaisal ja noorel daamil, kellega ma kunagi ei vestelnud, ma isegi ei näinud teda muidu kui ainult oma lastega koos.«

Holmes tõusis püsti.

»Mul on üsna palju tegemist, härra Gibson,« ütles ta, »ning mul pole aega ega tahtmist pidada mõttetuid vestlusi. Soovin teile head päeva.«

Meie külaline oli samuti tõusnud ning tema pikk vilajas kuju kõrgus üle Holmesi. Turris kulmude alt sähvis vihane pilk ning kahkjatele põskedele oli tõusnud kerge õhetus.

»Mida pagan te sellega mõtlete, härra Holmes? Kas te loobute minu juhtumist?«

»Noh, härra Gibson, vähemalt loobun teiega vestlemast.

122

Arvasin, et ütlesin oma arvamuse küllalt selge sõnaga.«

»Seda küll, aga mis see tähendab? Tahate hinda kõrgemaks kruvida või kardate asja käsile võtta või mis? Mul on õigus saada selget vastust.«

»Nojah, võib-olla ongi,« ütles Holmes. »Ma siis annan teile vastuse. Juhtum on niigi küllalt keeruline, et mitte seda valeinformatsiooniga veelgi raskemaks teha.«

»Tahate öelda, et ma valetan.«

»Noh, ma püüdsin seda nii delikaatselt väljendada, kui sain, aga kui te tingimata seda sõna soovite kasutada, ei hakka ma teile vastu vaidlema.«

Hüppasin püsti, sest ilme miljonäri näol oli kohutavalt ohtlik ning ta tõstis oma suure kandilise rusika. Holmes naeratas raugelt ja sirutas käe piibu järele.

»Ärge tõstke lärmi, härra Gibson. Leian, et pärast hommikueinet mõjub vähimgi vaidlus häirivalt. Soovitan jalutuskäiku hommikuses õhus, mõtelge rahus järele, see tuleks teile igati kasuks.«

Suure pingutusega sai kullamagnaat raevust jagu. Ma pidin teda lausa imetlema, sest tahtejõu abil oli ta hetke jooksul tulivihasest mehest jäiselt ja põlglikult ükskõikseks muutunud.

»Noh, eks otsustage ise. Küllap te teate, kuidas oma asju ajada. Vastu teie tahtmist ei saa ma teid sundida juhtumiga tegelema. Täna hommikul te küll endale head ei teinud, härra Holmes, sest ma olen teist kõvemaidki mehi murdnud. Keegi pole mulle vastu hakanud ja terve nahaga pääsenud.«

»Seda on nii paljud öelnud ja ikkagi olen ma veel elus,« ütles Holmes naeratades. »Noh, head päeva, härra Gibson. Teil on veel palju õppida.«

Meie külaline väljus ust kinni lüües, kuid Holmes suitsetas häirimatus rahus, unistav pilk lakke suunatud. »On teil mingeid mõtteid, Watson?« küsis ta viimaks. »Noh, Holmes, pean tunnistama, et see mees pühib kahtlemata iga tõkke ema teelt, ja kui meenutada, et tema naine võis olla selline tõke ja ebameeldivuste allikas, nagu Bates meile selgelt ütles, siis mulle näib —« »Täpselt. Mulle samuti.«

»Aga mis suhted tal õpetajannaga olid ja kuidas te selle avastasite?«

»Bluff, Watson, bluff! Kui võrdlesin tema kirja kirglikku,

123

otsekohest, emotsionaalset tooni mehe kinnise oleku ja välimusega, oli üsna selge, et tegemist on mingi sügava tundega, mis on seoses pigem koduõpetajanna kui ohvriga. Kui tahame tõeni jõuda, peame täpselt teadma nende kolme inimese suhteid. Te nägite mind otse ründamas, ja kui rahulikult mees selle vastu võttis. Siis bluffisin, jättes mulje, et olen absoluutselt kindel, kui mul tegelikult oli ainult äärmiselt tugev kahtlus.«

»Võib-olla tuleb ta tagasi?«

»Ta tuleb kindlasti tagasi. Ta peab tagasi tulema. Ta ei saa seda asja nii jätta. Ahaa! kas see polnud kellahelin? jah, need on tema sammud. Noh, härra Gibson, ma just ütlesin doktor Watsonile, ei te jääte nagu pisut hiljaks.«

Kullamagnaat sisenes tuppa palju taltsamas tujus, kui oli sealt lahkunud. Tema vimmasest pilgust paistis veel solvatud uhkust, kuid kaine mõistus oli talle öelnud, et ta peab järele andma, kui tahab oma eesmärki saavutada.

»Ma mõtlesin järele, härra Holmes, ning tunnen, et kahjuks vist mõistsin teie märkust vääriti. Te peate faktid teada saama, mis need ka iganes võiksid olla, ja ma hindan teid selle teadatahtmise eest veelgi enam. Võin teile siiski kinnitada, et preili Dunbari ja minu suhted tegelikult sellesse juhtumisse ei puutu.«

»See peaks nagu minu otsustada olema, eks ole?« »Jah, küllap vist. Te olete nagu kirurg, kes tahab teada kõiki haigusnähte, enne kui diagnoosi paneb.«

»Täpselc. Nii see just ongi. Ja ainult patsient, kellel on põhjust arsti petta, võib fakte varjata.«

»See võib ju nii olla, kuid tunnistage, härra Holmes, et enamik mehi lööks pisut kõhklema, kui neilt otse küsitaks, mis suhted neil mõne naisega on — kui mängus on tõesti tõsised tunded. Suurem.:! jaol meestest on vist hingepõhjas mingi eranurgake, kuhu nad võõraid lasta ei taha. Ja teie tungisite sinna järsku sisse. Kuid eesmärk õigustab teid, sest see on püüd preili Dunbarit päästa. Noh, nüüd on tõkked kõrvaldatud ja sissepääs vaba, ning te võite küsida, mida soovite. Mida te tahate teada?«

»Tõtt.«

Kullamagnaat jäi viivuks vait, nagu koguks mõtteid.

124

Tema sünge, sügavate vagudega nägu oli veel kurve maks ja tõsisemaks läinud.

»Ma võin seda teile väga lühidalt öelda, härra Holmes,« ütles ta viimaks. »Mõnda asja on valus ja raske väljendada, niisiis ei urgitse ma rohkem kui hädapärast vaja. Kohtasin oma naist, kui olin Brasiilias kulda otsimas. Maria Pinto oli Manause valitsusametniku tütar ning väga ilus. Olin noil päevil noor ja keevaline, kuid isegi nüüd jahedama vere ja kriitilisema pilguga tagasi vaadates näen, et Maria ilu oli haruldane ja imepärane. Tal oli ka sügav, helde loomus, kirglik, siiras, tuline, tasakaalutu, ta oli väga erinev ameeriklannadest, keda senini olin tundnud. Noh, et mitte pikalt heietada, armusin temasse ja võtsin ta naiseks. Alles siis, kui romantika oli möödas — ja selleks läks aastaid —, mõistsin, et meil polnud midagi — absoluutselt mitte midagi — ühist. Mu armastus kustus. Kui tema oma oleks'ka kustunud, oleks kõik kergem olnud. Kuid te ju teate, kui imelised võivad naised olla! Ükskõik mis ma ka ei teinud, miski ei suutnud teda minust võõrutada. Kui olen temaga karm olnud või isegi jõhker, nagu mõned ütlevad, siis sellepärast, et teadsin.- kui suudaksin tappa tema armastuse või kui see vihaks pöörduks, oleks meil mõlemal hulga kergem. Kuid miski ei aidanud. Ta jumal-das mind siin Inglise metsades samamoodi, nagu oli mind kakskümmend aastat tagasi Amazonase kallastel jumaldanud. Mida ma ka tegin, ta oli niisama kiindunud kui enne.

Siis tuli preili Grace Dunbar. Ta vastas meie kuulutusele ja hakkas meie kahe lapse koduõpetajannaks. Te olete võib-olla tema pilti ajalehes näinud. Terve maailm on tunnistanud, et ka tema on väga kaunis naine. Noh, ega ma ei teeskle, nagu oleksin kõrgema moraaliga kui ligimesed, ning tunnistan teile, et ma ei saanud sellise naisega ühe katuse all ja igapäevases kokkupuutes elada, tundmata tema vastu kirglikku austust. Kas te mõistate mind hukka, härra Holmes?«

»Ma ei mõista teid hukka, et te niimoodi tundsite. Peaksin teid hukka mõistma siis, kui te oma tundeid välja näitasite, sest noor daam oli teatud mõttes teie kaitse all.«

»Noh, see võib ju nii olla,« ütles miljonär, ehkki etteheite peale välgatas tema pilgus korraks uuesti vihane
125
sära. Ma ei teeskle, et olen parem, kui olen. Olen vist kogu elu olnud niisugune mees, kes sirutab vaid käe välja, kui midagi tahab, ning ma pole kunagi midagi nii kangesti tahtnud kui selle naise armastust ja omandamist. Ma ütlesin talle seda.« »Oh, kas tõesti?«
Holmes võis väga mõjuv välja näha, kui ta oli puudutatud.
»'Ütlesin talle, et kui saaksin, abielluksin temaga, kuid see polnud minu võimuses. Ütlesin, et rahas pole küsimus ning et ma teen kõik mis võimalik, et teda õnnelikuks ja tema elu mugavaks teha.«
»Kahtlemata väga suuremeelne teist,« pilkas Holmes.
»Kuulge, härra Holmes. Tulin teie juurde tunnistusi andma, mitte moraalijutlust kuulama. Mul pole teie arvustamist vaja.«
»Võtsin teie juhtumi ainult noore daami pärast üldse cttc,« ütles Holmes rangelt. »Ma ei tea, kas see, milles teda süüdistatakse, on tegelikult halvem kui see, mida te ise tunnistate, nimelt, et olete püüdnud hukutada abitut tütarlast, kes oli teie katuse all. Mõnele teiesugusele rikkale mehele tuleks õpetada, et kogu maailma ei saa ära osta ega kõiki teie eksimusi andestada.«
Minu üllatuseks kuulas miljonär etteheite kannatlikult ära.
»Nii tunnen ma nüüd ise ka. Tänan jumalat, et mu plaanid nõnda korda ei läinud, nagu ma kavatsesin. Neiu ei tahtnud mingist abist kuuldagi ning soovis silmapilk majast lahkuda.«
»Miks ta seda ei teinud?«
»Noh, kõigepealt sõltusid temast teised inimesed ning tal polnud südant neid alt vedada, ohverdades oma teenistuse. Kui olin tõotanud — nagu ma tegin —, et teda kunagi enam ei ahistata, soostus ta jääma. Kuid oli veel teinegi põhjus. Ta teadis, missugune mõju tal minu üle on ning et see on tugevam kui mis tahes muu maailmas. Ta tahtis seda heaks otstarbeks kasutada.«
»Kuidas?«
»Noh, ta teadis pisut mu äriasju. Need on suurejoonelised, härra Holmes — suurejoonelisemad, kui tavaline inimene usuks. Minu võimuses on aidata või hävitada — ja tavaliselt ma hävitan. See ei puuduta üksnes eraisikuid. Sama käib ka kogukondade, linnade, isegi
126
riikide kohta. Äri on julm mäng ja nõrgad tõugatakse kõrvale. Olen seda mängu kõigest hingest mänginud. Ma pole ise kunagi virisenud ega hoolinud sellest, kui mõni vennike virises. Aga tütarlaps nägi seda teistmoodi. Küllap tal oli õigus. Ta uskus ja ütles, et suuremat varandust, kui üks inimene vajab, ei tohiks rajada kümnele tuhandele hävitatud elule, kellel puuduvad elatusvahen-did. Niimoodi vaatas tema asjale, ja ma arvan, et ta nägi muud kui dollareid, nägi midagi püsivamat. Ta taipas, et ma kuulan teda, ning uskus, et mind mõjutades osutab teene maailmale. Niisiis ta jäi kohale — ja siis see juhtuski.«
»Ja kuidas teie seda seletate ?«
Miljonär vaikis mõne hetke, pea kätele toetatud, sügavasse mõttesse vajunud.
»Kõik näib rääkivat neiu vastu. Seda ei saa eitada. Naised elavad oma varjatud elu ning võivad teha asju, millest mehed aru ei saa. Esialgu olin ma nii vapustatud ja kohkunud, et olin valmis mõtlema, kas ta pole mitte mingil imekombel tegutsenud risti vastupidi oma

tavalisele käitumisele. Mul tuli pähe üks seletus. Räägin selle teile, härra Holmes, olgu sellest kasu või mitte. Pole mingit kahtlust, et mu naine oli kohutavalt armukade. Võib tunda niisama ägedat armukadedust hingelise ühenduse kui kehalise vahekorra pärast, ning ehkki mu naisel polnud põhjust viimast tunda — ja ma arvan, et ta mõistis seda —, oli ta teadlik, et too inglise tütarlaps avaldas minu meeltele ja tegudele niisugust mõju, nagu temal endal polnud kunagi olnud. See oli hea mõju, kuid see ei muutnud asja. Ta oli vihkamisest meeletu ning Amazonase kirglikkus oli tal alati veres. Ta võis plaanitseda preili Dunbarit tappa — või ütleme ähvardada teda relvaga ning hirmutada teda nii, et ta koha üles ütleks. Siis võis järgneda rüselus ja revolver võis lahti minna ning kuul tabada naist, kelle käes relv oli.«

»See võimalus tuli mul juba pähe,« ütles Holmes. ^Tegelikult on see ainus võimalus, kui küsimus pole tahtlikus mõrvas.«

»Kuid neiu eitab seda kategooriliselt.«

»Noh, see ei pruugi ju midagi tähendada — või kuidas? Võib aru saada, et nii kohutavasse olukorda seatud neiu võib rutata koju, segaduses ikka veel relva hoides. Ta võib selle isegi oma rõivaste hulka visata,

vaevalt teades, mida teeb, ning kui see leitakse, püüda valetades oma nahka päästa, eitades kõike, sest igasugune seletus on võimatu. Mis niisugusele oletusele vastu räägib ?«

»Preili Dunbar ise.«

»Nojah, võib-olla.«

Holmes vaatas kella. »Ma ei kahtle, et saame täna hommikul vajaliku loa ning jõuame õhtuse rongiga Winchesterisse. Kui olen noort daami näinud, on väga võimalik, et saan teile selles asjas kasulikum olla, kuigi ma ei saa lubada, et minu järeldused on tingimata just niisugused, nagu teie soovite.«

Ametliku loa saamine miskipärast viibis, ning selle asemel et tol päeval Winchesterisse minna, sõitsime Thor Place'i, Neil Gibsoni mõisa. Teda ennast kaasas ei olnud, kuid meil oli seersant Coventry, kohaliku politseiniku aadress, kes asja esimesena uurima oli hakanud. Seersant oli pikk, kõhn, kaame, salapärase ja mõistatusliku olekuga mees, kes jättis mulje, et teab või kahtlustab palju enam, kui söandab öelda. Tal oli ka veel komme oma hääl järsku sosinaks tasandada, ehkki informatsioon oli tavaliselt üsnagi igapäevane. Kõigist nendest käitumismaneeridest hoolimata osutus ta korralikuks, ausaks meheks, kes ei olnud liiga uhke möönmaks, et lugu käib tal üle mõistuse ning ta võtaks vastu igasuguse abi.

»Igatahes töötan ma meelsamini teiega kui Scotland Yardiga, härra Holmes,« ütles ta. »Kui Yard juba kohale kutsutakse, ei saa kohalikud edu puhul mingit tunnustust, küll aga võidakse neid süüdistada nurjumise puhul. Teie aga mängite ausat mängu, nagu ma olen kuulnud.«

»Mina ei tarvitse üldse lavale ilmuda,« ütles Holmes meie mureliku tuttava ilmseks kergenduseks. »Kui ma loo selgitatud saan, ei taha ma, et mu nime mainitaks.«

»Noh, see on teist igatahes väga suuremeelne. Ja ma tean, et teie sõpra doktor Watsonit võib usaldada. Nüüd aga, härra Holmes, kui me kuriteopaigale jalutame, tahaksin teilt paari asja küsida. Ma ei lausu seda ühelegi hingele peale teie.« Ta vaatas ringi, nagu kardaks rääkida. »Mis te arvate, kas härra Neil Gibsonit ennast võiks mõrvas süüdistada?« »01en sedagi kaalunud.«

»Teie pole preili Dunbarit näinud. Ta on igapidi imetore tüdruk. Mees võis väga hästi soovida oma naisest

128

lahti saada. Ja need ameeriklased on kärmemad relva haarama kui meie inimesed. Teate, see oli mehe revolver.«

»Kas see on kindlaks tehtud?«

»Jah, sir. See oli üks revolvrite paarist, mis tal oli.«

»Üks paarist? Kus on teine?«

»Noh, härral on terve hulk igasuguseid tulirelvi. Teist täpselt samasugust me ei leidnud, kuid karp oli tehtud kahele.«

»Kui see oli üks, peaks ju kindlasti teine samasugune leiduma.«

»Nojah, meil on relvad majas kõik välja pandud, kui tahate neid üle vaadata.«

»Võib-olla hiljem. Lähme nüüd koos ja vaatame tragöödia toimumise paika.«

Vestlus oli toimunud seersant Coventry tagasihoidliku majakese eestoas, mis täitis kohaliku politseijaoskonna aset. Umbes poole miili pikkune jalutuskäik üle tuulise, kohuvatest sõnajalgadest kuldse ja pronksikarva nõmme tõi meid värava juurde, mille taga algasid Thor Place'i mõisa maad. Jalgrada viis läbi faasanite kaitseala ning seejärel nägime lagendikult avarat puitsõrestikuga, pooleldi kuueteistkümnenda ja pooleldi kaheksateistkümnenda sajandi stiilis maja künkaharjal. Meie kõrval laius pikk kõrkjane lammijärv, keskelt kitsas, kus peatee üle kivist silla viis, kuid mõlemal pool silda laienes veekogu kaheks väikeseks järveks. Meie teejuht peatus enne silda ja näitas maha.

»Siin lamaski proua Gibsoni surnukeha. Märkisin koha selle kiviga ära.«

»Teie olite vist kohal, enne kui laip ära viidi?«

»Jah, mulle saadeti kohe sõna.«

»Kes saatis ?«

»Härra Gibson ise. Kui paanika algas ja tema koos teistega majast kohale ruttas, nõudis ta ka, et enne politsei saabumist midagi ei liigutataks.«

»See oli mõistlik. Sain ajaleheartiklist teada, et tulistati väga lähedalt.«

»Jah, sir, väga lähedalt.«

»Paremasse meelekohta?«

»Veidi tahapoole, sir.«

»Kuidas surnukeha lamas ?«

«Selili, sir. Heitlusest ei olnud mingeid jälgi. Ei min-

129

geid märke. Ei mingit relya, Lühike kiri preili Dunbarilt oli surnu vasakusse peopessa surutud.«

»Surutud, ütlete?«

»Jah, sir, me saime sõrmed vaevalt lahti.«

»See on väga tähtis. See välistab võimaluse, et keegi pani kirja sinna pärast, et valejälge jätta. Heldeke! Kiri oli väga lühike, nagu ma mäletan:

Tulen kell üheksa Thor Bridge'i juurde.

G. Dunbar.

Kas polnud nii?« »Jah, sir.«

»Kas preili Durfbar võtab omaks, et ta selle kirjutas?«

»Jah, sir.«

»Mida ta selgituseks ütles ?«

»Ta hoiab oma kaitse kohtuistungiks. Ta ei ütle midagi.«
»Probleem on kahtlemata väga huvitav. Kirja kirjutamise eesmärk on väga segane, kas pole?«
»Noh, sir,« ütles meie teejuht, »ma söandaksin öelda, et see näis ainus selge asi kogu loos.«
Holmes raputas pead.
»Arvestades, et kiri on ehtne ja tõepoolest kirjutati, saadi see kahtlemata kätte mõni aeg varem — ütleme paari tunni võrra. Miks naine seda sel juhul ikka veel vasakus käes hoidis? Miks pidi ta seda nii hoolega kaasas kandma? Tal polnud ju kokkusaamisel vaja seda vaadata. Kas see ei näi märkimisväärne ?«
»Nojah, sir, kui te seda nüüd nii kirjeldate, võib-olla näibki.«
»Ma vist tahaksin mõne minuti vaikselt istuda ja selle üle järele mõelda.« Holmes istus silla kivirinnatisele ning ma nägin, kuidas tema elavad hallid silmad igale poole kiireid uurivaid pilke heitsid. Järsku hüppas ta püsti ja jooksis vastasrinnatise juurde, haaras taskust luubi ning hakkas kivimüüri uurima.
»See on veider,« ütles ta.
»Jah, sir, me nägime kriimustust serval. Arvatavasti mõne mööduja tehtud.«
Müüritis oli hall, kuid ühes kohas paistis umbes kuue-pennise mündi suurune valge laik. Lähemalt uurides võis näha, et pind oli täksitud, nagu oleks seda taba nud järsk löök.
130
»Selleks oli vaja tublisti jõudu,« ütles Holmes mõtlikult. Ta lõi kepiga mitu korda vastu rinnatist, ilma et mingit märki oleks jäänud. »Jah, see oli kõva hoop. Imelikus kohas ka. Löök ei tulnud ülaltpoolt, vaid alt, sest näete, täke on rinnatise alumisel äärel.«
»Aga see on laibast vähemalt viieteistkümne jala kaugusel.«
»Jah, laibani on siit viisteist jalga. Võib ju olla, et sellel pole looga midagi pistmist, kuid seda üksikasja tasub meelde jätta. Ei usu, et meil siit veel midagi leida oleks. Jalajälgi ei olnud, nagu te ütlete?«
»Maapind oli raudkõva, sir. Seal polnud üldse jälgi.«
»Siis võime minna. Kõigepealt läheme majja ja vaatame üle relvad, millest te rääkisite. Seejärel sõidame edasi Winchesterisse, sest ma sooviksin enne jätkamist preili Dunbarit näha.«
Härra Neil Gibson polnud veel linnast tagasi jõudnud, kuid majas nägime närvilist härra Batesi, kes meil hommikul külas oli käinud. Ta näitas meile kurjakuulutava naudinguga hirmuäratavat kogu mitmesuguse kuju ja suurusega tulirelvi, mida tema leivaisa oma seiklusrikka elu käigus oli kogunud.
»Härra Gibsoni! on vaenlasi, nagu igaüks võib arvata, kes teda ja tema kombeid tunneb,« ütles ta. »Ta magab, laetud revolver voodi kõrval sahtlis. Ta on ägeda loomuga mees, sir, ja on aegu, mil me kõik teda kardame. Olen kindel, et vaene proua, kes nüüd surnud on, oli sageli paanikas.«
»Kas te nägite kunagi pealt proua vastu suunatud füüsilist vägivalda ?«
»Ei, seda ei saa ma öelda. Kuid olen kuulnud meest ütlemas sõnu, mis olid peaaegu niisama hullud — sõnu täis külma, lõikavat põlgust, isegi teenijate kuuldes.« i »Meic miljonär ei paista just eriti hea abielumees olevat,« märkis Holmes, kui me jaama läksime. »Noh, Watson, oleme saanud hea hulga fakte, mõned neist uued, ja siiski tunnen, et olen lahendusest veel kaugel. Hoolimata väga ilmsest vastumeelsusest, mida härra Bates näib oma leivaisa suhtes tundvat, sain tema jutust teada, et kui laip avastati,

oli peremees kahtlemata raamatukogus. Õhtusöök oli kella poole üheksaks läbi ja sinnamaani oli kõik normaalne. Tõsi küll, surnukeha leiti üsna hilja õhtul, kuid tragöödia toimus kindlasti

131

kirjas märgitud ajal. Pole mingeid tõendeid, et härra Gibson oleks pärast seda, kui ta kell viis linnast tuli, veel väljas käinud. Samas tunnistab preili Dunbar, nagu kuulda oli, et tal oli silla juures proua Gibsoniga kohtumine määratud. Sellele ei lisa ta midagi, sest advokaat on tal soovitanud kaitsekõnet hiljemaks hoida. Meil on sellele noorele daamile mitu olulist küsimust esitada ja ma ei saa enne rahu, kui olen temaga kohtunud. Peab ütlema, et lugu tunduks tema jaoks väga pahaendeline, kui poleks üht asja.«

»Ja mis see siis on, Holmes?«

»Revolvri leidmine tema riidekapist.«

»Heldeke, Holmes!« hüüdsin ma, »see näis ju olevat kõige rängem süütõend.«

»Nii see ei ole, Watson. See tundus mulle juba esimesel pealiskaudsel lugemisel väga imelik ning nüüd, kui olen asjaga lähemalt kursis, on see ainus kindel lootus. Peame vaatama, et kõik klapiks. Kui ei klapi, tuleb kahtlustada pettust.«

»Ma ei saa teist üldse aru.«

»Nii, Watson, oletame nüüd, et näeme teid neiu osas, kes külmal, ettekavatsetud viisil püüab võistlejast lahti saada. Te olete kõik läbi mõelnud. Kiri on kirjutatud. Ohver on kohal. Teil on relv. Kuritöö on tehtud. See oli meisterlik ja täiuslik. Kas tahate öelda, et pärast niisuguse osava kuriteo sooritamist hävitate nüüd oma korraliku kurjategija kuulsuse, unustades visata relva kõrvalasuvatesse kõrkjatesse, mis peidaksid selle igaveseks, vaid viite selle asemel relva koju ja panete oma riidekappi, esimesse kohta, mis läbi otsitakse? Teid võiks isegi parimad sõbrad vaevalt küll kavaldajaks nimetada, Watson, kuid siiski ei suuda ma kujutleda teid midagi nii tobedat tegemas.«

»Hetkelises erutuses —«

»Ei, ei, Watson, ma ei pea seda võimalikuks. Kui kuritegu on külmalt ette kavatsetud, on ka selle varjamine osavasti valmis mõeldud. Seetõttu loodan, et me oleme valesti aru saanud.«

»Kuid nii palju on ju veel seletamata.«

»Noh, me hakkame kohe kõike seletama. Kui teie vaatenurk on kord juba muutunud, saab asjaolu, mis näis lausa saatuslik, võtmeks tõe juurde. Näiteks see revolver. Preili Dunbar väidab, et ta pole seda üldse

132

näinud. Meie uue teooria põhjal räägib ta tõtt. Järelikult pandi see talle riidekappi. Kes pani? Keegi, kes tahtis süüd tema peale veeretada. Kas mitte see isik polnud tegelik kurjategija? Näete, kuidas me jõuame kohe äärmiselt paljutõotavale uurimisliinile.«

Olime sunnitud veetma öö Winchesteris, sest formaalsused takistasid meid lahkumast, kuid järgmisel hommikul lubati meid koos härra Joyce Cummingsi, lootustandva advokaadiga, kelle kätte oli usaldatud kaitse, noort daami tema kongis külastada. Olin kõige kuuldu põhjal lootnud näha ilusat neidu, kuid ma ei unusta kunagi muljet, mille preili Dunbar mulle jättis. Polnud ime, et isegi võimukas miljonär oli leidnud temas võrdväärse partneri — kellegi, kes võis ka teda vaos hoida ja juhtida. Seda tugevat selgejoonelist ning siiski õrna nägu vaadates oli mul tunne, et kui neiu võikski midagi mõtlematut teha, pööraks tema kaasasündinud õilis iseloom selle mõju ikkagi heaks. Neiu oli brünett, pikka kasvu, suursuguse kuju ja käskiva olekuga, kuid tema tumedates

silmades oli tagaaetava olendi paluv, abitu ilme, kes tunneb võrku enda ümber koomale tõmbuvat, kuid ei suuda köidikuist vabaneda. Nüüd, tunnetades mu kuulsa sõbra kohalolekut ja abi, ilmus tema kahvatutele põskedele pisut jumet ning lootusetuluke lõi hingitsema pilgus, mille ta meie poole pööras.

»Härra Neil Gibson on teile võib-olla jutustanud meie vahekorrast?« küsis ta vaikse äreva häälega.

»Jah,« ütles Holmes, »ärge tehke loo seda osa korrates endale meelehärmi. Pärast seda, kui ma teid nägin, olen valmis uskuma seda, mida härra Gibson ütles teie mõjust tema üle kui ka teievaheliste suhete süütuse kohta. Aga miks kohtus sellest kõigest midagi ei räägi-tud?«

»Mulle näis uskumatu, et niisugust süüdistust saab põhjendada. Arvasin, et kui me ootame, selgub kogu asi iseenesest, ilma et peaksime piinlikke perekondlikke üksikasju puudutama. Nähtavasti on lugu selgumise asemel aga hoopis tõsisemaks läinud.«

»Kulla noor daam,« hüüdis Holmes tõsiselt, »palun teid endale selles osas mitte mingeid illusioone teha. Härra Cummings võib teile kinnitada, et praegu on kõik meie vastu ning me peame tegema kõik mis võimalik, kui võita tahame. Oleks alatu teeselda, et te ei ole

väga suures hädaohus. Aidake mul siis nii, kuidas vähegi suudate, tõeni jõuda.«

»Ma ei varja midagi.«

»Rääkige meile sel juhul oma tõelistest suhetest härra Gibsoni abikaasaga.«

»Ta vihkas mind, härra Holmes. Ta vihkas mind kogu oma kirgliku loomuse tulisusega. Ta oli naine, kes ei teinud midagi poolikult, ning niisama suur, kui oli tema armastus abikaasa vastu, oli tema vihkamine minu vastu. Võimalik, et ta sai meie suhetest valesti aru. Ma ei tahaks talle ülekohut teha, kuid tema armastus oli nii kehaline, et ta oleks vaevalt suutnud kujutleda vaimset või isegi hingelist seost, mis tema abikaasat minu külge köitis, või mõista, et üksnes mimusoov õhutada meest head tegema hoidis mind selle katuse all kinni. Nüüd näen, et mul polnud õigus. Miski ei õigustanud minu jäämist sinna, kus ma õnnetust põhjustasin, kuigi on kindel, et isegi minu lahkumisel oleksid pinged püsima jäänud.«

»Nüüd, preili Dunbar,« ütles Holmes, »palun rääkige meile täpselt, mis tol õhtul toimus.«

»Ma võin rääkida teile tõtt, niipalju kui mina seda tean, härra Holmes, kuid ma pole võimeline midagi tõestama, ning on asjaolusid — väga tähtsaid asjaolusid —, mida ma ei oska seletada ega oska isegi mingit seletust ette kujutada.«

»Ütelge faktid, võib-olla leiavad teised neile seletuse.«

»Mis puutub minu viibimisse Thor Bridge'i juures tol õhtul, siis hommikul sain ma proua Gibsonilt kirja. See. oli klassitoas laual ning ta võis selle ise sinna jätta. Kirjas paluti mind tulla pärast õhtusööki silla juurde temaga kohtuma, kuna tal on mulle midagi tähtsat teatada, ning ta palus mul jätta vastus aeda päikesekella peale, kuna proua ei soovinud, et keegi meie kohtumisest teaks. Ma ei mõistnud sellise salatsemise põhjust, kuid tegin, mis ta palus, nõustudes kokkusaamisega. Ta käskis oma kirja hävitada ja ma põletasin selle klassitoa ahjus. Ta kartis kangesti oma meest, kes kohtles teda karmusega, mille eest ma teda tihti noomisin, ning ma arvasin, et naine ei tahtnud mehele meie kõnelusest aimu anda «

»Proua aga säilitas teie kirja väga hoolikalt?«

134

»Jah. Olin üllatunud, kui kuulsin, et see oli tal surres käes.«

»Noh, ja mis siis juhtus ?«

»Läksin kohale, nagu lubatud. Kui ma sillani jõudsin ootas ta mind juba ees. Kuni selle hetkeni ei taibanud ma ikka veel, kui sügavalt see vaene olend mind vihkas. Ta oli nagu hullumeelne — tegelikult ma arvan, et ta oligi hull, kes oskas seda osavalt varjata nagu vaimuhaiged mõnikord ikka. Kuidas muidu oleks ta võinud minust iga päev ükskõikselt mööda käia ning ometi südames nii tulist vihkamist kanda? Ma ei räägi teile, mis ta ütles. Ta valas oma metsiku raevu solvavatesse ja haavavatesse sõnadesse. Ma isegi ei vastanud — ma ei suutnud. Teda oli kohutav vaadata. Katsin kõrvad kätega ja ruttasin minema. Kui ma temast lahkusin, seisis ta mulle needusi järele kriisates ikka veel silla otsas.«

»Samas, kust ta hiljem leiti ?«

»Sealt mõne jala kaugusel.«

»Ja ehkki ta sai surma varsti pärast teie lahkumist, ei kuulnud te lasku?«

»Ei, ma ei kuulnud midagi. Kuid tegelikult, härra Holmes, olin ma sellest hirmsast raevuhoost nii ärritatud ja õuduses, et ruttasin oma vaiksesse tuppa tagasi ning polnud võimeline märkama midagi, mis juhtus.«

»Ütlete, et läksite oma tuppa tagasi. Kas te enne järgmist hommikut veel sealt väljusite?«

»Jah, siis, kui tõusis kisa, et õnnetu naine on surnud, jooksin koos teistega välja.« »Kas te härra Gibsonit nägite?«

»Jah, ta oli just silla juurest tagasi jõudnud, kui ma teda nägin. Ta oli kutsunud arsti ja politsei.«

»Kas ta näis teile väga vapustatud ?«

»Härra Gibson valitseb ennast väga hästi. Ei usu, et ta oma tundeid kunagi välja näitaks. Kuid mina, kes ma teda nii hästi tundsin, nägin, et ta oli sügavalt mures.«

»Nüüd jõuame kõige tähtsama punkti juurde. See revolver, mis teie toast leiti. Kas te olite seda enne näinud ?«

»Mitte kunagi, vannun seda.«

»Millal see leiti ?«

»Järgmisel hommikul, kui politsei läbiotsimise korraldas.«

135

»Teie riiete hulgast?«

»Jah, minu riidekapi põhjast kleitide alt.«

»Te ei oska seletada, kui kaua see võis seal olla?«

»Eelmisel hommikul seda seal ei olnud.«

»Kuidas te teate?«

»Sest ma koristasin kappi.«

»Selge. Järelikult tuli keegi teie tuppa ja pani revolvri kappi, et süüd teie kaela veeretada.«

»Nii see pidi olema.«

»Ja millal?«

»See võis toimuda ainult söögiajal või siis, kui ma lastega klassitoas olin.«

»Nagu tookord, kui te kirja leidsite?«

»Jah, sellest hetkest alates kogu hommikupoolikum

»Tänan teid, preili Dunbar. Kas on veel mõni asi, milles te võiksite mind uurimisel aidata?«

»Mina küll ei tea.«

•Silla kivirinnatisel oli jälg hoobist — täiesti värske täke just laibaga ühel joonel. Kas te oskate sellele võimalikku seletust leida?«

»Kindlasti on see kokkusattumus.«

»Veider, preili Dunbar, väga veider. Miks peaks täke ilmuma just tragöödia ajal ja miks just selles kohas?«

»Aga mis võis selle põhjustada? Ainult tugev löök jätaks kivile jälje.«

Holmes ei vastanud. Tema kahvatu innukas nägu omandas järsku teatud pineva, äraoleva ilme, mida olin õppinud tema geeniuse ülimate avaldusvormidega seostama. Tema vaimne pingutus oli nii ilmne, et keegi meist ei julgenud rääkida ning me kõik istusime vaikselt, advokaat, vang ja mina, jälgides teda keskendunult. Järsku hüppas ta toolilt püsti, võbeldes närvilisest energiast ning tungivast vajadusest tegutseda.

»Tulge, Watson, tulge!« hüüdis ta.

»Mis lahti, härra Holmes?«

»Kõik on korras, kulla preili. Ma teatan teile, härra Cummings. Õiglusjumala abiga saab sellest juhtum, mis paneb Inglismaa kõmisema. Homseks saate uudiseid, preili Dunbar, ning seniks uskuge minu kinnitust: pilved hajuvad ning on lootust, et tõe valgus hakkab paistma.«

Winchesterist Thor Place'i ei olnud pikk tee, aga kuna ma olin kärsitu, kestis see kaua, ning Holmesile tundus

136

tee ilmselt lõputu, sest ta ei suutnud oma närvilises õhinas paigal püsida, vaid sammus vaguni ühest otsast teise või trummeldas pikkade tundlike sõrmedega vastu pinki. Äkitselt aga, kui me sihtkohale lähenesime, istus ta minu vastu — olime esimese klassi vagunis kahekesi —, asetas käed mu põlvedele ja vaatas mulle silma selle iseäralikult üleannetu pilguga, mis talle mõnusas tujus omane oli.

»Watson,« ütles ta, »ma nagu mäletan, et te võtate meie väljasõitudel alati relva kaasa.«

Ja hea ka, et ma seda tegin, sest kui Holmesi mõtted tegelesid mingi probleemi lahendamisega, hoolis ta vähe omaenda julgeolekust, nõnda et minu revolver oli rohkem kui ühel korral hädas aidanud. Tuletasin talle seda fakti meelde.

»Jah, jah, ma olen mõnikord pisut hajameelne. Aga kas teil on praegu revolver kaasas ?«

Võtsin püksitaskust oma lühikese, käepärase, kuid väga kasuliku väikese relva. Holmes tegi salve lahti, puistas padrunid välja ning uuris relva hoolega.

»See on raske — üsna raske,« ütles ta.

»Jah, see on tõhus tükk.«

Ta mõtiskles revolvrit vaadates mõne hetke.

»Kas teate, Watson,« ütles ta, »usun, et teie revolver on väga tihedalt seotud mõistatusega, mida me uurime.«

»Kulla Holmes, nüüd teete küll nalja.«

»Ei, Watson, mul on tõsi taga. Meil seisab ees katse. Kui katse õnnestub, on kõik selge. Ja katse sõltub selle pisikese tubli relva käitumisest. Üks padrun välja. Nüüd paneme teised viis tagasi ja tõmbame kaitseriivi ette. Nii! See teeb relva raskemaks ja olukord on sellega umbes sama.«

Mul polnud õrna aimugi, mis Holmesil mõttes oli, ning ta ei valgustanud mind ka, vaid istus mõttesse vajunult, kuni me väikeses Hampshire'i jaamas peatusime. Hankisime endale lagunenud kaariku ning olime veerand tunni pärast oma südamesõbra seersandi maja juures.

»Jälg, härra Holmes? Missugune?«

»Kõik oleneb härra Watsoni revolvrist,« ütles mu sõber. »Siin see on. Kas te võiksite mulle nüüd kümne jala pikkuse nööri muretseda?«

Külapoes varustasime end tugeva nöörikeraga.

137

»See on vist kõik, mis vaja,« ütles Holmes. »Kui soovite, võime nüüd asuda teele, millest loodetavasti saab meie reisi viimane lõik.«

Päike oli loojumas ning muutis lainja Hampshire'i nõmme imeilusaks sügismaastikuks. Pidevate kriitiliste ja uskumatute pilkude saatel, mis näitasid tema sügavaid kahtlusi mu kaaslase mõistuse suhtes, kõndis seersant meiega kaasa. Kui me kuriteopaigale lähene-sime-, nägin, et hoolimata tavapärasest rahust oli mu sõber tegelikult sügavalt erutatud.

»Jah,« ütles ta vastuseks mu märkusele, »te olete mind ennegi näinud märgist mööda laskmas, Watson. Mul on niisuguste asjade peale hea nina, ja ometi on see mind vahel alt vedanud. Kui see võimalus mul Winchestens seal kongis esimest korda läbi pea välgatas, näis asi kindel olevat, kuid aktiivse mõistuse üks puudus on see, et alati võib leiduda teisi seletusi, mis meie jäljest valejälje teevad. Ja siiski — ja siiski — noh, Watson, proovida võime ikka.«

Kõndides oli ta nööri ühe otsa kõvasti revolvri käepideme külge sidunud. Olime jõudnud, tragöödia toimu-mispaika. Väga hoolikalt märkis politseiniku juhatusel ära täpse koha, kus laip oli .' d. Siis otsis ta kanarbiku ja sõnajalgade hulgas, ikjofii leidis kopsaka kivi. Selle kinnitas ta nööri teise otsa ning riputas nööri üle silla rinnatise nii, et kivi vee kohale rippuma jäi. Seejärel seisis ta saatuslikus kohas, silla rinnatisest pisut eemal, minu revolver käes, nöör relva ja raske kivi vahel pingul.

»Läks!« hüüdis ta.

Nende sõnade juures tõstis ta revolvri pea juurde ning laskis siis käepidemest lahti. Otsekohe tõmbas kivi raskus selle endale järele, relv põrkas terava raksatusega vastu rinnatist ning kadus üle selle vette. Vaevalt oli relv kadunud, kui Holmes kivirinnatise kõrval põlvitas, ning rõõmuhüüe teatas, et ta oli leidnud, mida otsis.

»Kas täpsemat demonstratsiooni võib veel olla?« hüüdis ta. »Vaadake, Watson, teie revolver lahendas probleemi!« Rääkides osutas ta teisele, esimesega täpselt ühesuurusele ja niisama sügavale täkkele, mis oli ilmunud rinnatise alumisele äärele.

»Täna ööbime küla võõrastemajas,« jätkas ta püsti

138

tõustes, ja hämmastunud seersandi poole pöördudes. »Te toote muidugi pootshaagi ning saate mu sõbra revolvri hõlpsasti kätte. Samast leiate teise revolvri, nööri ja raskuse, mille abil kättemaksuhimuline naine omaenda kuritööd maskeerida ning süütule ohvrile mõrvasüüdis-tust kaela määrida püüdis. Võite härra Gibsonile teatada, et külastan teda hommikul, mil saame astuda samme preili Dunbari vabastamiseks.«

Hilja õhtul, kui me piipu suitsetades külakõrtsis istusime, andis Holmes mulle juhtunust lühikese ülevaate.

»Ma kardan, Watson,« ütles ta, »et Thor Bridge'i mõistatust oma kroonikatele lisades ei paranda te küll reputatsiooni, mille ma ehk olen omandanud. Mu mõte töötas laisalt ning

mul jäi puudu sellest kujutlusvõime ja realismi kombinatsioonist, mis mu kunsti aluseks on. Täke kivirinnatisel oli ometi küllaldane jälg, mis viis tõelise lahenduseni, ning ma süüdistan ennast, et ma selleni varem ei jõudnud.

Peab tunnistama, et too õnnetu naine mõtles asja peenelt läbi, nii et tema intriigi lahti harutada ei olnudki nii väga lihtne. Ei usu, et me oma seiklustes oleksime sattunud mõne veidrama näite otsa sellest, mida väärastunud armastus võib korda saata. Kas preili Dunbar oli tema tõeline võistleja või ainult vaimne sõber mehele, pidi naise silmis olema võrdselt andestamatu. Kahtlemata pani ta karmi kohtlemise ja inetud sõnad, millega abikaasa püüdis tema liiga pealetükkivat kiindumust peletada, tolle süütu neiu arvele. Tema esimene mõte oli omaenda elu lõpetada. Sealjuures otsustas ta teha seda niimoodi, et kindlustada oma ohvrile saatus, mis on kaugelt hullem kui äkiline surm.

Võime kõiki naise samme päris selgelt jälgida ning need näitavad tähelepanuväärset kavalust. Preili Dunbarilt hangiti väga osavalt kiri, mis pidi kõiki uskuma panema, et kuriteopaiga valis tema. Oma õhinas, et mõrv ikka avastataks, pakkus naine mõnevõrra üle ja hoidis kirja lõpuni peos. Juba see üksi oleks pidanud minus varem kahtlusi tekitama.

Siis võttis ta ühe oma abikaasa revolvritest — nagu nägite, oli majas terve arsenal — ja hoidis seda enda tarbeks. Teise samasuguse peitis ta hommikul preili Dunbari kappi, olles eelnevalt ühe padruni välja lasknud, mida tal oli metsas kerge ilma tähelepanu äratamata

139

teha. Seejärel läks ta silla juurde, kus tal oli terve süsteem välja mõeldud, et relvast lahti saada. Kui preili Dunbar ilmus, kasutas naine viimast jõudu oma vihkamise väljavalamiseks ning siis, kui neiu oli kuuldekaugusest väljas, viis oma kohutava otsuse täide. Nüüd on kõik lülid käes ja ahel täielik. Ajalehed võivad ju küsida, miks järve kõigepealt läbi ei traalitud, kuid tagantjärele on kerge tark olla ja igal juhul pole kõrkjaid täis kasvanud suurt järve kuigi lihtne traalida, kui te just täpselt ei tea, mida ja kust otsida. Noh, Watson, oleme aidanud üht tähelepanuväärset naist ja aukartust äratavat meest. Kui nad tulevikus peaksid oma jõud ühendama, mis näib üsna võimalik, võib rahamaailm avastada, et härra Neil Gibson on midagi õppinud sel- les kurbuse klassitoas, kus meile maiseid õppetunde antakse.«

VII. RONIVA MEHE MÕISTATUS

Sherlock Holmes oli alati arvamusel, et ma peaksin avaldama professor Presburyga seotud iseäralikud faktid, kasvõi ainult selleks, et alatiseks hajutada inetuid kuulujutte, mis umbkaudu kakskümmend aastat tagasi ülikooli ärevile ajasid ja Londoni õpetlaste ringkondades kajastusid. Avaldamisel oli aga teel ees teatud tõkkeid ning tolle kummalise juhtumi üleskirjutus jäi suletuks plekk-kasti, mis sisaldab nii palju märkmeid mu sõbra seiklustest. Nüüd oleme viimaks saanud loa avalikustada faktid, mis valgustavad ühte viimast juhtumit, mida Holmes enne aktiivsest tegevusest tagasitõmbumist käsitles. Isegi praegu peab asja avalikkuse ette toomisel olema tagasihoidlik ja diskreetne.

1903. aasta septembri algul, ühel pühapäeva õhtul, sain Holmesilt lakoonilise sõnumi:

Tulge kohe, kui võimalik — kui ei ole võimalik, tulge ikkagi.

S. H.

Viimasel ajal olid meie suhted omapärased. Holmes oli kindlaks kujunenud harjumustega mees, ning üheks neist olin saanud mina. Olin tava nagu viiul, nagu jäme

tubakas, vana must piip, teatmeteosed ning teised, vahest ehk vähem vabandatavad harjumused. Kui juhtum eeldas aktiivset tegutsemist ning oli vaja kaaslast, keda ta võis usaldada, oli minu osa ilmne. Mulle leidus aga ka muid ülesandeid. Olin tema mõistuse proovikivi. Ma stimuleerisin teda. Talle meeldis minu juuresolekul valjusti mõtelda. Tema märkused olid vaevalt küll minule mõeldud — paljud oleksid niisama hästi võinud olla suunatud tema voodile —, kuid ikkagi, olles juba selle harjumuse kütkes, aitas teda mingil kombel, et ma

141

reageerisin ja vahele rääkisin. Kui minu mõistuse mõne võrra metoodiline aeglus teda ärritas, siis sundis see ärritus tema enda välkkiiret intuitsiooni ja mälu veel elavamalt ja kiiremini sähvima. Niisugune oli minu tagasihoidlik osa meie liidus.

Kui ma Baker Strectilc jõudsin, leidsin ta konksus põlvedega oma tugitoolis kössitamas, piip suus ja laup mõtlikult kortsus. Oli selge, et ta vaevleb mingi tüütu probleemi kallal. Käeviipega osutas ta minu vanale tugitoolile, kuid rohkem ei andnud ta poole tunni jooksul mingit märki, et ta minu kohalolekust teadlik on. Siis näis ta võpatades mõtiskelust pinnale kerkivat ning tervitas mind oma tavalise tujuka naeratusega mu kunagises kodus.

»Te ju andestate mu pisut hajameelse oleku, kulla Watson,« ütles ta. »Viimase kahekümne nelja tunni jook sul on mulle teatavaks tehtud mõned imelikud faktid ning need omakorda panid mind üldisemalt mõtisklema. Mõtlen tõsiselt kirjutada väikese monograafia koerte osast detektiivitöös.«

»Aga, Holmes, seda on juba uuritud,« ütlesin ma. »Verekoerad — jälituskoerad —«

»Ei, ei, Watson, see on ilmne. Kuid on veel teine külg, mis on palju rohkem varjatud. Te võib-olla mäletate, et juhtumis, mida te oma sensatsioonilisel viisil seostasite Töögipuusaluga, olin ma lapse mõtlemist jälgides võimeline tegema järeldusi väga enesekindla ja auväärse isa kuritegelike harjumuste kohta.«

»Jah, ma mäletan seda hästi.«

»Minu mõttekäik koerte puhul on sellega analoogne. Koer peegeldab perekonna elu. Kes on eales näinud reibast koera sünges perekonnas või kurba koera õnnelikus? Lõrisevatel inimestel on lõrisevad koerad, ohtlikel — ohtlikud. Ning nende mööduvad tujud võivad peegelduda ko6rtes.«

Raputasin pead. »Holmes, see läheb nüüd küll natuke asjast kaugele.«

Ta oli täitnud piibu ja uuesti istet võtnud, jättes mu kommentaari märkamata.

»Eelöeldu praktiline rakendamine on väga tihedalt seotud probleemiga, mida ma uurin. Saate aru, see on sasi pundar, ja ma otsin lahtist lõngaotsa. Üks võimalik

142

niidiots peitub küsimuses: miks püüab professor Presbury hundikoer Roy teda hammustada?«

Vajusin üsnagi pettunult toolile tagasi. Kas nii tühise küsimuse pärast oligi mind töö juurest ära kutsutud! Holmes vaatas mulle otsa.

»Sama vana Watson!« ütles ta. »Te ei õpi iialgi ära, et kõige tõsisemad järeldused võivad sõltuda tühistest pisiasjadest. Kas pole aga pealtnäha imelik, et tasakaalukat vanemapoolset filosoofi — te olete ju kuulsast Camfordi füsioloogist Presburyst kuulnud? —, et niisugust meest, kellel on sõbraks ustav hundikoer, on seesama koer kaks korda rünnanud. Mis te sellest arvate?«

»Koer on kindlasti haige.«

»Noh, see võimalus on ka olemas. Kedagi teist ta aga ci ründa ega lähe ilmselt kallale ka oma peremehele muidu kui vaid teatud juhtumitel. Imelik, Watson — väga imelik. Kui see on aga noore härra Bennetti kellahelin, on ta varakult kohale jõudnud. Lootsin enne tema tulekut teiega kauem lobiseda.«

Trepilt kostsid kiired sammud, kõlas järsk koputus uksele, ning hetk hiljem ilmus kohale meie uus klient. Ta oli umbes kolmekümneaastane pikk nägus noormees, hästi riides ja elegantne, kuid tema hoiakus oli midagi, mis meenutas pigem õpilase ujedust kui elumehe enesekindlust. Ta surus Holmesi kätt ning vaatas siis üsna üllatunult mulle otsa.

»Asi on väga delikaatne, härra Holmes,« ütles ta. »Mõelge, missugused on minu isiklikud ja avalikud suhted professor Presburyga. Vaevalt oleks kõnelus kolmanda isiku juuresolekul õigustatud.«

»Ärge kartke, härra Bennett. Doktor Watson on kehastunud diskreetsus ning ma võin teile kinnitada, et selles asjas läheb mul väga tõenäoliselt abilist tarvis.«

»Kuidas soovite, härra Holmes. Te saate kahtlemata aru, kui ma mõnevõrra ettevaatlik olen.«

»Watson, see härrasmees, Trevor Bennett, on kuulsa teadlase ametlik assistent, elab tema katuse all ning on kihlatud tema ainsa tütrega. Peame loomulikult nõustuma, et professoril on täielik õigus temalt lojaalsust ja ustavust nõuda. Seda võib aga näidata ka sellega, et astutakse vajalikke samme selle kummalise mõistatuse selgitamiseks.«

143

»Loodan, härra Holmes. See on mu ainus eesmärk. Kas doktor Watson teab olukorda ?«

»Mul pole olnud aega seda seletada.«

»Siis ehk annaksin üldise ülevaate, enne kui seletan täpsemalt, mis viimati on juhtunud.«

»Teen seda ise,« ütles Holmes, »et mul oleks sündmuste järjekord selge. Professor on üle Euroopa kuulus mees. Ta on elanud õpetlase elu. Temaga pole kunagi seotud olnud mitte skandaali varjugi. Ta on lesk, kellel on üks tütar, Edith. Mees on ilmselt väga mehise ja kindla, võiks isegi öelda, võitlushimulise iseloomuga. Nii olid lood kuni viimase ajani mõni kuu tagasi.

Siis muutus tema elukäik. Ta on kuuekümne ühe aastane, kuid ta kihlus professor Morphy, oma kolleegi tütrega võrdleva anatoomia kateedrist. Ilmselt ei olnud see vananeva mehe mõistlik armastus, vaid rohkem nooruki kirglik ja meeletu armulugu, sest kiindunumat austajat polnud võimalik ette kujutada. Tütarlaps, Alice Morphy, on kauni hingega ja kena kehaga neiu, nii et professori sõge armumine oli täiesti õigustatud. Siiski ei leidnud kihlus tema enese perekonna täielikku heakskiitu.«

»Meie meelest oli see naeruväärne,« ütles külaline.

»Täpselt. Vanamehe sõge kiindumus oli ülepakutud ja ebaloomulik. Professor Presbury on aga rikas ning tütarlapse isal vastuväiteid ei olnud. Tütre suhtumine oli aga teistsugune, sest tema käele pretendeerisid juba mitu kandidaati, kes, olgugi vähem jõukad, olid vähemalt vanuse poolest sobivad. Tütarlapsele näis professor tema veidrustest hoolimata siiski meeldivat. Ainult vanus oli takistuseks.

Umbes sellel ajal tumestas professori elu normaalset kulgu väike mõistatus. Ta tegi midagi niisugust, mida ta kunagi varem polnud teinud. Ta lahkus kodust ega jätnud kellelegi teadet, kuhu ta läks. Ta oli kaks nädalat ära ning tuli tagasi, reisist üsna räsitud.

Ta ei maininud, kus ta oli käinud, ehkki ta harilikult oli väga avameelne. Juhtus aga nii, et meie klient härra Bennett sai Prahast ühelt üliõpilaselt kirja, kus öeldi, et üliõpilasel oli rõõm professor Presburyt seal näha, ehkki ta temaga rääkida ei saanud. Üksnes sel viisil said kodakondsed teada, kus ta oli käinud.

Nüüd tuleme kõige tähtsama juurde. Sellest ajast peale

144

muutus professor väga imelikuks. Ta läks salalikuks ja kavalaks. Teistel oli kogu aeg tunne, et ta pole see mees, keda nemad tundsid, tema ümber hõljus mingi salapära, mis varjutas tema õilsamaid omadusi. Mõistus oli tal endine. Loengud olid niisama huvitavad kui enne. Kogu aeg oli aga tunda midagi uut, midagi pahaendelist ja ootamatut. Tütar, kes oli isasse väga kiindunud, püüdis ikka ja jälle endisi suhteid taastada ning tungida läbi maski, mille isa näis olevat ette pannud. Teie, mu härra, tegite kuuldavasti sama, — kõik asjata. Ja nüüd, härra Bennett, rääkige oma sõnadega, mis nende kirjadega oli.«

»Saate aru, doktor Watson, professoril ei olnud minu ees saladusi. Kui oleksin tema poeg või noorem vend olnud, ka siis poleks mul võinud tema täielikumat usaldust olla. Tema sekretärina käsitlesin kõiki dokumente, mis ta sai, ning avasin ja korrastasin tema kirju. Varsti pärast tema Prahast tulekut muutus kõik. Ta ütles mulle, et Londonist võivad talle saabuda teatud kirjad, mis on märgitud ristiga margi all. Neid võis lugeda ainult tema ise. Võin öelda, et minu käest käis läbi mitu niisugust, et neil oli E. C* postitempel ning nad olid ebakindla käega kirjutatud. Kui ta neile üldse vastas, siis vastused ei käinud läbi minu käest ega ka kirjakorvist, kuhu meie kirjavahetust koguti.«

»Ja karp,« ütles Holmes.

»Ah jaa, see karp. Professor tõi reisilt kaasa väikese puukarbi. See oli ainus asi, mis viitas mandril käimisele, sest karp oli omapärane nikerdatud ese, nagu neid Saksamaal tehakse. Selle asetas ta oma instrumendi-kappi. Ühel päeval võtsin kirurginõela otsides karbi kätte. Minu üllatuseks sai professor väga vihaseks ning noomis mind sõnadega, mis olid minu kogemata tehtud liigutuse kohta liiga ägedad. Niisugust asja polnud kunagi varem juhtunud ning ma olin sügavalt solvunud. Püüdsin seletada, et karbi puudutamine oli lihtsalt juhus, kuid kogu õhtupooliku tundsin, et ta vaatas mind karmilt ning et juhtum näris teda.« Härra Bennett võttis taskust väikese päeviku. »See oli teisel juulil,« ütles ta.

»Te olete lihtsalt võrratu tunnistaja,« ütles Holmes. »Mul võib mõnda neist kuupäevadest, mis te olete üles tähendanud, veel vaja minna.«

145

»Õppisin oma õpetajalt muude asjade hulgas ka metoodilisust. Sellest ajast peale, kui ma tema käitumises ebanormaalsust märkasin, tundsin, et minu kohus on seda juhtumit uurida. Nii on mul siin kirjas, et just tollel päeval, teisel juulil, läks Roy professorile kallale, kui ta kabinetist koridori astus. Üheteistkümnendal juulil toimus samasugune lugu ning kahekümnenda juuli kohta on mul veel samalaadne sissekanne. Pärast seda pidime Roy talli kinni panema. Ta oli tore, sõbralik loom — aga ma kardan, et tüütan teid.«

Härra Bennett ütles seda etteheitva tooniga, sest oli näha, et Holmes ei kuula. Tema nägu oli kivinenud ning silmad vaatasid hajameelselt lakke. Pingutades võttis ta end kokku.

»Erakordne! Väga erakordne!« pomises ta. »Need üksikasjad olid mulle uudiseks, härra Bennett. Arvan, et oleme nüüd möödunust üsna hea ülevaate saanud, kas pole? Kuid te rääkisite mingitest uutest sündmustest.* Meie külalise meeldiv siiras nägu

süngestus, kui ta meenutas midagi ebameeldivat. »See, millest ma räägin, toimus üleeile öösel,« ütles ta. »Lebasin voodis ärkvel, kell oli umbes kaks, kui kuulsin koridorist summutatud häält. Tegin ukse lahti ja piilusin välja. Peaksin selgituseks ütlema, et professor magab koridori lõpus —« •Kuupäev oli —?« küsis Holmes. Nii ebakohane vahelesegamine pahandas meie külalist silmanähtavalt.

»Ma ütlesin, sir, et see oli üleeile öösel, — tähendab neljandal septembril.«

Holmes noogutas ja naeratas. »Palun jätkake,« ütles ta.

»Ta magab koridori lõpus ning trepini jõudmiseks peab ta minu uksest mööduma. See oli tõesti kohutav elamus, härra Holmes. Närvid on mul niisama korras nagu igal teiselgi, kuid see, mida ma nägin, vapustas mind. Peale ühest koridori keskel asuvast aknast langeva valguslaigu oli koridor pime. Nägin, et mööda koridori tuleb mingi tume ja küürus kogu. Siis äkki astus see valguse kätte ning ma nägin, et see oli professor. Ta käis neljakäpakil, härra Holmes — neljakäpakil! Ta ei toetunud päriselt kätele ja põlvedele. Peaksin pigem ütlema, et kätele ja jalgadele, nägu oli käsivarte vahel peidus. Sellegipoolest näis ta vilkalt edasi

146

liikuvat. Olin nähtust nii jahmunud, et alles siis, kui ta minu ukseni jõudis, suutsin ettepoole astuda ja küsida, kas ma võin teda kuidagi aidata. Tema vastus oli erakordne. Ta hüppas püsti, turtsatas mulle mingi jõleda sõna ning ruttas minust mööda trepist alla. Ootasin umbes tund aega, kuid ta ei tulnud tagasi. Päevavalgus oli ilmselt käes, kui ta oma tuppa tagasi jõudis.«

»Noh, Watson, mis te sellest arvate?« küsis Holmes patoloogi ilmel, kes tutvustab mingit haruldast eksemplari.

»Võimalik, et lendva. Olen näinud, kuidas raske haigushoog inimest just niimoodi liikuma sunnib, ning see võib ka tuju äärmiselt halvaks teha.«

»Tubli, Watson! Teie toote meid alati maa peale tagasi. Kuid lendvat võime vaevalt küll oletada, sest ta oli ühe hetkega võimeline end sirgu ajama.«

»Ta on suurepärases füüsilises vormis,« ütles Bennett. »Tegelikult on ta tugevam kui varem. Kuid niisugused on faktid, härra Holmes. Politsei poole me selles asjas pöörduda ei saa ning ikkagi oleme täiesti nõutud, mida ette võtta, ja tunneme ebamääraselt, et triivime mingi katastroofi poole. Edith — preili Presbury — arvab samuti, et käed rüpes enam oodata ei saa.«

»See on kahtlemata väga omapärane ja tähendusrikas juhtum.«

»Kui arst,« ütlesin, »arvan ma, et see on mingi vaimuhaigus. Vanahärra on armastusest segaseks läinud. Ta käis välismaal, lootes kirest vabaneda. Tema kirjad ja karp võivad mingi teise asjaga seotud olla — võib-olla laenuga või aktsiatega, mis karbis võivad olla.«

»Ja hundikoerale rahalised tehingud muidugi ei meeldinud. Ei, ei, Watson, siin on midagi enamat. Ma võin ainult oletada —«

Mida Sherlock Holmes oletas, ei saa me kunagi teada, sest samal hetkel avanes uks ning tuppa juhatati noor daam. Kui ta ilmus, hüppas härra Bennett hüüatades püsti ning jooksis tema poole sirutatud kätest kinni haarama.

»Edith, armas! Loodan, et midagi pole juhtunud?«

»Tundsin, et pean sulle järele tulema. Oh, Jack, ma kartsin nii hirmsasti! Seal on nii kohutav üksi olla.«

»Härra Holmes, see on noor daam, kellest ma rääkisin. See on minu kihlatu.«

147

»Me juba hakkasimegi sellele järeldusele jõudma, eks ole, Watson?« vastas Holmes naeratades. »01etan, preili Presbury, et on juhtunud midagi uut ning teie arvates peaksime seda teada saama?«

Meie uus külaline, erk, nägus, tavapärast inglise tüüpi tütarlaps, naeratas end härra Bennetti kõrvale istuma seades Holmesile.

»Kui ma leidsin, et härra Bennett on oma peatuspaigast lahkunud, arvasin kohe, et tõenäoliselt leian ta siit. Muidugi oli ta mulle rääkinud, et kavatseb teilt nõu küsida. Aga oh, härra Holmes, kas te ei saaks mu vaese isa heaks midagi teha?«

»Mul on lootust, preili Presbury, kuid juhtum on veel segane. Võib-olla saaks see, mis teil öelda on, asjale pisut uut valgust heita.«

»See oli eile õhtul, härra Holmes. Isa oli kogu päeva väga imelik. Olen kindel, et ajuti ei tea ta üldse, mida teeb. Ta elab nagu kummalises unenäos. Eile oli just niisugune päev. See polnudki nagu enam minu isa. Tegelikult oli ta muidugi kohal, aga polnud nagu tema ise.«

»Rääkige mulle, mis juhtus.«

Ärkasin öösel selle peale, et koer hirmsasti haukus. Vaene Roy, ta on nüüd talli juures ketis. Võin öelda, et magan alati lukus ukse taga; sest nagu Jack — nagu härra Bennett — teile võib öelda, me kõik tunnetame lähenevat hädaohtu. Minu tuba on kolmandal korrusel. Juhuslikult oli mu aknal kate üles tõmmatud ning väljas paistis heledasti kuu. Kui ma koera meeletut haukumist kuulates lamasin, pilk akna nelinurgale kiindunud, nägin hämmastunult isa nägu minu poole vaatavat. Härra Holmes, ma pidin üllatusest ja hirmust peaaegu surema. Seal oli minu isa, nägu surutud vastu aknaruutu ning üks käsi tõstetud, nagu tahaks ta akent üles tõmmata. Kui aken oleks avanenud, oleksin vist hulluks läinud. See polnud meelepete, härra Holmes. Ärge seda arvake. Arvatavasti lamasin kangestunult umbes kakskümmend sekundit ja vahtisin nägu. Siis kadus nägu ära, kuid ma ei suutnud — ei suutnud voodist välja hüpata ja sellele järele vaadata. Lamasin külmetades ja värisedes hommikuni. Hommikueinel oli isa käitumine terav ja äge, kuid ta ei vihjanud millegagi öisele seiklusele. Mina

148

ka ei vihjanud, kuid tõin mingi ettekäände, et linna , tulla — ja siin ma nüüd olen.«

Holmesi näis preili Presbury jutustus põhjalikult üllatavat.

»Kulla noor daam, te ütlesite, et teie tuba on kol-[mandal korrusel. Kas aias on pikk redel?«

»Ei, härra Holmes, see ongi kõige selle juures häm-I mastav. Akna taha ei pääse mitte kuidagi — ja siiski oli isa seal.«

»Kuupäev oli viies september,« ütles Holmes. »See teeb küll asjad keerulisemaks.«

Nüüd oli noore daami kord üllatuda. »Juba teist korda viitate kuupäevale, härra Holmes,« ütles Bennett. »Kas see võib juhtumiga kuidagi seotud olla?«

»See on võimalik — vägagi võimalik — ja siiski pole mul praegu veel kõik materjal koos.«

»Te arvatavasti peate silmas hullumeelsuse ja kuu faaside seost?«

»Ei, seda küll mitte. Mul oli täiesti teistsugune mõttekäik. Te ehk saaksite oma märkmiku mulle jätta ning ma kontrollin kuupäevi. Nüüd, Watson, on meil tegut- semisliin vist selge. See noor daam teatas meile — ning ma usaldan täiesti tema vaistu — , et tema isa ei mäleta teatud kuupäevadel juhtunust peaaegu mitte midagi. Seetõttu

läheme talle külla, nagu oleks ta ise ühel nii-j sugusel päeval meile kohtumise määranud. Tema sele-[tab seda mälulüngaga. Nii pääseme talle lähedale ja saame tema käitumist vaadelda.«

»Suurepärane,« ütles härra Bennett. »Hoiatan teid I siiski, et professor on ajuti äkiline ja vägivaldne.«

Holmes naeratas. »On põhjusi, miks me peame tulema kohe — väga veenvaid põhjusi, kui mu teooriad klapivad. Homme, härra Bennett, näete meid kindlasti Cam-fordis. Kui ma õigesti mäletan, on seal võõrastemaja nimega »Malelaud«, kus portvein oli alati üle keskmise ja voodipesu laitmatu. Arvan, Watson, et nendeks mõneks päevaks võiks saatus meid ka vähem meeldivasse paika viia.«

Esmaspäeva hommik leidis meid teel vanasse ülikoolilinna — Holmesile, kel polnud mingeid raskusi enda vabakstegemisega, oli see kerge, kuid minule tähendas see meeletut planeerimist ja kiirustamist, sest mu prak-sis oli tolleks ajaks juba märkimisväärne. Holmes ei

149

vihjanud juhtumile üldse, enne kui olime oma kohvrid vanasse võõrastemajja, millest ta oli rääkinud, ära viinud.

»Minu meelest, Watson, saame professori just enne lõunat kätte. Ta peab kell üksteist loengu ning käib vahepeal kodus.«

»Missuguse ettekäände võiksime oma külastuseks tuua?«

Holmes vaatas märkmikku.

»26. augustil oli ta endast väljas. Oletame, et tal on vaid ebamäärane ettekujutus, mida ta niisugusel ajal teeb. Kui me väidame, et ta määras meile kohtumise, hakkab ta arvatavasti vaevalt vastu vaidlema. Kas teil on vajalikul määral jultumust, et endale kindlaks jääda?«

»Me võime ju proovida.«

»Suurepärane, Watson! Te olete nagu ülimalt toime-kas töömesilane. Meie proovimegi kõike — olgu see meie moto. Mõni lahke kohalik elanik võib meid kindlasti juhatada.«

Üks selline, nägusa kaariku omanik, viis meid kiiresti iidsete kolledžite reast mööda ning, pööranud viimaks puudest palistatud sissesõiduteele, peatus võluva maja ees, mis oli ümbritsetud muruplatsidega ning kaetud lilla vistaariaga. Professor PresburYt ümbritses mitte ainult mugavus, vaid isegi luksus. Just sel ajal, kui me ukse ette jõudsime, ilmus aknale hallijuukseline pea ning me tajusime, kuidas terane pilk meid puhmas kulmude alt läbi suurte sarvraamidega prillide uuris. Viivu pärast olimegi professori pühamus ning salapärane teadlane, kelle veidrused meid Londonist kohale olid toonud, seisis meie ees. Tema käitumises ega välimuses polnud küll jälgegi ekstsentrilisusest, sest ta oli tüse, jämedate näojoontega, tõsine, pikka kasvu, saterkuuega mees, hoiakus väärikust, mida lektori amet eeldab. Terased, tähelepanelikud ja riukalikult targad silmad olid kõige märkimisväärsem osa mehe näost.

Ta vaatas meie visiitkaarte. »Palun võtke istet, härrased. Mida ma võin teie heaks teha?«

Holmes naeratas armastusväärselt.

»Selle küsimuse pidin just teile esitama, professori

»Minule, mu härra!«

»Võimalik, et on juhtunud eksitus. Kuulsin kellegi

kolmanda isiku kaudu, et Camfordi professoril Presburyl on minu teeneid tarvis.«

»Oh, kas toestik Mulle näis, et hallide silmade pinevas pilgus välgatas pahatahtlik läige. »Kas kuulsite tõesti midagi niisugust? Kas ma tohin küsida, kes teid informeeris?«

»Vabandage, professor, kuid asi on üsna konfidentsiaalne. Kui ma eksisin, pole selles midagi halba. Võin ainult kahetsust avaldada.«

»Mitte sugugi. Tahaksin siiski täpsemalt teada. See huvitab mind. Kas teil on mõni kirjake, teade või telegramm, mis teie ütlust tõendaks ?«

»Ei ole.«

»Ega te ometi söanda väita, nagu oleksin mina teid kutsunud ?«

»Ma pigem ei vastaks mingitele küsimustele,« sõnas Holmes.

»Seda ma arvasingi,« ütles professor tõredalt. »Sellele konkreetsele küsimusele saab aga kergesti vastata ka ilma teie abita.«

Ta kõndis üle toa kellanööri juurde. Helistamise peale ilmus meie Londoni sõber härra Bennett.

»Tulge sisse, härra Bennett. Need kaks härrasmeest tulid Londonist, olles arvamusel, et ma kutsusin neid. Teie tegelete kogu mu kirjavahetusega: Kas teil on märge kirjast, mis on saadetud isikule nimega Holmes ?«

»Ei, sir,« vastas Bennett ja punastas.

»See otsustab asja,« ütles professor mu kaaslast vihaselt põrnitsedes. »Nii, mu härra,« — ta nõjatus kätega lauale — »mulle näib, et te viibite siin kahtlastel ajenditel.«

Holmes kehitas õlgu.

»Ma võin ainult korrata, et vabandan asjatu siia-tuleku pärast.«

»Sellest vaevalt piisab, härra Holmes!« kriiskas vanamees, näol erakordselt pahatahtlik ilme. Rääkides seisis ta meie ja ukse vahele ning raputas ägedas vihahoos meie poole rusikaid. »Nii kergesti te siit juba välja ei pääse.« Tema nägu kiskus krampi ning ta turt-sus arutust raevust. Olen veendunud, et kui härra Bennett poleks vahele seganud, oleksime pidanud kaklema hakkama, et toast välja saada.

»KulIa professor,« hüüdis Bennett, »mõelge oma positsioonile!

151

Mõelge skandaalile ülikoolis! Härra Holmes on kuulus mees. Te ei või teda ometi nii ebaviisakalt kohelda.«

Tusaselt astus majaisand — kui ma teda nõnda võin nimetada — teelt eest ära. Rõõmuga leidsime end majast väljas puudega palistatud sõiduteelt. Holmesi paistis vahejuhtum suuresti lõbustavat.

»Meie õpetatud sõbra närvid on mõnevõrra korrast ära,« ütles ta. »Meie külaskäik oli ehk pisut rohmakas, kuid siiski saavutasime soovitud isikliku kontakti. Aga oh heldus, Watson, ta on meil ju kannul. Kelm ajab meid ikka veel taga.«

Meie selja tagant kostis jooksumüdinat, kuid minu kergenduseks polnud see mitte ärritatud professor, vaid tema assistent, kes teekäänu tagant nähtavale ilmus. Ta jõudis ähkides meie juurde.

»Vabandan väga, härra Holmes. Ma tahtsin andeks paluda.«

»Kulla härra, selleks pole vajadust. See kõik käib minu ametiga kaasas.«

»Ma pole teda ealeski ohtlikumas tujus näinud. Kuid ta läheb kogu aeg tigedamaks. Nüüd mõistate, miks me, tema tütar ja mina, ärevil oleme. Tema mõistus on aga täiesti selge.«

»Liigagi selge!« ütles Holmes. »Siin arvestasin ma valesti. Ilmselt on tema mälu palju usaldusväärsem, kui ma arvasin. Muide, kas me võiksime enne minekut preili Presbury akent näha?«

Härra Bennett tungis läbi põõsaste ning me nägime maja külje poolt..

»Aken on seal. Vasakult teine.«

»Heldeke, see näib ju nii kõrgel. Pange aga siiski tähele, et all on metsviinapuuväät ja ülal vihmaveetoru, mis jalgadele pisut tuge pakub.«

»Mina küll sinna ronida ei suudaks,« ütles härra Bennett.

»Väga võimalik. Igale normaalsele inimesele oleks see kahtlemata ohtlik ettevõtmine.«

»Tahtsin teile veel midagi öelda, härra Holmes. Mul on selle Londoni mehe aadress, kellele professor kirjutab. Näib, et ta kirjutas täna talle kirja, ning ma lugesin aadressi välja kuivatuspaberilt. Usaldusväärse sekretäri

jaoks on see küll alatu tegu, kuid mis ma parata sain?«

Holmes vaatas paberit ja pani selle taskusse.

»Dorak — imelik nimi. Arvatavasti slaavi päritolu. Noh, see on üks tähtis lüli ahelas. Me läheme täna i õhtupoolikul Londonisse tagasi, härra Bennett. Ma ei i näe siiajäämiseks mingit põhjust. Me ei saa professorit arreteerida, sest ta pole kuritegu korda saatnud, ega saa teda ka luku taha panna, sest ei saa tõestada, et ta hull oleks. Esialgu pole midagi võimalik teha.«

»Mida pagan peaksime siis tegema?«

»Pisut kannatust, härra Bennett. Küll asjad peagi arenevad. Kui ma ei eksi, võib järgmine teisipäev kriisi kaasa tuua. Sel päeval oleme kindlasti Camfordis. Vahepeal on olukord kahtlemata ebameeldiv, ning kui I preili Presbury saaks oma külaskäiku pikendada —«

»See on lihtne.«

»Las ta siis jääb linna, kuni saame talle kinnitada, et oht on möödas. Laske professoril esialgu oma tahtmist teha ja ärge talle vastu hakake. Kuni ta heas tujus on, läheb kõik hästi.«

»Seal ta ongi!« ütles Bennett ehmunud sosinal. Okste vahelt vaadates nägime kõrget rühikat kogu uksest välja astuvat ja ringi vaatavat. Ta seisis kummargil, käed rippu, ja vaatas kord ühele, kord teisele poole. Sekretär lipsas viimast korda viibates puude vahele, peagi I nägime teda peremehe juurde astuvat ning mõlemad läksid nähtavasti elavalt ja isegi erutatult juteldes majja.

»Vanahärra on ilmselt asjast aru saanud,« ütles Holmes, kui me võõrastemaja poole sammusime. »Selle vähese järgi, mis me temast nägime, näib tema mõistus eriti selge ja loogiline olevat. Kahtlemata on ta äkiline, kuid tal on õigus vihastada, kui talle detektiivid sappa pannakse ning ta selles omaenda kaaskondlasi kahtlus-. tab. Mulle tundub, et sõber Bennettil seisab ees üsnagi ebamugav aeg.«

Teel peatus Holmes postkontoris ning saatis telegrammi. Vastus saabus õhtul ning ta viskas selle mulle.

Külastasin Commercial Roadi ja nägin Dorakit. Libe tüüp, tšehh, vanemapoolne. Peab suurt koloniaalkauplust.

Mercer.

»Mercer oli enne teie aega,« ütles Holmes. »Ta on mul varus, et ajada lihtsaid asju. Ma tahtsin saada andmeid mehe kohta, kellega meie professor nii salajases kirjavahetuses on. Tema rahvus on Praha-visiidiga seoses.«

»Jumal tänatud, et miski millegagi ometi seoses on,« ütlesin ma. »Praegu näib meid ümbritsevat pikk rida seletamatuid juhtumeid, millel pole üksteisega midagi tegemist. Mis seos võiks olla näiteks vihasel hundikoeral ja külaskäigul Tšehhimaale, või kummalgi neist öösel piki koridori käpakil kõndiva mehega? Need teie kuupäevad on veel kõige müstilisemad.«

Holmes naeratas ja hõõrus käsi. Sel ajal istusime iidse võõrastemaja vanas elutoas, meie vahel laual pudel kuulsat veini, millest Holmes oli rääkinud.

»Nii, vaadakem kõigepealt kuupäevi,« ütles ta, sõrmeotsad kokku pandud, niisugusel toonil, nagu pöörduks klassi poole. »Selle votratu noormehe päevik näitab, et teisel juulil oli professor rahutu, ning sealt edasi näib see korduvat üheksapäevaste vahedega, erandiks vaid üks kord. Niisiis oli viimane hoog reedel, kolmandal septembril, mis kuulub samuti seeriasse nagu 26. august, mis sellele eelnes. See kõik on rohkem kui kokkusattumus.«

Olin sunnitud nõustuma.

»Proovigem siis teooriat, et iga üheksa päeva tagant võtab professor mingit kanget rohtu, millel on mööduv, kuid väga tugev mõju. See suurendab tema loomulikku agressiivsust. Ta õppis seda rohtu kasutama Prahas ning nüüd varustab teda sellega keegi tšehhist vahendaja Londonis. Kõik see sobib, Watson!«

»Aga koer, nägu aknal, käpakil mees koridoris ?«

»Nonoh, me alles alustasime. Ma ei loodagi, et enne järgmist teisipäeva midagi uut juhtuks. Vahepeal võime end ainult sõber Bennettiga kontaktis hoida ja selle võluva linna mõnusid nautida.«

Hommikul lipsas härra Bennett meie juurde viimaseid uudiseid tooma. Nagu Holmes oli arvanud, polnud tal kerge olnud. Ilma et oleks teda otseselt meie külas käigus süüdistanud, oli professor sõnades väga karm ja jõhker olnud ning ilmselt millegi üle ägedalt nurisenud. Täna hommikul oli ta siiski jälle päris rahulik ning oli puupüsti täis auditooriumile hiilgava loengu pidanud.

154

»Välja arvatud need imelikud hood,« ütles Bennett »on tal tegelikult rohkem energiat ja vitaalsust kui kunagi varem ning tema mõistus on selgem kui enne. Kuid see pole tema — see pole mees, keda me tundsime.«

»Minu meelest pole teil nüüd nädal aega midagi karta,« vastas Holmes. »Ma olen väga hõivatud ja doktor Watson peab oma patsientide eest hoolitsema. Lepime kokku, et kohtume siin järgmisel teisipäeval samal ajal, ning mind üllataks, kui me selleks ajaks ei ole võimelised teie murede põhjust seletama, kui me neid just lahendada ei suuda. Andke meile kõigest teada, mis vahepeal juhtub.«

Mõne päeva ma oma sõpra ei näinud, kuid järgmise esmaspäeva õhtul sain lühikese kirja, kus mind paluti teisipäeval raudteejaamas temaga kohtuda. Selle järgi, mis Holmes Camfordi sõites mulle rääkis, oli kõik hästi, miski polnud professori majas rahu häirinud ning tema enda käitumine oli olnud täiesti normaalne. Sama kinnitas meile ka härra Bennett ise, kui ta meie endises toas »Malelauas« meid tol õhtul külastas. »Täna sai ta oma Londoni tuttavalt saadetise. Selles oli kiri ja väike pakk, kummalgi margi all rist, mis mind hoiatas, et ma ei tohi neid puutuda. Midagi muud ei ole juhtunud.«

»See võib täiesti piisavaks osutuda,« sõnas Holmes süngelt. »Noh, härra Bennett, täna öösel jõuame arvatavasti lõpplahenduseni. Kui minu järeldused on õiged, peaks meil olema võimalik lugu lõpetada. Selleks on vaja professorit pidevalt jälgida. Seetõttu soovitaksin teil ärkvele jääda ja valvel olla. Kui te peaksite kuulma, et ta teie uksest möödub, ärge astuge vahele, vaid järgnege nii märkamatult, kui saate. Doktor Watson ja mina oleme lähedal. Muuseas, kus on selle väikese karbi võti, millest te rääkisite ?«
»Tema kellaketi küljes.«

»Mul on tunne, et seda peamegi edaspidi uurima. Halvimal juhul ei tohiks lukk liiga keeruline olla. Kas teil on majas veel mõni tugev mees?«

»Kutsar Macphail.«

»Kus ta magab ?«

»Talli peal.«

»Meil võib teda vaja minna. Noh, kuni me näeme, kuidas asjad arenevad, ei saa me rohkem midagi teha.

Head aega — kuid ma loodan teid veel enne hommikut näha.«

Kesköö oli peaaegu käes, kui me professori maja välisukse vastas põõsastes vahipostile asusime. Oli ilus, kuid jahe öö, ning meil oli soojade mantlite üle hea meel. Puhus kerge tuul ning üle taeva libisesid pilved, aeg-ajalt poolkuu valgust varjates. Meie vahikord oleks olnud nukker, kui meid poleks ergutanud lootus ja erutus ning mu kaaslase kinnitus, et olime tõenäoliselt meid haaranud kummaliste sündmuste jada lõppu jõudnud.

»Kui üheksapäevane tsükkel õigeks osutub, tabame täna öösel professori tema kõige ohtlikumas olekus,« ütles Holmes. »Fakt, et imelikud nähud algasid pärast tema Praha-visiiti, et tal on salajane kirjavahetus tšehhist vahendajaga Londonis, kes oletatavasti esindab kedagi Prahast, ning et ta just täna sai temalt paki, kõik see näitab vaid ühte. Mida ta sisse võtab ja miks ta seda võtab, on meile ikka veel teadmata, kuid et see kõik mingil moel Prahast tuleb, on üsna selge. Ta võtab rohtu kindlate juhiste järgi, mis reguleerivad seda üheksapäevast süsteemi, mis mind kõigepealt valvsaks tegi. Kuid tema sümptoomid on äärmiselt huvitavad. Kas te panite tähele tema sõrmenukke?« Pidin tunnistama, et ei pannud.

»Niivõrd paksud ja sarvjad, mis on minu kogemustes midagi täiesti uut. Vaadake alati esmalt käsi, Watson. Seejärel kätiseid, püksipõlvi ja saapaid. Väga imelikud sõrmenukid, mida võiks seletada ainult liikumisviisiga, mida on vaadelnud —« Holmes jäi vait ning laksas järsku käega vastu laupa. »Ah, Watson, missugune juhmard ma olin! See näib uskumatu, kuid peab ometi tõsi olema. Kõik niidid jooksevad kokku. Kuidas ma võisin nende nähtuste seost mitte märgata? Tema sõrmenukid — kuidas võisin ma need unustada? Ja koer! Ja metsviinapuuväät! Küllap mul oleks aeg kaduda oma tillukesse unistustefarmi. Ettevaatust, Watson! Siin ta ongi! Nüüd avaneb meil võimalus oma silmaga näha.«

Eesuks avanes aeglaselt ning valgustatud taustal nägime professor Presbury pikka kogu. Tal oli hommi-kukuub seljas. Ukseavas seisis ta püsti, kuid kummargil, käed rippu, nagu olime teda viimati näinud.

Nüüd astus ta välja sõiduteele ning temas toimus erakordne

muutus. Ta laskus küüru ja liikus edasi käte ja jalgade abil, tehes vahetevahel hüppeid, nagu pulbitseks ta energiast ja elujõust. Ta liikus piki maja esikülge ning pööras siis ümber nurga. Kui ta kadus, lipsas Bennett uksest välja ning järgnes talle vaikseü.

»Tulge, Watson, tulge!« hüüdis Holmes, ning me hiilisime nii tasa kui võimalik läbi põõsaste, kuni jõudsime kohani, kust nägüne maja teist külge, mida poolkuu valgus üle ujutas. Professor, kes kükitas metsviina-puuväätidega kaetud seina jalamil, oli selgesti näha. Meie nähes hakkas ta hämmastavalt nobedasti mööda vääri üles ronima. Ta hüppas oksalt oksale, haarates neist osavalt jalgade ja kätega, ronides ilmselt rõõmust omaenda võimete üle, ilma mingi eesmärgita. Hommikumantel ümber laperdamas, nägi ta välja nagu mingi hiiglaslik nahkhiir, liibunud omaenda maja seina vastu, moodustades kuust valgustatud seinal suure tumeda kandilise laigu. Peagi tüdines tä sellest meelelahutusest ning, laskudes väädilt väädile, kükitas endisesse asendisse ja kalpsas talli poole, käpuli nagu ennegi. Hundikoer oli väljas ja haukus raevukalt ning läks veel suuremasse ärevusse, kui ta oma peremeest tulemas nägi. Ta rebis ketti ning võbises erutusest ja raevust. Professor kükitas meelega just väljapoole koera haardeulatust ja hakkas looma kõikvõimalikul kombel õrritama. Ta võttis teerajalt peotäie kivikesi ja viskas need koerale vastu pead, torkis teda kepiga, mille ta maast oli võtnud, nipsutas avali lõugadest mõne tolli kaugusel sõrmi ning püüdis igapidi ärritada looma, kes oli niigi juba arust ära. Ma ei tea, et oleksin kõigi meie seikluste jooksul näinud kummalisemat vaatepilti kui see tuim ja siiski väärikas mees konna moodi maas küürutamas ning igasuguste leidlike ja kaalutletult õelate võtetega ärritamas veelgi metsikumasse raevu hullunud koera, kes tema ees hüples ja märatses.

Ning siis, ühe hetkega, see juhtuski! Mitte kett ei purunenud, vaid kaelarihm libises koeral kaelast, sest see oli tehtud jämeda kaelaga njuufaundlandi koerale. Kuulsime kukkuva metalli kõlinat, ning järgmisel hetkel pöörlesid koer ja inimene maas, üks vihast möirates, teine hirrnu pärast veidral kiledal falsetthäälel kriisates. Professori elu rippus juuksekarva otsas. Metsistunud loom oli tal kõrist kinni haaranud, tema kihvad olid

sügavale tunginud ning mees oli juba teadvuseta, kui me kohale jõudsime ja koera eemale rebisime. See oleks võinud meile ohtlik olla, kuid Bennetti hääl ja juuresolek rahustasid suurt hundikoera kohe. Lärm oli unise ja hämmastunud kutsari oma toast talli pealt välja toonud. »Mind see ei üllata,« ütles ta pead raputades. »Olen teda ennegi niimoodi näinud. Ma teadsin, et koer ta varem või hiljem kätte saab.«

Koer pandi kinni ning koos kandsime professori tema tuppa, kus Bennett, kes oli ka arst, aitas mul tema katkirebitud kaela siduda. Teravad hambad olid unearterile ohtlikult lähedale jõudnud ning verejooks oli tõsine. Poole tunniga oli esimene oht möödas, olin teinud patsiendile morfiumisüsti ning ta oli sügavasse unne vajunud. Alles siis saime üksteisele otsa vaadata ja olukorrast kokkuvõtet teha.

»Minu meelest peaks teda vaatama mõni väga hea kirurg,« ütlesin ma.

»Jumala pärast, mitte seda!« hüüdis Bennett. »Praegu piirdub skandaal meie oma majakondsetega. Meie juures on saladus kaitstud. Kui see nende seinte vahelt välja jõuab, pole lõppu näha. Mõelge tema positsioonile ülikoolis, tema üleeuroopalisele kuulsusele, tema tütre tunnetele.«

»Täiesti õige,« ütles Holmes. »Arvan, et peaks olema võimalik asja endi teada hoida ning ühtlasi vältida selle kordumist nüüd, mil meil on vabad käed. Võti kella-keti küljest,

härra Bennett Macphail valvab patsienti ja teatab meile, kui midagi muutub. Vaatame, mida me professori salapärasest karbist leiame.«

Palju seal ei olnud, kuid täiesti piisavalt — tühi pudel, teine, mis oli peaaegu täis, süstal, mitu välismaalase konarliku käekirjaga kirjutatud kirja. Ristid markide all näitasid, et need olidki sekretäri harjumuspärast tööd seganud, ning kõik olid saadetud Commercial Roadilt ning alla kirjutatud A. Doraki poolt. Need olid lihtsalt arved, mis teatasid, et professor Presburyle on saadetud uus pudel, või kviitungid raha kättesaamise kohta. Seal oli siiski veel üks harituma käekirjaga kirjutatud ümbrik ning sellel oli Praha postitempliga Austria mark. »Meie materjal ongi koos!« hüüdis Holmes ümbrikku lahti rebides.

Austatud kolleeg (kõlas kiri).

Teie lugupeetud külaskäigust peale olen Teie juhtumile palju mõelnud, ning ehkki Teie puhul on ravikuu-: riks teatud eri põhjused, manitseksin Teid siiski ettevaatusele, kuna minu tulemused on näidanud, et see on mõnel määral ohtlik.

Võimalik, et inimahvi seerum oleks parem olnud. Nagu ma Teile olen seletanud, kasutasin mustanäolist languuri, sest selle eksemplar oli kättesaadav. Languur on teadagi käpuli kõndiv ja roniv ahv, inimahv aga kõnnib püsti ning on igati rohkem inimese moodi.

Palun Teid rakendada kõiki ettevaatusabinõusid, et protseduur enneaegselt ilmsiks ei tuleks. Mul on Inglismaal veel üks klient ning Dorak on teie mõlema agent. Oleksin tänulik iganädalaste ettekannete eest.

Sügava austusega Teie

H. Löwenstein.

Löwenstein! See nimi tuletas mulle meelde katkendit ajaleheartiklist, kus oli juttu tundmatust teadlasest, kes püüdis mingil viisil leiutada elueliksiiri ja avastada iga-vese nooruse saladust. Löwenstein Prahast! Löwenstein (oma imepärase kosutava seerumiga, mis kutseliste arstide poolt keelu alla pandi, sest ta keeldus selle koostist avaldamast. Mõne sõnaga rääkisin sellest, mis mulle meelde oli tulnud. Bennett oli võtnud riiulilt zooloogia ' käsiraamatu. »Languur,« luges ta, »Himaalaja nõlvade . suur mustanäoline ahv, ronivatest ahvidest suurim ja I kõige enam inimese moodi.« Ja veel palju üksikasju. Noh, tänu teile, härra Holmes, on meil selge, et oleme jõudnud kurja juureni.«

»Tõeline kurja juur,« ütles Holmes, »on muidugi too näotu armulugu, mis andis meie keevalisele professorile mõtte, et ta võib abielus õnne leida ainult end noore-jmaks muutes. Kui püütakse Loodusest kõrgemale tõusta, kaldutakse kergesti talle alla jääma. Kõige kõrgemat tüüpi inimene võib loomastuda, kui saatuse sirgelt rajalt kõrvale pöörab.« Holmes istus viivu, pudelike käes, 'vaadates selles sisalduvat selget vedelikku. »Kui ma tollele mehele kirjutan ja ütlen, et pean teda kurjategijaks ja vastutavaks mürkide eest, mida ta levitab, ei peaks

meil enam muresid olema. Kuid kõik võib korduda. Teised võivad leida parema viisi. Siin varitseb oht — väga tõsine oht inimkonnale. Mõelge, Watson, kui kõik materialistid, himurad, ilmalikud inimesed pikendaksid oma vääritut elu. Vaimuinimesed järgiksid ikka oma kutsumust ja tegeleksid millegi kõrgemaga. See oleks ju tagurpidi looduslik valik. Missuguseks solgiauguks võiks meie vaene maailm siis muutuda!« Äkki kadus unistaja

ning teoinimene Holmes hüppas toolilt püsti. »Rohkem pole vist midagi öelda, härra Bennett. Erinevad seigad sobituvad nüüd kergesti üldisesse skeemi. Koer taipas loomulikult palju kiiremini kui teie. Selle kindlustas talle tema haistmine. Roy ei rünnanud mitte professorit, vaid ahvi, kuna see oli ahv, kes koera narritas. Ronimine oli olendile nauding ning ma oletan, et ainult tänu juhusele tõi see ajaviide ta tütre akna taha. Ma tean üht varajast rongi, Watson, mis linna läheb, kuid meil on vist veel aega enne »Malelauas« tass teed juua, kui me teele asume.«

VIII. LÕVILAKA MÕISTATUS

Väga imelik, et üks kahtlemata kõige segasematest ja ebatavalisematest probleemidest, millega ma oma pika detektiivikarjääri jooksul kokku olen puutunud, kerkis minu ette pärast mu pensionile jäämist ning toodi mulle tegelikult lausa koju kätte. See juhtus pärast seda, kui elasin juba oma väikeses Sussexi kodus, olles end täielikult pühendanud kosutavale elule looduse rüpes, millest ma keset Londoni süngust nii sageli olin unistanud. Minu elu sellel perioodil oli tubli Watson mul peaaegu silmapiirilt kadunud. Rohkem ma teda ei näinud, kui aeg-ajalt mõnel nädalalõpu-külaskäigul. Niisiis pean ise endale kroonikakirjutajaks hakkama. Ah, oleks vaid Watson minu juures olnud, kui hästi oleks ta võinud kujutada toda imepärast juhtumit ning minu kõikide raskuste kiuste saavutatud võitu! Nüüd aga pean loo jutustama omaenda lihtsal viisil, otsides sõnu iga sammu kirjeldamiseks tol raskel teel, kus ma otsisin lahendust ^lõvilaka mõistatusele.

Minu villa asetseb kriidikõrgustiku lõunanõlval suurepärase vaatega La Manche'i väinale. Selles kohas koosneb rannik tervenisti kriidikaljudest, kust viib alla ainult üks pikk looklev rada, järsk ja libe. Raja lõpus on saja jardi ulatuses kiviklibu ja killustikku, isegi kui tõusu-vesi on kõrgel. Siin-seal leidub siiski abajaid ja õõnsusi, mis iga meretõusu järel täitudes moodustavad võrratuid supluskohti. See imetlusväärne rand ulatub mõlemas suunas mitme miili kaugusele, välja arvatud vaid ühes punktis, kus väike lahesopp ja Fulworthi külake peda katkestavad.

Minu maja on üksildane. Kogu krunt on ainult minu, mu vana majapidajanna ja mesilaste päralt. Poole miili kaugusel asub aga Harold Stackhursti tuntud õppeasutus, üsna suur maja, kus elab umbes paarkümmend

noormeest koos mitme õpetajaga, kes neile mitmesugu-M seid ameteid õpetavad Stackhurst ise oli omal ajal tuntud ülikooli sõudemeeskonna liige ning hästi mitmekülgne õpetlane. Rannikule saabumise päevast alates olin temaga alati sõbralikult läbi saanud ning tema oli ka ainus mees, kellega mul olid niisugused suhted, et võisime teineteisele õhtuti kutsumata külla minna.

1907. aasta juuli lõpu poole oli tugev torm, tuul puhus piki väina, pekstes vett vastu kaljude jalamit ning jättes mõõna ajal maha laguune. Tollel hommikul, millest juttu tuleb, oli tuul vaibunud ning kogu loodus oli nagu värskelt pestud ja puhas. Nii toredal päeval oli võimatul töötada ning ma kõndisin enne hommikueinet eriti oivalist õhku nautima. Sammusin mööda kaljuastangut, misl viis järsult laskuva raja poole. Käies kuulsin selja tagaf hõiget, ning seal oligi Harold Stackhurst, kes viipas mulle lõbusalt tervituseks.

»Küll on alles hommik, härra Holmes! Ma arvasin, et näen teid väljas.«

»Lähete ujuma, nagu ma näen.«

»Teie teete jälle oma vanu trikke,« naeris ta pungil taskut patsutades. »Jah. McPherson läks varem ära ning ma loodan teda rannal eest leida.«

Fitzroy McPherson oli loodusteaduse õpetaja, tore sirge rühiga noormees, kelle süda oli pärast reuma põdemist nõrgaks jäänud. Ta oli siiski innukas sportlane ning paistis silma kõigis mängudes, mis temalt liiga suurt pingutust ei nõudnud. Suvel ja talvel käis ta ujumas, ning kuna armastan ise ka ujumist, olen temaga sageli kaasas käinud.

Samal hetkel nägime meest ennast. Tema pea paistis üle kaljuserva kohas, kus rada lõppes. Siis ilmus kogu keha ülal nähtavale, mees tuikus nagu joobnu. Järgmisel hetkel tõstis ta käed üles ning langes kohutava karjega silmili maha. Stackhurst ja mina ruttasime edasi — see võis oda viiskümmend jardi eemal — ja pöörasime ta selili. Ta oli ilmselt suremas. Tema klaasistunud, aukuvajunud silmad ning õudselt kaamed põsed ei võinud midagi muud tähendada. Viivuks ilmus tema näkkul elusäde ning ta ütles tungivalt hoiatava tooniga paar sõna. Need olid segased ja ebaselged, kuid minu kõrvus kõlas neist viimane, mis tal karjena suust pääses, nagu

162

»lõvilakk«. See oli täiesti kohatu ja arusaamatu, kuid sellegipoolest ei suutnud ma kuuldut kuidagi teisiti tõlgendada. Seejärel tõusis ta pooleldi istukile, tõstis käed üles ja langes küljeli. Ta oli surnud.

Minu kaaslane oli äkilisest õudusest halvatud, kuid minul, nagu võib kergesti kujutleda, olid kõik meeled erksad. Ja seda oligi tarvis, sest meile sai kiiresti selgeks, et meie ees on ebaharilik juhtum. Mehel oli seljas ainult vihmamantel, jalas püksid ja lahtiste paeltega presentkingad. Pikali kukkudes libises vihmamantel, mis oli tal ainult õlgadele visatud, ümbert ära ning paljastas rindkere. Vahtisime seda hämmastunult. Tema selg oli kaetud tumepunaste triipudega, nagu oleks teda peenikesest traadist piitsaga kohutavalt pekstud. Riist, millega see nuhtlus oli toime pandud, pidi olema painduv, sest pikad punetavad vorbid kaardusid ümber õlgade ja roiete. Tema lõualt tilkus verd, sest valukrampides oli ta alumise huule läbi hammustanud. Moondunud ja viltukiskunud nägu näitas, kui hirmus piin oli olnud.

Mina olin põlvili ja Stackhurst püsti laiba juures, kui meie peale langes vari ning me leidsime, et Ian Murdoch oli meie kõrval. Murdoch oli koolis matemaatikaõpetaja, pikk, tõmmu, kõhn mees, nii sõnaaher ja seltsimatu, et sõpru ei teatud tal olevatki. Ta näis elavat mingis kõrges, abstraktses irratsionaalarvude ja koonuslõigete maailmas, millel oli tavalise eluga vähe ühist. Õpilased pidasid teda veidrikuks ning ta oleks nende pilgete märklauaks sattunud, kuid mehes oli võõrapärast verd, mis paistis mitte ainult tema süsimustadest silmadest ja tõmmust näost, vaid ka aiutistest ägedushoogudest, mida võis kirjeldada ainult kui metsikuid. Ühel juhul, kui teda ärritas McPhersoni väike koer, olevat ta looma kinni võtnud ja läbi peegliklaasist aknaruudu visanud, tegu, mille eest Stackhurst oleks ta kindlasti vallandanud, kui ta poleks nii hinnaline õpetaja olnud. Niisugune oli kummaline, omapärane mees, kes nüüd meie kõrvale ilmus. Ta näis avanevast vaatepildist täielikult vapustatud olevat, ehkki juhtumist koeraga oleks võinud järeldada, et tema ja surnud mehe vahel erilist sümpaatiat polnud.

»Vaene mees! Vaene mees! Mida ma saaksin teha? Kuidas ma saan aidata?«

»Kas te olite temaga kaasas? Kas te saate meile öelda, mis juhtus ?«

163

»Ei, ei, ma jäin täna hommikul hiljaks. Ma pole ranl nas käinudki. Tulen oTSe koolist. Mida ma saaksin teha?«

»Te võite kiiresti Fulworthi politseijaoskonda minnad Kandke loost otsekohe ette.«

Sõnagi lausumata asus ta nii kähku teele, kui jõudis, ning mina hakkasin asjaga tegelema, sel ajal kui Stack-hurst, tragöödiast vapustatud, laiba juurde jäi. Minu esimene ülesanne oli muidugi järele vaadata, kes ranl nas oli. Kaljuservalt nägin randa kogu pikkuses ja see oli absoluutselt tühi, ainult eemal kaugel võis näha paari kuju Fulworthi küla poole liikumas. Selle kindlaks teinud, kõndisin pikkamisi mööda rada alla. Kriidine pin-j nas oli segatud savi või pehme mergliga, ning igal pool nägin ma ühtesid ja samu jälgi, nii laskumas kui ka: tõusmas. Mitte keegi teine polnud tol hommikul mööda rada rannale läinud. Ühes kohas märkasin peopesa jälfl jendit, sõrmed kallaku poole. See võis tähendada ainult seda, et vaene McPherson oli üles tulles komistanud.! Seal oli ka ümaraid lõhke, mis viisid mõttele, et ta oli korduvalt põlvili kukkunud. Raja alumises otsas oli taganeva mõõna jäetud üsnagi suur laguun. Selle kõrval! oli McPherson riidest lahti võtnud, sest kaljudel oli tema käterätt. See oli kokku pandud ja kuiv, niisiis näis, et ta polnud vette saanudki. Paar korda sattusin kõva kivi-klibu hulgas otsides tillukestele liivastele maalappidele, kus võis näha tema presentkingade, kuid ka palja jalal jälgi. Viimane fakt tõendas, et ta oli olnud valmis suplema minema, ehkki käterätt näitas, et ta tegelikult polnud seda teinud.

Nii oligi probleem selgelt piiritletuna minu ees — kummalisem kui ükski teine, millega ma kunagi olin tegelnud. Mees oli rannal viibinud kõige rohkem veerand tundi. Stackhurst oli tema järel koolist tulema hakanud, nii et selles polnud mingit kahtlust. McPherson oli tahtnud suplema minna ning riidest lahti võtnud, nagu näitasid palja jala jäljed. Siis oli ta järsku kiirustades riided uuesti selga tõmmanud — need olid tall korratult seljas ja nööbid lahti — ning ilma vette minemata tagasi tulnud, või vähemalt end kuivatamata. Ja ümber mõtles ta sellepärast, et keegi oli teda metsikul, ebainimlikul kombel piitsutanud, kuni ta valust endal huule läbi hammustas, ning siis lamama jätnud, kusjuures tal jätkus jõudu ainult veel eemale roomata ja surra.

164

Kes oli niisuguse barbaarse teoga hakkama saanud? Tõsi küll, kaljude jalamil olid mõned väikesed õõnsused ja koopad, kuid madalal seisev päike paistis neisse otse sisse ning seal polnud kellelgi ruumi ennast peita. Siis jälle need kauged kujud rannal. Nad näisid liiga kaugel olevat, et neid saaks mõrvaga seostada ning nende ja McPhersoni vahel asus kaljujalamini loksuv laguun, milles mees oli supelda kavatsenud. Merel, võrdlemisi ligidal, võis näha paari kalapaati. Kalamehi tuli meil ka uurida, kui aega on. Juurdlemiseks oli mitu teed, kuid mitte ükski ei paistnud päris eesmärgini viivat.

Kui ma viimaks laiba juurde tagasi tulin, leidsin, et selle ümber oli kogunenud väike salk jalutajaid, Stackhurst oli mõistagi veel seal ning Ian Murdoch oli just saabunud koos külakonstaabel Andersoniga, kes oli suurt kasvu, ruugevurruline, aeglast, toekat Sussexi tõugu mees — nendel meestel on raskepärase sõna-kehva välimuse all palju tervet mõistust. Ta kuulas kõike, märkis öeldu endale üles ning lõpuks tõmbas mind kõrvale.

»01eksin rõõmus teie nõuannete üle, härra Holmes. Mulle on see liiga suur asi, ja kui ma midagi valesti teen, siis saan Lewesest pähe.«

Soovitasin tal saata kohe oma otsese ülemuse ja arsti järele; samuti mitte lubada midagi liigutada ning nende tulekuni võimalikult vähe uusi jalajälgi teha. Vahepeal otsisin surnu taskud läbi. Seal oli taskurätik, suur nuga ning väike kokkupandav nimekaarditoos. Sellest paistis välja pabeririba, mille ma lahti tegin ja konstaablile ulatasin. Sellele oli konarliku naiseliku käekirjaga kirjutatud:

Võid kindel olla, et ma tulen.
Maudie.
See viitas armuloole, kohtumisele, ehkki oli teadmata, kus ja millal. Konstaabel pani pabeririba kaardi-toosi ning selle koos teiste asjadega vihmamantli taskusse tagasi. Seejärel, kuna midagi enamat ei paistnud vaja olevat, läksin koju hommikueinet sööma, olles enne andnud korralduse, et kaljujalam tuleb põhjalikult läbi otsida.
Stackhurst tuli mulle paari tunni pärast teatama, et surnu viidi koolimajja, kus peetakse ka eeluurimiskohtu
165
istung. Ta tõi kaasa tõsiseid ja konkreetseid uudiseid. Nagu ma arvasingi, polnud kaljujalamilt koobastest midagi leitud, kuid ta oli McPhersoni laual olevad paberid läbi vaadanud ning seal oli mitu kirja, mis tunnistasid intiimset kirjavahetust kellegi preili Maud Bellamyga Fulworthist. Niisiis olime kirjakirjutaja isiku kindlaks teinud.
»Kirjad on politsei käes,« seletas Stackhurst. »Ma ei saanud neid kaasa tuua. Kuid pole kahtlust, et tegemist on tõsise armulooga. Ma ei näe siiski põhjust seda kohutava juhtumiga seostada, kui preili just mehele rannal kohtumist ei määranud.«
»Vaevalt küll supluskoha juurde, mida te kõik tavatsesite kasutada,« märkisin ma.
»See on lihtsalt juhus,« ütles ta, »et McPhersonil õpilasi kaasas ei olnud.«
»Kas see oli ikka lihtsalt juhus ?«
Stackhurst tõmbas kulmud mõtlikult kortsu.
»Ian Murdoch takistas neil minemast,« ütles ta. »Ta tahtis kangesti enne hommikueinet mingit algebralist tõestust näidata. Vaene sell, ta on selle kõige pärast väga löödud.«
»Ja siiski polnud nad kuuldavasti sõbrad.«
»Vahepeal ei olnud. Kuid umbes aasta või enam on Murdoch McPhersonile nii lähedane olnud, kui ta üldse kellelegi saab olla. Tal pole just väga sõbralik iseloom.«
»Mul jäi ka niisugune mulje. Mulle näib meenuvat, et te rääkisite kunagi mingist tülist koera piinamise pärast.«
»See oli juba unustatud.«
»Võis aga jätta mingi tahtmise kätte maksta.«
»Ei, ei, olen kindel, et nad olid tõelised sõbrad.«
»Noh, siis peame tütarlapsega tutvuma. Kas te tunnete teda?«
»Teda tunnevad kõik. Ta on kohalik kaunitar — tõeline kaunitar, Holmes, kesärataks igal pool tähelepanu. Ma teadsin, et McPherson oli temast sisse võetud, kuid ei teadnud, et asi oli läinud nii kaugele, nagu neist kirjadest võib järeldada.«
»Kes see tütarlaps on?«
»Ta on vana Tom Bellamy tütar, kellele kuuluvad kõik paadid ja supelmajakesed Fulworthis. Mees oli alguses
166
kalur, kuid on nüüd üsna jõukaks saanud. Ta juhib oma ettevõtet koos poja Williamiga.«
»Kas läheme Fulworthi neid vaatama?«
»Millisel ettekäändel?«
»Oh, ettekäänet on kerge leida. Ega vaene mees ometi ise end nii metsikult läbi peksnud. Toda piitsa hoidis inimese käsi, kui see oli ikka piits, mis need vigastused tekitas. Mehe tutvusringkond siin üksildases kohas oli kahtlemata piiratud. Jälgime kõiki

ning vaevalt võib meil siis motiiv kahe silma vahele jääda, see omakorda peaks meid aga kurjategija jälile juhatama.«

Sellest oleks võinud saada meeldiv jalutuskäik üle tüümianilõhnaliste kriidikõrgendike, kui meid poleks kurvastanud tragöödia, mille tunnistajaiks olime olnud. Fulworthi küla asetseb nõos, mis ulatub poolkaarena ümber lahe. Vanaaegse külakese taha nõlvakule on ehitatud mitu uuemat maja. Ühe sellise juurde Stackhurst mind viiski.

»See on »Varjupaik,« nagu Bellamy seda kutsub. See, millel on nurgatorn ja kiltkivist katus. Pole just paha mehe jaoks, kes alustas tühjalt kohalt, kuid — pagana pihta, vaadake!«

»Varjupaiga« aiavärav oli lahti läinud ning sealt tuli välja üks mees. Tema kõrget, nurgelist, kohmakat kogu oli võimatu mitte ära tunda. See oli matemaatik Ian Murdoch. Hetk hiljem astusime talle teel vastu.

»Tere!« ütles Stackhurst. Mees noogutas, heitis meile oma kummalistest tumedatest silmadest vilksamisi pilgu ning oleks meist möödunud, kuid tema ülemus peatas ta.

»Mida te siin tegite?« küsis ta.

Murdochi nägu lõi vihast õhetama. »Teie katuse all, sir, olen ma teie alluv. Ma ei tunne, et peaksin oma eraasjadest teile aru andma.«

Stackhursti närvid olid pärast kõike läbielatut samuti pingul. Muidu oleks ta ehk järele mõelnud. Nüüd aga läks ta täiesti endast välja.

»Praeguses olukorras on teie vastus puhas häbematus, härra Murdoch.«

»Teie küsimus võiks ehk samasse kategooriasse kuuluda.«

»See pole esimene kord, kus mul on tulnud teie allumatuse pärast silm kinni pigistada. See on aga igatahes

viimane. Olge lahke ja tehke niipea kui võimalik oma tuleviku suhtes uusi plaane.«

»Seda ma kavatsesingi teha. Kaotasin täna ainukese inimese, kes teie kooli elamisväärseks tegi.«

Ta kõndis oma teed, Stackhurst aga jäi talle vihaselt järele vaadates seisma. »Eks ole võimatu, talumatu mees?« hüüdis ta.

Ainus, mis mulle selgelt meelde oli jäänud, oli asjaolu, et Ian Murdoch kasutas esimest võimalust kuriteo-paigalt lahkumiseks. Nüüd hakkas mul peas ilmet võtma ebamäärane, hägune kahtlus. Võib-olla saaks külaskäik! Bellamy juurde asjale pisut valgust heita. Stackhurst võttis end kokku ning me läksime maja poole.

Härra Bellamy osutus keskealiseks leekivalt punase habemega meheks. Ta näis väga vihases tujus olevat ning tema nägu oli peagi niisama punane kui juuksed.

»Ei, sir, ma ei soovi mingeid üksikasju. Minu poeg,« — ta näitas jõulise, raskepärase tusase näoga noormehel poole, kes istus elutoa nurgas — »on minuga ühel meelel, et härra McPhersoni tähelepanuavaldused Maudile olid solvavad. Jah, sir, sõna »abielu« ei mainitud kordagi, ehkki nad kohtusid ja vahetasid kirju ja tehti paljugi, mida kumbki meist heaks ei kiida. Tüdrukul polel ema ja meie oleme tema ainsad hooldajad. Me oleme otsustanud —«

Kuid tema sõnavoolu katkestas neiu enese ilmumine. Polnud kahtlust, et tema juuresolek oleks kaunistanud ükskõik millist seltskonda maailmas. Kes oleks võinud arvata, et nii haruldane õis võib võrsuda sellisel oksal ja sellises ümbruses? Naised on mind harva ligi tõmmanud, sest minu mõistus valitseb alati mu südame üle,« kuid ma ei saanud vaadata täiuslikku pehmejoonelist nägu, mille õrnas jumes oli ranniku leebet

värskust, mõistmata, et ükski noormees poleks suutnud neiust« mööda minna. Niisugune oli tütarlaps, kes ukse lahti lükkas ning seisis nüüd pinevil ja pärani silmi Harold Stackhursti ees.

»Ma juba tean, et Fitzroy on surnud,« ütles ta. »Ärge kõhelge, rääkige mulle üksikasjadest.«

»See teine noormees teatas meile tema surmast,« seletas isa.

»Minu õde pole mingit põhjust asjasse segada,« urises noorem mees.

168

Õde pööras tema poole terava, ägeda pilgu. »See on minu asi, William. Ole lahke ja luba mul oma asju ise ajada. Kõige järgi otsustades on toime pandud kuritegu. Kui ma saan aidata kurjategijat leida, on see vähim, mida võin lahkunu heaks teha.«

Ta kuulas mu kaaslase lühikest jutustust rahulikult, keskendunult, ja see näitas, et tal on peale kauni välimuse ka tugev iseloom. Maud Bellamy jääb mulle alatiseks meelde kui kõige tähelepanuväärsem ja täiuslikum naine. Näis, et ta mind juba tundis, sest lõpuks pöördus ta minu poole.

»Tooge nad õiglase kohtu ette, härra Holmes. Minu poolehoid kuulub teile ja ma abistan teid, ükskõik kes need jõhkardid ka poleks.« Mulle näis, et ta vaatas rääkides trotslikult isa ja venna poole.

»Tänan,« ütlesin ma. »Hindan neis asjus naise vaistu. Te kasutasite sõna »nemad«. Kas te arvate, et tegemist on rohkem kui ühe inimesega?«

»Tundsin härra McPhersonit küllalt hästi teadmaks, et ta oli vapper ja tugev mees. Üks inimene poleks iial tema kallal niisugust vägivallategu suutnud korda saata.«

»Kas ma võiksin teiega sõnakese nelja silma all rääkida?*

»Ma ütlen sulle, Maud, ära sega ennast sellesse asjasse,« hüüdis isa vihaselt.

Tütarlaps vaatas mulle abitult otsa. »Mida ma saaksin teha?«

»Peagi teavad seda lugu kõik, nii et pole midagi katki, kui ma neid fakte siin arutan,« ütlesin ma. »Oleksin eelistanud eraviisilist jutuajamist, kui aga teie isa seda ei luba, peab ta mind ära kuulama.« Seejärel rääkisin kirjast, mis surnu taskust leiti. »See tuuakse kindlasti eeluurimiskohtus esile. Kas ma tohin paluda teil seda pisut seletada, kui suudate?«

»Ma ei näe salgamiseks mingit põhjust,« vastas neiu. »Me olime kihlatud ning pidasime seda saladuses ainult sellepärast, et Fitzroy onu, kes on väga vana ja kuuldavasti suremas, oleks võinud ta pärandusest ilma jätta, kui ta oleks vastu onu tahtmist abiellunud. Mingit muud põhjust ei olnud.«

»Sa oleksid võinud meile öelda,« torises härra Bellamy.

169

»Oleksin öelnudki, isa, kui sa vähegi mõistvam oleksid olnud.«

»Olen selle vastu, et minu tütar käib mehega, kes on teisest seisusest.«

»Just sinu eelarvamused takistasidki meid sulle rääkimast. Mis puutub sellesse kohtamisse,« — ta otsis kleidi-taskust ning tõi esile kägardatud kirjakese — »siis kiri oli vastuseks sellele.«

Kallim (kõlas sõnum),

vana koht rannas teisipäeval kohe pärast päikeseloojangut. See on ainus aeg, kui ma tulla saan.

F. M.

»Täna on teisipäev ning ma kavatsesin temaga õhtul kohtama minna.«

Silmitsesin kirja. »See ei ole postiga tulnud. Kuidas te selle kätte saite?«

»Sellele küsimusele ma meelsamini ei vastaks. Sellel pole teie uuritava looga tõesti midagi pistmist. Kõigele, mis sellega aga seotud on, vastan ma hea meelega.«

Tüdruk pidas sõna, kuid meid see edasi ei aidanud. Tal polnud põhjust oletada, et kihlatul oli salavaenlasi, kuid võttis omaks, et tal endal on mitu tulist austajat.

»Kas ma tohin küsida, kas Ian Murdoch oli üks neist?«

Tütarlaps punastas ning näis kohmetuvat.

»Oli aeg, mil ma arvasin, et on. Kuid see kõik muutus, kui ta minu ja Fitzroy suhteid mõistis.«

Jälle tundus vari tolle salapärase mehe ümber kindlamat vormi võtvat. Tuleb vaadata tema elukäiku. Tema toad tuleb kuidagi läbi otsida. Stackhurst oli meelsasti nõus kaasa aitama, sest ka tema hinges tärkasid kahtlused. Pöördusime külaskäigult »Varjupaika« tagasi lootuses, et selle sasipuntra üks lahtine ots on meil juba peos.

Möödus nädal. Eeluurimine polnud midagi selgitanud ning oli edasiste tõendite leidmiseni katkestatud. Stackhurst oli oma alluva kohta diskreetseid järelepärimisi teinud ning tema tuba oli pealiskaudselt läbi otsitud, midagi leidmata. Mina isiklikult olin õnnetuskoha ja faktid uuesti läbi töötanud, jõudmata mingitele uutele, järeldustele. Lugeja ei leia kõikidest mu kroonikatest

179

juhtumit, mis mind mu võimete piirile nii lähedale oleks toonud. Isegi minu kujutlusvõime ei suutnud mõistatusele lahendust leida. Ning siis tuli vahejuhtum koeraga.

Kõigepealt kuulis selles? minu majapidajanna tolle traadita telefoni kaudu, kust niisugused inimesed uudiseid hangivad.

»Kurb lugu, sir, selle härra McPhersoni koeraga,« ütles ta ühel õhtul.

Tavaliselt ma selliseid vestlusi ei soosi, kuid need sõnad paelusid mu tähelepanu.

»Mis selle McPhersoni koeraga oli?«

»Surnud, sir. Suri kurvastusest oma peremehe pärast.«

»Kes teile seda rääkis ?«

»Teate, sir, kõik räägivad sellest. Koer kurvastas hullumoodi ja ei söönud nädal aega midagi. Ja täna leidsid kaks kooli noorhärrat ta surnuna — all rannas, sir, just samas kohas, kus peremees otsa sai.«

»Just samas kohas.« Need sõnad jäid mulle selgesti kõrvu kõlama. Mind painas mingi ähmane aimus, et see oh millegipärast oluline. Koera surm oli koerte imeliselt ustava loomuga kooskõlas. Kuid »just samas kohas«! Miks pidi see tühi rand koerale saatuslikuks saama? Kas oli võimalik, et koer oli samuti mingi kättemaksuhimulise vimma ohvriks toodud? Oli see võimalik —? Jah, aimus oli ähmane, kuid mingi kujutlus mul juba tekkis. Mõne minuti pärast olin teel kooli, kus leidsin Stackhursti oma kabinetis. Minu palvel saatis ta Sud-bury ja Blounti, kahe õpilase järele, kes koera olid leidnud.

»Jah, loom lamas just laguuni serval,« ütles üks neist. »Ilmselt järgnes ta mööda jälgi oma surnud isandale.«

Nägin pisikest truud looma, airedale'i terjerit, eestoas vaibal. Keha oli jäik ja kange, silmad pungis ning jäsemed krampi kiskunud. Kõigest paistis piin.

Koolist läksin alla laguuni äärde. Päike oli loojunud ning kõrge kaljuseina vari langes mustana veele, mis läikis tuhmilt nagu tinaplaat. Koht oli inimtühi ning elust polnud muud märki kui kaks pea kohal tiirlevat ja karjuvat merelindu. Kustuvas valguses nägin ähmaselt koerakese jälgi liival ümber sama kivi, millel oli olnud peremehe käterätt. Kaua

aega seisin sügavas mõttes, kuni varjud minu ümber tumenesid. Minu pea kubises mõtetest. Te ju teate, mis tunne on näha unes, et otsite

171

mingit hästi tähtsat asja, millest te teate, et see on olemas, ehkki jääb ilveseks väljapoole teie haaret. Niimoodi tundsin end tol õhtul, kui seisin üksinda seal saatuslikus paigas. Viimaks pöörasin ümber ja läksin aeglaselt kodu poole.

Olin just raja lõppu jõudnud, kui see juhtus. Välkkiirelt meenus mulle asjaolu, mida olin nii innukalt ja tagajärjetult püüdnud tabada. Te ju teate, või muidu on Watson sellest asjatult kirjutanud, et mul on peas väga palju ilma mingi süsteemita haruldasi andmeid, mida mul töös kunagi võib vaja minna. Mälu on mul nagu hoidla, kus säilitatakse iga sorti varandust — nii palju, et mul on vahel ainult ähmane ettekujutus sellest, mis mul seal on. Olin kogu aeg teadnud, et mul on midagi selle juhtumiga seotut. Aimus oli ikka veel ebaselge, kuid nüüd ma vähemalt teadsin, kust seletust leida. See oli koletu, uskumatu, kuid sellegipoolest võimalik. Otsustasin katsetada.

Mu majakeses on pööning, mis on raamatuid täis tuubitud. Tuuseldasin seal tund aega ringi. Lõpuks ilmusin välja väikese šokolaadpruuni- ja hõbedakirju köitega. Agaralt otsisin välja peatüki, mida ma ähmaselt mäletasin. Jah, see oli tõepoolest kauge ja ebatõenäoline võimalus, kuid siiski ei suutnud ma enne puhata, kui olin kindlaks teinud, kas see ikka nii on. Oli hilja, kui ma magama läksin, oodates innukalt järgmist päeva.

Enne aga kohtasin tõket. Olin vaevalt jõudnud vara hommikul teetassi tühjaks juua ja hakkasin randa minema, kui mulle tuli külla inspektor Bardle Sussexi politseist — tasakaalukas, soliidne, tuimavõitu, mõtliku pilguga mees, kes vaatas mulle nüüd väga murelikult otsa.

»Ma tean teie tohutuid kogemusi, sir,« ütles ta. »See on muidugi täiesti mitteametlik ja jääb ainult meie vahele. Kuid ma olen selle McPhersoni asjaga üsna ummikus. Probleem on selles, kas ma arreteerin mehe või mitte ?«

»Te peate silmas härra Ian Murdochit?«

»Jah, sir. Kui mõtlema hakata, ega kedagi teist ju ei ole. See on üks siinse üksilduse eeliseid. Kahtlustatavate arv on väga väike. Kui tema seda ei teinud, kes siis tegi ?«

»Mis tõendeid teil tema vastu on?«

172

Inspektor oli teinud järeldusi samadel alustel nagu minagi. Murdochi iseloom ja salapära, mis näis meest ümbritsevat. Tema ägedad raevuhood, mida näitas vahejuhtum koeraga. Fakt, et ta oli minevikus McPhersoniga tülis olnud, ning oli põhjust oletada, et ta oli pannud pahaks McPhersoni huvi preili Bellamy vastu. Inspektor teadis kõike sedasama mis minagi, kuid uusi pidepunkte tal ei olnud, välja arvatud see, et Murdoch paistis tegeval ettevalmistusi lahkumiseks.

»Mis olukorras ma oleksin, kui laseksin tal kõigi tema vastu suunatud tõendite kiuste minema lipsata?« Tüse flegmaatiline mees oli tublisti ärevil.

»Võtke arvesse,« ütlesin ma, »kõiki olulisi lünki oma süüdistuses. Kuriteo hommiku kohta on tal kahtlemata tõestatud alibi. Ta oli viimase hetkeni õpilaste juures olnud ning mõni minut pärast McPhersoni ilmumist saabus ta meie juurde teisest suunast. Pealegi oli täiesti võimatu, et ta oleks üksipäini suutnud niisama tugevale mehele, kui ta ise nii metsikult kallale tungida. Lõpuks on veel küsimus esemest, millega vigastused tekitati.«

»Mis muud võis see olla kui mingisugune nuut või painduv piits ?«

»Kas te olete vorpe uurinud?« küsisin ma.

»Olen neid näinud. Arst nägi ka.«
»Mina aga uurisin neid väga hoolikalt luubiga. Neil on teatud eripära.«
»Missugune, härra Holmes?«
Astusin kapi juurde ning tõin välja suurendatud foto. »See on niisugustel puhkudel minu meetod,« seletasin ma.
»Te teete tõesti põhjalikku tööd, härra Holmes.«
»Kui ma seda ei teeks, oleksin vaevalt küll see, kes ma olen. Vaadakem nüüd vorpi, mis ulatub ümber parema õla. Kas te märkate midagi iseäralikku?«
»Mina ei märka küll midagi.«
»On ju ilmne, et vorp on ebaühtlane. Siin on välja-valgunud vere plekk ja seal teine. Teine vorp seal all on samasugune. Mida see võiks tähendada?«
»Pole aimugi. Kas teie teate?«
»Võib-olla tean. Võib-olla ei tea ka. Peagi võin arvatavasti rohkem öelda. Kõik, mis näitab meile, mis säärase märgi võib jätta, toob meid kurjategijale palju lähemale.«
173
»See on loomulikult absurdne rnõte,« ütles politseinik, »aga kui üle selja oleks laotatud tulikuum traatvõrk, siis märgiksid need punased punktid kohti, kus võrgu-silmad kokku puutusid.«
»Äärmiselt leidlik võrdlus. Või ütleme väga jäik sõlmilistest nööridest meremehenuut, kus on väikesed kõvad sõlmed?«
»Pagan võtku, härra Holmes, nüüd tabasite vist küll otse naelapea pihta.«
»Või on see mingi täiesti erinev põhjus, härra Bardle. Kuid arreteerimiseks on teil liiga nõrgad tõendid. Pealegi on meil surija viimsed sõnad — »lõvilakk«.«
»Olen mõelnud, kas mitte Ian —«
»Jah, olen ka seda kaalunud. Kui sõnal oleks olnud mingit sarnasust Murdochi nimega — kuid ei olnud. Mees peaaegu kisendas. Olen kindel, et ta ütles »lõvi-lakk«.«
»Kas mingit muud võimalust ei ole, härra Holmes?«
»Võib-olla on. Kuid seda ei tahaks ma enne arutada, kui meil on midagi konkreetsemat käes.«
»Ja millal see võiks olla?«
»Tunni aja pärast — võimalik, et varem.«
Inspektor hõõrus lõuga ja vaatas mind kõhkleva pilguga.
»Sooviksin, et loeksin teie mõtteid, härra Holmes. Võib-olla mõtles ta kaluripaate.«
»Ei, ei, need olid liiga kaugel.«
»Noh, siis ehk see Bellamy ja tema pojamürakas?« Nemad härra McPhersonit just palavalt ei armastanud. Kas nemad ei võinud talle kallale minna?«
»Ei, ei, enne kui ma olen valmis seletama, ei õnnestu teil minult midagi teada saada,« ütlesin naeratades. »Nüüd aga, inspektor, on meil kummalgi oma töö teha. Kui te saaksite keskpäeval siia tulla, siis võib-olla —«
Olime sinnamaani jõudnud, kui toimus väga tähtis vahejuhtum, mis osutus lõpu alguseks.
Minu maja uks paiskus lahti, koridorist kostis koper-damist ja tuppa vankus Ian Murdoch, kahvatu, sasitud, korratult riides, ta klammerdus mööbli külge, et mitte kukkuda. »Konjakit! Konjakit!« ähkis ta ning langes oiates sohvale.
Ta ei olnud üksi. Tema järel tormas sisse palja peaga

ja hingeldav Stackhurst, peaaegu niisama meeletu kui tema kaaslane.

»Jah, jah, konjakitk hüüdis ta. »Mees on surmasuus. Vaevu suutsin ta siia tuua. Ta minestas teel kaks korda.«

Pool klaasikest kangemat kraami mõjus imeliselt. Mees tõusis küünarnuki najale ning heitis kuue õlgadelt. »Jumala pärast, mingit õli, oopiumi, morfiumi!« hüüdis ta. »Ükskõik mida, mis seda põrgupiina leevendaks!«

Inspektor ja mina karjatasime avanevat vaatepilti nähes. Mehe paljal õlal olid risti-rästi samasugused võrkjad punased, põletikulised jäljed, mis olid FitzroY McPhersoni surmamärgid olnud.

Valu oli nähtavasti kohutav ja tuntav üle kogu keha, sest kannataja hingamine katkes ajuti, nägu tõmbus mustaks ning siis haaras ta valju oigega südame kohalt kinni, samal ajal tilkus tal laubalt higipiisku. Ta võis iga hetk surra. Kogu aeg valati talle konjakit kurku, kusjuures iga annus elustas teda üha enam. Salatiõlis niisutatud vatitupsud näisid veidrate haavandite valu leevendavat. Lõpuks langes mehe pea raskelt padjale. Kurnatud organism oli leidnud pääsemist viimases elujõu taastajas. See oli pooleldi minestus ja pooleldi uni, kuid vähemalt ei piinelnud ta nii väga.

Meest oli võimatu küsitleda, kuid niipea kui olime enam-vähem kindlad, et ta jääb ellu, pöördus Stackhurst minu poole.

»Mu Jumal!« hüüdis ta, »mis see on, Holmes? Mis see on?«

»Kust te ta leidsite?«

»Alt rannast. Täpselt samast kohast, kus vaene McPherson oma lõpu leidis. Kui selle mehe süda oleks niisama nõrk olnud kui McPhersonil, ei oleks ta nüüd siin. Teda rannast üles tuues mõtlesin enam kui kord, et ta on omadega läbi. Kool oli liiga kaugel, nii ma siis tõin ta teie juurde.«

»Kas te nägite teda rannas ?«

»Ma jalutasin ülal kaljul, kui kuulsin tema karjatust. Ta oli vee ääres, tuikus nagu joobnu. Jooksin alla, viskasin talle mõned hilbud ümber ja tõin ta üles. Taeva pärast, Holmes, kasutage kõiki oma võimeid ja ärge säästke jõudu, et vabastada see koht needusest, sest elu

175

on siin muutumas talumatuks. Kas teie oma ülemaailmse kuulsusega ei saa meie heaks midagi teha?«

»Arvatavasti saan, Stackhurst. Tulge minuga kaasa! Ja teie, inspektor, tulge ka! Vaatame, kas saame tolle mõrtsuka kinni püüda.«

Jättes teadvuseta mehe minu majapidajanna hooleks, läksime kolmekesi alla surmatoova laguuni äärde. Kivi-klibul oli kuhjake käterätte ja rõivaid, mis vigastatud mehest olid maha jäänud. Aeglaselt kõndisin piki kalda-äärt, kaaslased hanereas järel. Üldiselt oli vesi laguunis üsna madal, kuid järsaku all, kus vesi oli kallast õõnestanud, oli veekogu neli või viis jalga sügav. Sinna ujujad loomulikult läksidki, sest seal moodustus ilus, läbipaistev, roheline, kristallselge bassein. Selle kohal järsaku jalamil seisis rodu kive ning neid mööda me astusimegi, vahtides innukalt vette. Olin jõudnud kõige sügavama ja vaiksema koha juurde, kui mu pilk nägi seda, mida ma otsisin, ning ma tõin kuuldavale võidu-hüüde.

»Cyanea\« hüüdsin ma. »Cyanea\ Vaadake, see ongi lõvilakk!«

Imelik objekt, mida ma teistele näitasin, nägi tõepoolest välja nagu lõvi lakast rebitud sasitud mass. See lebas kaljueendil umbes kolm jalga vee all, kummaline, lainetav,

vibreeriv, karvane olend, kollaste salkude hulgas hõbedased vöödid. See pulseeris, aeglaselt ja raskelt kokku tõmbudes ja paisudes.

»Ta on juba küllalt kurja teinud! Tema päevad on loetud!« hüüdsin ma. »Aidake mind, Stackhurst! Teeme mõrvarile igaveseks lõpu peale.«

Just eendi kohal oli kivirahn ning me tõukasime seda, kuni see tohutu plartsatusega vette kukkus. Kui vesi selgis, nägime, et rahn oli kaljueendile pidama jäänud. Kollase kelme laperdav serv näitas, et meie ohver on kaljurahnu all. Kivi alt imbus paksu õlist vahtu, mis aeglaselt pinnale tõustes jättis veele ümberringi rasva-seid laike.

»Noh, see lõi mu küll pahviks!« hüüdis inspektor. »Mis see oli, härra Holmes? Olen siin sündinud ja kasvanud, aga seesugust asja pole veel näinud. See ei ole küll Sussexist pärit.«

»Sussexi õnn,« märkisin ma. »Selle võis edelatorni kohale tuua. Tulge mõlemad tagasi minu juurde ning

ma räägin teile ühe mehe kohutavast kogemusest, kellel on põhjust mäletada oma kohtumist tolle merede nuhtlusega.«

Kui me minu kabinetti jõudsime, leidsime Murdochi niipalju toibununa, et ta võis istukile tõusta. Ta oli alles uimane ning aeg-ajalt haaras teda valuhoog. Katkendlike sõnadega jutustas ta, et tal polnud aimugi, mis temaga toimub, tundis ainult meeletuid valuhooge end läbivat ning kaldale jõudmine oli talt nõudnud kogu tahtejõu.

»Siin on raamat,« ütlesin väikest köidet kätte võttes, »mis heitis esmakordselt valgust sellele, mis muidu oleks igaveseks varjatuks jäänud. Raamatu nimi on »Vabas õhus« ja selle on kirjutanud kuulus loodusevaatleja J. G. Wood. Wood oleks ise peaaegu hukkunud tolle ilge olendiga kohtudes, nii et ta teadis väga hästi, millest ta kirjutab. Kurjategija täielik nimi on Cyanea capillata ning ta võib olla niisama eluohtlik ja palju piinarikkam kui kobra hammustus. Lubage mul lugeda üks lühike katkend.

»Kui supleja peaks nägema pruunika kelme ja kiudude lahtist kerataolist massi, midagi, mis sarnaneb suurte lahmakatega lõvi lakast ja hõbepaberi ribadest, siis olgu ta ettevaatlik, sest see ongi hirmuäratav mürgine Cyanea capillata.« Kas on võimalik meie õudset tuttavat veel kujukamalt kirjeldada?«

Autor jätkab, jutustades oma kohtumisest niisuguse olendiga, kui ta ujus Kenti rannikul. Ta avastas, et olend saatis peaaegu nähtamatuid kiude viiekümne jala kaugusele ning kõik selle tapva keskuse ümber oli surmaohus. Isegi eemalt oli eluka mõju Woodile peaaegu saatuslik.

»Arvukad niidid tekitasid nahale tulipunaseid vööte, mis lähemal uurimisel osutusid tibatillukesteks täppideks või mädavillideks, kusjuures igas täpis näis olevat hõõ-guvkuum nõel, mis läbistas närve.«

Nagu uurija selgitab, oli kohalik valu kõige väiksem osa torkivast piinast.

»Valuhood sööstsid läbi rindkere, sundides mind kukkuma, nagu oleks mind kuul tabanud. Tukslemine lakkas, ning siis tegi süda kuus või seitse hiigelhüpet, nagu tahaks rinnast välja tungida.«

See oleks mehe peaaegu tapnud, ehkki ta oli loo-

maga kokku puutunud jainult tohutus ookeanis ja mitte ujumiskoha madalas rahulikus vees. Uurija ütleb, et tundis end ise hiljem vaevalt ära, tema nägu oli nii valge, kortsus ja kokku tõmbunud. Ta jõi ära terve pudeli konjakit ning näib, et see päästis ta elu. Siin oa

see raamat, inspektor. Jätan selle teie kätte, ning kahtlemata seletab see vaese McPhersoni tragöödia täielikult.«

»Ja ühtlasi vabastab mind süüdistusest,« märkis Ian Murdoch virilalt naeratades. »Ma ei pane teile pahaks, inspektor, ega ka teile, härra Holmes, sest teie kahtlustused olid loomulikud. Tunnen, et arreteerimisest pääsesin ainult tänu sellele, et oleksin peaaegu jaganud oma vaese sõbra saatust.«

»Ei, härra Murdoch. Ma olin juba õigetel jälgedel, ning kui oleksin saanud nii vara välja minna, kui kavatsesin, oleksin ehk võinud teid sellest õudsest elamusest säästa.«

»Aga kuidas te teadsite, härra Holmes ?«

»Ma olen lugemise suhtes kõigesööja, kellel on pisiasju kummaliselt hästi säilitav mälu. Too fraas »lõvi-lakk« kummitas mul peas. Ma teadsin, et olin ,seda mingis ootamatus kontekstis näinud. Te nägite, et siin kirjeldatakse seda olendit. Mul pole kahtlust, et kui McPherson elukat nägi, hõljus see pinnal, ning too fraas oli ainus, millega ta sai meile edasi anda hoiatuse selle kohta, kes talle surma tõi.«

»Siis olen mina vähemalt süüst vaba,« ütles Murdoch aeglaselt püsti tõustes. »Peaksin ütlema paar sõna selgituseks, sest ma tean, mida te inimesi küsitledes mõt-lesite. See on tõsi, et ma tütarlast armastasin, kuid päevast, mil ta valis mu sõbra McPhersoni, oli mu ainuke soov aidata tal õnnelikuks saada. Olin rahul sellega, et seisin kõrval ja tegutsesin nende sidepidajana. Sageli viisin ühelt teisele sõnumeid, ning kuna olin nende usaldusalune ja neiu oli mulle nii kallis, ruttasingi talle sõbra surmast rääkima, et keegi minust järsumal ja südametumal moel ette ei jõuaks. Ta ei tahtnud teile meie suhetest rääkida, sir, sest te võisite neist valesti aru saada ja mina võisin selle tagajärjel kannatada. Teie loaga pean aga nüüd proovima koolimajja tagasi minna, sest omas voodis oleks küll mõnus lebada.«

Stackhurst sirutas käe. »Meie kõigi närvid on viimseni

178

pingul olnud,« ütles ta. »Andestage mulle möödunu, Murdoch. Tulevikus mõistame teineteist paremini.« Nad läksid koos välja,- hoides sõbralikult käe alt kinni. Inspektor jäi kohale, vahtides mind sõnagi lausumata oma tuimade silmadega.

»Ja saitegi sellega hakkama!« hüüdis ta viimaks. »Ma olin teist lugenud, kuid ei uskunud kunagi kõike. Suurepärane !«

Olin sunnitud pead raputama. Sellist kiitust vastu võttes oleksin end alandanud.

»01in alguses aeglane — laiduväärselt aeglane. Kui laip oleks leitud veest, oleksin ümbrust terasemalt vaadelnud. Käterätt viis mind valejälgedele. Vaene poiss ei olnud saanud end kuivatada ning sellest järeldasin mina omakorda, et ta polnud vees käinudki. Miks pidi siis mulle pähe tulema mingi vee-eluka kallaletung? Seal ma eksiteele sattusingi. Nojah, inspektor, vanasti söandasin sageli teid, politseinikke, tögada, kuid Cyanea capillatal oleks peaaegu õnnestunud Scotland Yardi eest kätte maksta.«

IX. LOORITATUD ÜÜRNIKU MÕISTATUS

Kui arvestada, et Sherlock Holmes tegeles aktiivse tööga kakskümmend kolm aastat ning neist seitseteist tohtisin mina temaga koostööd teha ja tema tegevuse kohta kroonikat pidada, on selge, et minu käsutuses on väga palju materjali. Probleem polegi mitte leidmises, vaid valikus. Mul on pikk rida aastaraamatuid, mis täidavad terve riiuli, ning on ka dokumentidega täidetud mapid, täiuslik varakamber mitte ainult kuritegevuse, vaid ka hilise Victoria-ajastu seltskondlike ja ametlike skandaalide uurijale. Mis viimastesse

puutub, siis võin öelda, et ahastavate kirjade saatjatel, kes anuvad, et nende perekonna au või kuulsate esivanemate nime ei nimetataks, pole midagi karta. Nende memuaaride valimisel arvestatakse ikka veel peenetundelisust ja kõrget käsitust ametialasest aust, mille poolest mu sõber alati on silma paistnud, ning kellegi usaldust ei kuritarvitata. Mõistan aga sügavalt hukka viimasel ajal tehtud katsed dokumentide juurde pääseda ning neid hävitada. Niisuguste korrarikkumiste tekitaja on teada, ning kuil need korduvad, võin ma härra Holmesi enda loal öelda, et lugu, mis puudutab teatud poliitikut, majakat ja taltsutatud kormorani, antakse täielikult lugejate kätte. Vähemalt üks lugeja saab aru, mida see tähendab.

Poleks mõistlik arvata, et iga juhtum andis Holmesile võimaluse ilmutada seda omapärast vaistu ja vaatlemisoskust, mida olen oma memuaarides püüdnud esile tõsta. Mõnikord pidi ta vilja kättesaamiseks kõvasti pingutama, teinekord kukkus see talle kergesti sülle. Kuid kõige hirmsamaid inimlikke tragöödiaid hõlmavad need juhtumid, mis lasksid tal kõige vähem oma võimeid rakendada, ning ühest niisugusest sooviksin nüüd jutustada. Seda tehes olen nime ja kohanime kergelt muutnud, kuid muidu peavad faktid kõik paika.

180

Ühel pärastlõunal — see oli 1896. aasta lõpu poole — sain Holmesilt tungiva kirja, milles paluti mind kohale tulla. Saabudes leidsin ta istumas suitsust paksus õhus, tema vastas toolil aga vanemapoolse, emaliku, ümariku, perenaise tüüpi naise.

»See on proua Merrilow South Brixtonist,« ütles mu sõber käega viibates. »Proua Merrilow'l pole tubaka vastu midagi, Watson, kui te soovite oma piibu tossama panna. Proua Merrilow'l on jutustada huvitav lugu, mis võib edasi hargneda, ja siis võib teie juuresolekut vaja minna.«

»Kõik, mida ma saan teha —«

»Te mõistate, proua Merrilow, et kui ma proua Ronderit vaatama lähen, eelistaksin tunnistaja kaasa võtta. Tehke talle see enne meie saabumist selgeks.«

»Jumal õnnistagu teid, härra Holmes,« ütles meie külaline, »ta tahab teiega nii kangesti kohtuda, et te võite terve toatäie inimesi kaasa tuua!«

»Me siis tuleme kohe pärast lõunat. Vaatame, kas meil on enne teeleasumist faktid selged. Kui me need üle kordame, aitab see doktor Watsonil olukorda mõista. Ütlete, et proua Ronder on seitse aastat teie üürnik olnud ning te olete ainult ühe korra tema nägu näinud.«

»Jumal hoidku, parem, kui ma poleks seda üldse näinud!* ütles proua Merrilow.

»Nagu ma aru saan, oli see kohutavalt moonutatud.»

»Noh, härra Holmes, võiks öelda, et see oli vaevalt üldse veel nägu. Nii hirmus nägi see välja. Meie piimamees heitis talle ükskord pilgu, kui naine ülalt aknast alla piilus, ning pillas oma piimanõud maha ja piim läks kõik aeda laiali. Niisugune on see nägu Kui mina teda nägin — sattusin talle kogemata peale —, kattis ta näo kähku kinni ja ütles siis: »Proua Merrilow, nüüd te teate, miks ma kunagi loori üles ei tõsta.««

»Kas teil tema elukäigust on midagi teada?«

»Mitte kui midagi.«

»Kas tal oli mingeid soovitusi kaasas, kui ta teile tuli?«

»Ei, sir, kuid ta andis mulle sularaha, ja palju. Kvartaliüür kohe ette laua peale ja tingimuste pärast mitte mingit vaidlemist. Praegusel ajal ei või minusugune vaene naine endale lubada sellist juhust mööda lasta.«

181

»Kas ta tõi mõne põhjuse, miks ta just teie maja valis ?«

»Minu maja on tänavast eemal ja eraldatuni kui enamik teisi. Peale selle, mina võtan ainult ühe üürilise, ja oma peret mul ei ole. Minu meelest oli ta mujal ka elanud ja leidis, et minu maja sobib talle kõige paremini. Tema otsib omaette olemist ja on valmis selle eest maksma.«

»Ütlete, et algusest peale ei näidanud ta oma nägu, välja arvatud see üks juhuslik kord. Nojah, see on väga tähelepanuväärne lugu, ülimalt tähelepanuväärne ja ma ei imesta, et tahate seda uurida lasta.«

»Ega mina ei taha, härra Holmes. Mina olen täitsa rahul, niikaua kui ma oma üüri kätte saan. Vaiksemat üürilist pole olemaski, või niisugust, kes vähem tüli teeks.«

»Mis teid siis ümber mõtlema sundis ?«

»Tema tervis, härra Holmes. Ta näib hääbuvat. Ja tal on midagi kohutavat hinge peal. »Mõrv!« karjub ta. »Mõrv!« Ja ükskord kuulsin: »Õel elajas! Koletis!« hüüdis ta. See oli öösel ja kajas läbi terve maja ja ajas mulle värinad peale. Nii ma siis läksingi hommikul tema juurde. »Proua Ronder,« ütlesin talle, »kui teil midagi hinge peal on, siis on ju kirikuõpetaja olemas,« ütlesin, »ja on veel politsei. Nende käest peaks küll abi saama.« »Jumala pärast, mitte politseid!« ütleb tema. »Ja kirikuõpetaja ei saa seda muuta, mis juba möödas. Kuid siiski,« ütleb ta, »oleks mulle kergenduseks, kui keegi tõe teada saaks, enne kui ma suren.« »Hüva,« ütlen mina, »kui te ametimehi ei taha, siis on veel see detektiiv, kellest me lugenud oleme,« — palun vabandust, härra Holmes. Ja tema, ta lausa haaras sellest kinni. »See on õige mees,« ütleb ta. »Ime, et ma varem selle peale ei tulnud. Tooge ta siia, proua Merrilow, ja kui ta ei taha tulla, öelge talle, et ma olin abielus Ronderi metsloomade tsirkuse omanikuga. Ütelge seda ja öelge talle nimi Abbas Parva.« Siin see on, nii nagu ta selle üles kirjutas. Abbas Parva. »Kui ta on mees, kelleks ma teda pean, siis see toob ta kohale.««

»Ja toobki,« märkis Holmes. »Väga hea, proua Merrilow. Tallaksin doktor Watsoniga pisut juttu ajada. See võtab aega kuni lõunani. Umbes kell kolm võite meid oodata enda juurde Brixtonisse.«

182

Niipea kui meie külaline oli toast välja paterdanud — mitte mingi muu verb ei suudaks proua Merrilow' kõnnakut kirjeldada —, viskus Sherlock Holmes raevuka energiaga köidetud ajaleheväljalõigete kuhila kallale. Mõne minuti jooksul kostis pidevat lehtede sahinat ning seejärel leidis ta rahuldatult ümisedes otsitava. Ta oli nii erutatud, et ei tõusnud püstigi, vaid istus põrandal nagu mõni isevärki Buddha, jalad risti, tohutu suured köited ümberringi laiali ning üks neist lahtiselt põlvedel.

»See juhtum tegi mind omal ajal murelikuks, Watson. Siin on minu ääremärkused, mis seda tõendavad. Tunnistan üles, et ei suutnud sellest aru saada. Siiski olen aga veendunud, et eeluurimiskohtunikul polnud õigus. Kas te Abbas Parva tragöödiat ei mäleta ?«

»Mitte põrmugi, Holmes.«

»Aga te olite ju sel ajal minuga kaasas. Minu enda muljed olid kahtlemata pealiskaudsed. Sest seal polnud millestki kinni hakata ning ükski osalistest ei olnud minu teeneid palunud. Soovite ehk neid ajalehti lugeda?«

»Kas te ei võiks mulle olulisema ära rääkida?«

»Seda on väga kerge teha. Kui ma räägin, tuleb see teile tõenäoliselt meelde. Ronder oli muidugi tuntud nimi. Ta oli Wombwelli ja Sangeri, oma aja suurimate tsirkuseetenduste korraldajate võistleja. On siiski asjaolusid, mis tõendavad, et ta hakkas jooma ning et selle suure tragöödia ajal käisid nii tema ise kui ka tsirkus alla. Karavan oli öömajale jäänud Abbas Parvas, mis on väike küla Berkshire'is, kui see õudne lugu juhtus. Nad olid mööda maanteed reisides teel Wimbledoni ning olid lihtsalt laagris, mitte etendust andmas, kuna küla oli nii väike, et see poleks ära tasunud.

Nende loomade hulgas oli üks väga tore Põhja-Aafrika lõvi. Sahara Kuningas oli ta nimi, ning Ronderil ja tema naisel oli kombeks puuri sees etendusi anda. Näete, siin on pilt etendusest, millest märkate, et Ronder oli tohutu suure seanäoga mees ning et tema naine nägi väga veetlev välja. Eeluurimisel tunnistati, et lõvi oli ohtlik, kuid nagu tavaliselt, põlastati väidet nii lihtlabaseks, et sellest faktist ei tehtud väljagi.

Ronder või tema naine tavatsesid lõvi õhtul toitmas käia. Kord tegi seda üks, kord teine, kuid kõrvalistel

polnud kunagi lubatud seda teha, sest nad arvasid, et kuni nemad loomale toitu toovad, peab ta neid heategijateks ega vigasta neid. Tollel konkreetsel õhtul seitse aastat tagasi läksid mõlemad lõvi söötma ning juhtus midagi väga kohutavat, mille üksikasju pole kunagi selgitatud.

Ilmneb, et umbes keskööl äratas kogu laagri looma möirgamine ja naise karjed. Teised talitajad ja töölised tormasid telkidest välja, laternad käes, ning nende valgel avanes õudne vaatepilt. Ronder lamas lahtisest puurist umbes kümne jala kaugusel, kukal purustatud ja pealael sügavad küünejäljed. Puuri ukse juures oli selili proua Ronder, elukas lõrisedes tema kohal küürus. Loom oli naise näo nii lõhki rebinud, et teda ei arvatud ellu jäävat. Mitu tsirkuseföötajat, jõumees Leonardo ja kloun Griggs eesotsas, ajasid lõvi kaigastega eemale, mille peale loom puuri tagasi hüppas ning otsekohe luku taha pandi. Kuidas ta lahti oli pääsenud, jäi mõistatuseks. Oletati, et abielupaar kavatses puuri astuda, aga kui uks lahti tehti, hüppas kiskja välja neile kallale. Tunnistustes ei leidunud muud huvitavat kui vaid see, et naine pöörases valus pidevalt karjus: »Argpüks! Argpüks!«, kui teda elamisvankrisse tagasi kanti. Alles poole aasta pärast oli ta võimeline tunnistusi andma, kuid eeluurimiskohus peeti sellegipoolest, kusjuures otsus oli loomulikult, et see oli surm õnnetusjuhtumi läbi.«

»Missugust teist võimalust seal veel sai olla?« küsisin ma.

»Teil on täiesti õigus. Paar asjaolu tegid aga noorele Edmundsile Berkshire'i politseist muret. See on üks nutikas poiss! Hiljem saadeti ta Allahabadi. Tema käest sain mina asjast teada, sest ta astus sisse ja rääkis mulle piipu suitsetades sellest juhtumist.«

»Kõhn, heledate juustega mees?«

»Täpselt. Olin kindel, et te varsti jäljed üles võtate.«

»Aga mis talle muret tegi?«

»Nojah, me olime mõlemad mures. Kogu lugu oli nii pagana raske rekonstrueerida. Vaadake seda lõvi vaatepunktist. Ta lastakse vabaks. Mida ta teeb? Ta hüppab Ronderi peale. Ronder pistab põgenema — küünejäljed olid tal kuklal —, kuid lõvi paiskab ta pikali. Siis, selle asemel et põgeneda, pöördub lõvi tagasi naise poole, kes oli puuri lähedal, paiskab ta pikali ja lööb talle

hambad näkku. Pealegi võib naise karjetest järeldada, et abikaasa ta mingil moel hätta jättis. Aga kuidas oleks vaene mees saanud teda aidata? Te ju mõisate, kui keeruline see on?« »Täiesti.«

»Ja siis veel midagi. Kui ma nüüd järele mõtlen, tuleb see mulle meelde. Tunnistustes märgiti, et just sel ajal, kui lõvi möirgas ja naine kiljus, hakkas keegi mees hirmunult karjuma.«

»Kahtlemata Ronder.«

»Noh, kui tal pea lõhki oli, võis ta vaevalt veel häält teha. Vähemalt kaks tunnistajat räägivad, et mehe karjed segunesid naise omadega.«

»Võib arvata, et selle aja peale karjus kogu laager. Mis puutub teistesse asjaoludesse, siis ma võin vist lahenduse pakkuda.«

»Mul oleks hea meel seda kuulda.«

»Nad olid kahekesi koos puurist kümne jardi kaugusel, kui lõvi lahti pääses. Mees pööras ringi ja paisati maha. Naine tahtis puuri minna ja ukse kinni panna. See oli tema ainuke pelgupaik. Ta sööstis sinnapoole, ning just siis, kui ta puurini jõudis, hüppas loom talle järele ja lõi ta pikali. Kui nad oleksid loomale vastu astunud, oleks neil ehk õnnestunud teda eemale peletada. Siit ka naise karjed »Argpüks!««

»Hiilgav, Watson! See teie teooria on nagu teemant, milles on ainult üks viga.«

»Mis viga see siis on, Holmes?«

»Kui nad mõlemad puurist kümne sammu kaugusel olid, kuidas lõvi siis lahti pääses ?«

»Ehk on võimalik, et neil oli keegi vaenlane, kes kiskja lahti laskis ?«

»Ja miks pidi lõvi neile metsikult kallale kargama, kui ta oli harjunud nendega mängima ja puuri sees trikke tegema ?«

»Võib-olla oli sama vaenlane ta kuidagi vihale ajanud.*

Holmes näis mõtlik ja jäi mõneks hetkeks vait.

»Noh, Watson, teie teooria kasuks peab ütlema järgmist. Ronderil oli palju vaenlasi. Edmunds rääkis mulle, et joobnuna oli ta kohutav. Suurt kasvu jõhkard nagu ta oli, sõimas ja kirus ta igaüht, kes ette sattus. Need proua Ronderi öised karjed, kus kedagi koletiseks nimetati,

millest meie külaline rääkis, olid arvatavasti kalli kadunukese mälestused. Meie oletused on aga viljatud, kuni meil kõiki fakte pole. Puhvetil on külma põldpüü-liha, Watson, ja pudel »Montrachet'd«. Kosutagem oma jõudu, enne kui meil seda jälle vaja läheb.«

Kui kaarik meid proua Merrilow' maja juures maha pani, leidsime prullaka proua oma tagasihoidliku, kuid vaikse eluaseme uksel seismas. Oli selge, et tema peamine mure oli mitte kaotada väärtuslikku üürnikku, ning ta palus meid enne sisselaskmist hoiduda ütlemast või tegemast midagi, mis võiks nii soovimatutele tagajärgedele viia. Kui me olime teda rahustanud, järgnesime talle lihtsast, kehva vaibaga kaetud trepist üles ja meid juhatati salapärase üürniku tuppa.

See oli umbne, kopitanud, õhutamata ruum, nagu oligi oodata, kuna elanik sealt harva lahkus. Loomade puurispidajast oli naine mingi saatuse karistuse läbi ise puuriloomaks muutunud. Nüüd istus ta katkises tugitoolis hämaras toanurgas. Pikad tegevuseta aastad olid tema figuuri rikkunud, kuid kunagi pidi see olema kaunis, ning ta oli veel praegugi täidlane ja kena kehaga. Tema nägu kattis tihe must loor, kuid see lõppes ülemise huule kohal ning jättis vabaks täiusliku kujuga suu ja õrna ümara lõua. Võisin hästi kujutleda, et

ta oli tõepoolest olnud väga tähelepanuväärne naine. Ka tema hääl oli meloodiline ja meeldiv.

»Minu nimi ei ole teile tundmatu, härra Holmes,« ütles ta. »Arvasin, et see toob teid kohale.«

»Nii see on, proua, ehkki ma ei oska arvata, kust te võisite teada, et ma teie juhtumist huvitatud olen?«

»Sain sellest teada siis, kui olin paranenud ning krahvkonna detektiiv härra Edmunds mind küsitles. Kardan, et ma valetasin talle. Võib-olla oleks isegi targem olnud tõtt öelda.«

»Tavaliselt on ikka kõige targem tõtt öelda. Aga miks te talle valetasite ?«

»Sest sellest olenes kellegi teise saatus. Ma tean, et ta oli väga tühine olend, kuid ma ei suutnud siiski tema hukatust oma südametunnistusele võtta. Me olime nii lähedased — nii lähedased!«

»Kas see takistus on siis nüüd kõrvaldatud?«

»Jah, sir. Isik, kellele ma vihjan, on surnud.«

186

»Miks ei võiks te siis nüüd politseile kõike ära rääkida, mida teate ?«

»Sest tuleb arvestada veel kedagi. See keegi olen mina. Ma ei suudaks taluda skandaali ja avalikku tähelepanu, mis politsei uurimisele järgneks. Mul ei ole enam kaua elada, kuid ma tahan rahus surra. Tahtsin aga siialo leida ühe arusaaja mehe, kellele oma hirmus lugu jutustada, nii et kõik saaks selgeks, kui ma surnud olen.«

»Te meelitate mind, proua. Kuid arvestage, et ma olen kohusetundlik mees. Ma ei või teile lubada, et kui te oma loo ära räägite, ei ole minu kohus juhtum politseile üle anda.«

»Ei usu, härra Holmes. Tunnen teie iseloomu ja meetodeid liiga hästi, sest olen mõnda aastat teie tegemisi jälginud. Lugemine on ainus lõbu, mille saatus on mulle jätnud, ning mul jääb väga vähe märkamata, mis maailmas toimub. Igatahes riskin ma sellega, kuidas te mu tragöödiat võite kasutada. Sellest rääkimine kergendab mu südant.«

»Mu sõber ja mina kuulaksime hea meerega.«

Naine tõusis ja võttis laualaekast mehe foto. See mees oli kahtlemata elukutseline akrobaat, suurepärase kehaehitusega, pildistatud, tohutud käsivarred üle kummis rinna risti ja tihedate vurrude alt paistmas võidukas, enesekindel naeratus.

»See on Leonardo,« ütles naine.

»Jõumees Leonardo, kes tunnistusi andis ?«

»Tema ise. Ja see — see on minu abikaasa.«

See oli jube nägu — inimsiga, või pigem inim-mets-siga, sest ta oli hirmuäratav oma peletislikkuses. Võis kujutleda, kuidas too nurjatu suu raevukalt matsutas ja vahutas ning kuidas need pisikesed pahatahtlikud silmad puhtas õeluses maailma vaatasid. Lurjus, jõhkard, elajas — see kõik oli raskete lõuapäradega näkku kirjutatud.

»Need kaks pilti aitavad teil, härrased, loost aru saada. Olin vaene tsirkusetüdruk, saepuru peal üles kasvanud, ning juba enne kui ma kümneaastaseks sain, hüppasin läbi rõnga. Kui minust sai naine, hakkas see mees mind armastama, kui niisugust himu võib armastuseks nimetada, ning ühel õnnetul hetkel sain tema naiseks. Sellest päevast peale oli mu elu põrgu ja tema saatan,

187

kes mind piinas. Tsirkuses teadsid sellest kõik. Ta pettis mind teistega. Ta sidus mu kinni ja peksis mind ratsapiitsaga, kui ma kaebasin. Neil kõigil oli minust kahju ning nad

jälestasid teda, kuid mida said nad teha? Nad kõik kartsid teda, viimane kui üks. Sest ta oli alati kohutav, ning joobnuna lausa metsik. Alalõpmata kutsuti teda kallaletungide ja loomade piinamise pärast kohtu ette, kuid tal oli raha küllalt ja trahvid ei tähendanud talle midagi. Paremad mehed läksid meilt ära ja tsirkus hakkas alla käima. Minu ja Leonardo najal see veel püsiski — koos väikese klouni Griggsiga. Vaene mees, tal polnud naljatamiseks eriti palju põhjust, kuid ta tegi mis võis, et tsirkust koos hoida.

Siis saime mina ja Leonardo ikka lähedasemaks ja lähedasemaks. Te ju näete, missugune ta välja nägi. Ma tean nüüd, millist hädist hinge too võrratu keha varjas, kuid minu abikaasaga võrreldes näis ta peaingel Gabrielina. Ta haletses ja aitas mind, kuni meie lähedus viimaks armastuseks muutus — sügavaks, sügavaks, kirglikuks armastuseks, millest ma olin unistanud, kuid ei lootnud kunagi seda tunda. Mu mees kahtlustas, kuid ma arvan, et ta oli jõhkard ja pealekauba veel argpüks, ja et Leonardo oli ainuke mees, keda ta kartis. Ta maksis kätte omal kombel, piinates mind rohkem kui ealeski varem. Ühel ööl tuli Leonardo minu karjete peale meie magamisvankri uksele. Tol ööl olime tragöödiale lähedal, ning peagi saime mina ja mu armastatu aru, et seda ei saa vältida. Mu mees ei olnud väärt, et elada. Tegime plaani, kuidas ta peaks surema.

Leonardol oli kaval, riukalik mõistus. Tema selle plaani välja mõtleski. Ma ei taha öelda, et ma teda süüdistan, sest olin valmis temaga lõpuni kaasa minema. Kuid minul poleks sellise plaani väljamõtlemiseks iialgi taipu jätkunud. Valmistasime nuia — selle tegi Leonardo — ning nuia tinaga täidetud otsa külge kinnitas ta viis pikka terasnaela, teravikud väljapoole, just niisuguste vahedega nagu lõvi käpal. Sellega pidi mu mehele surmahoop antama ning mulje jääma, nagu oleks seda teinud lõvi, kelle me pidime lahti päästma.

Oli kottpime öö, kui mees ja mina nagu tavaliselt looma söötma läksime. Kaasas oli meil tsinkämber toore lihaga. Leonardo ootas suure elamisvankri nurga taga, millest me enne puurini jõudmist pidime mööduma. Ta

oli liiga aeglane ja me olime temast möödas, enne kui ta lüüa jõudis, kuid ta järgnes meile kikivarvul ning ma kuulsin raksatust, kui nui mu mehe pealuu purustas. Seda häält kuuldes hüppas mu süda rõõmust. Jooksin edasi ja tegin lahti riivi, mis suure lõvi puuri ust kinni hoidis.

Ning siis juhtus midagi jubedat. Te olete võib-olla kuulnud, kui kiiresti need olendid inimese verd haistavad ja kuidas see neid erutab. Mingi imelik vaist oli loomale hetke jooksul teatanud, et inimolend on tapetud. Kui ma riivi eest ära tõmbasin, hüppas lõvi välja ning oli ühe hetkega mul kallal. Leonardo oleks saanud mind päästa. Oleks ta edasi tormanud ja elajat nuiaga löönud, oleks ta võinud selle taltsaks teha. Kuid mees lõi araks. Kuulsin teda hirmust karjatamas ning siis nägin, kuidas ta ringi pööras ja põgenes. Samal hetkel lõi lõvi mulle hambad näkku. Tema kuum haisev hingus oli mind juba mürgitanud ja ma vaevalt tund-singi valu. Kätega püüdsin tohutuid auravaid, verd tilkuvaid lõugu eemale lükata ja karjusin appi. Tajusin, et laagris liigutakse, ning seejärel mäletan ähmaselt rühma mehi, Leonardot, Griggsi ja teisi, mind eluka käppade alt välja tõmbamas. See oli paljudeks pikkadeks kuudeks mu viimane mälestus, härra Holmes. Kui ma teadvusele tulin ja ennast peeglist nägin, needsin toda lõvi — ah, kuidas ma teda needsin! — mitte selle eest, et ta mu ilu oli hävitanud, vaid et ta mu elu oli mõttetuks teinud. Mul oli ainult üks soov, härra Holmes, ja mul oli küllalt raha selle täitmiseks. Ihkasin ainult peitu pugeda, nii et keegi mu vaest nägu ei näeks, ning elada kusagil, kus

mind keegi, kes mind varem oli tundnud, üles ei leiaks. See oli kõik, mis mul teha jäi — ja seda olen ma teinud. Vaene haavatud loom, kes on oma urgu surema roomanud — niisugune on Eugenia Ronderi lõpp.«

Kui õnnetu naine oma jutu oli lõpetanud, istusime mõnda aega vaikides. Siis sirutas Holmes oma pika käe ja patsutas naise kätt nii suure kaastundega, nagu ma harva olen näinud teda väljendavat.

»Vaene naine!« ütles ta. »Vaene naine! Saatuse teed on tõesti mõistetamatud. Kui tulevane elu teile mingit hüvitust ei too, on maailm tõepoolest üks kuri nali. Mis sai aga Leonardost?«

189

»Ma ei näinud teda ega kuulnud temast enam kunagi. Võib-olla on minust vme tema vastu niisugust kibedust tunda. Ta oleks niisama hästi võinud armastada üht neist ebarditest, keda me mööda maad ringi vedasime, kui seda, mis lõvi järele jättis. Kuid naise armastust ei ole nii kerge kõrvale visata. Ta oli mu kiskja küüsi jätnud, ta oli mind hädas hüljanud, ja ikkagi ei suutnud ma teda võlla saata. Ma ei noolinud üldse, mis minust saab. Mis võis olla veel hirmsam kui mu tegelik elu? Kuid ma kaitsesin Leonardot karistuse eest.«

»Ja ta on surnud ?«

»Ta uppus eelmisel ööl Margate'i lähedal suplemisel. Nägin ajalehes surmakuulutust.«

»Ja mida ta tolle viie küünisega nuiaga tegi, mis on teie jutustuse kõige iseäralikum ja leidlikum osa?«

»Ei oska öelda, härra Holmes. Laagri kõrval oli lubja-karjäär, mille põhjas asus sügav roheline lomp. Võibolla selle lombi põhjas.«

»Nojah, sellel pole enam erilist tähtsust. Juhtum on lõpetatud.«

»Jah,« ütles naine, »juhtum on lõpetatud.«

Olime tõusnud, et minema hakata, kuid miski naise hääles paelus Holmesi tähelepanu. Ta pöördus kärmelt tagasi.

»Teie elu ei kuulu teile,« ütles ta. »Ärge pange kätt. selle külge.«

»Mis kasu mu elust kellelgi on?«

»Kust te võite seda teada? Kannatliku talumise eeskuju on kärsitule maailmale juba isegi üpris väärtuslik õppetund.«

Naise vastus oli kohutav. Ta tõstis loori näolt ja astus valguse kätte.

»Ma pole kindel, kas teie suudaksite seda taluda,« ütles ta.

See oli õudne. Mitte mingid sõnad ei suuda kirjeldada näo jäänuseid, kui nägu ennast enam ei ole. Kaks elusat ja kaunist pruuni silma, mis sellest jubedast hävingust kurvalt välja vaatasid, tegid mulje veelgi hirmsamaks. Holmes tõstis kaastunde ja protesti märgiks käe ning me läksime koos toast välja.

Kahe päeva pärast, kui ma sõbrale külla läksin, osutas ta teatud uhkusega sinisele pudelikesele kaminasimsil.

190

Sellel oli punane, mürgise aine silt. Kui ma pudeli avasin, hoovas sealt meeldivat mandlilõhna.

»Sinihape?« ütlesin ma.

»Täpselt. See saabus postiga. »Saadan teile oma kiusatuse. Järgin teie nõuannet.« Niisugune oli sõnum. Küllap me oskame ära arvata vapra naise nime, kes selle saatis.«

X. SHOSCOMBE OLD PLACET MÕISTATUS

Shcrlock Holmes oli kaua aega mikroskoobi kohal kummargil olnud. Nüüd ajas ta end sirgu ja vaatas võidukalt minu poole.

»See on liim, Watson,« ütles ta. »Ei mingit kahtlust, see on liim. Vaadake neid laialipillatud objekte vaateväljas.«

Kummardusin toru juurde ning fokuseerisin selle oma nägemise järgi.

»Need karvad on tviidmantli lõngad. Ebaühtlane hall mass on tolm. Vasakul on epiteelise soomused. Pruunid tombud seal keskel on kahtlemata liim.«

»Hüva,« ütlesin naerdes, »teie sõna ma usun. Kas sellest oleneb midagi?«

»See on väga peen demonstratsioon,« vastas ta. »St. Pancrase juhtumist vahest mäletate, et müts leiti surnud politseiniku kõrvalt. Süüdistatu ei tunnista seda omaks. Kuid mees on pildiraamide tegija, kes kasutab oma töös liimi.«

»Kas see on üks teie juhtumitest?«

»Ei; mu sõber Merivale Scotland Yardist palus mul seda vaadata. Sest ajast, kui ma tollele valerahategijale tema kuuekäänise õmblusest leitud tsingi ja vase puru järgi jälile jõudsin, on nad hakanud mikroskoobi tähtsust mõistma.« Ta vaatas kärsitult kella. »Mulle pidi uus klient külla tulema, aga ta jääb hiljaks. Muide, Watson, te ju teate midagi hobuste võiduajamistest?«

»Peaksin teadma. Kulutan selle peale poole oma haa-vatasaanu pensionist.«

»Siis saab teist minu »Võidusõiduradade käsiraamat«. Kuidas on sir Robert Norbertoniga? Kas see nimi ütleb teile midagi ?«

»Noh, igatahes. Ta elab Shoscombe Oid Place'is ning ma tunnen seda hästi, sest kunagi suvitasin seal. Nor-berton oleks ükskord peaaegu teie kätte sattunud.«

192

»Kuidas nii?«

»See oli siis, kui ta Newmarket Heathil tuntud Curzon Streeti rahalaenutaja Sam Breweri ratsapiitsaga läbi peksis. Ta pidi mehe peaaegu ära tapma.«

»Oo, see kõlab huvitavalt! Kas ta endale sageli nõnda voli annab ?«

»Nojah, tal on ohtliku mehe kuulsus. Ta on Inglismaa üks hulljulgemaid ratsutajaid — mõne aasta eest tuli rahvuslikel ratsavõistlustel teiseks. Ta on neid mehi, kes pole õigel ajal sündinud. Ta oleks pidanud olema regendiajastu keigar — poksija, sportlane, hobustele mängija, kaunite daamide armastaja ja kõige järgi otsustades rahaasjadega nii puntras, et ta eluilmas enam pinnale ei rabele.«

»Vapustav, Watson! Portree mõne joonega. Mulle näib, et ma juba tunnen seda meest. Kas te võite mulle nüüd anda ettekujutuse Shoscombe Oid Place'ist?«

»Tean vaid seda, et see asub Shoscombe Parki keskel ning et seal on kuulus Shoscombe'i hobusekasvandus ja treenimiskeskus.«

»Ja peatreener,« ütles Holmes, »on John Mason. Teil pole vaja mu teadmiste üle imestada, Watson, sest kiri, mida ma lahti võtan, tuleb temalt. Aga räägime veel Shoscombe'ist. Paistab, et olen sattunud rikkaliku soone peale.«

»Seal on veel Shoscombe'i spanjelid,« ütlesin ma. »Nendest räägitakse igal koertenäitusel. Kõige valitum tõug Inglismaal. Nad on Shoscombe Oid Place'i perenaise eriline uhkus.«

»01etan, et see on sir Robert Norbertoni naine?«

»Sir Robert pole kunagi abielus olnud. Õige ka, kui tema väljavaateid silmas pidada. Ta elab koos oma lesestunud õe leedi Beatrice Falderiga.«

»Te tahate öelda, et leedi elab tema juures ?«

»Ei, ei. Maja kuulus naise kadunud abikaasale, sir Jamesile. Norbertonil pole selle peale mingit õigust. Pärand kehtib ainult leedi eluajal ning läheb siis üle tema abikaasa vennale. Seniks saab naine iga-aastast rendist.«

»Ja Robert-vennas arvatavasti kulutab seda?«

»Nii see umbes on. Mees on paras põrguline ja teeb õe elu tõenäoliselt õige ebamugavaks. Siiski olen kuul-

193

nud, et ta on vennasse kiindunud. Aga mis seal Shos-combe'is siis lahti onr«

»Ahaa, seda ma just tahaksingi teada. Ja siin ongi mees, kes seda meile arvatavasti öelda võib.«

Uks avanes ja toapoiss juhatas sisse pikakasvulise, siledaks aetud näoga otsusekindla mehe, kellel oli range ilme, nagu on harilikult neil meestel, kes peavad hobuseid või poisse vaos hoidma. Härra John Masoni käe all oli mõlemaid terve hulk ning ta nägi välja, nagu tuleks ta oma ülesandega toime. Ta kummardas külmalt ja vaoshoitult ning istus toolile, mida Holmes oli talle osutanud.

»Kas te saite mu kirja, härra Holmes?«

»Jah, kuid see ei seletanud midagi.«

»Minu jaoks on asi liialt delikaatne, et võiksin üksikasjad paberile panna. Ja liiga keeruline. Võin teile ainult näost näkku rääkida.«

»Hüva, oleme teie käsutuses.«

»Kõigepea!t, härra Holmes, minu meelest on mu peremees sir Robert hulluks läinud.«

Holmes kergitas kulme. »Siin on Baker Street, mitte Harley Street4,« ütles ta. »Aga miks te seda ütlete?«

»Teate, kui inimene teeb ühe veidruse või kaks veidrust, võib sellel mõte sees olla, kui aga kõik, mis ta teeb, on veider, siis hakkate juba kahtlema. Usun, et Shoscombe'i Prints ja ratsavõistlused on tal mõistuse segi ajanud.«

»See on sälg, kelle te võistlustele saadate ?«

»Inglismaa parim, härra Holmes. Kui keegi seda teab, siis olen see mina. Noh, ma olen teiega avameelne, sest tean, et olete aumehed ja siit toast kaugemale jutt ei lähe. Sir Robert peab selle võistluse võitma. Ta on kaelani võlgades ja see on tema ainus võimalus. Kõik, mida ta suutis kokku kraapida või laenata, on hobuse peale pandud — ja heade väljavaadetega! Praegugi tehakse veel panuseid nelikümmend ühe vastu, kui ta aga panuseid tegema hakkas, oli see arv lähemal sajale.«

»Aga kuidas see hobune nii palju sisse toob?«

»Rahvas ei tea, kui hea ta on. Sir Robert on kihlveo-vahendajate jaoks liiga kaval. Tal on treeningjooksudeks Printsi poolvend väljas. Neil pole võimalik vahet

194

teha. Kui nad aga galopeerima hakkavad, on nende vahe kaheksandikmiilis kaks kehapikkust. Mees ei mõtle muust kui hobusest ja võistlusest. Kogu tema elu on sellega seotud. Seniks hoiab ta liigkasuvõtjad eemal. Kui Prints teda alt veab, on ta kadunud.«

»Näib olevat üsna meeleheitlik mäng, aga mis siin hullumeelsusega tegemist on?«

4Tähtsamate eriarstide asupaik Londonis. 194

»Noh, kõigepealt pole vaja muud kui teda vaadata. Ma ei usu, et ta öösel silmatäitki magab. Ta on kogu aeg talli juures. Tema pilk on metsik. See kõik on tema närvidele liig olnud. Siis veel tema käitumine leedi Beatrice'iga!«

»Ahaa! Mis seal siis on?«

»Nad on alati hästi läbi saanud. Mõlemal on ühesugune maitse ja õde armastab hobuseid niisama palju kui vend. Iga päev ühd ja samal ajal sõitis ta neid vaatama — ja üle kõige armastas ta Printsi. Hobune ajas kõrvad kikki, kui ta kruusal vankrirataste korinat kuulis, ning traavis igal hommikul tõlla juurde oma suhkru-tükki saama. See kõik on nüüd aga möödas.«

»Miks?«

»Nojah, leedi näib olevat kaotanud igasuguse huvi hobuste vastu. Juba nädal aega on ta tallidest mööda sõitnud, ilma et isegi tere hommikust ütleks.«

»Kas te arvate, et nad on tülli läinud?«

»Ja kindlasti veel hirmsal kombel tülli. Miks muidu oleks peremees ära andnud õe lemmikspanjeli, keda leedi armastas nagu oma last? Ta andis koera mõne päeva eest vanale Barnesile, kes peab »Rohelise Draakoni« kõrtsi Crendallis, kolme miili kaugusel.«

»Kah tl emata imelik tegu.«

»Muidugi, oma nõrga südame ja vesitõvega polnud oodata, et leedi vennaga igal pool kaasas käiks, kuid peremees veetis igal õhtul kaks tundi õe toas. Ta pidigi tegema, mis suutis, sest leedi on tema vastu haruldaselt hea olnud. Aga see on ka nüüd möödas. Peremees ei lähe õe ligigi. Ja leedi võtab seda südamesse. Ta nukrutseb ja on tusane ja joob — härra Holmes —, joob mis hirmus.«

»Kas ta enne seda võõrdumist ka jõi?«

»Nojah, klaasikese ju võttis, aga nüüd läheb vahel terve pudel ühe õhtuga. Nii rääkis mulle ülemteener Stephens. Kõik on muutunud, härra Holmes, ja midagi

195

selles ei klapi. Pealegi mida peaks peremehel öösel vana kiriku hauakambrisse asja olema? Ja kes see mees on, kellega ta seal kohtub ?« Holmes hõõrus käsi.

»Jätkake, härra Mason. Teie jutt läheb üha huvitavamaks.«

»Ülemteener nägi teda välja minemas. Kell kaksteist öösel, ja sadas nagu oavarrest. Järgmisel ööl läksin siis ise maja juurde, ja nii oligi, peremees läks jälle kuhugi. Stephens ja mina läksime järele, aga see oli närvesööv ettevõtmine, sest kui ta oleks meid näinud, oleks meil kehvasti läinud. Tal on raske rusikas, kui teda üles ärritada, ning ta ei löö kellegi ees kartma. Seepärast ei tihanud me liiga lähedale minna, aga panime teda hästi tähele küll. See oli kummituste hauakamber, kuhupoole ta läks, ja seal ootas teda üks mees.«

»Mis kummituste hauakamber see on?«

»Teate, pargis on vana lagunenud kabel. See on nii vana, et keegi ei tea täpselt, mis ajast see pärit on. Ja selle all on hauakamber, millel on meie seas halb kuulsus. See on isegi päeval pime, niiske, üksildane paik, kuid öösel julgeksid vähesed inimesed krahvkonnast sinna lähedale minna. Peremees aga ei karda. Tema pole kunagi elus midagi kartnud. Aga mida ta seal öösel teeb?«

»Oodake natuke!« ütles Holmes. »Ütlesite, et seal oli veel üks mees. See peab olema keegi teie oma tallimeestest või majast! Teil poleks ju tarvis muud teha kui välja uurida, kes see on, ning siis teda küsitleda ?«

»Ma ei tunne seda meest.«

» Kuidas te saate seda öelda?«

»Sest ma olen teda näinud, härra Holmes. See oli teisel ööl. Sir Robert pööras ringi ja möödus meist — minust ja Stephensist, kui me põõsastes kükitasime nagu kaks jänest, sest tol ööl oli pisut kuuvalgust. Me kuulsime aga teist meest tema taga liikumas. Teda me ei kartnud. Niipea kui sir Robert mööda -sai, tulime välja ja tegime näo, justkui oleksime kuuvalgel jalutanud, ja nii me seal temaga nagu juhuslikult ja süütult kokku sattusimegi. »Kuule, kes sa oled?« küsisin. Ta vist ei kuulnud meie samme, sest ta vaatas niisuguse näoga üle õla, nagu näeks saatanat põrgust välja tulemas. Ta röögatas ja pani nii kähku minema, kui jalad pimedas

196

võtsid. Küll jooksis ruttu! — seda peab aga ütlema. Hetke pärast oli ta silmist kadunud ning nii me ei saanudki teada, kes ta oli või mis ta seal tegi.«

»Aga te nägite teda kuupaistel selgesti?«

»Jah, seda julgen ma sellele argpüksile näkku öelda — on alles vilets vennike. Mis temal sir Robertiga ühist võis olla?«

Holmes istus mõnda aega mõttesse vajunult.

»Kes leedi Beatrice Falderi eest hoolitseb?« küsis ta viimaks.

»Tal on toatüdruk, Carrie Evans. Ta on juba viis aastat leedi juures olnud.«

»Ja on kahtlemata ustav ?«

Härra Mason niheles kohmetult.

»Ustav on ta küll,« ütles ta viimaks. »Aga ma ei ütle, kellele.«

»Ahaa!« ütles Holmes.

»Ma ei taha kuulujutte laiali kanda.«

»Mõistan täiesti, härra Mason. Olukord on muidugi küllalt selge. Doktor Watsoni antud sir Roberti kirjeldusest järeldan, et tema eest pole ükski naine kaitstud. Kas te ei arva, et õe ja venna tüli põhjus peitub selles?*

»Nojah, jutte on juba tükk aega küllalt räägitud.«

»Kuid leedi ei uskunud varem. Oletame, et ta sai järsku jälile. Ta tahab teenijannast lahti saada. Tema vend ei luba seda. Invaliidil, kel on nõrk süda ja piiratud liikumisvõimalused, ei ole vahendeid oma tahet maksma panna. Vihatud toatüdruk on ikka veel tema juures. Daam keeldub rääkimast, tusatseb, hakkab jooma. Sir Robert võtab vihahoos temalt lemmikspanjeli ära. Kas klapib ?«

»Just nimelt. Siiamaani klapib küll. Aga kuidas sobivad siia öised külaskäigud vanasse hauakambrisse? See ei lähe sündmustega kuidagi kokku.«

»Ei, mu härra, ja on veel midagi, mida ma ei oska kokku sobitada. Miks peaks sir Robert laiba üles kaevama?*

Holmes ajas end järsku sirgu.

»Selle me avastasime alles eile — pärast seda, kui olin teile kirjutanud. Eile sõitis sir Robert Londonisse, niisiis läksime mina ja Stephens alla hauakambrisse. Seal oli kõik korras, ainult et ühes nurgas oli vanu konte.«

»Te arvatavasti teatasite politseile?«

197

Meie külaline naeratas süngelt.

»Noh, minu meelest see neid küll vaevalt huvitaks. Seal oli ainult pealuu ja mõni kont. Need võisid tuhat aastat vanad olla. Aga varem neid seal ei olnud. Seda ma vannun, ja Stephens ka. Need olid nurka lükatud ja laud oli peal, enne oli see nurk aga tühi.«

»Mida te jäänustega tegite?«
»Noh, jätsime lihtsalt sinna.«
»See oli tark tegu. Ütlete, et sir Robert oli eile kodust ära. Kas ta tuli tagasi ?«
»Me ootame teda täna õhtul.«
»Millal sir Robert õe koera ära andis ?«
»See oli just täna nädal aega tagasi. Loom ulgus vana; kaevuhoone juures ja sir Robert oli tol hommikul pahuras tujus. Ta püüdis koera kinni ja ma arvasin, et nüüd tapab ta ära. Siis andis ta koera džoki Sandy Baini kätte ja käskis tal looma »Rohelisse Draakonisse« vanale Barnesile viia, sest tahtis, et koer tal silmist kaoks.«
Holmes istus mõnda aega vaikselt mõttes. Ta oli oma kõige vanema ja haisvama piibu põlema pannud.
»Mul pole veel selge, mida te minult selle loo puhul soovite, härra Mason,« ütles ta viimaks. »Kas te ei saaks seda selgemini väljendada?«
»Võib-olla teeb see asja selgemaks, härra Holmes,« ütles külaline.
Ta võttis taskust paberi ning, harutanud selle hoolikalt lahti, tõi esile põlenud konditüki.
Holmes uuris seda huviga.
»Kust te selle saite ?«
»Leedi Beatrice'i toa all keldris on keskkütteahi. See on mõnda aega kustunud olnud, kuid sir Robert kurtis külma ja laskis selle uuesti küdema panna. Seda kütab Harvey — tema on üks mu poistest. Just täna hommikul tuli ta minu juurde kondiga, mille ta oli tuhka välja roobitsedes leidnud. Talle ei meeldinud see sugugi.«
»Mulle ka mitte,« ütles Holmes. »Mis teie sellest arvate, Watson?«
Kont oli söestunud, kuid kindlasti oli see kunagi inimesele kuulunud.
»See on inimese reieluu ülemine liiges,« ütlesin ma.
»Täpselt!« Holmes oli väga tõsiseks läinud. »Millal poiss ahju kütab ?«
»Ta paneb selle igal õhtul küdema ja läheb siis ära.«
198
»Järelikult võiks igaüks sinna öösel sisse saada?«
»Jah, mu härra.«
»Kas väljast kütteruumi pääseb ?«
»Väljast viib sinna üks uks. On veel teine, mis viib trepist üles koridori, kus on leedi Beatrice'i tuba.«
»Meil on ees suured raskused ja lugu on üsna jube, härra Mason. Ütlete, et sir Robertit ei olnud eile öösel kodus?«
»Ei.«
»Tähendab, kes iganes konte põletas, tema see ei olnud ?«
»See on õige.«
»Mis selle kõrtsi nimi oli, millest te rääkisite?« »»Roheline Draakon«.«
»Kas sealpool kandis Berkshire'is on head kalapüügi-kohad?« Ausameelse treeneri näost oli väga selgelt näha, et ta pn veendunud veel ühe hullumeelse ilmumises oma vaevatud ellu.
»Nojah, mu härra, olen kuulnud, et veskiojas on forelle ja lossijärves hauge.«
»Sellest piisab täiesti. Watson ja mina oleme innukad kalamehed — eks ole, Watson? Tulevikus võite meid leida »Rohelisest Draakonist«. Me peaksime täna õhtuks sinna jõudma. Mul pole vaja öelda, et me ei taha teid näha, härra Mason, kuid kirjad jõuavad

meieni, ja kahtlemata leian ma teid üles, kui mul vaja on. Kui me oleme asja pisut põhjalikumalt uurinud, annan teile oma arvamuse teada.«

Nii juhtuski, et ühel selgel maikuu õhtul leidsin end Holmesiga kahekesi esimese klassi vagunis väikese Shoscombe'i nõudepeatuse poole sõitmas. Pagasiriiul meie kohal oli koormatud aukartust äratava hulga ritvade, rullide ja korvidega. Sihtkohta jõudes viis lühike sõit meid vanamoodsa külavõõrastemaja juurde, kus tubli peremees Josiah Barnes meie plaanidest ümbruskonna kalavarude täieliku hävitamise suhtes otsekohe hoogu sattus.

»Kuidas oleks lossijärvega ja võimalusega sealt haugi saada?« küsis Holmes.

Kõrtsmiku nägu tõmbus pilve.

»See küll ei lähe, mu härra. Võib juhtuda, et leiate end järvest, enne kui arugi saate.«

»Kuidas siis nii?«

199

»Sir Robert. Ta on kihlveomeeste pärast hirmus umbusklik. Kui teie, kaks võõrast, tema treenimiskeskusele nii lähedale satute, on ta teil kindla peale kraes kinni Ei tema juba niisuguse asjaga riski.«

»Ma kuulsin, et tal võistleb ratsavõistlustel üks hobune.«

»Jah, ja iubli sälg on see tõesti. Kõik meie raha on tema peale pandud, ja sir Roberti raha veel pealegi. Muuseas,« — ta vaatas meid kahtlustava pilguga — »ega te järsku ise hobustega ei tegele?«

»Ei, tõesti mitte. Meie oleme lihtsalt kaks väsinud londonlast, kes vajavad hädasti head värsket Berkshire'! õhku.«

»Noh, siis olete küll õiges kohas. Siin on seda vabalt saadaval. Aga pidage meeles, mis ma teile sir Roberti kohta ütlesin. Tema on seda sorti, et enne lööb ja pärast räägib. Hoidke pargist eemale.«

»Muidugi, härra Barnes! Kindlasti hoiame. Muide, see oli väga ilus spanjel, kes seal esikus niutsus.«

»Peabki ilus olema. See on ehtsat Shoscombe'i tõugu. Tervel Inglismaal põle paremat.«

»Mulle meeldivad koerad väga,« ütles Holmes. »Kuulge, kui tohib küsida, mis niisugune auhinnatud peni võiks maksta ?«

»Rohkem, kui mina maksta suudan, sir. Selle koera kinkis mulle sir Robert ise. Sellepärast ma teda rihma otsas hoiangi. Kui ma ta lahti laseks, oleks ta nigu niuhti lossis tagasi.«

»Meil hakkab kaarte kätte kogunema, Watson,« ütles Holmes, kui peremees oli ära läinud. »Kerge see mäng ei ole, aga paari päevaga peaks asi selgemaks saama. Muide, ma kuulsin, et sir Robert on ikka veel Londonis. Me võiksime ehk täna õhtul pühale pinnale astuda, ilma et füüsilist vägivalda karta oleks. Tahaksin paarile asjale kinnitust leida.«

»Kas teil on mõni teooria, Holmes ?«

»Ainult see, Watson, et umbes nädal tagasi juhtus midagi, mis on Shoscombe'i majapidamisse sügava jälje jätnud. Mis see võis olla? Võime seda ainult tagajärgedest oletada. Need tunduvad imelikult segased. Kuid see peaks meid just aitama. Ainult värvitu, sündmustevaene juhtum on lootusetu.

Mõtleme oma andmete üle järele. Vend ei külasta

200

enam armastatud invaliidist õde. Ta kingib ära õe lem-mikkoera. Tema koera, Watson! Kas see teile midagi ei ütle?«

»Mitte midagi peale venna kiusu.«
»Noh, see võib ju ka nii olla. Või — nojah, on veel üks võimalus. Jätkame nüüd oma ülevaadet olukorra kohta asjast, mil tüli, kui tüli üldse oli, toimus. Daam ei välju oma toast, muudab oma harjumusi, -teda ei nähta muidu kui ainult toatüdrukuga välja sõitmas, keeldub talli juures peatumast, et lemmikhobust vaatamas käia, ja ilmselt on hakanud jooma. See peaks vist kõik olema.«
»Ainult veel see hauakambri lugu.«
»See on teine mõtteliin. Neid on kaks, ja ma palun teil neid mitte segamini ajada. Liinil A, mis puudutab leedi Beatrice'i, on kergelt pahaendeline lõhn, kas pole?«
»Mina ei saa midagi aru.«
»Noh, võtame siis ette liini B, mis puudutab sir Robertit. Ta on pööras3lt huvitatud ratsavõistluste võitmisest. Ta on liigkasuvõtjate võimuses ning iga hetk võidakse kogu ta varandus maha müüa ja tema võidu-sõiduhobuste tallid võivad võlausaldajate kätte minna. Ta on julge ja meeleheitlik mees. Ta saab oma sissetuleku õelt. Tema õe toatüdruk on talle abivalmis tööriist. Seni näime üsna kindlal pinnal olevat, eks ole?«
»Aga hauakamber ?«
»Ah jaa, hauakamber! Oletame, Watson — see on ainult skandaalne oletus, lihtsalt igaks juhuks esitatud hüpotees —, et sir Robert on õele otsa peale teinud.«
»Kulla Holmes, see ei tule kõne allagi.«
»Tõenäoliselt mitte, Watson. Sir Robert on auväärsest soost mees. Aeg-ajalt leidub aga kotkaste hulgas ka vareseid. Jääme viivuks selle oletuse juurde. Ta ei saaks maalt põgeneda, enne kui oma varanduse rahaks on teinud, ning see raha võiks tulla ainult sellest, kui Shoscombe'i Prints võistlused võidaks. Seetõttu peab ta paigale jääma. Selleks peab ta ohvri laibast lahti saama ning leidma asendaja, kes leedit kehastaks. Kui ta toa-tüdruku oma usaldusaluseks võtaks, ei oleks see võimatu. Naise surnukeha saaks viia hauakambrisse, kus nii harva käiakse, ning öösel keskkütteahjus salaja hävitada, millest jääks järele niisugune tõend, nagu me juba nägime. Mis te selle peale kostate, Watson?«
201
»Nojah, kui esialgne koletislik oletus aluseks võtta, on see kõik võimalik.«
»Ma arvan, et proovime homme üht pisikest eksperimenti, Watson, et asjale pisut valgust heita. Seniks, kui kavatseme oma rolli edasi mängida, panen ette, et kutsume peremehe klaasikest tema enda veini jooma ja ajame targalt juttu angerjatest ja teibidest, mis näib olevat kõige otsem tee tema soosingu võitmiseks. Sealjuures võime sattuda mõne kasuliku kohaliku kuulujutu peale.«
Hommikul avastas Holmes, et olime tulnud välja ilma lusiklandita hauginolkide jaoks, mis vabastas meid selleks päevaks kalaleminekust. Umbes kella üheteistkümne ajal läksime jalutama ning ta sai loa must spanjel kaasa võtta.
»See ongi õige koht,« ütles ta, kui jõudsime kõrge pargivärava juurde, mille kohal kõrgusid vapigreifid. »Umbes keskpäeval, nagu teatas härra Barnes, läheb vana daam tõllaga sõitma, ning kui värav avatakse, peab tõld sõitu aeglustama. Kui ta väravast läbi sõidab ja enne, kui ta kiirust lisab, tahan, et teie, Watson, kutsari mõne küsimusega peataksite. Mind ärge pange tähele. Ma lähen sinna astelpõõsa taha ja vaatan, mis juhtub.«
Kaua ei tulnud meil oodata. Veerand tunni pärast nägime suurt kollast lahtist landood veeremas mööda pikka puiesteed, aiste vahel kaks toredat väledat halli sõiduhobust.

Holmes küürutas koeraga põõsa taha. Mina seisin hooletult keppi viibutades sõiduteel. Väravavaht jooksis välja ning värav vajus lahti.

Tõld oli sõitu aeglustanud ning ma võisin sõitjaid selgesti näha. Vasakul istus jumekas, linakarva juuste ja jultunud pilguga noor naine. Temast paremal oli eakas isik, kelle kumer selg ning salli mähitud õlad ja nägu lasksid aimata invaliidi. Kui hobused sõiduteele jõudsid, tõstsin käskiva liigutusega käe, ning kui kutsar tõlla seisma jättis, küsisin, kas sir Robert on Shoscombe Oid Place'is.

Samal hetkel astus Holmes esile ja laskis spanjeli lahti. Rõõmsa kiunumisega sööstis loom tõlla poole ja hüppas astmelauale. Seejärel muutus tema innukas tervitus metsikuks vihaks ning ta napsas hammastega musta seelikut.

202

»Sõitke edasi! Sõitke edasi!« kriiskas kähe hääl. Kutsar andis hobustele piitsa ning meid jäeti sõiduteele seisma.

»Noh, Watson, nüüd on selge,« ütles Holmes rihma erutatud spanjeli kaela ümber kinnitades. »Koer arvas, et see on tema perenaine, ja leidis, et hoopis võõras. Koerad ei eksi.«

»See oli ju mehe hääl!« hüüdsin ma.

»Täpselt! Me saime veel ühe kaardi pihku, Watson, kuid mäng nõuab ikkagi ettevaatust.«

Mu kaaslasel ei paistnud ülejäänud päevaks plaane olevat ning me tegelikult proovisimegi veskiojas oma kalapüügivarustust, mille tulemuseks olid forellid õhtu-söögiks. Alles pärast seda söömaaega näitas Holmes uuesti aktiivsuse märke. Vee! kord leidsime end samalt teelt nagu hommikul, mis viis meid pargi väravasse. Seal ootas meid pikk tumedais rõivais mees, kes osutus meie Londoni tuttavaks, treener John Masoniks.

»Tere õhtust, härrased,« ütles ta. »Ma sain teie kirja, härra Holmes. Sir Robert pole veel tagasi tulnud, kuid ma kuulsin, et teda oodatakse täna õhtul.«

»Kui kaugel hauakamber majast on?« küsis Holmes.

»Tubli veerand miili.«

»Siis pole meil vist peremeest tarvis karta.«

»Mina ei saa seda endale lubada, härra Holmes. Niipea kui ta saabub, tahab ta mind näha, et kuulda viimaseid uudiseid Shoscombe'i Printsist.«

»Ah nii! Sel juhul peame töötama ilma teieta, härra Mason. Te võite meid hauakambri juurde juhatada ja siis ära minna.«

Oli kottpime ja kuu ei paistnud, kuid Mason juhtis meid üle aasa, kuni meie ette kerkis tume ehitis, mis osutus iidseks kabeliks. Läksime läbi augu, mis oli kunagi portaal olnud, ning meie teejuht lähenes lahtistel kividel komistades hoone nurgale, kust viis järsk trepp alla hauakambrisse. Tikust tuld tõmmates valgustas ta nukrat kohta — sünge ja haisev, iidsete varisevate rohmakalt tahutud kivist seintega, kirstude virnad, mõned tinast ja mõned kivist, ulatumas ühes küljes üles kuni võlvitud ja tahutud laeni, mis kadus meie pea kohal pimedusse. Holmes oli pannud põlema laterna, mis heitis kurblikule ümbrusele ereda kollase valguse kitsukese joa. Selle kiired peegeldusid vastu kirstuplaatidelt,

203

millest paljud olid kaunistatud tolle vana perekonna greifi ja krooniga, kes oma aumärke isegi surma väravani kandsid.

»Te rääkisite mingitest kontidest, härra Mason. Kas te võiksite neid näidata, enne kui ära lähete?«

»Nad on siin nurgas.« Treener astus sinnapoole ning jäi siis sõnatus üllatuses seisma, kui meie latern nurga poole pöörati. »Nad on kadunud,« ütles ta.

»Seda ma arvasingi,« ütles Holmes muheldes. »Küllap nende tuhka võib leida samast ahjust, kus juba varem osa ära põletati.«

»Aga miks pagana pihta peaks keegi tahtma põletada inimese konte, kes on juba tuhat aastat surnud olnud ?«

»Seda me peamegi välja uurima,« ütles Holmes. »Sel-lest võib tulla pikk otsing ja me ei taha teid kinni pidada. Arvatavasti leiame enne hommikut lahenduse.«

Kui John Mason oli ära läinud, asus Holmes tööle, uurides hoolikalt haudu, mis algasid iidsest sakside ajastust peale, siis tuli pikk rida normanni Hugosid ja Odo-sid, kuni jõudsime kaheksateistkümnenda sajandi sir Williami ja sir Denis Falderini. Kestis tund või enam, enne kui Holmes jõudis tinakirstu juurde, mis võlvialuse sissepääsu kõrval püsti seisis. Kuulsin tema tasast rahuldatud hüüatust ning sain kiiretest, kuid kindlatest liigutustest aru, et ta oli sihile jõudnud. Innukalt uuris ta luubiga raske kaane servi. Siis tõmbas ta taskust lühikese kangi, kastiavaja, mille ta ühte vahesse pistis, kangutades lahti kogu kaane, mis paistis ainult paari klambriga kinnitatud olevat. See andis kärinal rebenedes järele, kuid vaevalt oli kaas hingedelt tagasi keeratud ja sisu osalt nähtavale tulnud, kui meid ootamatult segati.

Keegi kõndis ülal kabelis. Samm oli kindel ja kiire nagu kellelgi, kes on tulnud kindla eesmärgiga ja tunneb pinda, millel astub. Trepilt paistis valgust ning viivu pärast ilmus gooti kaare raamistusse mees laternaga. See oli hirmuäratav, tohutu kasvu ja metsiku olekuga mees. Suur tallilatern, mida ta käes hoidis, valgustas altpoolt tugevat, suurte vurrude ja vihase pilguga nägu, silmad vahtisid igasse hauakambri nurka, jäädes lõpuks tapva pilguga pidama mu kaaslasel ja minul.

»Kurat, kes te olete?« müristas ta. »Ja mida te minu valdustes teete?« Seejärel, kui Holmes ei vastanud, astus

304

ta paar sammu edasi ja tõstis raske kepi, mida ta käes hoidis. »Kas kuulete?« hüüdis ta. »Kes te olete? Mida te siin teete?« Tema. löögiriist võnkus õhus.

Holmes ei taganenud, vaid astus talle vastu.

»Minul on teile ka üks küsimus, sir Robert,« ütles ta oma rangeima häälega. »Kes see on? Ja miks ta siin on?«

Holmes pöördus ja tõmbas oma selja taga seisva kirstu kaane lahti. Laternavalgel nägin pealaest jalatallani linasse mähitud keha, millel oli jube nõianägu, nina ja lõug kokku puutumas, klaasistunud silmad moondunud ja vahtimas lagunevast näost.

Parun oli karjatades tagasi vankunud ning toetus vastu kivisarkofaagi.

» Kuidas te sellest teada saite?« hüüdis ta. Ja siis endisel trotslikul toonil: »Mis see teie asi on?«

»Minu nimi on Sherlock Holmes,« ütles mu kaaslane. »Võimalik, et nimi on teile tuttav. Igatahes on minu asi teha seda, mida teeks iga teine korralik kodanik — järgida seadust. Mulle näib, et teil tuleb paljugi eest vastust anda.«

Sir Robert vahtis viivu tigeda pilguga, kuid Holmesi vaikne hääl ja enesekindel käitumine avaldasid mõju.

»Jumal hoidku, härra Holmes, kõik on korras,« ütles ta. »Näiliselt on küll kõik minu vastu, olen nõus, kuid ma ei saanud teisiti talitada.«

»Mul oleks hea meel nii mõelda, kuid kardan, et peate seda politseile seletama.«

Sir Robert kehitas laiu õlgu.
»Noh, kui see nii peab olema, siis olgu. Tulge majja ja otsustage ise, kuidas lood on.«
Veerand tunni pärast leidsime end vana maja relvaruumist, nagu ma klaaskappidest paistvate läikima hõõrutud torude järgi otsustasin. Ruum oli mugavalt sisustatud ning sir Robert jättis meid mõneks hetkeks kahekesi. Kui ta tagasi tuli, olid tal kaks kaaslast ühes: üks oli jumekas noor naine, keda olime tõllas näinud; teine oli väike rotinäoga mees, kellel oli ebameeldivalt salatsev käitumine. Mõlema näol oli täielik hämmeldus, mis näitas, et parun ei olnud veel jõudnud neile seletada, millise pöörde sündmused olid võtnud.
»Siin,« ütles sir Robert käega viibates, »on härra ja proua Norlett. Proua Norlett, neiupõlvenimega Evans,
205
on mõnda aastat minu õe usaldusalune toatüdruk olnud. Ma tõin nad siia, sest tunnen, et parem on teile mu tõelist olukorda selgitada, ja nemad kahekesi on ainsad inimesed maa peal, kes võivad mu sõnu kinnitada.«
»On seda vaja, sir Robert? Kas te olete mõelnud, mida te teete?« hüüdis naine.
»Mis minusse puutub, siis ütlen igasugusest vastutusest täielikult lahti,« ütles tema abikaasa.
Sir Robert heitis talle põlgliku pilgu. »Võtan kogu vastutuse enda peale,« ütles ta. »Kuulake nüüd, härra Holmes, ma loen lihtsalt kõik faktid üles.
Te olete ilmselt üsna palju minu saladusi välja nuhkinud, muidu poleks ma teid sealt leidnud, kus te olite. Seetõttu te arvatavasti juba teate, et ma panin ratsa-hobuste võidusõiduks kirja seni tundmatu hobuse ning et kõik oleneb minu edust. Kui ma võidan, on lugu lihtne. Kui kaotan — noh, sellest ei julge ma mõelda.« »Mõistan teie olukorda,« ütles Holmes. »Sõltun kõiges oma õest leedi Beatrice'ist. Kuid on hästi teada, et tema rendis mõisa tuludest kestab ainult tema eluaja. Mina ise olen täiesti liigkasuvõtjate küü-sis. Olen alati teadnud, et kui mu õde peaks surema, on mu võlausaldajad nagu raisakulliparv kohe minu varanduse kallal. Kõik võetakse ära: minu tallid, minu hobused — kõik. Noh, härra Holmes, just nädal tagasi mu õde surigi.«
»Ja te ei rääkinud kellelegi!«
»Mida ma sain teha? Mind ähvardas lõplik laostumine. Kui ma suudaksin kolm nädalat sündmusi edasi lükata, oleks hästi. Mu õe toatüdruku abikaasa — see mees siin — on näitleja. Meile tuli pähe — minule tuli pähe —, et ta võiks selle lühikese aja mu õde kehastada. Oli ainult tarvis iga päev tõllas nähtavale ilmuda, sest tema tuppa ei tarvitsenud minna kellelgi peale toatüdruku. Seda polnudki raske korraldada. Mu õde suri vesitõppe, mis teda juba kaua oli vaevanud.«
»Selle üle otsustab eeluurimiskohtunik.«
»Minu õe arst tõendab, et juba kuude kaupa on tal olnud haigusnähte, mis ähvardasid sellise lõpuga.«
»Noh, mis te siis tegite ?«
»Laipa ei saanud siia jätta. Esimesel ööl kandsime Norlett ja mina kahekesi selle välja vanasse kaevuhoonesse, mida praegu enam ei kasutata. Meile järgnes aga
206
õe lemmikspanjel, kes klähvis lakkamatult ukse taga, niisiis taipasin, et on vaja ohutumat kohta. Sain spanjelist kuidagi lahti, ning me kandsime laiba kiriku haua-

kambrisse. Mingit rüvetamist ega lugupidamatust ei olnud, härra Holmes. Ma ei tunne, et oleksin surnule ülekohut teinud.«

»Teie käitumine näib mulle andestamatu, sir Robert.«

Parun raputas kannatamatult pead. »Kerge on hukka mõista,« ütles ta. »Teie oleksite võib-olla teisiti tundnud, kui oleksite minu asemel olnud. Ma ei saanud pealt vaadata, kuidas kõik mu lootused ja plaanid viimasel hetkel kokku varisevad, püüdmata neid päästa. Mulle näis, et see ei oleks vääritu puhkepaik, kui paneksime ta ajutiselt ühe tema abikaasa esivanema kirstu, mis lamab ikkagi pühitsetud mullas. Avasime niisuguse kirstu, võtsime jäänused välja ja panime surnu sinna sisse, nii nagu te nägite. Mis puutub vanadesse kontidesse, mis me välja võtsime, siis ei saanud me neid hauakambri põrandale jätta. Norlett ja mina tõime need ära ning öösel läks Norlett keldrisse ja põletas need keskkütteahjus ära. See ongi mu lugu, härra Holmes, ehkki ma ei saa kuidagi aru, mil moel te mind sundisite seda jutustama.«

Holmes istus mõnda aega mõttesse vajunult.

»Teie jutustuses on üks viga, sir Robert,« ütles ta viimaks. »Teie kihlveod võiduajamistel ja seega teie tulevikulootused säiliksid isegi siis, kui teie võlausaldajad varandusele käpa peale paneksid.«

»Hobune oleks varanduse osa. Mis hoolivad nemad mu kihlvedudest? Kõige tõenäolisem, et nad hobust üldse võistelda ei laseks. Minu peamine võlausaldaja on õnnetuseks mu kõige kibedam vaenlane — kaabakas Sam Brewer, kelle ma kunagi Newmarket Heathil olin sunnitud ratsapiitsaga läbi peksma. Kas te arvate, et tema tahaks minu heaks midagi teha?«

»Nojah, sir Robert,« ütles Holmes püsti tõustes, »asi tuleb muidugi politsei kätte anda. Minu kohus oli faktid päevavalgele tuua ja sellega ma piirdun. Mis puutub seilesse, kas teie käitumine oli moraalne ja väärikas, siis pole minu asi arvamust avaldada. On juba peaaegu kesköö, Watson, ja minu meelest võiksime oma tagasihoidlikku elupaika tagasi minna.«

Praegu on üldiselt teada, et see omapärane episood

207

lõppes õnnelikumalt, kui sir Roberti teod seda väärisid. Shoscombe'i Prints võiffski ratsavõistlused, tubli omanik pistis kihlvedude eest taskusse kaheksakümmend tuhat naela ja võlausaldajad ootasid, kuni võistlused läbi said, mil neile täielikult tasuti, ja jäi veel piisavalt üle, et võimaldada sir Robertil elu kenasti sisse seada. Nii politsei kui ka eeluurimiskohtunik suhtusid toimunusse leplikult, ning peale leebe noomituse leedi surmast teatamisega viivitamise pärast pääses õnnelik hobuseomanik kriimustamata tollest kummalisest juhtumisest, on sestpeale elanud laitmatult ning teda ootab nähtavasti auväärne surm vanas eas.

XI. PENSIONÄRIST MAALERMEISTRI MÕISTATUS

Tol hommikul oli Sherlock Holmes melanhoolses ja filosoofilises tujus. Tema ärgas praktiline loomus vajas vahel seesugust vaheldust,

»Kas te nägite teda?« küsis ta.

»Te mõtlete seda vanameest, kes just välja läks?«

»Just täpselt.«

»Jah, ma kohtasin teda uksel.«

»Mis te temast arvate?«

»Haletsusväärne, tühine, murtud olend.«

»Täpselt, Watson. Haletsusväärne ja tühine. Kas pole aga kogu elu haletsusväärne ja tühine? Kas pole tema lugu kogu universumi kokkuvõte? Me püüdleme. Me haarame. Ja mis meile lõpuks pihku jääb? Vari. Või veelgi hullem kui vari — viletsus!«

»Kas see on üks teie klient?«

»Nojah, nii ma vist võin teda nimetada. Ta saadeti mulle Yardist. Nii nagu arstid vahetevahel saadavad oma parandamatuid haigeid posija juurde. Nad väidavad, et ei saa enam midagi teha, ja mis ka ei juhtuks, patsiendil sellest halvem ei hakka.«

»Mis viga on?«

Holmes võttis laualt üsna määrdunud nimekaardi. »Josiah Amberley. Ta ütleb, et oli noorem partner firmas »Brickfall ja Amberley«, kes on kunstitarvete valmistajad. Nende nime võib näha värvikarpidel. Ta kogus veidi raha, tõmbus kuuekümne ühe aastaselt ärist tagasi, ostis Lewishamis maja ning valmistus pärast eluaegset lakkamatut askeldamist puhkama. Võiks arvata, et tema tulevik on kindlustatud.«

»Jah, tõepoolest.«

Holmes heitis pilgu märkmetele, mis ta ühe ümbriku tagaküljele oli kritseldanud.

209

»Läks pensionile 1896. aastal, Watson. 1897. aasta algul abiellus ta endast kakskümmend aastat noorema naisega — pealegi nägusa naisega, kui foto ei peta. Jõukus, naine, vaba aeg — näis, et kõik läheb libedalt. Ja siiski, nagu nägite, on temast kahe aastaga saanud nii murtud ja õnnetu olend, nagu päikese all üldse võib leida.«

»Aga mis siis juhtus ?«

»Vana lugu, Watson. Reetlik sõber ja heitlik naine. Ilmneb, et AmberleY'l on elus üksainus harrastus ja see on male. Tema lähedal Lewishamis elab noor arst, kes samuti malet mängib. Olen tema nime üles kirjutanud: doktor Ray Ernest. Ernest käis neil sageli külas ning lähedus tema ja proua Amberley vahel oli asjade loomulik käik, sest peate möönma, et meie õnnetul kliendil on vähe välist ilu, mis voorused tal tegelikult ka iganes võiksid olla. Paarike läks eelmisel nädalal minema — sihtkoht teadmata. Peale selle viis truudusetu abikaasa oma isiklikus pagasis kaasa vanamehe dokumentide-karbi, milles oli suurem osa mehe eluaegsetest säästudest. Kas me leiame proua üles? Kas me saame raha tagasi? Seni üsna igapäevased probleemid, kuid Josiah Amberley'le siiski elulise tahtlusega.«

»Mida te kavatsete ette võtta?«

»Noh, esimene küsimus, kulla Watson, on juhtumisi see, mida teie kavatsete ette võtta — kui olete nii lahke, et mulle asendajaks hakkate. Te teate, et olen väga hõivatud nende kahe kopti patriarhi juhtumiga, mis peaks täna otsustavasse järku jõudma. Mul pole tõesti aega Lewishami sõita, kohapeal hangitud tõenditel on aga eriline väärtus. Vaene vennike tahtis kangesti, et ma läheksin, kuid ma seletasin talle oma raskusi. Ta on valmis kohtuma esindajaga.«

»Igatahes,« vastasin ma. »Tunnistan üles, et ma ei looda väga kasulikuks osutuda, kuid teen meelsasti, mis suudan.« Ja niisiis juhtuski, et ühel suvisel õhtupoolikul asusin teele Lewishami, aimamata, et nädala pärast arutatakse lugu, millega ma tegelema hakkasin, innukalt üle kogu Inglismaa.

Alles hilja õhtul jõudsin Baker Streetile tagasi ja tegin oma missioonist ettekande. Holmes lamas sügavas tugitoolis, kõhn keha välja sirutatud, piibust tõusmas kibeda tubakasuitsu loide viirge ning silmalaud nii laisalt

210

langetatud, et ta näis lausa magavat, kuid iga mu jutustuse pausi juures kerkisid laud pooleldi ning kaks halli silma, säravad ja teravad kui rapiirid, torkisid mind läbitungiva pilguga.

»»Pelgupaik« on härra Josiah Amberley maja nimi,« seletasin ma. »Minu arvates võiks see teid huvitada, Holmes. See näeb välja nii, nagu võiks paista mõni ihne patriits, kes on halba seltskonda sattunud. Te ju tunnete seda kanti, üksluised telliskivitänavad, igavad agulimaanteed. Otse nende keskel, nagu vana kultuuri ja mugavuse saareke, asub vana maja, ümbritsetud kõrge päikesest köetud müüriga, mis on samblikust laiguline ja pealt samblaga kaetud, seda liiki müür —«

»Poeesia jätke välja, Watson,« ütles Holmes rangelt. »Sain juba aru, et see oli kõrge telliskivimüür.«

»Täpselt. Ma poleks teadnudki, missugune majadest on »Pelgupaik«, kui poleks küsinud ühelt logelejalt, kes tänaval suitsetas. Mul on põhjust teda mainida. See oli pikk tõmmu, lopsakate vurrudega, üsna sõjaväelase välimusega mees. Vastuseks mu pärimisele ta noogutas ning heitis mulle imelikult küsiva pilgu, mis mulle pisut hiljem meenus.

Olin just väravast sisse astunud, kui nägin härra Amberley't mööda teed tulemas. Täna hommikul nägin teda ainult vilksamisi ning ta jättis mulle kahtlemata kummalise olendi mulje, aga kui ma teda päevavalgel nägin, oli tema välimus veelgi ebanormaalseni.«

»Ma olen teda muidugi vaadanud, kuid oleks siiski huvitav teie muljeid kuulda,« ütles Holmes.

»Ta näis mulle mehena, kes on sõna otseses mõttes murest murtud. Tema selg oli küürus, nagu kannaks ta rasket koormat. Siiski polnud ta nii väeti, nagu olin algul kujutlenud, sest tema õlad ja rind on nagu hiiglasel, ehkki keha läheb altpoolt kitsamaks ja jalad on justkui kepid.«

»Vasak king kortsus, parem sile.«

»Seda ei pannud ma tähele.«

»Ei, muidugi mitte. Ma märkasin tema kunstjalga. Kuid jätkake.«

»Mulle torkasid silma halliseguste juuste salgud, mis tal vana õlgkaabu alt välja olid tulnud, tema nägu oli südi, ägeda ilmega ja sügavate kortsudega.«

»Väga hea, Watson. Mis ta ütles ?«

211

»Ta hakkas oma hädadest jutustama. Kõndisime mööda teed edasi ning loomuljkult vaatasin hoolega ringi. Ma pole kunagi näinud nii käest minnalastud paika. Aed oli umbrohtu kasvanud, jättis mulje mahajäetusest, taimedel oli lastud kasvada pigem looduse kui kunsti tujude järgi. Ma ei tea, kuidas ükski korralik naine niisugust olukorda kannatada võis. Maja oli samuti viimase võimaluseni lohakil, kuid vaene mees tundus ise sellest teadlik olevat ning näis püüdvat seda kohendada, sest keset esikut seisis suur purk rohelist värvi ning vasakus käes oli tal jäme pintsel. Ta oli seinu värvinud.

Ta viis mind oma kehva tuppa ja meil oli pikk jutuajamine. Muidugi oli ta pettunud, et te polnud ise kohale tulnud. »Vaevalt julgesingi loota,« ütles ta, »et nii alandlik isik nagu

mina, eriti pärast mu rasket rahalist kaotust, võiks saavutada nii kuulsa mehe nagu härra Sherlock Holmesi täieliku tähelepanu.«

Kinnitasin talle, et rahalised küsimused esile ei kerki »Ei, tema teeb muidugi tööd ainult huvist asja vastu,« ütles ta, »kuid isegi kuriteo tehnilisest küljest oleks ta leidnud siin midagi uurida. Ja inimloomus, doktor Watson — kogu see must tänamatus! Millal olen ma eales oma naise palveid täitmast keeldunud? Kas ühtki naist on nii hellitatud? Ja see noormees — ta oleks võinud mu oma poeg olla. Ta võis majas teha, mida tahtis. Aga vaadake, kuidas nad mind kohtlesid! Oh, doktor Watson, see on kohutav, kohutav maailm!«

Niisugust laulu laulis ta tund aega või rohkemgi. Näis, et ta ei olnud kahtlustanud mingit intriigi. Nad elasid kahekesi, välja arvatud koristaja, kes tuleb päevaks ja lahkub igal õhtul kell kuus. Tollel konkreetsel õhtul oli Amberley, kes soovis naise meelt lahutada, võtnud kaks ülemise rõdu piletit Haymarketi teatrisse. Viimasel hetkel oli naine peavalu kurtnud ja keeldunud minemast. Mees oli läinud üksi. Selles faktis ei maksa kahelda, sest ta näitas mulle naise kasutamata jäänud piletit.«

»See on tähelepanuväärne — väga tähelepanuväärne,« ütles Holmes, kelle huvi juhtumi vastu näis tõusvat. »Palun jätkake, Watson. Leian, et teie jutustus on väga paeluv. Kas te uurisite piletit isiklikult? Ega te juhuslikult numbrit üles ei märkinud ?«

212

«Juhuslikult märkisin küll,« ütlesin õige uhkelt »See juhtus olema mu vana kooli number, kolmkümmend üks, ning jäi mulle seega meelde.«

»Oivaline, Watson! Mehe koht oli siis kas kolmkümmend või kolmkümmend kaks.«

»Täiesti õige,« vastasin pisut hämmeldunult. »Ja B reas.«

»See on väga oluline. Mida ta teile veel rääkis.«

»Ta näitas mulle oma rahakambrit, nagu ta seda nimetas. See on tõesti varakamber justkui pangas — rauduks ja luuk —, vargakindel, nagu ta väitis. Naisel näis siiski teine võti olevat ja kahe peale olid nad minema viinud umbes seitsme tuhande naela eest sularaha ja väärtpabereid.«

«Väärtpabereid! Kuidas nad neid rahaks teha saaksid?«

»Mees ütles, et ta oli politseile nimekirja andnud, ja loodab, et neid müüa ei saa. Ta oli teatrist umbes keskööl tagasi tulnud ja leidnud maja rüüstatuna, uks ja aken lahti ning põgenikud läinud. Mingit kirja või teadet ei olnud ja sestsaadik pole ta neist sõnagi kuulnud. Ta teatas otsekohe politseile.«

Holmes mõtiskles mõne minuti.

»Ütlete, et ta värvis. Mida ta värvis?«

»Noh, ta värvis koridori. Kuid tal olid selle toa uks ja seinad juba värvitud, millest ma rääkisin.«

»Kas teile ei tundu see antud olukorras imeliku tegevusena?«

»»Midagi peab ju valutava südame kergenduseks tegema.« See oli tema enda seletus. See on kahtlemata veider, kuid ta on ilmselt veider mees. Ta rebis minu juuresolekul naise foto tükkideks — rebis selle ägedalt ja kirglikult puruks. »Ma ei taha tema neetud nägu enam iialgi näha,« karjus ta.«

»Veel midagi, Watson ?«

»Jah, üks asi, mis torkas mulle enam silma kr»i miski muu. Olin sõitnud Blackheathi jaama ja rongile läinud, kui nägin just rongi väljumisel, kuidas üks mees sööstis kõrvalvagunisse. Te ju teate, Holmes, et mul on nägude peale silma. See oli kahtlemata

pikk tõmmu mee"S, keda ma tänaval olin kõnetanud. Uuesti nägin teda London Bridge'i jaamas ning kaotasin siis rahva hulgas silmist. Kuid olen veendunud, et ta jälitas mind.«
213
»Kahtlemata! Kahtlemata!« ütles Holmes. »Pikk tõmmu, lopsakate vurrudega mees, ütlete, hallikad päikeseprillid ees?«
»Holmes, te olete võlur. Ma ei öelnud, kuid tal olid hallikad päikeseprillid.«
»Ja vabamüürlase lipsunõel ?«
»Holmes!«
»Päris lihtne, kulla Watson. Kuid mingem tagasi meie loo juurde. Pean teile tunnistama, et juhtum, mis näis mulle nii absurdselt lihtne, et vääris vaevalt mu tähele-panu, on kiiresti saanud teise näo. Tõsi küll, ehkki te oma käigul jätsite märkamata kõik tähtsa, äratavad isegi need seigad, mis teile silma torkasid, tõsiseid mõtteid.«
»Mida ma märkamata jätsin ?«
»Ärge solvuge, kulla mees. Te ju teate, et ma räägin täiesti objektiivselt. Mitte keegi poleks paremini toime tulnud. Mõned vahest ehk mitte niigi hästi. Kuid mõne olulise punkti olete ilmselt kahe silma vahele jätnud. Mida arvavad naabrid AmberLeY'st ja tema naisest? See on ometi tähtis. Mis mees on doktor Ernest? Kas ta oli see lõbus Lothario, nagu võis arvata? Teie loomulike eelduste juures, Watson, on iga naine valmis teid aitama. Kuidas on tütarlapsega postkontoris, või juurviljakaup-mehe emandaga? Kujutlen teid noorele daamile »Sini-ses Ankrus« vaikselt mõttetusi kõrva sosistamas ning toekaid teadmisi vastu saamas. Kõik selle jätsite tegemata.«
»Seda saab veel teha.«
»See on juba tehtud. Tänu telefonile ja Yardi abile saan ma tavaliselt olulise kätte ilma siit toast lahkumata. Tegelikult kinnitab minu informatsioon mehe jutustust. Ümbruskonnas oli tal nii ihnuskoi kui ka karmi ja nõudliku abielumehe kuulsus. Et tal varakambris suur rahasumma oli, on kindel. Samuti see, et too noor doktor Ernest, poissmees, mängis Amberley'ga malet ja tõenäoliselt vallatles tema naisega. See kõik näib lihtne ning võiks arvata, et rohkem pole midagi öelda — ja siiski! — ja siiski!«
»Milles on raskus ?«
»Võib-olla minu kujutluses. Hüva, jätame järele, Watson. Põgeneme sellest tüütavast toimekast maailmast muusika kõrvalukse kaudu. Täna laulab Albert
214
Hallis Carina ning me jõuame veel riietuda, õhtust süüa ja laulu nautida.«
Hommikul olin vara üleval, kuid leivaraasud ja kaks tühja munakoort näitasid, et mu kaaslane oli veel varem tõusnud. Leidsin laualt kritseldatud kirjakese:
Kulla Watson,
tahaksin härra Josiah AmberleY'ga paari asjaolu täpsustada. Kui mul see tehtud on, võime juhtumi sinnapaika jätta — või ka mitte. Paluksin teil ainult umbes kell kolm käepärast olla, kuna mul võib teid vaja minna.
S. H.
Kogu päeva ei näinud ma Holmesi silmaotsagagi, kuid lubatud ajal saabus ta, tõsine, murelik ja hajevil. Sellistel momentidel oli targem ta rahule jätta.
»Kas Amberley on juba siin käinud?«
»Ei.«
»Ahaa! Ma ootan teda.«

Holmesil ei tulnud pettuda, sest peagi saabus vanamees, karmil näol väga ärev ja hämmeldunud ilme.

»Sain telegrammi, härra Holmes. Ma ei saa sellest tuhkagi aru.« Ta ulatas teate ja Holmes luges selle valjusti ette.

Tulge viibimata siia. Võin anda teile informatsiooni teie hiljutise kaotuse kohta.

Elman,

kirikla.

»Saadetud kell 14.10 Little Purlingtonist,« ütles Holmes. »Little Purlington asub vist Essexis, Frintoni lähedah Noh, muidugi peate kohe teele asuma. Kiri tuleb nähtavasti mõistlikult inimeselt, kohalikult kirikhärralt. Kus on mu Crockford[5]? Jah, siin ta meil ongi: »J. C. Elman, M. A., kogudus Moosmooris koos Little Purlingtoniga.« Vaadake rongiplaani, Watson.«

»Kell 17.20 läheb Liverpool Streetilt üks rong.«

»Suurepärane. Minge temaga kaasa, Watson. Tal võib abi või nõu vaja minna. Oleme ilmselt jõudnud selle loo kriisimomenti.«

215

Kuid meie klient ei tahtnudki teele asuda.

»See on täiesti absurdne, härra Holmes,« ütles ta. »Mis võib too mees juhtunust teada? See on aja ja raha raiskamine.«

»Kui ta midagi ei teaks, poleks ta teile telegrammi saatnud. Telegrafeerige talle kohe, et tulete.«

»Ma vist ei lähegi.«

Holmes manas ette oma rangeima näo.

»See jätaks nii politseile kui ka minule erakordselt halva mulje, härra Amberley, kui te nii silmanähtava pidepunkti esile kerkides keelduksite seda järgimast. Meil oleks tunne, et te ei võta tegelikult uurimist tõsiselt.«

Meie kliendis paistis niisugune oletus õudust tekitavat.

»Kuulge, muidugi lähen, kui te sellele niimoodi vaatate,« ütles ta. «Pealtnäha näib absurdne oletada, et see kirikhärra midagi teab, aga kui te arvate —«

»Arvan küll,« ütles Holmes rõhutatult, ning nõnda siis saadeti meid teele. Holmes viis mind enne toast lahkumist kõrvale ja andis mulle mõne sõnaga nõu, mis näitas, et ta peab asja tähtsaks. »Mida te ka iganes teete, hoolitsege selle eest, et ta tõepoolest läheb,« ütles Holmes. »Kui ta peaks ära jooksma või tagasi tulema, minge lähimasse telefonikeskjaama ja saatke ainus sõna: «Kadunud.« Ma korraldan siin niimoodi, et see minuni jõuab, kus ma ka ei oleks.«

Little Purlingtoni ei ole lihtne sõita, sest see asub haruliinil. Mul ei ole teekonnast meeldivaid mälestusi, kuna ilm oli palav, rong aeglane ning mu teekaaslane vaikis tusaselt ega rääkinud peaaegu üldse, tegi ainult vahetevahel mõne sardoonilise märkuse meie tegutsemise mõttetuse kohta. Kui me lõpuks väikesesse jaama jõudsime, seisis meil veel ees kahemiiline sõit, enne kui saabusime kiriklasse, kus suurt kasvu, pühalik, üsna upsakas kirikuõpetaja meid oma kabinetis vastu võttis. Tema ees laual lebas meie telegramm.

«Nii, härrased,« küsis ta, «millega saan teid aidata?«

»Me tulime,« selgitasin mina, «teie telegrammi peale.«

«Minu telegrammi peale! Ma pole mingit telegrammi saatnud.«

---

[5] Crockford's Clerical Directory — anglikaani kiriku vaimulike register.

»Pean silmas telegrammi, mille te härra Josiah Amberley'le tema naise ja raha kohta saatsite.«

216

«Kui see on nali, mu härra, siis on see väga kahtlast sorti,« ütles vaimulik vihaselt. »Ma pole nimetatud mehest kunagi kuulnud ega kellelegi telegrammi saatnud.«

Klient ja mina vaatasime teineteisele hämmastunult otsa.

«Ehk on siin mingi eksitus,« ütlesin ma; «järsku on siin kaks kiriklat? Siin on telegramm, allkiri Elman, ja kiriklast saadetud.«

«Siin on ainult üks kirikla, mu härra, ja ainult üks vaimulik, ja see telegramm on skandaalne võltsing, mille saatmist hakkab kahtlemata uurima politsei. Seniks ei näe ma mingit vajadust meie jutuajamist pikendada.«

Niisiis leidsin end koos härra Amberley'ga maantee äärest külas, mis näis mulle kõige primitiivsemana Inglismaal. Suundusime telegraafikontorisse, kuid see oli juba kinni. Väikeses «Raudtee Vapis« oli siiski telefon ning selle abil astusin kontakti Holmesiga, kes jagas meie hämmastust teekonna tulemuste üle.

«Äärmiselt omapärane!« ütles kauge hääl. «Äärmiselt tähelepanuväärne! Kardan väga, kulla Watson, et täna õhtul sealt rongi tagasi ei tule. Olen teid mõtlematult külavõõrastemaja koledusi kannatama pannud. Kuid alati on ju olemas loodus, Watson — loodus ja Josiah Amberley —, võite mõlemaga lähedases suhtlemises olla.« Kuulsin tema kuiva naerukihinat, kui ta toru ära pani.

Peagi selgus, et mu kaaslase kuulsus ihnuskoina oli ära teenitud. Ta oli nurisenud piletihinna üle, nõudnud kolmandas klassis reisimist, ning avaldas nüüd valjusti pahameelt võõrastemaja arve üle. Järgmisel hommikul, kui me viimaks Londonisse jõudsime, oli raske öelda, kumb meist halvemas tujus on.

»Te võiksite möödaminnes Baker Streetilt läbi astuda,« ütlesin ma. «Härra Holmesil võib uusi juhiseid olla.«

»Kui nad neist viimastest rohkem väärt ei ole, pole neist küll palju kasu,« ütles Amberley õelalt kulmu kortsutades. Kuid tuli sellegipoolest minuga kaasa. Olin Holmesi juba telegrammiga meie saabumise suhtes ette hoiatanud, kuid leidsime teate, et ta on Lewishamis ja ootab meid seal. See oli üllatus, kuid veelgi suurem üllatus oli avastada, et ta polnud meie kliendi elutoas

217

üksi. Tema kõrval istus.range välimusega, tuim, tõmmu, hallikate päikeseprillide ning kaelasidemest paistva suure vabamüürlase lipsunõelaga mees.

»See on minu sõber härra Barker,« ütles Holmes. »Tema on ka teie tegemiste vastu huvi tundnud, härra Amberley, kuigi oleme töötanud teineteisest sõltumatult. Kuid meil on mõlemal teile üks ja sama küsimus.«

Härra Amberley prantsatas toolile istuma. Ta tundis ähvardavat ohtu. Lugesin seda tema pinevil pilgust ja tõmblevast näost.

»Mis küsimus see on, härra Holmes ?«

»Ainult see: mida te laipadega tegite?«

Mees hüppas kähedalt karjatades püsti. Ta vehkis kõndiste kätega. Tema suu oli pärani ning viivuks nägi ta välja nagu mõni jube röövlind. Ainsa hetkega nägime tõelist Josiah Amberley't, inetut deemonit, kelle hing oli niisama moondunud kui ta keha. Toolile tagasi langedes kattis ta kätega suu, nagu tahaks köha summutada. Holmes hüppas talle nagu

tiiger kõri kallale ja surus ta pea allapoole. Õhku ahmivate huulte vahelt kukkus välja valge küülike.

»Ei mingit äkilist lõppu, Josiah Amberley. Kõik tuleb teha sündsalt ja korra järgi. Kuidas on, Barker?«

»Mul on voorimees ukse ees,« vastas meie sõnaaher kaaslane.

»Jaoskonda on ainult mõnisada jardi. Me läheme koos. Te võite siia jääda, Watson. Tulen poole tunni pärast tagasi.«

Vana maalermeistri võimsas ülakehas oli lõvi jõud, kuid kahe kogenud inimestekantseldaja käes oli ta abitu. Vääneldes ja vingerdades tiriti ta ootavasse troskasse ning mina jäin üksinda pahaendelisse majja ootele. Vähema ajaga, kui ta oli arvanud, jõudis Holmes siiski tagasi, kaasas terane noor politseiinspektor.

»Jätsin Barkeri formaalsustega tegelema,« ütles Holmes. »Te ei olnud Barkeriga tuttavad, Watson. Ta on minu vihatud võistleja Surrey rannikul. Kui te ütlesite »pikk tõmmu mees«, polnud mul raske pilti täiendada. Ta on mitu juhtumit auga lahendanud, eks ole, inspektor?«

»Ta on kahtlemata mitu korda meid töös seganud,« vastas inspektor tõrksalt.

»Tema meetodid on muidugi ebaharilikud nagu minulgi. Teate, kõrvalised isikud on mõnikord kasulikud. Näiteks teie, kes te olete kohustatud hoiatama, et kõike, mis ta ütleb, võidakse kasutada tema vastu, poleks iialgi lurjuselt välja pigistanud seda, mis vastab tema tegelikule ülestunnistusele.«

»Võib-olla küll. Kuid me saavutame eesmärgi sellegipoolest, härra Holmes. Ärge kujutlege, et meil polnud selles asjas oma arvamusi või et me poleks meest kätte saanud. Peate meid vabandama, kui tunneme end puudutatuna, kui teie segate vahele oma meetoditega, mida meie ei saa kasutada, ning jätate meid tunnustusest ilma.«

»Mitte midagi sellist ei tule, MacKinnon. Kinnitan teile, et nüüdsest peale kaon mina ära, ja mis puutub Barke-risse, siis tema pole teinud muud kui seda, mida ma tal käskisin teha.«

Inspektor näis märgatavat kergendust tundvat.

»See on teist väga suuremeelne, härra Holmes. Teile võib kiitus või süüdistus vähe tähendada, kuid meiega on teistmoodi, kui ajalehed hakkavad küsimusi esitama.«

»Täiesti õige. Nemad aga esitavad küsimusi niikuinii, seega võiks teil vastused valmis olla. Mida te näiteks ütlete, kui mõni arukas ja ettevõtlik reporter küsib, mis olid täpselt need asjaolud, mis teis kahtlust äratasid ning viimaks tõeliste faktide suhtes teatava veendumuse andsid ?«

Inspektor näis segaduses olevat.

»Näib, et meil ei ole veel tõelisi fakte, härra Holmes. Teie ütlete, et vang, püüdes kolme tunnistaja juuresolekul sooritada enesetappu, praktiliselt tunnistas üles, et ta mõrvas oma naise ja selle armukese. Missuguseid fakte teil veel on?«

»Kas te läbiotsimise olete korraldanud ?«

»Kolm konstaablit on teel siia.«

»Siis saate peagi päris konkreetsed faktid. Laibad ei saa kaugel olla. Uurige keldrit ja aeda. Sobivate kohtade üleskaevamine ei tohiks kaua aega võtta. See maja on vanem kui veevärk. Kusagil peab olema kasutamata kaev. Proovige seal õnne.«

»Aga kuidas te sellest teadsite ja kuidas mõrv toime pandi ?«

»Ma näitan teile esmalt, kuidas seda tehti, ja annan siis selgituse, millele on õigus teil, kuid veel enam minu kannatlikul sõbral, kes on kogu aeg hindamatu abiline olnud. Kuid kõigepealt annaksin teile ülevaate selle mehe meelelaadist. See on väga ebatavaline — nii väga, et arvan teda sattuvat pigem Broadmoori* kui tapalavale. Tal on just seda sorti iseloom, mida seostatakse pigem keskaegse Itaalia kui praeguse Inglismaaga. Ta on vilets ihnuskoi, kes tegi naise elu oma kitside kommetega nii haletsusväärseks, et naine oli igale seiklejale küps saak. Niisugune ilmuski tolle malemängijast arsti näol kohale. Amberley mängis hiilgavalt malet — mis on üks riukliku mõistuse märke, Watson. Nagu kõik ihnuskoid, oli ta armukade, ning tema armukadedus muutus pööraseks maaniaks. Põhjendatult või mitte kahtlustas ta intriigi. Ta otsustas kätte maksta ning kavandas seda saatanlikult kavalalt. Tulge siia!«

Holmes juhtis meid mööda koridori nii kindlalt, nagu oleks ta ise seal elanud, ning peatus varakambri lahtise ukse ees.

»Päh! Missugune õudne värvilehk!« hüüdis inspektor.

»See oli meie esimene pidepunkt,« ütles Holmes. »Võite selle eest tänada doktor Watsoni vaatlusi, ehkki tal ei õnnestunud sellest järeldusi teha. See juhatas mulle õige teeotsa kätte. Miks peaks mees niisugusel ajal täitma maja tugevate lõhnadega? Ilmselt selleks, et varjata mõnd teist lehka, mida ta tahtis peita — mingit süüdlaslikku lehka, mis ärataks kahtlusi. Siis tuli idee sellisest toast, nagu te siin näete, raudukse ja luukidega — hermeetiliselt suletud ruumist. Pange need kaks fakti kokku, ja kuhu nad viivad? Võisin selle üle otsustada ainult maja isiklikult läbi uurides. Olin juba kindel, et asi on tõsine, sest olin uurinud Haymarketi teatri kassaplaani — veel üks doktor Watsoni täistabamus — ja kindlaks teinud, et ei B kolmkümmend ega kolmkümmend kaks ülemisel rõdul olnud tol õhtul hõivatud. Järelikult polnud Amberley teatris käinud ning alibit tal ei olnud. Ta tegi ränga vea, kui laskis mu nutikal sõbral naisele võetud pileti kohanumbrit märgata. Nüüd kerkis üles küsimus, kuidas ma saaksin maja uurida. Saatsin agendi kõige võimatumasse külasse, mis pähe tuli,

* Kurikalduvustega vaimuhaigete varjupaik Inglismaal.

ning lasksin mehe kutsuda sinna sellisel ajal, et ta mitte kuidagi tagasi ei võinud jõuda. Et vältida igasugust ette-nähramatut üllatust, läks doktor Watson temaga kaasa. Tubli kirikuõpetaja nime võtsin muidugi oma Crockfordist. Kas ma räägin selgelt?«

«Suurepärane töö,« ütles inspektor harda häälega.

»Kuna segamist karta ei olnud, murdsin majja sisse. Oleksin võinud murdvargaks hakata, kui oleksin soovinud, ning ma ei kahtle, et oleksin üsna edukas olnud. Pange tähele, mida ma leidsin. Te näete seda gaasitoru piki seinaäärt. Väga hea. See tõuseb mööda nurka ülespoole ning siin on kraan. Toru läheb edasi varakambrisse, nagu näete, ning lõpeb tolles kipsroosis keset lage, kus kaunistused seda varjavad. Ots on täiesti lahti. Iga hetk sai väljast kraani keerates ruumi gaasi täis lasta. Kui uks ja aknaluugid olid kinni ning kraan viimseni lahti keeratud, ei usu, et keegi, kes sinna tillukesse ruumi kinni on pandud, üle kahe minuti vastu peaks. Mis põrguliku vahendiga ta nad sinna meelitas, seda ma ei tea, kuid kord juba sees, olid nad tema võimuses.«

Inspektor uuris toru huviga. »Üks meie mees mainis gaasilõhna,« ütles ta, »kuid loomulikult olid siis uks ja aken lahti ning värv — või natuke värvi — oli juba seinal. Ta

oli eelmisel päeval värvimistöid alustanud, nagu ta ise ütles. Aga mis edasi, härra Holmes?«

»Noh, siis tuli vahejuhtum, mis oli mulle endale üpris ootamatu. Hiilisin vara koidikul läbi sahvri akna, kui tundsin kätt oma kraest kinni rabamas ning üks hääl ütles: »Noh, kaabakas, mida sa siin teed?« Kui ma pead suutsin pöörata, vaatasin oma sõbra ja võistleja härra Barkeri tumedaisse prillidesse. See oli omapärane kohtumine ja pani meid mõlemaid naeratama. Tuleb välja, et ta palgati härra Ray Ernesti perekonna poolt lugu uurima ning ta oli samuti jõudnud veendumusele, et asi pole puhas. Ta oli mõne päeva maja silmas pidanud ning märganud doktor Watsonit kui üht ilmselt kahtlast tüüpi, kes seal külas käis. Watsonit ei saanud ta kuidagi arreteerida, aga kui ta nägi üht meest sahvri aknast välja ronimas, sai tema enesevalitsus otsa. Loomulikult rääkisin talle, kuidas lood on, ning me jätkasime uurimist koos.«

»Miks temale? Miks mitte meile?«

221

»Sest mul oli mõttes korraldada see väike katse, mis nii imetlusväärselt korda läks. Kardan, et teie poleks nii kaugele läinud.«

Inspektor naeratas.

»Nojah, võib-olla ei oleks. Tähendab, mul on teie ausõna, härra Holmes, et nüüd astute täiesti kõrvale ning annate kõik oma tulemused meile üle.«

»Muidugi, see on mul alati kombeks.«

»Noh, politsei nimel tänan teid. Näib, et asi on selge, nagu te ütlete, ja laipade suhtes ei saa erilisi raskusi tekkida.«

»Ma näitan teile üht tillukest sünget tõendit,« ütles Holmes, »ja olen kindel, et Amberley ise ei märganud seda kunagi. Te saavutate tulemusi, inspektor, kui asetate end alati teise mehe olukorda ja mõtlete, kuidas te ise toimiksite. See nõuab kujutlusvõimet, kuid tasub end ära. Nii, oletame, et te olete siia väikesesse ruumi kinni pandud, teil pole kaht minutitki elada, kuid tahate kätte maksta saatanale, kes teid võib-olla praegugi teiselt poolt ust mõnitab. Mida te teeksite?«

»Kirjutaksin teate.«

»Täpselt. Te tahaksite teatada inimestele, kuidas te surite. Paberile kirjutamisest pole kasu. Ta võtaks selle ära. Kui kirjutate seinale, võib keegi sellele toetuda. Vaadake siia! Just serva kohal on lilla tindipliiatsiga kritseldatud: »Meid ta —« See on kõik!«

»Kuidas sellest aru saada?«

»Noh, see on ainult jalg maad põrandast kõrgemal. Vaene mees oli põrandal suremas, kui seda kirjutas. Ta kaotas enne teadvuse, kui suutis lõpetada.«

»Ta kirjutas.- »Meid tapeti.««

»Mina saan ka nii aru. Kui te laiba juurest tindipliiatsi leiate —«

»Me hoiame silmad lahti, võite kindel olla. Aga need väärtpaberid? Mingit röövimist ei olnudki. Need obligatsioonid aga olid tal olemas. Me tegime selle kindlaks.«

»Pole kahtlust, et ta on need ohutusse kohta toimetanud. Kui kõik see põgenemine kunagi oleks ununenud, oleks ta need järsku avastanud ning teatanud, et süüdlased olid kahetsenud ja saagi tagasi saatnud või teele maha pillanud.«

»Te olete küll kõigile raskustele mõelnud,« ütles inspektor.

222

»Meid oli ta muidugi sunnitud kutsuma, aga miks ta teie juurde tuli, sellest ei saa ma aru.«

»Puhas ärplemine!« vastas Holmes. »Ta tundis end nii targana ja kindlana, et kujutles, nagu ei võiks keegi temast jagu saada. Igale kahtlustavale naabrile võis ta öelda: »Vaadake, mis samme ma olen astunud. Konsulteerisin mitte ainult politseiga, vaid isegi Sherlock Holmesiga.«

Inspektor hakkas naerma.

»Me peame teile selle »isegi« andestama, härra Holmes,« ütles ta, »see on kõige peenem töö, mida ma mäletan.«

Paar päeva hiljem viskas sõber mulle üle laua iga kahe nädala tagant ilmuva »North Surrey Observeri« eksemplari. Terve rea leegitsevate pealkirjade all, mis algasid »»Pelgupaiga« õudustest« ja lõppesid »Hiilgava politseitööga«, oli kokkuvõtlik veerg, mis andis loost esimese järjekindla ülevaate. Viimane lõik on kogu kirjutisele tüüpiline. See kõlas nii:

Tähelepanuväärne taibukus, mille abil inspektor MacKinnon järeldas, et värvi lõhn võib peita mõnd teist, näiteks gaasilõhna; julge oletus, et varakamber võib ühtlasi olla ka hukkamispaik, ning järgnev uurimine, mis viis laipade avastamiseni kasutamata kaevust, mida koerakuut kavalalt varjas, peaks kuritegevuse ajalukku jääma kui veenev näide meie elukutseliste detektiivide arukusest.

»Nojah, MacKinnon on tubli poiss,« ütles Holmes leplikult naeratades. »Köitke see meie arhiivi, Watson. Ühel päeval võib ka tõeline lugu avalikuks saada.«

SISUKORD

Trükikoda »Ühiselu«. Teil. nr. 1316.